

29
número

2023

informe econòmic

30
ANYS

**CAMBRA
DE COMERÇ**
INDÚSTRIA I SERVEIS
D'ANDORRA

Amb el suport de

Andorran Banking
Associació de Bancs Andorrans

NOTA PRELIMINAR

D'acord amb l'article 16 de la Llei de la Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra, la Cambra està obligada a elaborar, publicar i trametre anyalment al Govern un informe econòmic descriptiu de l'evolució i de les perspectives de les activitats econòmiques en el territori andorrà.

En la preparació i recollida de dades que figuren en aquest informe hi han contribuït les empreses que col·laboren amb la Cambra responent a les enquestes de conjuntura periòdiques, així com el Govern, els comuns i altres institucions i associacions empresarials que, amb la seva aportació d'informació, possibiliten i faciliten la nostra tasca. A tots ells, els expressem el nostre agraïment, amb la confiança que aquest treball sigui d'utilitat per al coneixement de la realitat econòmica del nostre país.

Índex

5 El 2023 en un cop d'ull

9 Presentació

Entorn exterior de l'economia andorrana

14 I. Economia internacional

14 1. Principals trets de l'evolució econòmica de l'any 2023

24 2. Perspectives

28 II. Economia francesa

28 1. Principals trets de l'evolució econòmica de l'any 2023

31 2. Perspectives

35 III. Economia espanyola

35 1. Principals trets de l'evolució econòmica de l'any 2023

40 2. Perspectives

Economia andorrana: evolució general

43 IV. Població, mercat de treball i formació

43 1. Població i fluxos migratoris

49 2. Ocupació i atur

57 3. Formació

60 V. Activitat i demanda

60 1. Evolució de l'activitat econòmica durant l'any 2023

64 2. Evolució de l'activitat per sectors

72 3. Evolució de la demanda per components

74 4. Perspectives

79 VI. Preus i costos

79 1. Preus de consum

82 2. Salaris

88	VII. Sector exterior
88	1. Fluxos comercials amb l'exterior
93	2. Distribució geogràfica del comerç exterior
99	3. Composició sectorial del comerç exterior
104	4. Fluxos d'inversió estrangera
106	VIII. Sector públic
110	1. Govern
119	2. Comuns
125	3. Caixa Andorrana de Seguretat Social (CASS)

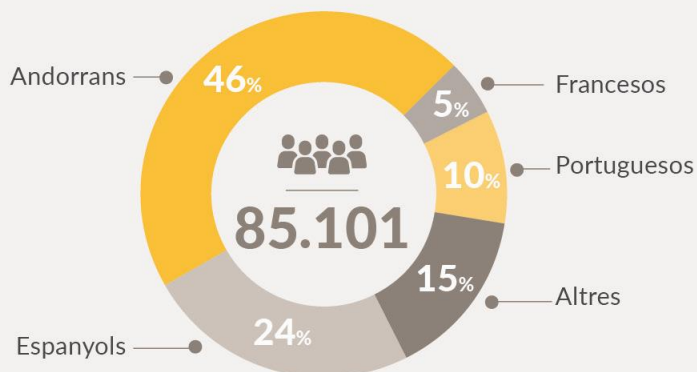
Economia andorrana: evolució dels principals sectors

130	IX. Sector primari
135	X. Indústria
142	XI. Construcció i indústria auxiliar
154	XII. Serveis
161	1. Comerç
167	2. Sistema financer
175	3. Turisme
188	4. Transport i comunicacions
197	Cronologia dels esdeveniments econòmics més rellevants de l'any 2023

EL 2023 EN UN COP D'ULL

POBLACIÓ ESTIMADA

La població estrangera ja representa el 54% del total

La població total creix a un ritme històricament molt elevat i assolix un nivell rècord

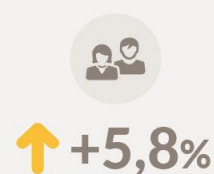

MERCAT DE TREBALL

La taxa d'atur baixa fins a un mínim històric

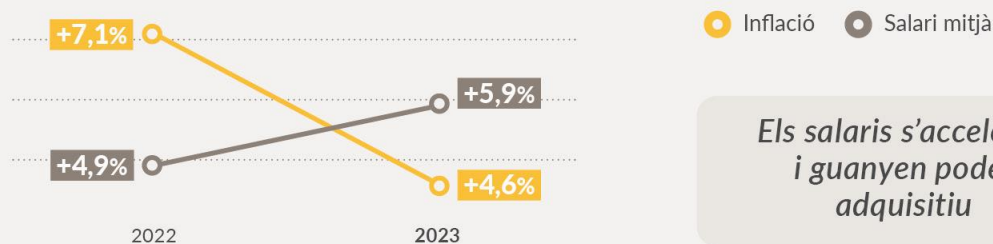
PERSONES OCUPADES

L'ocupació creix al ritme més intens dels darrers anys

INFLACIÓ I SALARIS

VARIACIÓ INTERANUAL

Els salaris s'acceleren i guanyen poder adquisitiu

PIB REAL

VARIACIÓ INTERANUAL

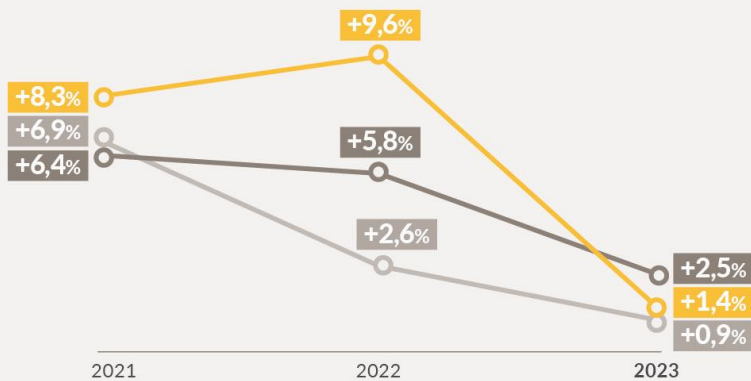
Andorra

Espanya

França

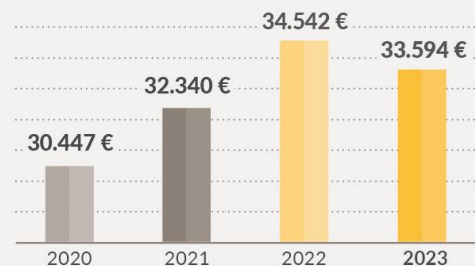

L'economia andorranana ha moderat el ritme de creixement, seguint la mateixa tendència que les economies veïnes

-2,7%*

El PIB per càpita en termes reals s'ha reduït, després de dos anys de fort increment

* Variació respecte a l'any 2022 | ANY BASE 2010

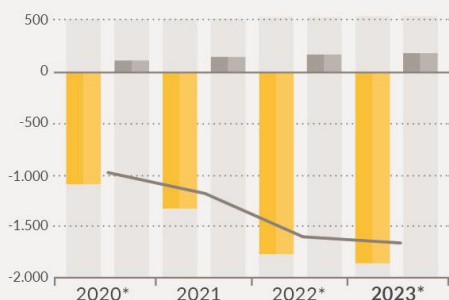
DÈFICIT COMERCIAL

MILIONS D'EUROS

-1.650,79*
milions d'euros

El dèficit comercial assoleix un nou màxim històric

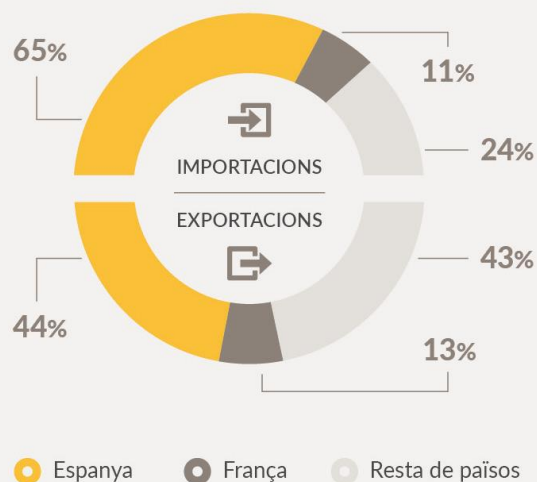

● Importacions ● Exportacions — Dèficit

* Se n'exclou la partida d'objectes d'art i antiguitats perquè registra un increment extraordinari el 2020 i el 2022 que desvirtua el resultat global.

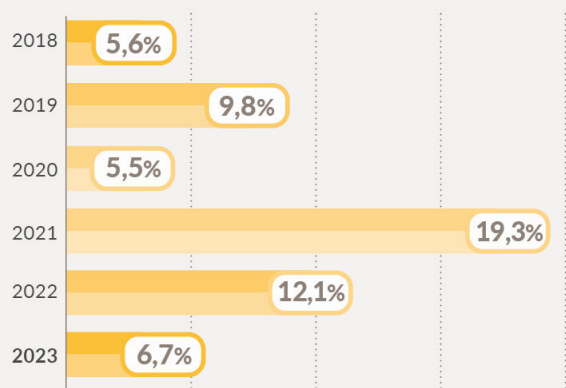
COMERÇ EXTERIOR

AMB FRANÇA I ESPANYA
% SOBRE EL TOTAL

Espanya es manté com el principal client i proveïdor d'Andorra

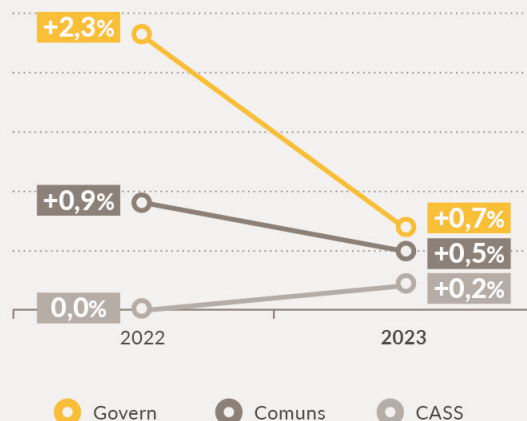
INVERSIÓ ESTRANGERA % DEL PIB

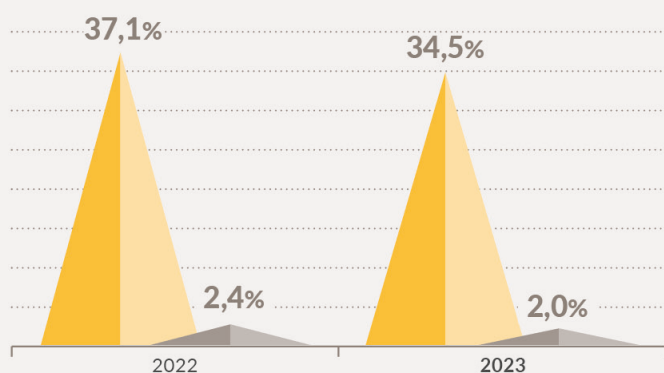
Disminueix fins al
6,7%
del PIB

SALDOS DELS COMPTES PÚBLICS % DEL PIB

Govern, comuns i CASS
han obtingut un superàvit el 2023

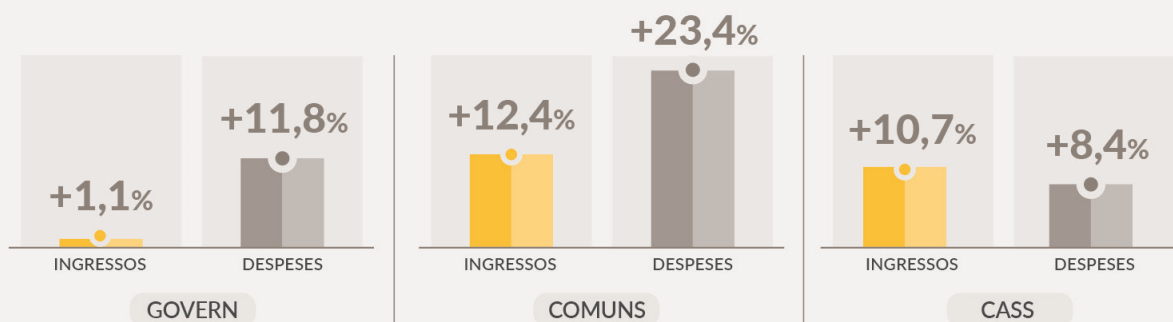
ENDEUTAMENT PER ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES % DEL PIB

L'endeutament públic
total s'ha reduït fins
al 36,5% del PIB

● Administració general ● Comuns*
*Endeutament consolidat.

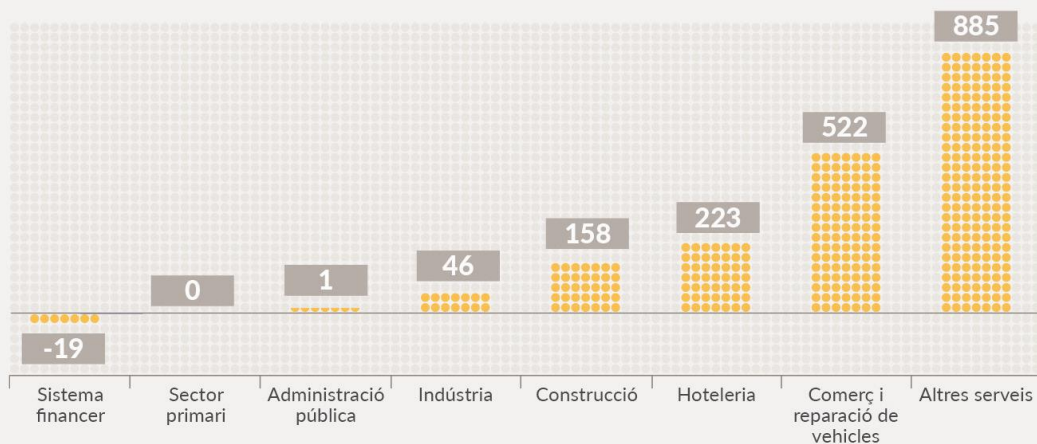
DESPESES I INGRESSOS NO FINANCERS VARIACIÓ INTERANUAL

Les despeses augmenten més que els ingressos, excepte en la CASS

ASSALARIATS PER SECTORS

VARIACIÓ DEL NOMBRE DE PERSONES ENTRE 2022 I 2023

Forta creació d'ocupació en el sector serveis

VAB PER SECTORS

VARIACIÓ REAL INTERANUAL

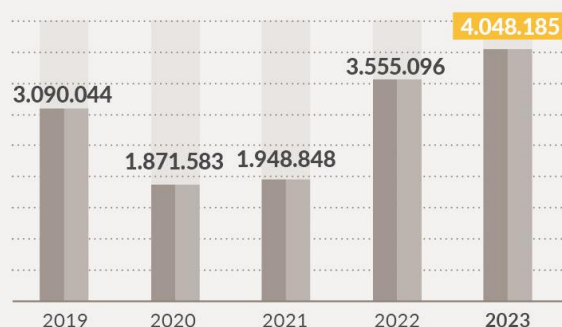

La construcció és el sector que més creix

NOMBRE DE TURISTES

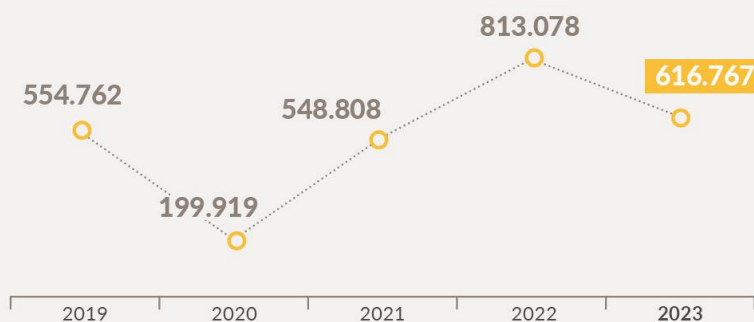
+14%
Variació respecte a l'any 2022

El nombre de turistes del 2023 supera en gairebé un milió el del 2019

SUPERFÍCIE VISADA

M²

-24%
Variació respecte a l'any 2022

Presentació

Aquest exercici 2024 s'assoleix la vint-i-novena edició de l'Informe econòmic anual, que publica la Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra amb els objectius de recopilar els esdeveniments econòmics més destacats de l'últim any tancat, tant a l'entorn exterior com a Andorra, amb una anàlisi específica per a cadascun dels principals sectors de l'economia, i de donar una visió de les perspectives econòmiques per al 2024.

A escala global, el 2023 ha estat un any de creixement econòmic moderat a causa de les perturbacions que van afectar l'economia el 2022 i que han continuat en bona part vigents en un context de gran incertesa geopolítica –amb la continuïtat de la guerra entre Rússia i Ucraïna i l'escalada del conflicte a Gaza. L'enduriment de les condicions financeres ha frenat la demanda, però també ha permès avançar en el procés de desinflació en l'àmbit mundial.

Tot i la incertesa geopolítica i els elevats tipus d'interès, l'evolució macroeconòmica ha resistit millor del que estava previst, particularment als Estats Units, i cap de les grans economies desenvolupades no ha entrat en recessió, a excepció d'Alemanya. En conjunt, el producte interior brut mundial ha crescut un 3,3% el 2023, lleugerament per sota del registrat l'any 2022 (+3,5%). El creixement del 2023 ha estat especialment intens a les economies del sud d'Europa amb un pes destacat del sector turístic en el seu PIB, com és el cas d'Espanya.

L'economia andorrana ha continuat mostrant una evolució positiva el 2023. Ara bé, el ritme d'expansió s'ha moderat substancialment respecte als dos anys anteriors, en línia amb el que ha succeït a les principals economies de l'entorn. Aquest alentiment s'explica, en bona part, per la frenada que ha provocat l'elevada inflació i l'impacte de l'augment dels tipus d'interès, però també per una normalització gradual del creixement econòmic, un cop assolits el 2022 els volums d'activitat previs a la covid-19.

El creixement de l'economia el 2023 s'ha reflectit en l'evolució a l'alça de la majoria d'indicadors d'activitat i demanda. En particular, s'han registrat increments en el nombre de visitants, les importacions, la matriculació de vehicles industrials, el nombre d'establiments i el crèdit bancari, si bé més modestos que el 2022. En paral·lel, la situació del mercat de treball ha continuat tensant-se, amb un augment del nombre d'ocupats i una forta reducció dels aturats.

El creixement del PIB real andorrà ha estat de l'1,4% l'any 2023, segons l'avanç publicat pel Govern. És inferior al d'Espanya, però superior al de França i al del conjunt de la zona euro. Aquesta xifra representa una significativa desacceleració respecte de l'excepcional avenç del 9,6% registrat el 2022, un alentiment que era d'esperar un cop assolits uns nivells d'activitat normalitzats després del rebot postpandèmia.

Els sectors que han impulsat el creixement econòmic del 2023 han estat principalment els serveis i la construcció, les dues activitats més importants de l'economia andorrana. El creixement del valor afegit brut (VAB) real de la construcció ha estat del 6%, taxa que dona continuïtat a una etapa de vuit anys d'increments consecutius, si bé suposa una lleugera desacceleració respecte al 2022. Els resultats de les enquestes de la Cambra corroboren la bona evolució del sector de la construcció, amb una valoració de la marxa dels negocis que es manté en nivells molt elevats, gràcies al segment d'habitatge.

Els serveis, amb un pes a l'entorn del 87% del VAB, han crescut el 2%, per sobre de l'evolució del PIB total, després dels forts increments registrats el 2021 i el 2022. L'aportació de la indústria al creixement del PIB andorrà del 2023 ha estat negativa, mentre que la del sector primari ha estat positiva, però molt modesta.

El bon comportament del sector serveis ha estat liderat per les activitats vinculades al turisme, que continuen sent el principal motor de l'economia andorrana. Així, el nombre de visitants al país ha augmentat l'11,2%, fins a assolir els prop de 9,4 milions, la xifra més elevada dels darrers quinze anys, alhora que el nombre d'assalariats del sector hoteler s'ha incrementat el 4,3%, si bé l'oferta d'allotjaments i llits s'ha reduït. Les enquestes de la Cambra han donat alguns senyals de moderació del creixement de l'activitat turística, amb opinions empresarials menys favorables sobre l'evolució de la marxa dels negocis i de les reserves de l'hoteleria durant el 2023, tot i que dintre d'uns nivells encara elevats.

En el cas del comerç, l'activitat ha mostrat un comportament a l'alça més modest que en el sector hoteler. En concret, s'han registrat increments del nombre d'establiments i del nombre d'assalariats, així com un creixement destacable del volum d'importacions sense carburants, si bé més moderat que el del 2022. A més, les valoracions sobre la marxa dels negocis recollides a les enquestes de la Cambra han mantingut un to positiu, alhora que han mostrat augments de la xifra de vendes i de la inversió.

En la mateixa línia, les activitats financeres, immobiliàries, professionals i tècniques han experimentat una evolució alcista, amb un increment estimat del VAB del 2,4%, que representa una moderació respecte del que es va registrar el 2022. Cal recordar que aquesta branca dels serveis és la més important de l'economia, amb un pes que s'eleva al 37,7% sobre el VAB total.

Pel que fa al sector bancari en concret, l'evolució durant l'any 2023 ha estat molt favorable, amb un augment dels beneficis agregats del sector del 43,7%, afavorits pel creixement econòmic i, sobretot, per la pujada dels tipus d'interès. Aquest ascens ha anat acompanyat de més recursos gestionats de clients (+16%), com també d'un increment de la inversió creditícia bruta a nivell consolidat i dels dipòsits, malgrat que en aquests dos últims casos han estat més modestos que l'any anterior. Tot plegat ha elevat la ràtio de rendibilitat dels recursos propis del sector bancari de l'any 2023 fins al 10,38%, i alhora la ràtio de morositat ha evolucionat a la baixa, amb uns nivells de solvència i liquiditat per sobre dels registres de l'any anterior i de la mitjana dels bancs europeus.

Pel que fa al sector públic, l'actuació de l'Administració en conjunt s'ha caracteritzat per augments de les despeses de funcionament i de les inversions reals, superiors als del 2022. En paral·lel, la recaptació tributària ha continuat creixent, fet que ha permès tancar l'exercici del 2023 amb superàvit pressupostari, tant a l'Administració general (0,7% del PIB) com als comuns (0,5% del PIB), tot i que en ambdós casos són inferiors als que van obtenir l'any anterior.

De cara a l'any 2024, les perspectives apunten a la continuïtat i l'estabilització del cicle expansiu de l'economia andorrana, amb un creixement econòmic que podria situar-se a prop, i fins i tot una mica per sobre, del registrat l'any 2023. Entre els factors que afavoriran el creixement de l'economia cal assenyalar l'esperada millora de les condicions financeres en un context de pressions inflacionistes més baixes, la bona dinàmica que està mostrant la inversió productiva, els nivells de confiança empresarial, la millora de les rendes del treball com a factor impulsor del consum, i les previsions de creixement relativament favorables a les economies de l'entorn, en especial a Espanya.

En contraposició, la principal font de risc sobre les perspectives de creixement és la incertesa geopolítica a escala global –principalment vinculada als conflictes bèl·lics

que estan actius a Ucraïna i a la Franja de Gaza—, pels efectes desestabilitzadors que pogués tenir sobre els mercats, els preus i les expectatives dels agents econòmics.

En aquest sentit, les dades del PIB del primer trimestre del 2024 mostren una evolució positiva de l'economia, amb un creixement de l'1,6% interanual en termes reals (segons la primera estimació publicada, encara subjecta a revisió), que suposa una acceleració del ritme d'avenç anotat el quart trimestre del 2023. La continuïtat del creixement de l'activitat econòmica andorrana es plasma en el comportament dels principals indicadors d'activitat disponibles per als primers mesos de l'any 2024, que registren increments en la majoria dels casos. Addicionalment, l'evolució de les economies veïnes, i en particular d'Espanya, serà un factor de suport per a l'economia d'Andorra durant aquest exercici.

A més que Andorra podrà aprofitar la bona conjuntura durant l'any 2024, el suport de la política econòmica segueix sent fonamental per ajudar les empreses a avançar a mitjà i llarg termini, a ser més resilients i a fer front als grans desafiaments estructurals pendents, entre els quals hi ha la transició digital i energètica, el canvi climàtic, la diversificació econòmica i l'impuls de la productivitat. Aquests reptes de país demanen, entre altres coses, adoptar noves estratègies per millorar la qualificació i la formació dels treballadors, i per atreure i retenir talent. La falta de mà d'obra està sent un dels obstacles crítics per a les empreses i, per tant, és un dels principals problemes que cal abordar. El desequilibri entre les ofertes de treball i la demanda laboral, que ha anat en augment els darrers anys, pot agreujar-se encara més si no es prenen mesures urgents que combinin polítiques educatives, laborals i d'immigració. Només així les empreses seran capaces de preservar la seva competitivitat i proporcionar un servei de més qualitat i una imatge de país més atractiva.

Tant en aquest com en la resta de reptes pendents, les empreses poden confiar que la Cambra seguirà treballant al seu costat, com a òrgan consultiu, per recollir i traslladar les seves necessitats a les administracions públiques i a tots els interlocutors i agents econòmics i socials que vulguin col·laborar per fer d'Andorra un país millor.

Finalment, vull expressar un any més l'agraïment de la Cambra a totes les empreses andorranes que fan l'esforç de respondre periòdicament les enquestes de conjuntura; als mitjans de comunicació, que difonen el contingut d'aquesta publicació; i a les persones, tant internes com externes, que col·laboren mitjançant la recopilació i l'anàlisi de tota la informació disponible per fer possible aquest informe. Confiam que

aquesta nova edició contribueixi a seguir expandint el coneixement d'Andorra entre tots els que hi estiguin interessats.

Josep M. Mas Torres
President

Entorn exterior de l'economia andorrana

I. Economia internacional

1. Principals trets de l'evolució econòmica de l'any 2023

El 2023 ha estat un any de creixement econòmic moderat a escala global a causa de les pertorbacions que van afectar l'economia el 2022 i que han continuat en bona part vigents en un context de gran incertesa geopolítica –amb la continuïtat de la guerra entre Rússia i Ucraïna i l'escalada del conflicte armat a Gaza–. L'enduriment de les condicions financeres ha frenat la demanda, però també ha permès avançar en el procés de desinflació en l'àmbit mundial, fins i tot una mica més ràpid del que estava previst en algunes regions. Tot i la incertesa geopolítica i els elevats tipus d'interès, l'evolució macroeconòmica ha resistit millor del que s'havia estimat, particularment als Estats Units, i cap de les grans economies desenvolupades no ha entrat en recessió, a excepció d'Alemanya.

El PIB mundial creix el 3,3% i mostra una elevada resiliència als xocs globals

Segons el Fons Monetari Internacional (FMI), el PIB mundial ha crescut un 3,3% el 2023, un augment superior al previst inicialment però dues dècimes més moderat que el registrat l'any 2022 (+3,5%). Aquest increment és més feble que l'observat durant la dècada anterior a la crisi financera mundial, però és proper a les taxes de creixement potencial estimades actualment, tant als països avançats com a les economies emergents.

El procés desinflacionari ha avançat més ràpid del que estava previst a escala global

L'economia mundial s'ha vist beneficiada per la intensa correcció que han experimentat les taxes d'inflació –tant general com subjacent–, en absència d'efectes de segona volta significatius. Això ha permès que les expectatives d'inflació a mitjà termini es mantinguin ancorades al voltant dels objectius de política monetària dels principals bancs centrals mundials. Per contra, la majoria d'estats han prorrogat durant el 2023 les ajudes per esmorteir l'augment dels preus sobre la població, cosa que ha actuat contrarestant en part l'efecte desinflacionari de la política monetària. En el tram final de l'any 2023, les tensions geopolítiques al mar Roig han generat un marcat

repunt dels costos de transport, encara que el seu impacte en les cadenes globals de subministrament ha estat contingut.

La inflació es redueix gràcies al preu de l'energia i la pressió més baixa de les cadenes de subministrament

La inflació general ha caigut ràpidament a la majoria de les economies durant el 2023, afavorida per polítiques monetàries restrictives, preus més baixos de l'energia i una relaxació en les cadenes de subministrament. La inflació dels preus dels aliments també ha disminuït dràsticament a la majoria dels països, ja que les bones collites de cultius clau com el blat i el blat de moro han fet que els preus caiguessin de seguida des dels màxims assolits després de l'inici de la guerra a Ucraïna. La inflació subjacent també ha seguit una tendència a la baixa durant el 2023, tot i que la inflació als preus dels serveis s'ha mantingut més ancorada i força superior a les mitjanes prèvies a la pandèmia en la majoria dels països.

La política fiscal expansiva ha contrarestat l'impacte restrictiu de la política monetària però ha contribuït a mantenir l'activitat el 2023

Un dels factors que expliquen que l'economia hagi resistit millor del que estava previst durant el 2023 ha estat la política fiscal expansiva que han seguit la majoria de països desenvolupats. En l'àmbit europeu, la Comissió Europea ha prorrogat el 2023 la flexibilització temporal de les regles fiscals del Pacte d'estabilitat i creixement de la Unió Europea, fet que ha permès als estats membres endeutar-se sense restriccions. A més, la Comissió Europea ha continuat amb els pagaments als estats membres per a l'execució dels fons Next Generation EU, que estan dotats amb 806.900 milions d'euros¹ durant el període 2021-2027 i que constitueixen el primer instrument fiscal europeu finançat amb l'emissió de deute europeu mancomunat. L'objectiu d'aquests fons és impulsar la sostenibilitat mediambiental, promoure la transformació digital i mitigar l'impacte econòmic i social de la pandèmia. A aquestes mesures d'àmbit europeu cal sumar-hi totes les promogudes pels estats membres, centrades sobretot a reduir l'efecte de la pujada dels costos energètics sobre les famílies i empreses (rebaixes fiscals, bonificacions al transport i ajuts directes als col·lectius més afectats, entre d'altres), que han estat vigents durant bona part de l'any 2023. Totes aquestes

¹ Import a preus corrents (a preus del 2018 ascendeix a 750.000 M€). El més important d'aquest paquet és el Mecanisme de recuperació i resiliència, amb un pressupost de 723.800 M€ (a preus corrents). De l'import total, 338.000 M€ seran transferències a fons perdut i 385.800 M€ seran préstecs.

iniciatives han jugat a favor del creixement econòmic però al mateix temps han restat força a l'objectiu antiinflacionista de la política monetària.

Divergència entre l'expansió als Estats Units i l'estancament a Europa

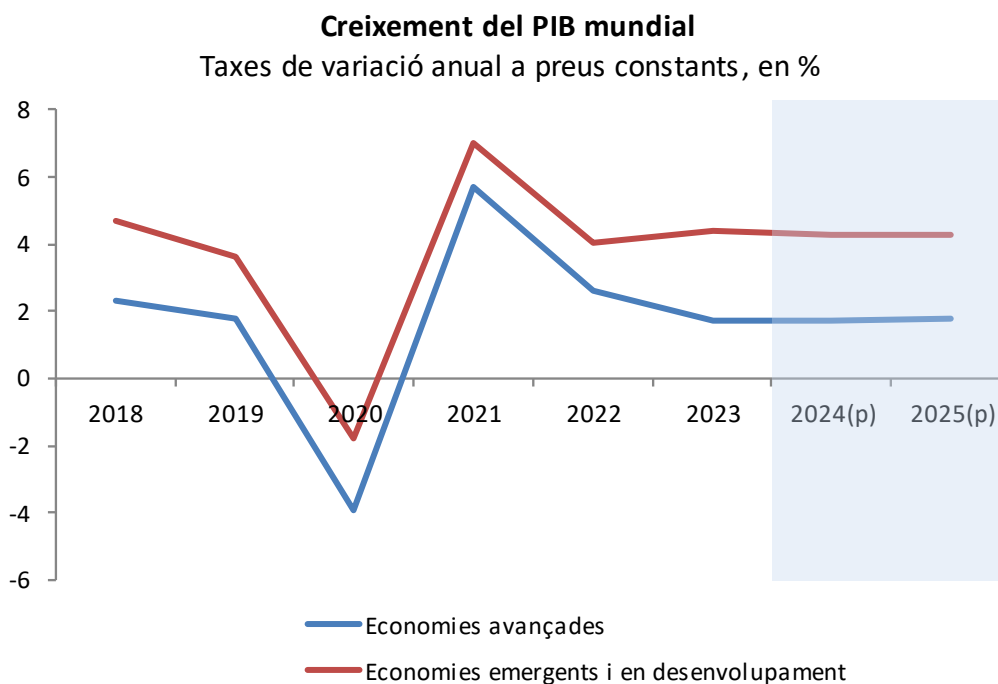
Ara bé, la resiliència de l'economia global no s'ha produït de manera homogènia als diferents blocs econòmics. El creixement ha estat sòlid als Estats Units, impulsat per un fort consum de les llars i una política fiscal inesperadament expansiva, i també en moltes grans economies de mercats emergents. En canvi, l'activitat s'ha afeblit en moltes altres economies avançades, especialment a Europa, i als països de baixos ingressos en conjunt. Un nombre cada vegada més gran d'economies han experimentat una recessió tècnica el 2023, amb dues o més caigudes trimestrals consecutives de l'activitat, com és el cas d'Alemanya i el Regne Unit. De fet, el PIB ha disminuït algun trimestre de l'any 2023 en 12 de les 38 economies de l'OCDE. Aquesta debilitat a Europa reflecteix els efectes persistents del gran xoc dels preus de l'energia viscut el 2022 i la desacceleració del creixement del crèdit en economies amb una dependència relativament alta del finançament bancari. Al Japó el creixement ha estat resilient, ajudat per una política monetària encara acomodaticia i una posició fiscal lleugerament expansiva, però s'ha desaccelerat en la segona meitat de l'any.

El creixement continu de l'ocupació, la pujada dels salaris nominals i la caiguda de la inflació han generat una recuperació dels ingressos reals disponibles de les llars a moltes economies desenvolupades. Tot i això, la situació varia segons els països, amb un estancament de l'ingrés real als principals països europeus durant l'any 2023, i un increment als Estats Units, fet que ha permès impulsar el consum de les llars.

La Xina i l'Índia protagonitzen el dinamisme de les economies emergents

Entre les principals economies emergents, el creixement del PIB ha estat pròsper a l'Índia (+8,2%), ajudat per una forta inversió pública, i a la Xina (+5,2%), gràcies a les mesures d'estímul polític que han ajudat a compensar la feblesa contínua dels mercats immobiliaris. El grup de països en desenvolupament d'Àsia ha crescut globalment un 5,7% i ha superat el registre de l'any anterior (+4,4%) i el de la resta de grans àrees geogràfiques. Les dades també han estat positives, però més modestes, a l'Àfrica subsahariana (+3,4%), a les economies emergents d'Europa (+3,2%), a l'Amèrica Llatina i el Carib (+2,3%) i a l'Orient Mitjà i l'Àsia Central (+2,0%). En aquests blocs, ha

sorprès positivament el creixement del Brasil, Mèxic, Turquia i Rússia, entre altres països.

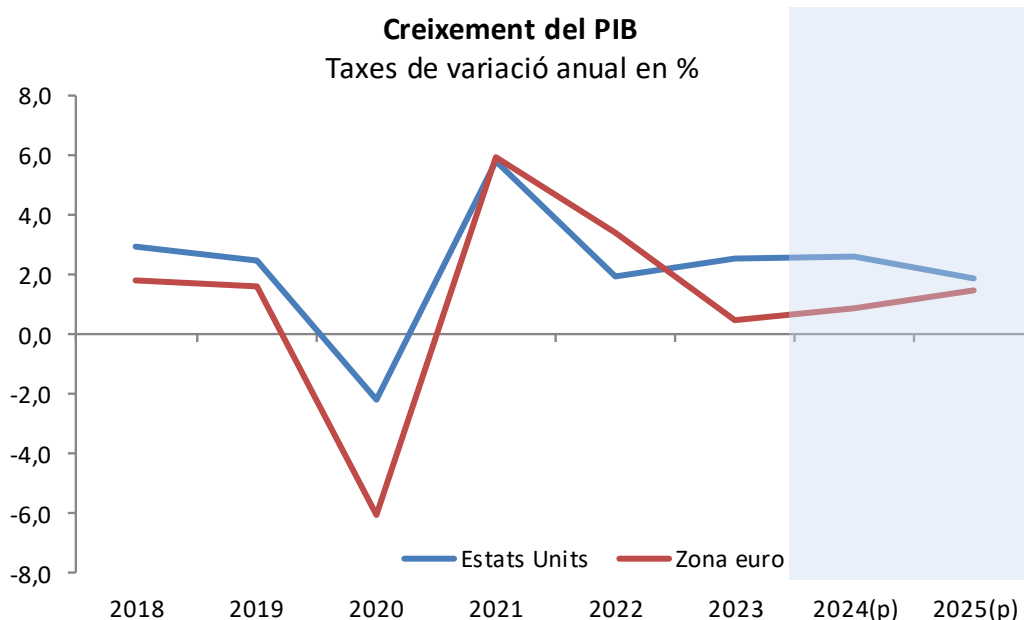

Font: FMI.
(p): previsions de l'FMI (juliol del 2024).

L'economia dels Estats Units creix impulsada sobretot pel consum

En el grup de països desenvolupats, els Estats Units han exhibit la taxa de creixement més alta entre les grans economies avançades (+2,5%), el contrapunt més clar a l'alentiment de la zona euro. L'auge de l'economia nord-americana ha superat les expectatives i s'insereix en una trajectòria de sòlida recuperació posterior a la pandèmia. Vist en perspectiva temporal, el +8,2% de creixement acumulat entre el quart trimestre del 2019 i el quart del 2023 contrasta amb claredat amb el +3,0% de la zona euro en el mateix període. Les bases del creixement dels Estats Units cal trobar-les en el bon comportament del consum privat, que s'ha vist secundat pel dinamisme de l'ocupació, l'augment del salari real gràcies a una inflació a la baixa, l'ús de l'estalvi acumulat durant la pandèmia i la forta expansió fiscal, que ha contrarestat els efectes restrictius de la política monetària. A més, els plans d'impuls al teixit productiu i a la transformació tecnològica que ha adoptat l'administració Biden han permès una pujada considerable de la inversió en instal·lacions i infraestructures, però a costa d'elevat el dèficit públic fins al 8,0% del PIB el 2023 (4,0% el 2022), segons les dades de l'OCDE. També cal assenyalar el fort increment de les exportacions d'hidrocarburs, fet que ha

situat els Estats Units entre les primeres posicions en els mercats internacionals, especialment en el gas natural. Tanmateix, el comerç bilateral amb la Xina ha caigut el 2023. Les importacions des de la Xina han disminuït un 20% respecte a l'any anterior i les exportacions a la Xina ho han fet gairebé un 5%.

Font: FMI.

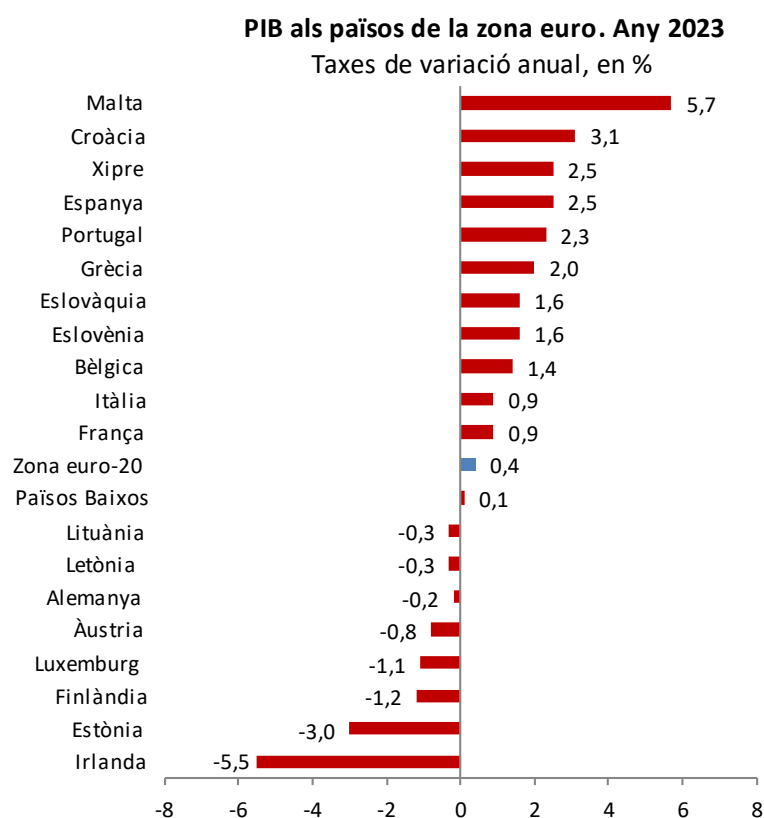
(p): previsions de l'FMI (juliol del 2024).

L'economia europea evita la recessió malgrat la política monetària restrictiva

Pel que fa a l'economia europea, l'expansió econòmica va arribar a un final abrupte a finals del 2022 i des de llavors l'activitat s'ha estancat en termes generals, en un context de caiguda del poder adquisitiu de les llars, col·lapse de la demanda externa, fort ajustament monetari i retirada parcial del suport fiscal. Segons l'Eurostat, l'any 2023 el PIB de la zona euro ha crescut un 0,4%, molt per sota de l'avenç del 3,4% observat l'any 2022.

Malgrat les dificultats, l'economia europea s'ha mostrat resilient el 2023 per l'evolució favorable del mercat de treball, que ha continuat creant ocupació a bon ritme –la taxa d'atur a la zona euro s'ha situat en un mínim històric del 6,7% al desembre–, i per les mesures fiscals preses pels governs nacionals durant el 2022 per ajudar les famílies i empreses, unes iniciatives que han continuat parcialment actives durant el 2023.

Segons l'Eurostat, el 2023 el creixement ha estat especialment intens –per sobre del 2%– a les economies del sud d'Europa amb un pes destacat del sector turístic en el seu PIB, com ara Malta, Croàcia, Xipre, Espanya, Portugal i Grècia. En canvi, els països del centre i l'est d'Europa amb un pes més elevat de la indústria i una forta dependència energètica de Rússia han experimentat creixements negatius, com és el cas d'Alemanya, Àustria, Finlàndia o Estònia. Cal assenyalar que Croàcia s'ha incorporat a la zona euro al gener del 2023, de manera que la zona euro queda constituïda per 20 països.

Font: Eurostat (juliol del 2024).

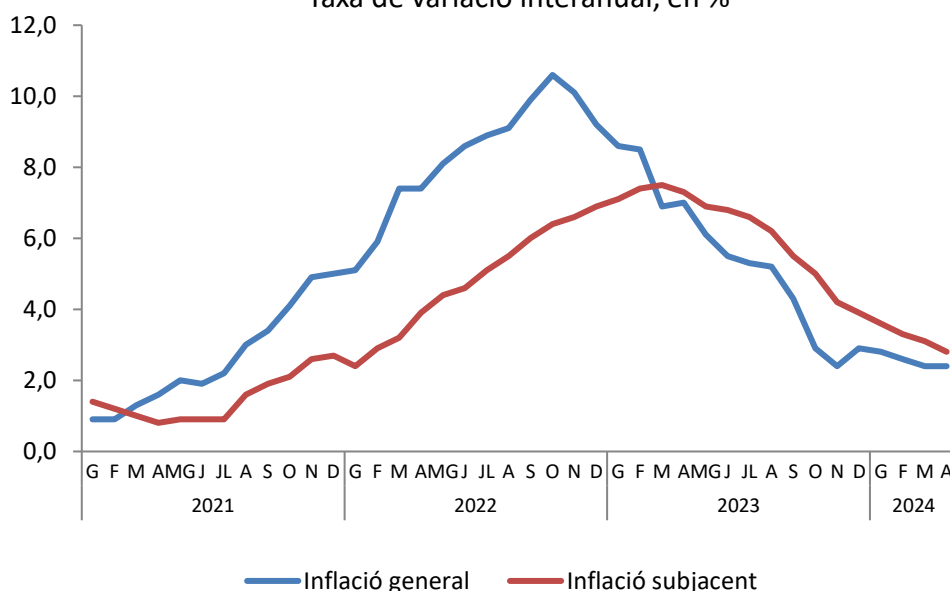
La inflació a la zona euro s'ha reduït ràpidament però continua per sobre de l'objectiu del BCE

Les taxes d'inflació a la zona euro han minvat notablement el 2023 gràcies a la intensa baixada dels preus energètics i de matèries primeres (ambdós havien repuntat fortament el 2022). Els productes que han continuat tenint els nivells d'inflació més alts el 2023 han estat els aliments. En mitjana anual, la inflació de l'eurozona ha estat del 5,4% el 2023, davant del 8,4% de l'any anterior. La taxa d'inflació subjacent (que exclou els components volàtils com l'energia i l'alimentació no elaborada) també ha

experimentat un fort descens, però amb retard respecte a la taxa general. Al desembre de 2023, la taxa subjacent s'ha situat en el 3,9% (enfront del 2,9% la general), encara per sobre de l'objectiu del 2% marcat per la política monetària del Banc Central Europeu (BCE). Les principals economies de la zona euro (Itàlia, Alemanya o França) han registrat percentatges d'inflació anuals propers al 6%, a excepció d'Espanya, on la inflació ha estat més reduïda (3,4%) gràcies a les mesures adoptades per reduir el preu de l'energia. Les dades suggereixen que no s'està produint una espiral preus-salaris, però el principal risc es troba en l'enquistament de la inflació en nivells propers al 3%, degut a l'augment dels salaris com a conseqüència de la manca de personal per cobrir vacants.

Evolució dels preus de consum harmonitzats a la zona euro

Taxa de variació interanual, en %

Font: Eurostat.

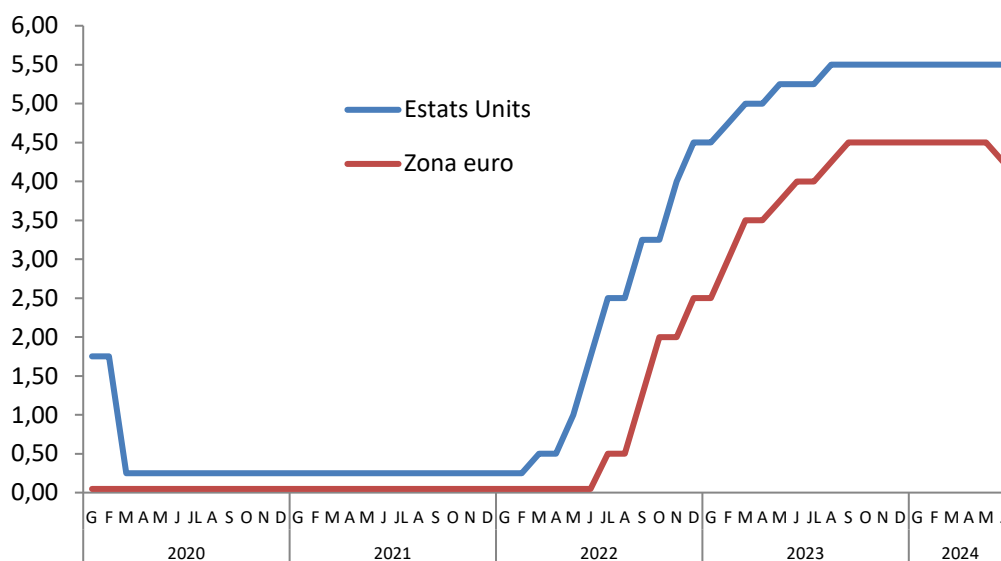
Els bancs centrals mantenen elevats els tipus d'interès per lluitar contra la inflació

Per combatre la inflació, els bancs centrals de les principals economies avançades han continuat efectuant pujades dels tipus d'interès durant el 2023. La Reserva Federal dels Estats Units (FED) ha situat el seu tipus de referència en l'interval 5,25%-5,50% el mes d'agost del 2023 (el nivell més alt en 22 anys) i des de llavors l'ha mantingut estable. El Banc Central Europeu, per la seva banda, ha augmentat sis vegades el tipus d'interès oficial durant el 2023 fins a situar-lo en el 4,5% al setembre (el més

elevat des del naixement de la Unió Econòmica Monetària –UEM–) i també l’ha conservat constant des d’aleshores fins al juny de 2024, quan s’ha portat a terme la primera baixada. Tant als Estats Units com a l’àrea de l’euro, l’expectativa sobre l’evolució futura dels tipus d’interès és que començaran a baixar en la segona part de l’any 2024, tot i que els bancs centrals han emfatitzat que no hi ha un calendari predeterminat per reduir-los i que l’avaluació de la informació disponible a cada reunió continuarà guiant les seves properes decisions.

Tipus d'interès oficials als Estats Units i la zona euro

En %

Fonts: Reserva Federal i BCE.

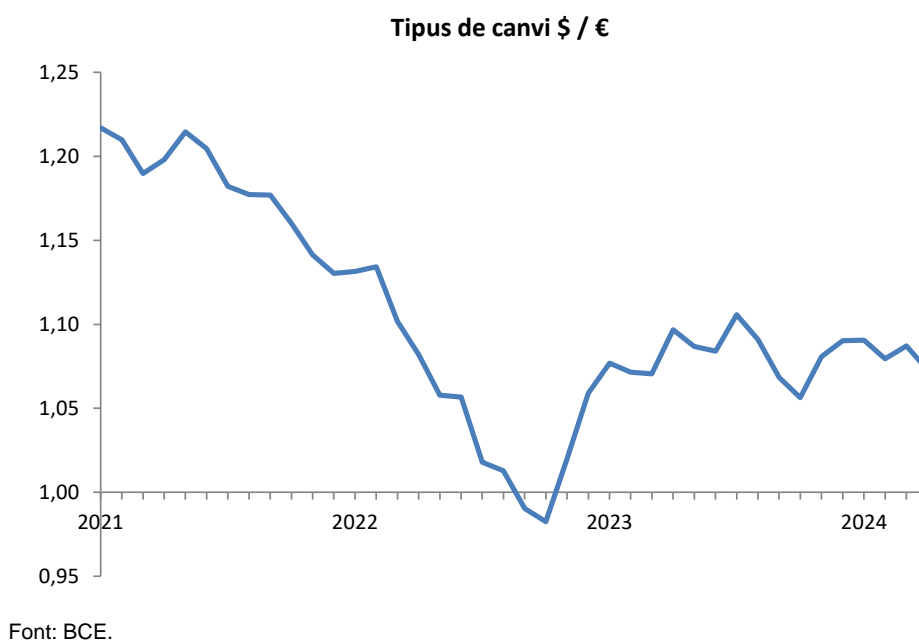
El dèficit públic de la zona euro s’ha mantingut pràcticament constant en el 3,6% del PIB

Les finances públiques a la zona euro es van veure fortament afectades per la pandèmia el 2020, i posteriorment van registrar una fase de correcció important durant el 2021 i el 2022, però el 2023 aquesta correcció s’ha frenat. Segons l’Eurostat, el dèficit públic només s’ha reduït una dècima, des del 3,7% del PIB el 2022 al 3,6% el 2023. Aquesta gairebé estabilitat té lloc com a resultat d’una disminució del pes que representen les despeses sobre el PIB idèntica a la que s’ha produït per la banda dels ingressos. Concretament, les despeses han passat del 50,6% del PIB el 2022 al 50,0% el 2023, i els ingressos s’han reduït del 47,0% al 46,4% del PIB. Entre els grans països europeus, els que presenten dèficits públics més elevats són Itàlia (7,4%) i França (5,5%), mentre que Espanya ha igualat la mitjana europea (3,6%). Cal recordar que la

Comissió Europea ha prorrogat durant el 2023 i el 2024 la suspensió de les regles fiscals que fixen un límit de dèficit públic del 3%, atès que la prioritat ha estat continuar donant suport a la recuperació del creixement.

L'euro trenca amb la tendència baixista i recupera valor el 2023

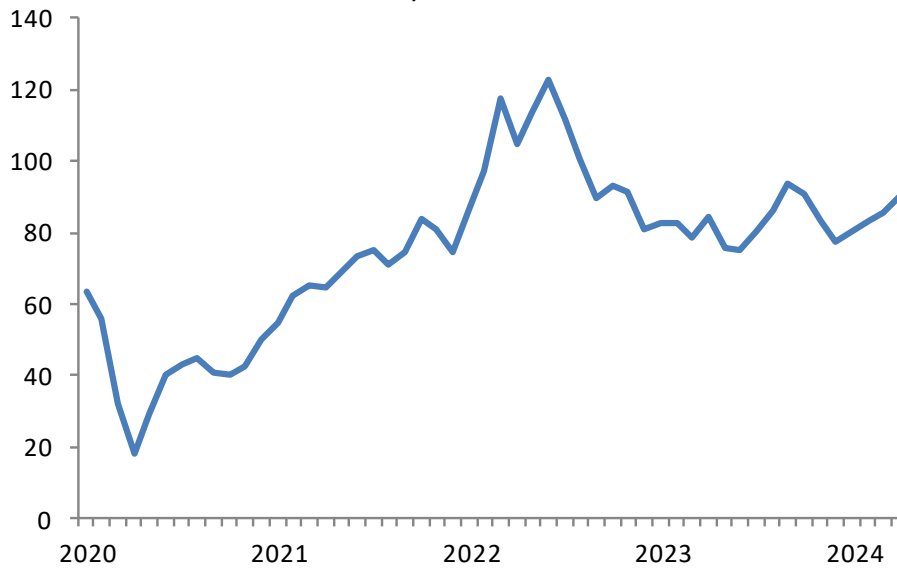
El 2023 l'euro ha posat fi a la senda baixista que havia caracteritzat el 2011 i bona part del 2022. El principal motiu que explica que l'euro s'hagi apreciat respecte al dòlar des de finals del 2022, i que s'hagi mantingut relativament estable durant el 2023, és la resposta més agressiva de la política monetària del BCE, que tot i ser més tardana que la FED en la seva reacció inicial s'ha intensificat i compassat amb l'adoptada als Estats Units durant el 2023. Concretament, la cotització de l'euro s'ha situat el 2023 en 1,082 \$/€ en mitjana anual.

El preu del petroli es manté relativament estable entorn de 80-90 \$

Després de la forta pujada del preu del petroli experimentada durant el 2021 i part del 2022 com a conseqüència de la intensa recuperació econòmica a escala mundial i de la guerra a Ucraïna, la cotització del cru ha flexionat a la baixa i s'ha mantingut durant el 2023 entre els 80 i 90 dòlars el barril (exceptuant els mesos de setembre i octubre degut al conflicte a Gaza). Els primers mesos del 2024 el preu del petroli s'ha enfilat fins als 90 dòlars pel risc d'extensió del conflicte a l'Orient Mitjà.

Preu del petroli \$ per barril Brent

Font: Energy Information Administration, del Govern dels Estats Units.

Les borses han pujat fins a màxims històrics

Les sorpreses macroeconòmiques positives i els bons resultats corporatius, especialment als Estats Units, han impulsat una notable revaloració dels índexs borsaris internacionals durant el 2023 i els primers mesos del 2024; en el cas de l'S&P 500 i l'Euro Stoxx han arribat a quotes de màxims històrics. Els guanys han estat particularment destacats al sector relacionat amb les empreses tecnològiques i la intel·ligència artificial. L'IBEX-35 ha mostrat una revaloració més continguda, condicionat, en part, per les escasses referències tecnològiques a l'índex i per l'evolució desfavorable d'alguns sectors, com l'elèctric i l'immobiliari. Per la seva banda, les primes de risc s'han mantingut en nivells molt reduïts en perspectiva històrica, tot i que l'escenari macrofinancer continua sent complex.

PERSPECTIVES ECONÒMIQUES DE L'FMI PER A L'ECONOMIA MUNDIAL				
	2022	2023	2024p	2025p
PIB mundial	3,5	3,3	3,2	3,3
Economies avançades	2,6	1,7	1,7	1,8
Estats Units	1,9	2,5	2,6	1,9
Zona euro	3,4	0,5	0,9	1,5
Alemanya	1,8	-0,2	0,2	1,3
França	2,6	1,1	0,9	1,3
Itàlia	4,0	0,9	0,7	0,9
Espanya	5,8	2,5	2,4	2,1
Japó	1,0	1,9	0,7	1,0
Regne Unit	4,3	0,1	0,7	1,5
Canadà	3,8	1,2	1,3	2,4
Països emergents i en desenvolupament	4,1	4,4	4,3	4,3
Àfrica subsahariana	4,0	3,4	3,7	4,1
Economies emergents d'Europa	1,2	3,2	3,2	2,6
Rússia	-1,2	3,6	3,2	1,5
Àsia en desenvolupament	4,4	5,7	5,4	5,1
Xina	3,0	5,2	5,0	4,5
Índia	7,0	8,2	7,0	6,5
Orient Mitjà i Àsia Central	5,4	2,0	2,4	4,0
Amèrica Llatina i el Carib	4,2	2,3	1,9	2,7
Comerç mundial (béns i serveis)	5,6	0,8	3,1	3,4

p: previsions.

Font: FMI, juliol del 2024.

2. Perspectives

Les perspectives sobre l'entorn econòmic i financer global són relativament positives i això explica que les previsions de creixement mundial per al 2024 s'hagin revisat lleugerament a l'alça els darrers mesos i que la confiança del sector privat estigui millorant. Segon l'OCDE, l'impacte de l'enduriment de les condicions monetàries continua, especialment als mercats immobiliari i creditici, però l'activitat mundial està

demostrant ser força resistent. El descens de la inflació hauria de traduir-se en unes condicions financeres més favorables al llarg del 2024 i el 2025. Per altra banda, la desocupació es manté en mínims històrics o molt a prop, i els ingressos reals estan millorant a mesura que la inflació es modera i el creixement del comerç internacional esdevé positiu.

L'àrea euro continuarà sent la regió amb un creixement més feble el 2024

Davant d'aquest escenari global, l'àrea de l'euro es manté com una de les regions on l'activitat econòmica serà més feble. Segons les previsions de l'OCDE, el creixement del PIB a la zona euro podria acabar en el 0,7% el 2024, i augmentaria a l'1,5% el 2025 al mateix temps que es recuperi la demanda interna. El consum privat rebrà el suport d'augmentos salarials en mercats laborals ajustats i d'un increment dels ingressos reals a mesura que la inflació retrocedeixi. La inversió es beneficiarà d'una flexibilització gradual de les condicions creditícies i del desemborsament continu dels fons del Mecanisme de recuperació i resiliència. També es preveu una moderació dels salaris durant el període de projecció, cosa que contribuirà al fet que la inflació subjacent arribi al 2% a mitjans del 2025. Pel que fa al dèficit públic, s'estima que se situarà al voltant del 3% del PIB al conjunt de l'eurozona el 2024 i baixarà al 2,3% el 2025, com a conseqüència de la reactivació de les regles de control fiscal.

Les dades del primer trimestre del 2024 mostren que continua la debilitat econòmica a la zona euro, que deixa enrere, però, el període de recessió. El PIB ha crescut un 0,3%, respecte al trimestre anterior, després de la contracció del 0,1% en els últims tres mesos del 2023. Entre les principals economies de la UEM, Espanya ha tornat a liderar l'expansió, amb un creixement del PIB del 0,7% el primer trimestre del 2024, enfront del 0,2% a Alemanya i França, i del 0,3% a Itàlia.

L'economia dels Estats Units es desaccelera però continua la fortalesa del consum

Als Estats Units, el PIB seguirà augmentant el 2024 i el 2025, encara que a un ritme més lent que en la segona meitat del 2023. Es preveu que el PIB creixi un 2,6% el 2024 i al voltant de l'1,8% el 2025, segons l'OCDE i l'FMI. El dèficit públic continuarà sent elevat, a l'entorn del 7,6% del PIB el 2024 i 2025. El creixement tindrà el suport de la despesa dels consumidors, la persistència de la fortalesa del mercat laboral i, en última instància, la flexibilització de la política monetària. La taxa d'atur es mantindrà en nivells baixos segons els estàndards històrics (3,9% el 2024 i 4,0% el 2025, segons

l'OCDE). Pel que fa a la inflació, s'estima que disminuirà durant la segona meitat del 2024, però hi ha el risc que la inflació subjacent es mantingui elevada i faci endarrerir l'inici de la baixada dels tipus d'interès.

De fet, el primer trimestre del 2024, el PIB dels Estats Units ha crescut un 0,4% intertrimestral, fet que suposa una frenada respecte al +0,8% del quart trimestre del 2023, i que sigui el creixement més baix des de la primera meitat del 2022. La desacceleració del PIB a començaments de l'any s'explica, principalment, per l'alentiment del dinamisme en la despesa dels consumidors, les exportacions i la despesa de les administracions estatals i locals.

Les previsions econòmiques milloren per al 2024 i el 2025, però els riscos van a l'alça

Segons l'OCDE, hi ha senyals que les perspectives mundials han començat a millorar, encara que el creixement continua sent modest i les tensions geopolítiques prolongades inclinen la balança de riscos cap a resultats més adversos. Altres pertorbacions comercials també podrien generar noves tensions a les cadenes de subministrament, obstaculitzant la producció i augmentant les pressions sobre els preus. Per la seva banda, una recuperació ràpida del consum, un creixement dels salaris més gran de l'esperat i una caiguda dels marges més baixa de la prevista podrien frenar el procés de desinflació. Per contra, un període més llarg de condicions monetàries restrictives podria endarrerir l'esperada recuperació del PIB, però per altra banda contribuiria a reduir la inflació. A mitjà termini, els riscos climàtics i la creixent freqüència de fenòmens meteorològics extrems continuen plantejant amenaces.

PERSPECTIVES ECONÒMIQUES DE L'OCDE PER ALS PRINCIPALS PAÏSOS DESENVOLUPATS															
	Producte interior brut			INFLACIÓ¹			TAXA D'ATUR²			BALANÇA C/C			DÈFICIT PÚBLIC		
	% variació anual			% variació anual			% població activa			% del PIB			% del PIB		
	2023	2024p	2025p	2023	2024p	2025p	2023	2024p	2025p	2023	2024p	2025p	2023	2024p	2025p
Estats Units	2,5	2,6	1,8	3,7	2,4	2,0	3,6	3,9	4,0	-3,0	-3,0	-3,1	-8,0	-7,6	-7,7
Japó	1,9	0,5	1,1	3,3	2,1	2,0	2,6	2,5	2,4	3,6	4,0	3,5	-3,9	-3,0	-2,2
Regne Unit	0,1	0,4	1,0	7,3	2,7	2,3	4,0	4,5	4,7	-3,3	-1,6	-0,7	-5,4	-4,6	-3,5
Zona euro	0,5	0,7	1,5	5,4	2,3	2,2	6,5	6,6	6,4	3,1	2,9	3,0	-3,5	-2,9	-2,3
Alemanya	-0,1	0,2	1,1	6,0	2,4	2,2	3,0	3,1	3,0	6,7	6,4	6,4	-2,1	-1,5	-0,9
França	0,9	0,7	1,3	5,7	2,3	2,0	7,3	7,7	7,8	-1,2	-1,0	-1,0	-5,5	-5,2	-4,4
Espanya	2,5	1,8	2,0	3,4	3,0	2,3	12,1	11,7	11,3	2,6	0,2	0,1	-3,6	-3,3	-2,6
OCDE	1,7	1,7	1,8	7,1	4,8	3,5	4,8	5,0	5,0	nd	nd	nd	-4,8	-4,5	-4,1

¹ Per a l'OCDE i els Estats Units s'ha utilitzat el deflactor del consum privat.

² Taxa d'atur calculada amb les definicions nacionals, no harmonitzada.

nd: dada no disponible.

p: previsions.

Font: OCDE, maig del 2024.

II. Economia francesa

1. Principals trets de l'evolució econòmica de l'any 2023

L'any 2023 l'economia francesa ha crescut un 0,9%, segons l'INSEE, impulsada per un fort creixement el segon trimestre, mentre que en la part final de l'any s'ha estancat. Com a conseqüència d'aquesta evolució trimestral, la xifra de creixement anual s'ha acabat situant lleugerament per sota del pronòstic fet a la tardor del 2023, tot i superar en cinc dècimes el del conjunt de la zona euro (+0,4%). L'elevada inflació i les condicions financeres més estrictes han afectat el creixement d'aquest any, malgrat les mesures de suport que ha mantingut el govern francès i l'evolució favorable del mercat laboral, acompanyada de salaris dinàmics, que han preservat el poder adquisitiu de les llars.

L'economia francesa creix un 0,9% el 2023, cinc dècimes més que l'eurozona

L'economia francesa, igual que la majoria de les economies occidentals, s'ha mostrat resilient al xoc inflacionari derivat de la guerra a Ucraïna. França ha estat menys amenaçada que els països que depenien del gas rus abans de la guerra, i per això la seva evolució econòmica ha estat una mica més positiva el 2023 que la d'altres estats com Alemanya o el Regne Unit.

A mesura que ha avançat el 2023 s'ha produït una relaxació de les dificultats de les cadenes de subministrament i una reducció dels preus de l'energia, fets que han afavorit un clima de més confiança en les empreses i una bona evolució del mercat laboral. Les llars també han mostrat un comportament positiu del consum gràcies a la bona dinàmica de l'ocupació, a la baixada de la inflació, a les mesures preses per mantenir el poder adquisitiu i a l'estalvi acumulat durant la pandèmia.

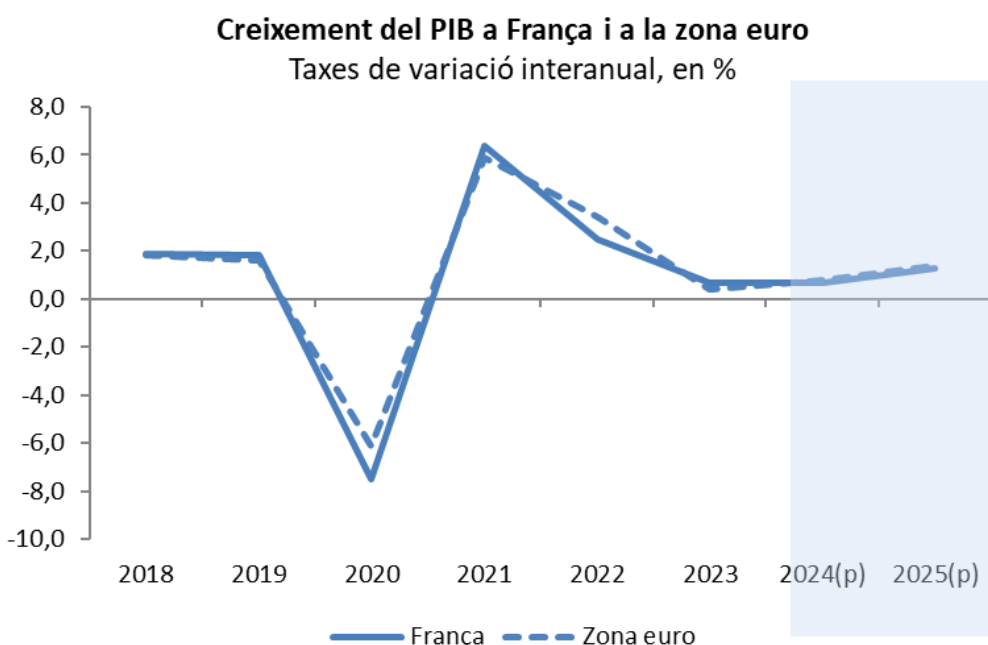
Tant la demanda interna com l'externa contribueixen positivament al PIB

Respecte a l'aportació dels diversos components a la variació del PIB francès durant el 2023, l'expansió de la demanda interna ha estat el principal factor explicatiu, amb una contribució de 0,8 punts percentuals, a la qual se suma una aportació també positiva del sector exterior de 0,5 punts, mentre que els inventaris han restat 0,4 punts. Tots els elements integrants de la demanda interna han registrat una taxa positiva, però de menys magnitud que l'any anterior. Així, el consum privat –que representa el 52% del

PIB– ha augmentat un 0,8%, el consum públic –amb un pes del 24% del PIB– un 0,7% i la inversió –que és el 23%– un 0,4%. La demanda externa també ha contribuït positivament a la pujada del PIB, a diferència del que va succeir el 2022, degut a un creixement més intens de les exportacions de béns i serveis (+2,1%) que de les importacions (+0,3%). La millora del saldo comercial ha ajudat a reduir el dèficit de la balança per compte corrent, des del -2,0% del PIB del 2022 fins al -1,2% del PIB del 2023, segons l'OCDE.

Els serveis i la indústria creixen el 2023, mentre que la construcció retrocedeix

Pel costat de l'oferta, els serveis i la indústria han contribuït positivament a l'evolució de l'economia gal·la el 2023, mentre que la construcció ha registrat una reducció de l'1,3% com a conseqüència de l'augment dels costos de finançament. Dins dels serveis, l'evolució no ha estat homogènia. Els subsectors que han experimentat increments més importants són les tecnologies i comunicacions (+4,8%), les activitats financeres (+2,6%), les activitats culturals i recreatives (+2,3%) i les activitats professionals i científiques (+1,5%).

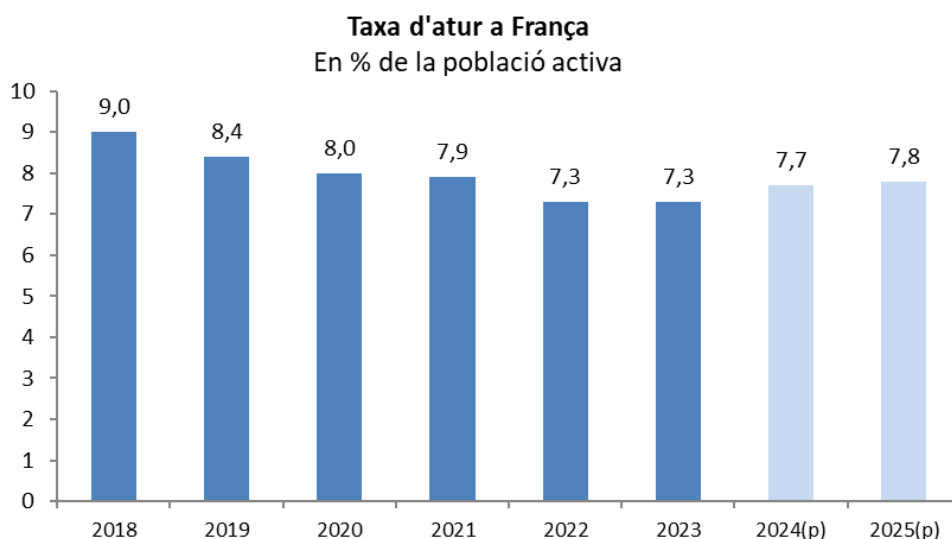

Font: Eurostat.

p: previsions de la Comissió Europea (maig del 2024).

La taxa d'atur es manté en un mínim del 7,3%

El 2023 la taxa d'atur s'ha estabilitzat en el 7,3%, que continua sent la xifra més baixa des del 2008. L'ocupació ha experimentat un creixement al voltant de l'1,1% en el conjunt de l'any, força similar al de la força de treball, i això explica que la taxa d'atur s'hagi mantingut estable respecte a l'any anterior.

Font: Eurostat.

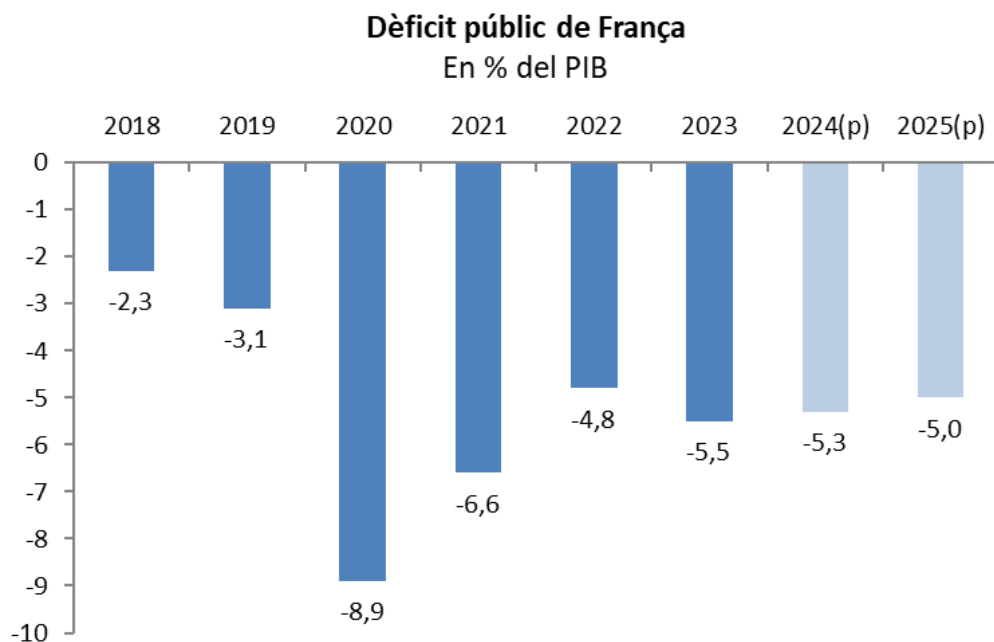
p: previsions de la Comissió Europea (maig del 2024).

En mitjana anual, els preus del consum a França han augmentat un 5,7% el 2023, percentatge molt similar al del 2022 (+5,9%), però amb una trajectòria clarament oposada, ja que el 2022 van anar a l'alça fins a assolir un màxim del +7,3% al febrer del 2023 i des de llavors s'ha produït una important disminució gràcies a la caiguda dels preus de l'energia i les matèries primeres, fins a tancar l'any 2023 en el +4,1%. La inflació subjacent, que reflecteix més fidelment l'evolució del nucli dels preus perquè exclou els components volàtils (alimentació no elaborada i energia), ha seguit una evolució similar a la general (+5,5% en mitjana anual i +3,8% al desembre).

D'altra banda, el salari nominal per treballador s'ha incrementat un 4,1%, percentatge inferior al 5,1% de la mitjana europea. Aquest ascens contrasta amb el descens de la productivitat laboral (-0,4%), la qual cosa ha comportat una pèrdua de competitivitat de les empreses franceses (en termes de costos laborals unitaris reals).

El dèficit públic es redueix després de l'increment extraordinari per la pandèmia

El dèficit públic s'ha ampliat des del 4,8% del PIB el 2022 fins al 5,5% el 2023, després d'haver arribat al 8,9% l'any de la pandèmia. Pel que fa als ingressos, es desacceleren significativament el 2023, ja que augmenten un 2,0%, després d'haver crescut un 7,4% el 2022. La taxa d'ingressos sobre el PIB se situa en el 51,9% el 2023, per sota del 54% el 2022. Quant a la despesa, el creixement es modera una mica des del 4% el 2022 al 3,7% el 2023, després de la retirada de la majoria de mesures de suport implementades durant la crisi dels preus de l'energia (reducció d'impostos i prestacions econòmiques directes). En proporció del PIB, la despesa segueix disminuint i se situa en el 57,3% del PIB, després de ser el 58,8% el 2022, però continua significativament per sobre del nivell d'abans de la covid (55,2% del PIB el 2019). El deute de l'Administració pública segons la definició de Maastricht se situa en el 110,6% del PIB a finals del 2023, després del 111,9% de finals del 2022, però és força més elevat que el nivell d'abans de la pandèmia (97,9% del PIB el 2019).

Font: Eurostat.

p: previsions de la Comissió Europea (maig del 2024).

2. Perspectives

Les previsions publicades per l'FMI, l'OCDE i la Comissió Europea pronostiquen un creixement del PIB francès al voltant del 0,7%-0,9% el 2024 i de l'1,3% el 2025,

percentatges força inferiors al creixement potencial de l'economia francesa, però similars a les projeccions per al conjunt de la zona euro.

Les previsions apunten a un creixement feble el 2024 i el 2025

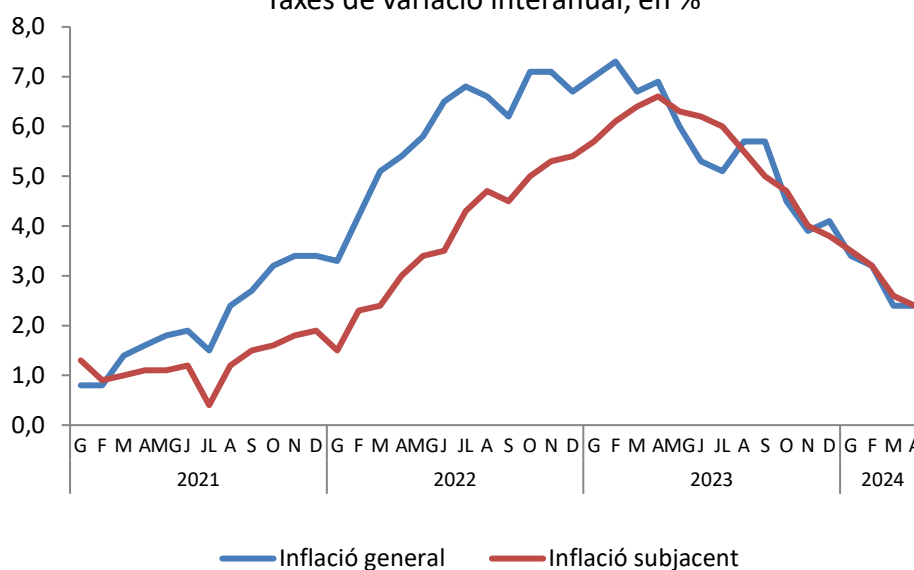
S'espera que l'activitat econòmica es vegi impulsada pel consum privat a mesura que les pressions inflacionàries es dissipin (la inflació ha baixat fins al 2,4% a l'abril) i la taxa d'estalvi de les llars disminueixi gradualment fins a situar-se en la mitjana històrica. La inversió, tant de les llars com de les empreses, es beneficiarà d'una flexibilització progressiva de les condicions creditícies a partir de la segona part de l'any 2024, i d'un desplegament més gran del Mecanisme de recuperació i resiliència. També es preveu que el sector exterior tingui una contribució limitada al creixement, ja que el fort increment de les exportacions es veurà compensat per l'augment de les importacions a mesura que s'expandeixi la demanda interna. Pel que fa als preus, l'eliminació progressiva de les mesures relacionades amb l'energia i la pujada de l'impost a l'electricitat el febrer del 2024 –tot i que encara està un terç per sota del nivell anterior a la crisi– conduiran a un ascens dels preus de l'electricitat proper al 10%. Mentrestant, els augments salarials encara alimentaran les pressions subjacents sobre els preus. Tot i això, la tendència a la baixa de la inflació continuarà durant l'horitzó de previsió, i s'espera que arribi al 2,4% el 2024 i al 2,2% el 2025, segons l'OCDE.

Pel que fa als estímuls fiscals, el Govern francès ha eliminat la majoria de les mesures de suport implementades en el context del xoc dels preus de l'energia i ha anunciat retallades de despesa importants.² Per tant, s'espera que la política fiscal s'endureixi un 0,6% del PIB el 2024 i un 0,9% el 2025. Malgrat això, es preveu que el dèficit pressupostari continuï sent significatiu i se situï en el 5,3% del PIB el 2024 i el 5,0% el 2025, segons estimacions de la Comissió Europea.

² A principis del 2024, el Govern va anunciar una reducció de la despesa de 10.000 milions d'euros (el 0,4% del PIB), com a resultat d'una retallada de les despeses operatives a tots els ministeris i, en menor mesura, de reduccions a l'ajuda pública al desenvolupament i a les subvencions per a la renovació d'habitatges, i de l'estalvi de costos en organismes públics. A l'abril es va notificar un estalvi addicional de 10.000 milions d'euros.

Evolució dels preus de consum a França

Taxes de variació interanual, en %

Font: Eurostat.

El primer trimestre de 2024 l'economia francesa avança moderadament

Durant els primers tres mesos del 2024, l'economia francesa ha crescut lleugerament (+0,2% després de +0,3% el trimestre anterior). La demanda interna està tornant a augmentar moderadament i ha contribuït positivament a l'increment del PIB aquest trimestre (+0,1 punts després de mantenir-se estable el quart trimestre del 2023), a causa de l'acceleració del consum públic (+0,6% després del +0,4%), mentre que el consum de les llars s'ha desaccelerat i la inversió ha tornat a caure. Finalment, el comerç exterior continua tenint una contribució positiva al creixement però més moderada pel repunt de les importacions.

Amb tot, cal assenyalar que els escenaris de previsions exposats estan subjectes a una gran incertesa per la situació geopolítica que envolta les guerres d'Ucraïna i d'Israel amb Palestina, i pel comportament dels preus, que condicionarà l'actuació de la política monetària. Per contra, la recuperació de les exportacions d'equips de transport, que segueixen molt per sota del nivell anterior a la pandèmia, podria ser més forta del que s'ha pronosticat i contribuir positivament al creixement de la inversió industrial.

FRANÇA. PRINCIPALS AGREGATS MACROECONÒMICS			
Taxes de variació interanual			
	2021	2022	2023
Components de demanda			
Consum privat	5,2	3,1	0,8
Consum públic	6,6	2,6	0,7
Formació bruta de capital fix	9,7	0,0	0,4
Demanda interna sense inventaris (a)	7,2	4,1	0,8
Inventaris (a)	-0,5	0,5	-0,4
Exportació de béns i serveis	11,3	8,2	2,1
Importació de béns i serveis	8,3	8,8	0,3
Components d'oferta			
Agricultura	-4,4	7,4	4,0
Indústria	3,9	-1,7	1,5
Construcció	6,7	-0,5	-1,3
Comerç, transports i hostaleria	8,0	4,3	-0,4
Informació i comunicacions	8,6	6,1	4,8
Activitats financeres	14,2	-0,7	2,6
Activitats immobiliàries	1,5	1,1	0,8
Act. científiques i serveis professionals	6,9	5,4	1,5
Adm. públiques, salut i serveis socials	6,3	1,1	0,4
Activitats culturals, recreatives i altres	13,1	21,5	2,3
PIB a preus de mercat	6,9	2,6	0,9

(a): aportació al creixement del PIB a preus de mercat.

Fonts: INSEE (demanda) i Eurostat (oferta).

III. Economia espanyola

1. Principals trets de l'evolució econòmica de l'any 2023

En el conjunt de l'any 2023, el PIB de l'economia espanyola ha crescut un 2,5%. Tot i ser un percentatge inferior al registrat l'any anterior (+5,8%), quan encara no s'havia recuperat el nivell de pre-pandèmia, l'economia espanyola ha demostrat una important resiliència al context advers derivat de la pujada dels tipus d'interès, dels conflictes geopolítics i d'un fort alentiment econòmic a Europa. En aquesta conjuntura desfavorable, el PIB espanyol ha superat les previsions fetes a començaments d'any que situaven el seu creixement en xifres lleugerament superiors a l'1%. El quart trimestre fins i tot s'ha accelerat el ritme d'augment fins a un robust 0,6% trimestral, davant el 0,4% registrat entre juliol i setembre, i el 0,5% dels primers dos trimestres de l'any.

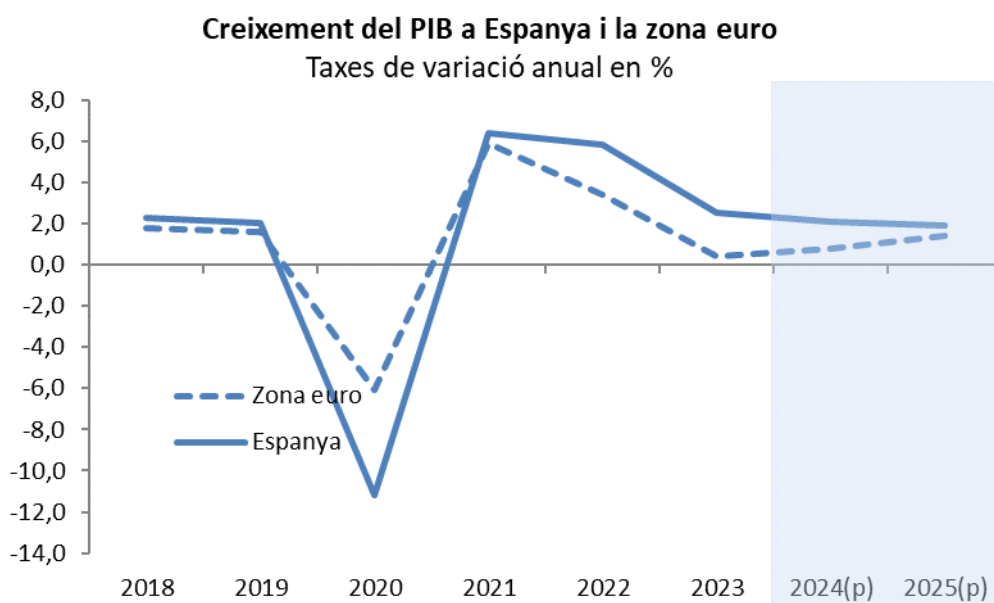
El PIB creix un 2,5%, molt per sobre del 0,4% de la zona euro

Mentre que la pandèmia va colpejar amb més duresa Espanya per la seva dependència del turisme, la crisi energètica i industrial originada a conseqüència de la invasió d'Ucraïna no l'ha afectat tan negativament com a Alemanya, Itàlia i els països del centre i est d'Europa. De fet, el 2023 l'economia espanyola ha crescut sis vegades més que la mitjana de l'eurozona (+0,4%) com a conseqüència de diferents factors: la seva forta especialització en el sector serveis –i especialment en el turisme, que ha experimentat un fort creixement aquest any–, una pujada més baixa dels preus energètics gràcies a l'aplicació de l'*excepcionalitat ibèrica*, i les mesures adoptades contra la crisi energètica que s'han mantingut el 2023 –com la rebaixa de l'IVA d'alguns productes, l'ajuda de 200 euros mensuals a les famílies vulnerables, els abonaments del transport gratuït o la pròrroga de la baixada d'impostos a l'energia.

La competitivitat es deteriora el 2023 degut a l'increment dels costos laborals i a la caiguda de la productivitat

Les principals sorpreses positives en l'evolució recent de l'activitat econòmica a Espanya estan associades al dinamisme del consum públic, l'acumulació d'inventaris i l'aportació positiva del saldo exterior. Per contra, la formació bruta de capital fix i el consum privat –que habitualment constitueixen els principals suports al creixement per a qualsevol economia– han mostrat un comportament pitjor del que s'esperava. D'altra

banda, la productivitat laboral ha continuat registrant una notable debilitat (-0,7%), cosa que podria actuar com un factor limitador del creixement econòmic a mitjà i llarg termini. A més, aquesta atonia de la productivitat ha contribuït, juntament amb l'increment de la remuneració per assalariat (5,2%), a un augment dels costos laborals unitaris del 6%, fet que es tradueix en una pèrdua de competitivitat de les empreses espanyoles davant de l'exterior.

Font: Eurostat.

p: previsions de la Comissió Europea (maig del 2024).

Tots els sectors, excepte el primari i l'immobiliari, creixen el 2023

Tots els grans sectors econòmics, excepte el primari, han registrat un increment de l'activitat, però menys positiu que el 2022 i amb intensitats diferents. Els serveis han estat el principal impulsor del creixement econòmic aquest 2023, tant pel seu elevat pes relatiu (el 68,5% del PIB) com perquè han estat el sector més dinàmic aquest any, amb una pujada del 3,2%. Dins els serveis, els subsectors que han tingut un creixement més destacat han estat les activitats artístiques i recreatives (+8,9%), les activitats financeres i d'assegurances (+6,3%), el sector TIC (+5,5%) i el comerç, el transport i l'hoteleria (+4,6%). Per contra, el valor afegit brut (VAB) de les activitats immobiliàries ha disminuït un 2,2%. La indústria, afectada per la crisi de subministraments, ha mostrat un comportament positiu (+1,8%) però menys intens que el PIB global, i la construcció ha moderat el seu creixement fins al 2,3%, afectat per l'increment dels costos de finançament.

Creixement equilibrat amb contribució positiva de demanda interna i externa

L'any 2023, tant la demanda interna com l'externa han tingut una contribució positiva al creixement del PIB. D'una banda, la demanda nacional ha aportat 1,7 punts percentuals al creixement del PIB, després que l'any anterior fossin 2,9 punts. D'altra banda, la demanda externa presenta una aportació positiva de 0,8 punts (2,9 punts el 2022), gràcies fonamentalment a la recuperació de les exportacions de serveis (turístics i no turístics).

El consum públic repunta, mentre que la inversió retrocedeix

Dins de la demanda interna, el consum públic ha sorprès per l'evolució a l'alça. En el conjunt de l'any ha augmentat un 3,8% en termes reals, una taxa molt superior a l'observada el 2022 (-0,2%). En aquest sentit, cal destacar tant l'increment de les remuneracions dels treballadors públics com també les mesures que s'han adoptat per lluitar contra la pujada dels preus i altres polítiques de despesa. El consum privat, per la seva banda, ha crescut un 1,8%, enfront del 4,8% del 2022, impulsat per la bona evolució del mercat laboral i la baixada de la inflació. En canvi, la inversió ha tingut un comportament negatiu (-0,4% el 2023 davant del +1,4% el 2022). Aquesta dinàmica és un símptoma clar de la incertesa econòmica i l'augment del cost del finançament, així com d'un retard en l'execució dels fons europeus Next Generation.

Resultat excepcionalment positiu del sector exterior gràcies a l'exportació de serveis turístics i no turístics

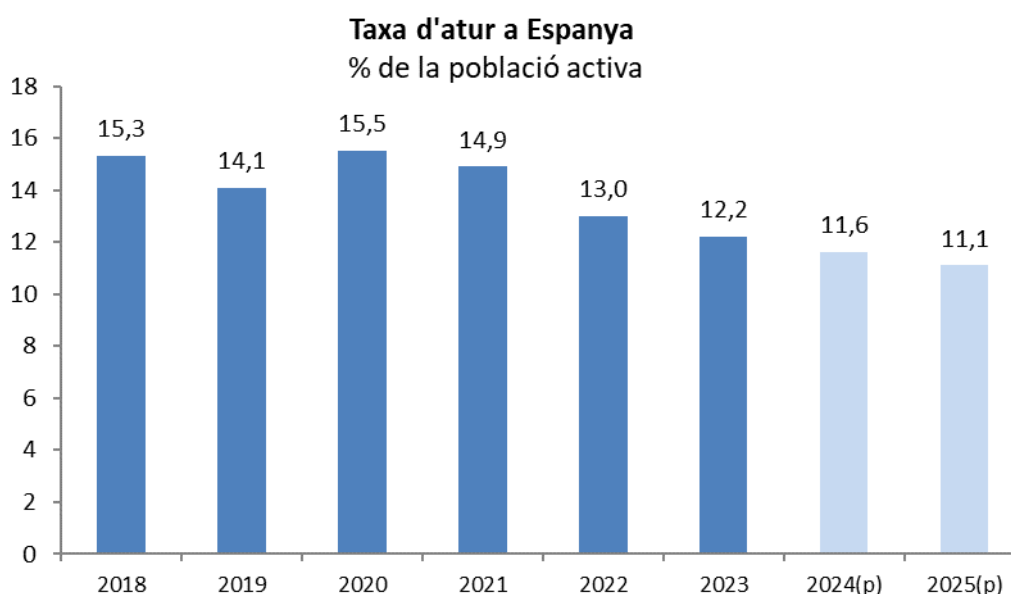
Pel que fa a la demanda externa, cal destacar els bons resultats del sector turístic. Concretament, la xifra de turistes internacionals que han visitat Espanya el 2023 ha superat els 85 milions per primera vegada des que hi ha registres estadístics. Una xifra que suposa un 18,7% més que el 2022 i un 1,9% per sobre de la dada del 2019, abans de la pandèmia. A més, Espanya ha batut un rècord en despesa turística, amb 108.662 milions d'euros, un 24,7% més que el 2022 i un 18,2% superior respecte a l'any 2019.

En termes globals, el superàvit per compte corrent ha assolit un 2,6% del PIB el 2023 i ha confirmat així que ha estat un any excepcionalment positiu per al sector exterior espanyol, sobretot quan es compara amb altres països europeus. D'aquesta manera,

l'economia espanyola ja acumula 12 anys registrant superàvits per compte corrent, només superats per Alemanya entre les grans economies d'Europa.

L'ocupació assoleix un rècord gràcies a l'augment de treballadors de nacionalitat estrangera

El mercat laboral ha sorprès positivament amb una evolució alcista que ha permès aconseguir un rècord d'afiliacions a la Seguretat Social de 20,5 milions en mitjana anual. En el conjunt del 2023, el col·lectiu de treballadors de nacionalitat estrangera ha proporcionat un fort impuls a l'ocupació, amb un creixement mitjà del 9,5%, davant de l'1,7% que han augmentat els afiliats de nacionalitat espanyola. A més, la taxa de temporalitat s'ha mantingut en nivells històricament reduïts (17% el 2023), com a resultat de la nova reforma laboral que va entrar en vigor a principis del 2022. L'increment de l'ocupació ha permès reduir la taxa d'atur del 13,0% el 2022 al 12,2% el 2023, la més baixa des del 2008, just abans de l'esclat de la crisi financera.

Font: Eurostat.

p: previsions de la Comissió Europea (maig del 2024).

La inflació s'ha anat reduint al llarg del 2023

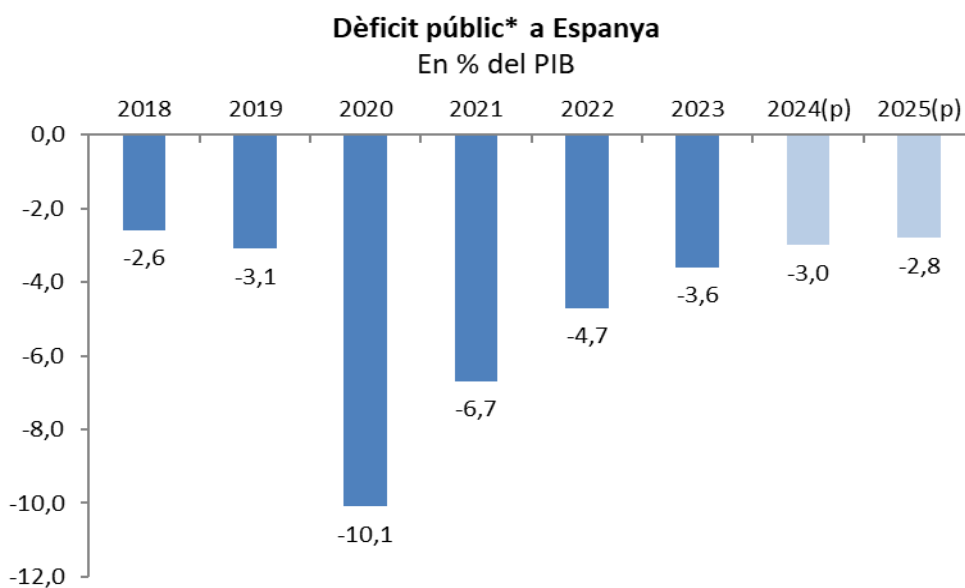
El 2023 s'ha caracteritzat per un ràpid procés desinflacionista, ja que els preus de consum han crescut un 3,4% en mitjana anual, enfront del 8,3% del 2022. Aquest

procés s'explica, en part, per l'aprovació de l'*excepció ibèrica*, que ha permès reduir el preu del gas als consumidors, així com per les rebaixes fiscals aplicades en la factura elèctrica i de gas. La resta de productes també han seguit una tendència similar, si bé els preus dels aliments han registrat taxes d'inflació elevades durant tot l'any. La inflació subjacent (que no té en compte els aliments no elaborats ni els productes energètics) ha disminuït des de principis del 2023, si bé en mitjana anual ha estat més elevada que la inflació general (5,9% enfront del 3,4%) com a conseqüència de la translació dels costos als preus finals en la resta de productes de la cistella de la compra.

Espanya ha reduït el dèficit públic però manté un elevat nivell de deute públic

En l'àmbit de les finances públiques, el 2023 l'economia espanyola ha aconseguit reduir el dèficit públic al 3,6% del PIB, després que escalés al 10,1% el 2020 a causa de l'enorme esforç pressupostari que es va fer per lluitar contra els efectes de la pandèmia. Una part d'aquest descens s'explica pel fort creixement del PIB, i l'altra part fonamentalment per l'increment de la recaptació impositiva lligada a l'activitat econòmica i a la pujada dels preus. En concret, els ingressos públics han pujat un 9%, mentre que la despesa ho ha fet un 6,5%. Els ingressos s'han beneficiat sobretot de augment de les bases imposables dels impostos directes com a conseqüència dels creixements nominals dels beneficis empresarials i dels salaris, mentre que les despeses han augmentat per la revaloració de les pensions, el manteniment de bona part de les mesures per fer front al xoc energètic i el dinamisme del consum públic. En termes globals, l'evolució del dèficit públic ha estat més positiva que l'objectiu del 3,9% que la Comissió Europea havia marcat per a aquest any.

Això no obstant, el deute públic del conjunt d'administracions espanyoles ha continuat pujant, fins a 1,57 bilions d'euros a finals del 2023, un 4,7% més que l'any anterior. Aquest nivell de deute equival al 107,7% del PIB, 5,5 punts menys que el mateix trimestre de l'any anterior. La reducció del deute com a proporció del PIB s'explica perquè l'increment nominal del PIB ha estat del 8,6%, força superior a l'augment nominal del deute (+4,7%).

p: previsions de la Comissió Europea (maig del 2024).

*Inclou ajudes al sector financer.

Font: Comissió Europea.

2. Perspectives

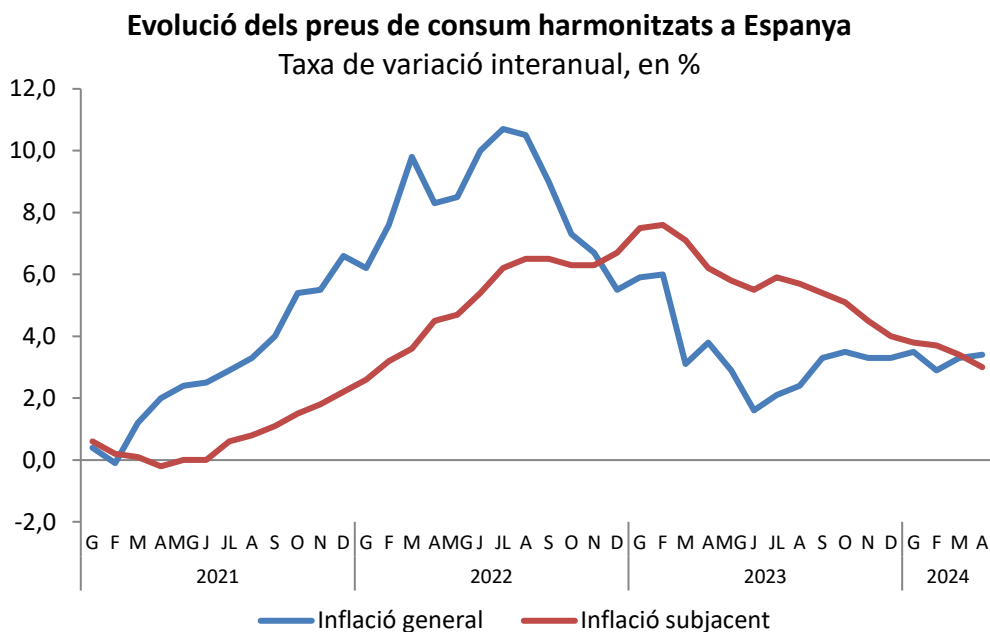
L'any 2024 es preveu que l'economia espanyola avanci positivament cap a taxes situades al voltant del 2,4%, segons les estimacions del juliol de l'FMI, i que torni a ser una de les economies desenvolupades més dinàmiques. L'augment del PIB es veurà afavorit, principalment, per la dissipació gradual de l'impacte negatiu de la pujada dels tipus d'interès sobre l'activitat, per la reactivació progressiva de l'economia europea i global, i pel desplegament definitiu dels fons Next Generation. En sentit contrari, l'esgotament d'alguns *vents de cua* que han impulsat recentment el creixement –com l'existència d'una demanda embassada important de serveis o l'estalvi acumulat durant la pandèmia– i la persistència de considerables tensions geopolítiques incidiran negativament en l'evolució econòmica.

El creixement del PIB se situarà al voltant del 2,4% el 2024

Com a resultat de tot això, el 2024 el ritme de creixement de l'economia espanyola se situarà al voltant del 2,4%, una xifra que s'ha revisat en diverses ocasions a l'alça respecte a l'1,5% pronosticat la tardor del 2023. Pel que fa a la inflació, les estimacions de la Comissió Europea assenyalen que baixarà al 3,1% el 2024, i la taxa d'atur es podria situar en l'11,6% en mitjana anual.

La bona evolució del consum i el sector exterior impulsen l'economia els primers mesos del 2024

L'economia espanyola ha recuperat impuls a l'inici del 2024 a la vegada que es continua reduint la inflació subjacent (fins al 3% a l'abril) i millora la confiança empresarial. El PIB real ha crescut un 0,8% el primer trimestre respecte al quart del 2023, i les previsions per al segon trimestre de l'any són també favorables. Per agregats de demanda, el creixement trimestral del PIB s'explica en bona part per l'increment del consum privat (+0,4%), que resisteix gràcies a la bona evolució del mercat laboral i a l'augment del poder adquisitiu dels salaris. La inversió també s'ha recuperat i la demanda externa es manté dinàmica per la fortalesa de les exportacions dels serveis i l'intens revifament dels fluxos turístics internacionals. En canvi, el consum públic ha passat a tenir una evolució negativa després d'un any 2023 molt dinàmic.

Font: Eurostat.

Les previsions econòmiques s'han revisat a l'alça però la incertesa continua sent elevada

La principal font de risc sobre l'actual exercici de projeccions continua sent la incertesa geopolítica a escala global i, en particular, la possibilitat d'una escalada dels conflictes bèl·lics que estan actius a Ucraïna i a la franja de Gaza. S'hi suma la incertesa sobre

la política monetària i la trajectòria baixista dels tipus d'interès durant el 2024 i el 2025. Altres fonts d'incertesa que provenen de l'àmbit nacional tenen a veure amb la inestabilitat política i amb els possibles efectes de segona ronda sobre els preus dels serveis, que poden fer complicat recórrer l'*última milla* en la reducció de la inflació subjacent fins a assolir l'objectiu del 2%.

ESPANYA. PRINCIPALS AGREGATS MACROECONÒMICS			
Taxes de variació interanual			
	2021	2022	2023
Components de demanda			
Consum privat	7,2	4,8	1,8
Consum públic	3,4	-0,2	3,8
Formació bruta de capital	9,4	1,4	-0,4
Demanda nacional (a)	6,6	2,9	1,7
Exportació de béns i serveis	13,5	15,2	2,3
Importació de béns i serveis	14,9	7,0	0,3
Components d'oferta			
Agricultura, ramaderia i pesca	4,2	-19,8	-1,9
Indústria	5,4	2,6	1,8
Construcció	-1,0	3,2	2,3
Comerç, transport i hoteleria	15,5	16,3	4,6
Informació i comunicacions	7,9	9,5	5,5
Activitats financeres i assegurances	-0,7	2,9	6,3
Activitats immobiliàries	3,2	4,4	-2,2
Activitats professionals	11,1	8,7	1,7
Adm. pública, sanitat i educació	1,2	-0,2	2,8
Activitats artístiques, recreatives i altres	2,0	14,1	8,9
PIB a preus de mercat	6,4	5,8	2,5

(a): aportació al creixement del PIB a preus de mercat.

Font: Institut Nacional d'Estadística (INE).

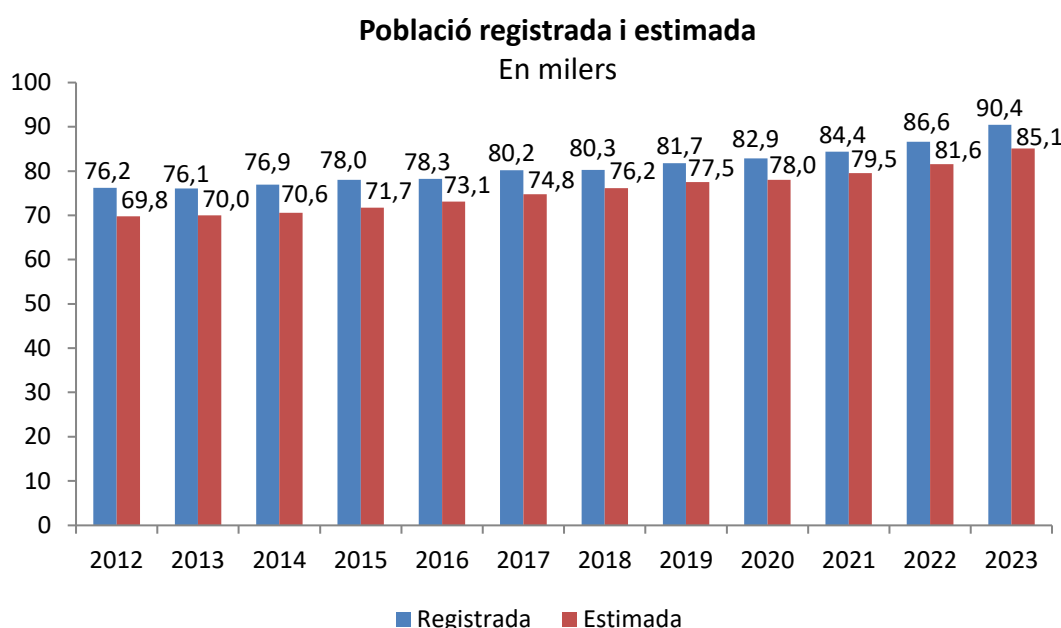
Economia andorrana: evolució general

IV. Població, mercat de treball i formació

1. Població i fluxos migratoris

L'any 2023 la població estimada d'Andorra ha ascendit a 85.101 persones, la xifra més elevada de la sèrie històrica, disponible des del 2009. L'increment respecte de l'exercici anterior ha estat del 4,3%, el més intens des de l'inici de la sèrie. La població registrada pels comuns (concepte diferent al de la població estimada) reflecteix una dinàmica similar, amb un augment del 4,4%, fins als 90.446 habitants, que és la quantitat més alta des del començament de la sèrie, el 1947. La diferència entre ambdues fonts d'informació poblacional està al voltant de les 5.300 persones.

Andorra assoleix un nou màxim històric de població

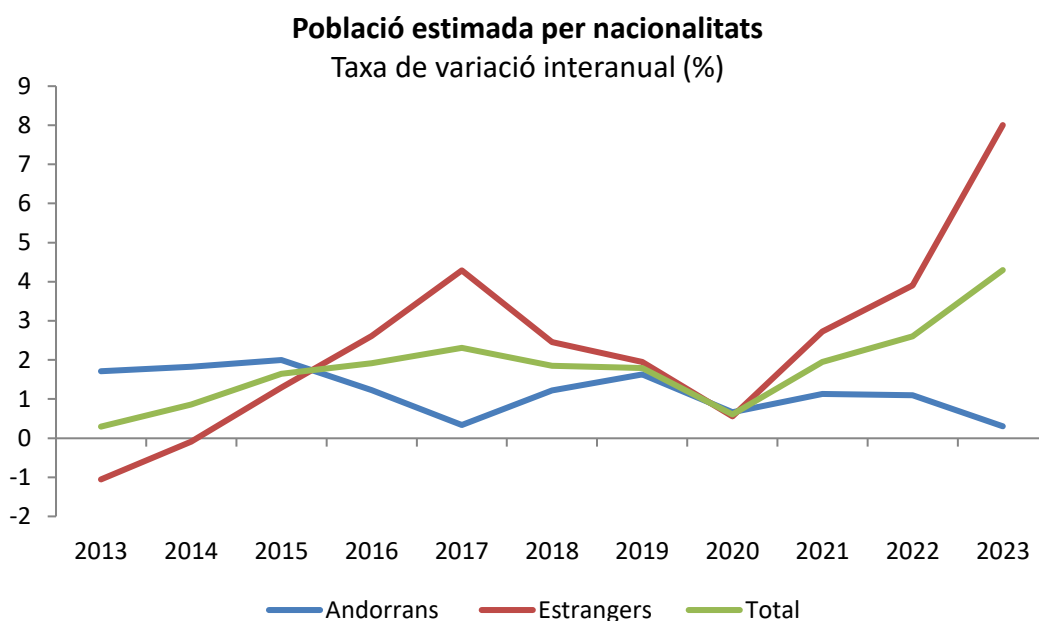

Fonts: censos parroquials dels comuns / Departament d'Estadística.

L'augment de la població estimada l'ha liderat l'alça del nombre d'estrangers (+8,0%), força superior a la de l'any anterior (+3,9%), mentre que els andorrans han crescut només el 0,3% (enfront de l'1,1% del 2021 i el 2022): són 38.977 nacionals, que suposen el 45,8% del total. Així, per tercer any consecutiu, continua la tendència d'increment dels ciutadans forans per sobre dels andorrans que s'havia trencat el 2020 amb motiu de la pandèmia. Com a conseqüència d'això, es registren 46.124

estrangers, xifra que supera en 7.147 persones els nacionals i representa un 54,2% sobre el total d'habitants; a més, aquest percentatge ultrapassa el màxim de la sèrie històrica disponible de població estimada (52,4% el 2022), però està lluny encara del 73,2% a què s'havia arribat l'any 1982 pel que fa a persones registrades. Aquestes dades refermen l'atractiu del mercat andorrà per als treballadors forans, després del parèntesi del 2020 a causa de la crisi sanitària.

La població estrangera repunta fins a representar el 54% del total

Fonts: censos parroquials dels comuns / Departament d'Estadística.

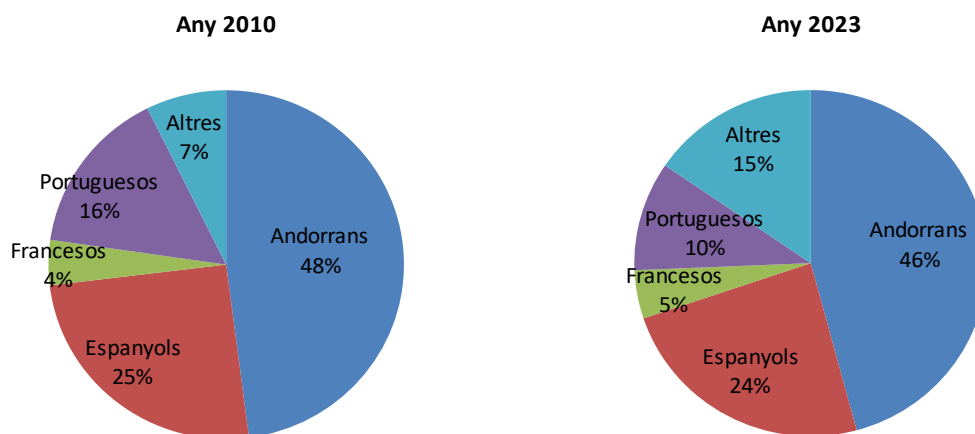
El 2023 augmenta la població estrangera d'altres nacionalitats en 3.000 persones, de les quals el 45% són argentins

L'increment de la població estrangera ha estat repartit per nacionalitats, amb una contribució especialment destacada del grup d'altres nacionalitats (+30,7%) –3.086 persones més–, seguit dels francesos (+4,9%) i dels espanyols (+1,2%). L'únic col·lectiu que ha registrat un descens ha estat el dels portuguesos (-1,1%), que cauen per quart exercici consecutiu fins a la xifra més baixa de la sèrie històrica disponible de població estimada. En el segment d'altres nacionalitats sobresurten els argentins i, a més distància per ordre decreixent, els britànics, els italians, els filipins i els marroquins. Els espanyols es mantenen com el grup estranger més important, amb un pes sobre el total de la població del país del 24%, seguit dels estrangers d'altres nacionalitats (15,5%), que superen els portuguesos (10,2%) i tripliquen el pes dels

francesos (4,5%). Per tant, es pot afirmar que durant el 2023 ha continuat la tendència cap a la diversificació geogràfica dels residents.

Població estimada per nacionalitats

En % del total

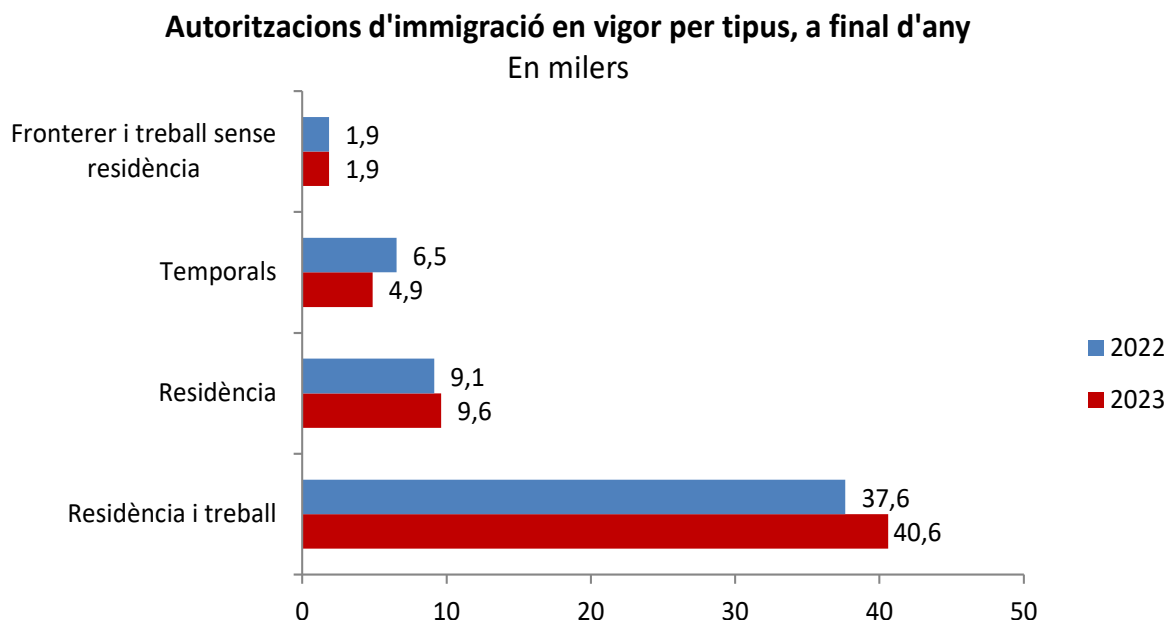
Fonts: censos parroquials dels comuns / Departament d'Estadística.

Els permisos de residència i treball augmenten un 8% i representen el 71% de les autoritzacions d'immigració

L'entrada d'estrangers es reflecteix també en el fort increment del nombre d'autoritzacions d'immigració en vigor. A 31 de desembre del 2023 se'n comptabilitzen 56.967 (incloses les temporals), el 3,3% més que l'any anterior i la xifra més alta de la sèrie històrica disponible, des del 2007. Aquest creixement s'explica sobretot per l'ascens del 8,0% dels permisos de residència i treball, que són la majoria (71%), seguits dels que són només per a residència, que han augmentat el 5,3%, fins als 9.629. En canvi, les autoritzacions temporals, que van arribar a un màxim històric el 2022, s'han reduït un 25% el 2023, fins a les 4.874.

Cal assenyalar que al març del 2024 s'ha aprovat un nou reglament que estableix que els treballadors extracomunitaris hauran d'acreditar una experiència professional demostrable d'un mínim de quatre anys en la mateixa activitat laboral que pretenen desenvolupar a Andorra per passar de la quota de temporada a la quota prorrogable. El mateix reglament preveu una excepció per permetre que una part del personal extracomunitari pugui seguir treballant al país si ha estat empleat durant almenys quatre mesos a la mateixa empresa durant la temporada d'hivern anterior. El Govern

ha acordat que la xifra de treballadors que poden acollir-se a aquesta excepció sigui de 300, ampliable fins al 30% (390), per tal de donar resposta a les necessitats demandades pel sector empresarial.

Fonts: Departament d'Immigració / Departament d'Estadística.

Per parròquies, l'augment de població estimada el 2023 s'ha repartit per tot el territori, en línia amb la tendència que ha caracteritzat els darrers anys. Destaca Canillo (+12%), seguit d'Encamp (+5,5%), la Massana (+4,3%) i Ordino (+4,1%). La resta de parròquies han registrat increments entre el 2,3% i el 3,9%. En termes absoluts, Andorra la Vella continua sent la que creix més (+718 habitants més), seguida d'Encamp, Canillo i Escaldes-Engordany (al voltant de les 600 persones més cadascuna).

Canillo continua sent la parròquia amb més creixement relatiu de la població

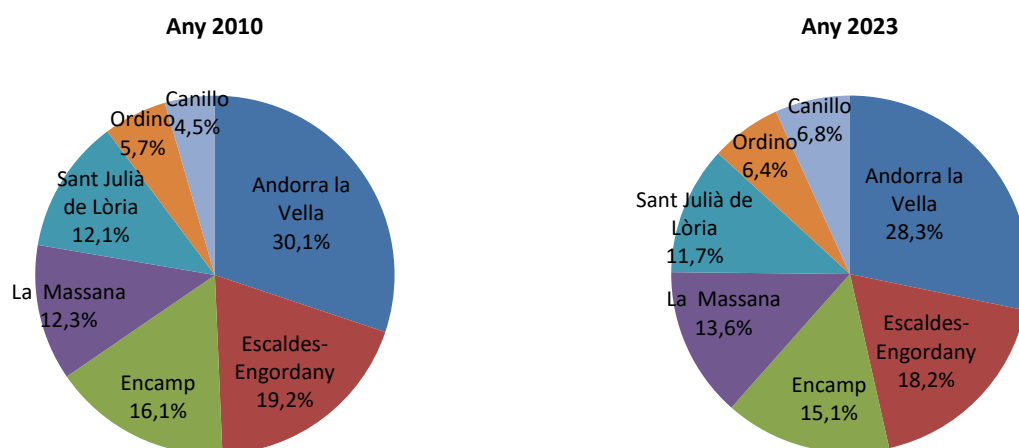
A Andorra la Vella, la parròquia més habitada del Principat, el creixement de la població ha estat del 3,1%, de manera que el seu pes sobre el total de la població estimada ha continuat la tendència a la baixa, lenta però sostinguda des del 2014, fins a situar-se en el 28,3%, el nivell més baix de la sèrie històrica disponible. En contrast, Canillo ha deixat de ser la parròquia amb menys habitants gràcies al dinamisme

poblacional experimentat els darrers anys; així, ha superat Ordino i ha passat a representar el 6,8% de la població andorrana.

Quant al moviment natural de la població, el creixement vegetatiu d'Andorra durant l'any 2023 ha estat de només 101 persones, la xifra més baixa de la sèrie històrica disponible, des del 1991. Aquesta evolució és fruit d'una reducció del nombre de naixements (de 502 el 2022 a 458 el 2023, un mínim històric), que ha estat superior, però, al descens del nombre de defuncions (de 371 a 357). Així doncs, el dinamisme poblacional registrat el 2023 s'explica sobretot pel saldo positiu del moviment migratori (+3.412 persones), calculat prenent com a base la població estimada. En total, la població estimada ha tingut un increment net de 3.513 persones; aquest augment és el més elevat de la sèrie disponible.

Població estimada per parròquies

En % del total

Fonts: censos parroquials dels comuns / Departament d'Estadística.

El nombre de naixements baixa a un mínim històric

MOVIMENT NATURAL DE LA POBLACIÓ ESTIMADA	2022	2023
Naixements	502	458
Defuncions	371	357
Creixement vegetatiu	131	101
Taxa de natalitat (tant per mil)	6,153	5,382
Taxa de mortalitat (tant per mil)	4,547	4,195
Taxa de creixement vegetatiu (tant per mil)	1,606	1,187
Augment migratori o per regularització del cens	1.922	3.412
Augment total de la població*	2.053	3.513
Casaments	349	387

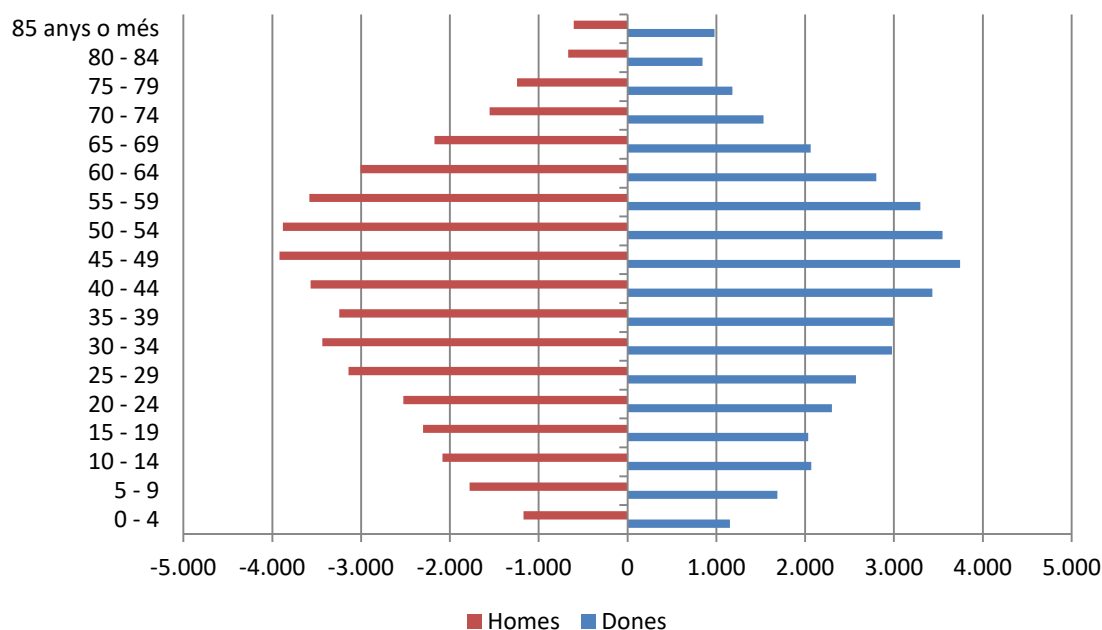
* Creixement vegetatiu més augment migratori.

Font: Departament d'Estadística.

Pel que fa a l'estructura de la població estimada per edat i sexe, el nombre d'homes continua superant el de dones en tots els trams d'edat, a excepció del segment de 80 anys en endavant. El 2023 hi ha un 6,5% més de població masculina que de població femenina –2.679 homes més–; aquesta diferència s'explica pel pes elevat de la mà d'obra estrangera, que acostuma a ser majoritàriament masculina, i que el 2023 hem vist que ha augmentat força.

Paral·lelament, la distribució de la població estimada per edat i nacionalitat posa de manifest que la presència d'estrangers supera clarament la d'andorrans en tots els trams d'edat a partir dels 25 anys (fins al 2022 era a partir dels 30 anys). En canvi, la proporció d'andorrans és molt majoritària en el segment inferior a 25 anys (73,8%), en contrast amb la baixa quantitat d'andorrans en el grup de les persones de 65 anys o més (només el 38,6%).

Estructura de la població estimada per edat i sexe. Any 2023

Fonts: censos parroquials dels comuns / Departament d'Estadística.

La població en edat de treballar augmenta el seu pes sobre el total fins al 73% i l'edat mitjana es manté en 42 anys

Per completar l'anàlisi de la població, la distribució per edats del 2023 mostra que continua la tendència d'envelliment progressiu. En concret, la població estimada de menys de 15 anys ha seguit l'evolució descendent registrada els darrers anys: el seu pes sobre el total s'ha reduït fins a l'11,7%, gairebé cinc punts menys que el 2010. En contrast amb això, l'any 2023 el grup de 65 anys i més ha crescut un 4,4% i ha mantingut constant la seva participació en el total en un màxim històric del 15,1%, mentre que la població en edat de treballar (de 15 a 64 anys) han pujat set dècimes el seu pes sobre el total, fins al 73,2%, gràcies a l'augment interanual del 5,3%. Com a resultat d'aquestes evolucions, el 2023 l'edat mitjana s'ha mantingut constant en 42,3 anys.

2. Ocupació i atur

L'any 2023 s'ha caracteritzat per una millora generalitzada en les taxes del mercat laboral: un increment notable de la població ocupada, una disminució de la població aturada i un augment mínim de la població inactiva.

Segons les dades de l'Enquesta de forces del treball (EFT), la població aturada de 15 anys o més ha caigut un 23,7%, fins a les 814 persones, la xifra més baixa de la sèrie històrica, fins i tot per sota de la registrada el 2018 (818). En la mateixa línia, la taxa d'atur ha disminuït fins a l'1,6%, la proporció més reduïda de la sèrie històrica i molt més baixa que la de les economies veïnes. Cal destacar que el 92,3% d'aquests desocupats ho són de curta durada i només un 7,7% fa més d'un any que busquen feina, un percentatge que ha retrocedit substancialment respecte al 18,5% de l'any 2022.

Respecte als inscrits al Servei d'Ocupació, el 32,7% dels aturats ha declarat que hi estan inscrits i el 21,2% estan rebent algun benefici (formacions, seguretat social, ajuda d'atur, prestació econòmica).

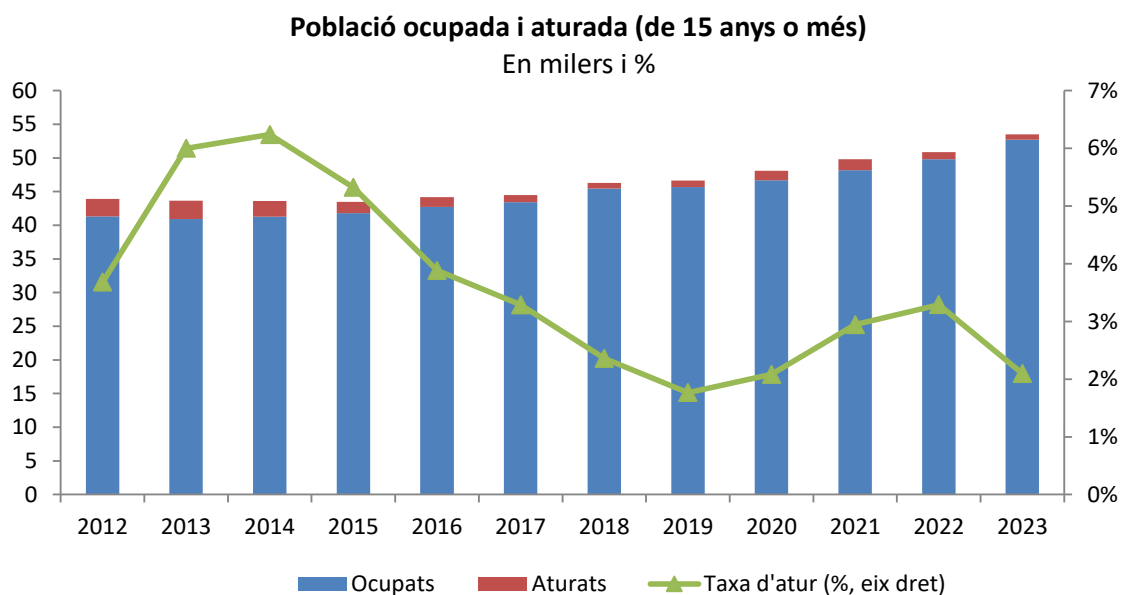
Pel que fa als programes de foment de l'ocupació el 2023, igual que l'any passat, paral·lelament al Programa de millora de l'ocupabilitat mitjançant el sector públic i les entitats d'iniciativa social, enguany s'han desenvolupat novament dos programes específics: 1) el de foment de la contractació i la formació pràctica en el si de l'empresa dels joves actius que han assolit les competències d'un programa d'inclusió sociolaboral, i 2) el de foment de la contractació en el sector privat.

**La taxa d'atur es redueix fins a l'1,6%,
la xifra més baixa de la sèrie històrica**

L'any 2023 la reducció de l'atur s'ha concentrat en el col·lectiu femení. Concretament, la taxa d'atur femení ha passat del 2,4% del 2022 a l'1,2% del 2023, mentre que la dels homes s'ha mantingut constant en l'1,9%. Per edats, la taxa d'atur en el tram dels més joves (de 15 a 24 anys) pràcticament s'ha rebaixat a la meitat, en passar del 10,1% el 2022 al 5,8% el 2023. En el col·lectiu més nombrós (de 55 a 64 anys) també ha baixat però amb menys intensitat, des del 2,1% al 0,9%, mentre que en el segment de 25 a 54 anys s'ha mantingut estable en l'1,4%.

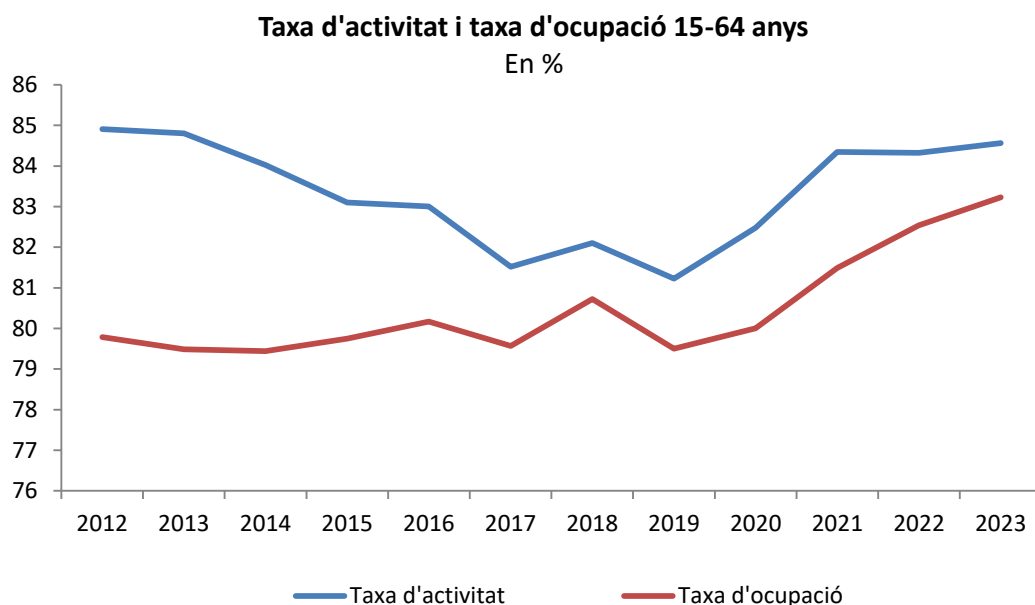
**La població ocupada ha augmentat un 5,8%,
el ritme més alt dels darrers anys**

Paral·lelament, la població ocupada de 15 anys o més ha augmentat un 5,8%, segons l'EFT, fins a les 52.700 persones, el ritme de creixement més fort des de l'inici de la sèrie, el 2010.

Font: Enquesta de forces del treball. Departament d'Estadística.

En conseqüència, la taxa d'ocupació calculada sobre la població de 15 a 64 anys ha augmentat set dècimes, fins al 83,2%, la xifra més alta des del 2010, i clarament se situa per sobre de la mitjana de la Unió Europea (70,4%). Igualment, la taxa d'activitat andorrana³ s'ha incrementat tres dècimes, fins al 84,6%, i supera amb escreix la mitjana comunitària (75%).

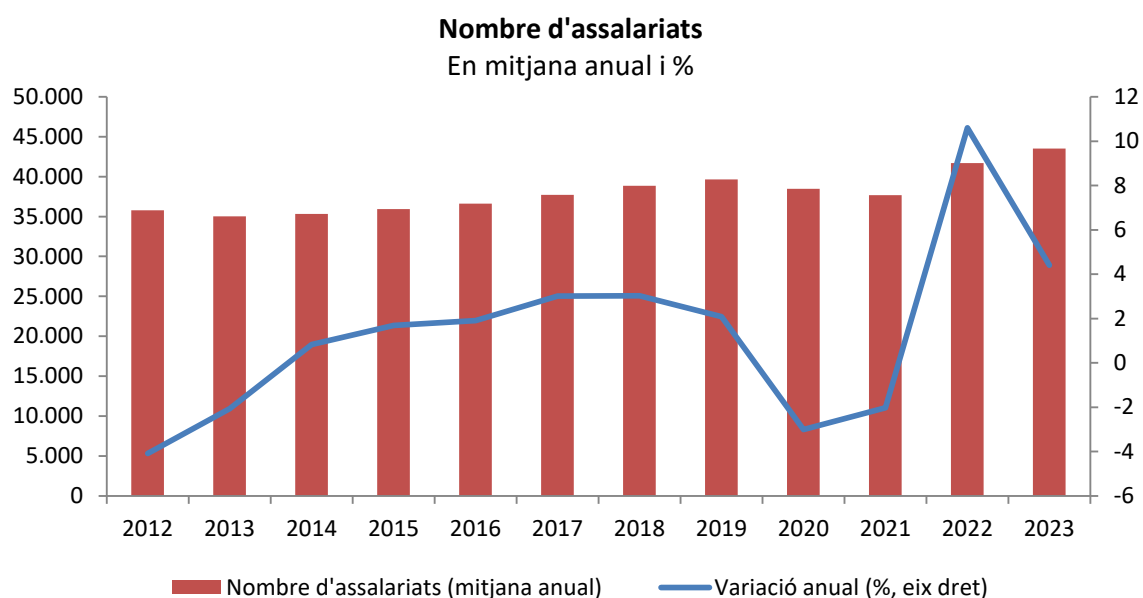
Font: Enquesta de forces del treball. Departament d'Estadística.

³ La taxa d'ocupació és la ràtio entre el nombre de persones ocupades i la població en edat de treballar compresa entre 15 i 64 anys, i la taxa d'activitat és la ràtio entre el nombre de persones en activitat (ocupades o aturades) i la població en edat de treballar entre 15 i 64 anys.

Del total de població ocupada de 15 anys i més, el 18,2% són treballadors per compte propi i la resta assalariats repartits entre el sector privat (64,2% del total d'ocupats) i el sector públic (17,6%). Quant al nivell de formació, el 67% té estudis secundaris o terciaris, i pel que fa al tipus de jornada, només el 8,5% tenen un contracte a temps parcial. Finalment, la temporalitat afecta únicament el 10,2% dels assalariats. En termes globals, la població ocupada treballa 34,7 hores setmanals efectives (les dones 32 hores i els homes 37 de mitjana).

La població assalariada creix un 4,4% i assoleix un màxim històric

Les dades de la Caixa Andorrana de Seguretat Social (CASS) per al 2023 confirmen la bona marxa de l'ocupació que també recull l'EFT. En concret, el nombre d'assalariats ha augmentat un 4,4%, que, tot i ser inferior al creixement del 10,6% registrat l'any anterior, ha permès assolir una xifra històrica de 43.511 assalariats. En el mateix sentit, el nombre mitjà de llocs de treball s'ha ampliat un 3,9%, i s'ha mantingut per segon any consecutiu una taxa positiva després de la caiguda per la pandèmia, fins als 52.467.

Fonts: Caixa Andorrana de Seguretat Social / Departament d'Estadística.

L'augment de la població assalariada registrat el 2023 s'ha distribuït entre els principals sectors econòmics. Concretament, la construcció encadena nou anys consecutius de creació neta d'ocupació (+4,0% el 2023) i el nombre d'assalariats ja

supera els 4.000, la xifra més alta des del 2010, però encara un 40% inferior a la que hi havia al final del cicle expansiu anterior (any 2006).

En el cas de la indústria, l'evolució durant l'any 2023 ha estat positiva, amb un increment del 2,6%, fins als 1.837 assalariats, després del +5,8% registrat l'any anterior. El sector primari ha mantingut constant el nombre d'assalariats, si bé el seu comportament té una incidència molt baixa en l'economia atès que només compta amb 159 empleats.

Els serveis registren el creixement més gran dels assalariats el 2023

NOMBRE D'ASSALARIATS	2023	Var. 23/22	% s/total 2023
Agricultura, ramaderia, caça i silvicultura	159	-0,1	0,4
Indústria	1.837	2,6	4,2
Construcció	4.076	4,0	9,4
Serveis	37.439	4,5	86,0
Comerç i reparació de vehicles de motor (...)	9.394	5,9	21,6
Hoteleria	5.417	4,3	12,5
Sistema financer	1.696	-1,1	3,9
Administració pública, defensa i seguretat social obligatòria	4.653	0,0	10,7
Altres	16.279	5,8	37,4
Total	43.511	4,4	100,0

Fonts: Caixa Andorrana de Seguretat Social / Departament d'Estadística.

Durant el 2023 el sector serveis –que concentra el 86% de l'ocupació– s'ha estat beneficiant de la forta expansió que ha viscut el sector turístic a escala mundial aquest any. Concretament, el nombre d'assalariats als serveis ha augmentat un 4,5% i ja supera en un 8,5% el nivell que tenia el 2019.

Dins dels serveis, l'hoteleria i el comerç expliquen el 41% de l'augment total dels assalariats

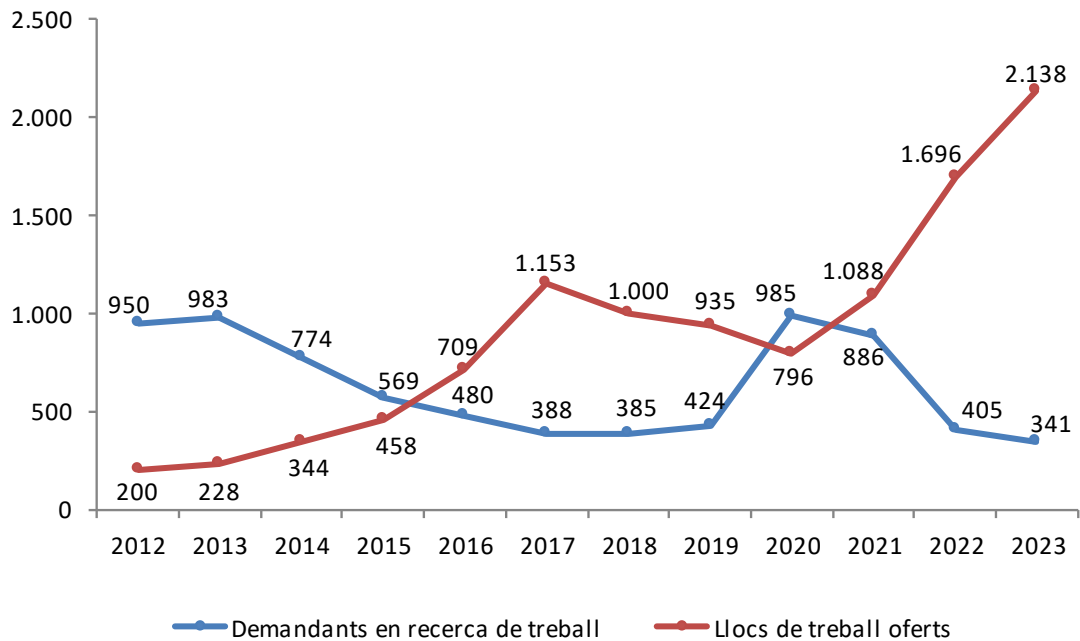
Entre les activitats terciàries destaca l'increment de l'ocupació assalariada vinculada al turisme, concretament en el comerç (+5,9%) i en l'hoteleria (+4,3%). Aquests dos sectors han creat 745 llocs de treball, el 41% de tot el creixement. També ha augmentat significativament el nombre d'assalariats en el sector immobiliari (+412) i en les altres activitats socials i de serveis prestats a la comunitat (+206). En canvi, ha disminuït el nombre d'assalariats en el sector financer (-19) i s'ha mantingut constant en l'Administració pública. El comerç i la reparació de vehicles de motor continua sent el subsector de serveis més important en termes d'ocupació, amb un volum en el total d'assalariats del 21,6%. El segueixen les activitats immobiliàries, de lloguer i serveis empresarials (15,9% del total d'assalariats), l'hoteleria (12,5%) i l'Administració pública (10,7%).

En aquest context expansiu de l'economia, el nombre de demandants d'ocupació en recerca de feina s'ha continuat reduint, fins a 341, al valor més baix des del 2008. En aquesta mateixa línia, les persones que cerquen una millora del lloc de treball també han disminuït significativament, des d'un màxim de 640 demandants el 2021 a 264 el 2023.

El mercat laboral està molt tensat perquè el nombre de llocs oferts sextuplica el de demandants d'ocupació

Paral·lelament, els llocs de treball oferts al Servei d'Ocupació s'han incrementat de forma destacada (+26,1%), fet que manté la tendència positiva dels dos anys anteriors i eleva la xifra a 2.138 ofertes de mitjana mensual; aquesta quantitat és força superior al nombre de demandants en recerca de treball (341), una evolució que reflecteix la bona marxa de l'economia. De fet, la ràtio del nombre de demandants totals per oferta de treball s'ha reduït de 0,7 el 2019 (abans de la pandèmia) a 0,3 el 2023, fet que està motivant una tensió del mercat laboral i dificultats per contractar mà d'obra en alguns sectors concrets.

Demandants en recerca de treball i llocs de treball oferts

Fonts: Departament d'Ocupació i Treball / Departament d'Estadística.

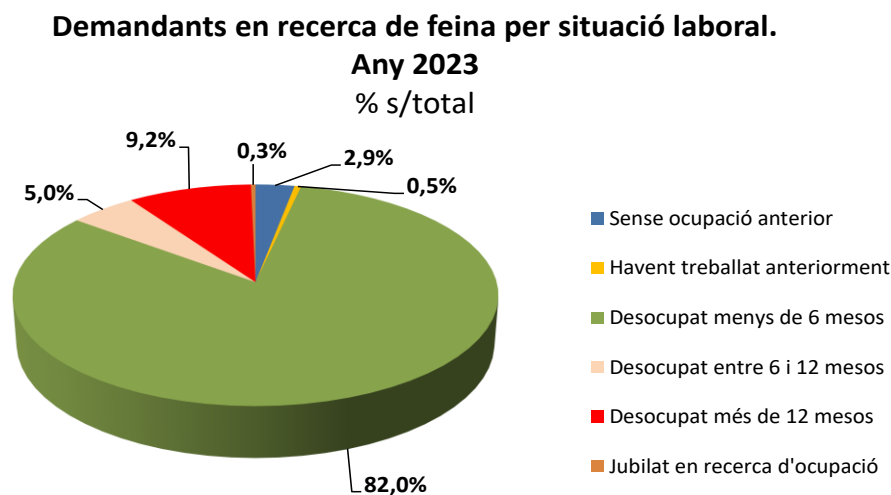
La recuperació econòmica s'ha traduït en una nova disminució del nombre de beneficiaris de la prestació per desocupació, que ha passat de 134 persones el 2021 a 20 el 2022 i a 16 el 2023. Això ha fet que la taxa de cobertura respecte dels demandants en recerca de feina s'hagi reduït, des del 15% el 2021 al 5% el 2022 i el 2023. Cal recordar que la taxa de cobertura continua sent molt reduïda a Andorra en comparació amb la dels veïns europeus.

La disminució dels demandants d'ocupació ha estat generalitzada per grups d'edat

La reducció dels demandants d'ocupació en recerca de treball ha estat generalitzada per grups d'edat, a partir dels 18 anys. Si en el segment de persones de 18 a 25 anys s'ha reduït un 28,9%, en el de 26 a 39 anys ha baixat un 5,8%, i en el de 40 a 59 anys un 18,6%. En la franja d'edat de 60 anys i més és on ha disminuït menys (-4,6%). Això no obstant, la majoria dels demandants tenen entre 40 i 59 anys (el 44% del total).

Una altra característica destacable de les persones en recerca de feina és que vuit de cada deu fa menys de sis mesos que es troben en situació de desocupació. A més, el pes de l'atur estructural (persones sense ocupació durant més d'un any) hauria disminuït des de l'11,2% del 2022 al 9,2% del 2023, segons les dades del Registre del

Servei d'Ocupació. Amb les dades de l'Enquesta de forces del treball, l'any 2023 la proporció d'atur estructural hauria estat fins i tot una mica inferior, del 7,7%. Tot plegat deriva d'un mercat de treball força flexible i dinàmic, que no acumula desequilibris estructurals rellevants.

Fonts: Departament d'Ocupació i Treball / Departament d'Estadística.

El percentatge de demandants d'ocupació estrangers es redueix fins al 53% del total

Per completar l'anàlisi dels demandants d'ocupació en recerca de feina, la distribució per nacionalitats posa de manifest que la disminució registrada el 2023 ha estat generalitzada, si bé una mica més intensa entre els estrangers (-19,5%) que entre els andorrans (-10,8%). Quant als forans, els espanyols es mantenen com el grup de demandants més nombrós (91 persones), amb una xifra molt més baixa que la d'andorrans (159).

En conseqüència, el pes de les persones de nacionalitat estrangera en el total de demandants d'ocupació ha disminuït tres punts, fins al 53%, un percentatge inferior al que representen en el total de la població estimada en edat de treballar (57,7%). Així mateix, l'Enquesta de forces del treball reflecteix que el 2023 la taxa d'atur dels andorrans ha baixat del 3,5% a l'1,8%, mentre que la dels estrangers ha augmentat dues dècimes, fins a l'1,4%, però continua sent inferior a la dels andorrans; aquestes dades mostren una aproximació d'ambdues taxes tal com havia succeït tradicionalment fins a l'any 2019. Cal precisar que aquesta situació va acompanyada, a més, de diferències significatives pel que fa a la inactivitat entre ambdós grups. En

concret, la taxa d'inactivitat dels andorrans (31,5%) supera en més de set punts la dels estrangers (24,3%). Aquest fet s'explica perquè una part dels estrangers retornen al país d'origen quan acaben l'activitat laboral al Principat o quan arriben a l'edat de jubilació, o bé participen del procés de nacionalització.

3. Formació

3.1. Població escolar

Durant el curs 2022-2023 hi ha hagut 11.300 alumnes en l'etapa escolar, 413 més que l'any anterior (+3,8%), la xifra més alta de la sèrie històrica, que comença el 1990. Aquesta dada ha fet pujar la taxa d'escolarització –calculada com la proporció de població escolar sobre la població global en aquesta etapa– del 65,4% el 2022 al 70% el 2023.

Augment del nombre d'alumnes de maternal després de vuit cursos en descens

Per nivells, a maternal i a primera i segona ensenyança es concentra el 85,5% de l'alumnat escolar. El 14,5% restant correspon a batxillerat i formació professional. L'evolució d'aquest darrer curs ha estat marcada, a diferència dels vuit anteriors, per un increment del nombre d'alumnes de l'etapa de maternal (+3,7%). A la resta de grups també ha augmentat la xifra d'estudiants, excepte en la formació professional, nivell formatiu que només concentra el 4,7% del total.

POBLACIÓ ESCOLAR PER NIVELLS	2022-2023	% variació curs 22-23/21-22	% curs 2022-2023
Maternal	1.966	3,7	17,4
Primera ensenyança	4.271	4,2	37,8
Segona ensenyança	3.422	6,1	30,3
Batxillerat	1.108	0,2	9,8
Formació professional	533	-4,8	4,7
Total	11.300	3,8	100,0

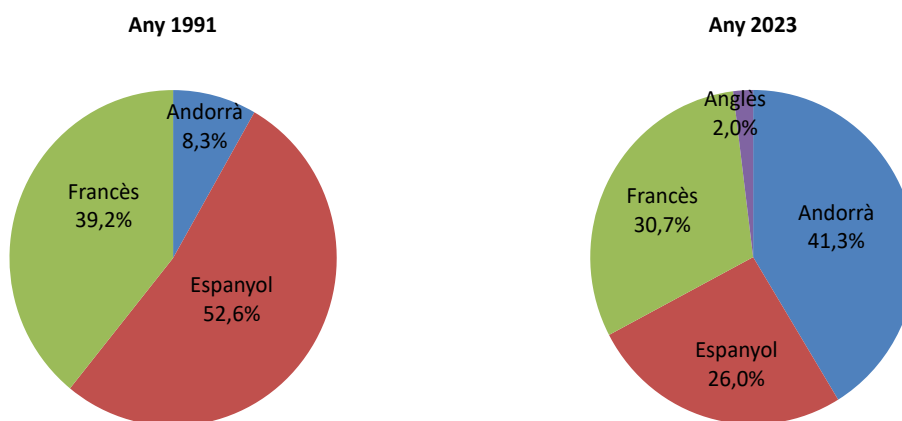
Font: Ministeri de Relacions Institucionals, Educació i Universitats.

El nombre d'estudiants augmenta en tots els sistemes educatius

La distribució per tipus d'ensenyament mostra que el sistema educatiu andorrà ha registrat un increment del nombre d'estudiants, del 3,5%, després de dos anys en retrocés, de manera que el seu pes sobre el conjunt de l'alumnat escolar s'ha mantingut entorn del 41,3%. L'augment del nombre d'estudiants del sistema educatiu espanyol ha estat més pronunciat, del 6,4%, una evolució que contrasta amb la pèrdua progressiva de rellevància d'aquest sistema observada des de principis dels anys noranta. Així, el percentatge del sistema educatiu espanyol sobre el total ha pujat fins al 26%, xifra que, tot i el petit augment, contrasta amb el 52,6% que representava l'any 1991. Per la seva banda, l'alumnat del sistema francès ha registrat un lleuger increment (+0,9%), tot i que, com a resultat, la seva participació en la població escolar total ha disminuït gairebé un punt, fins al 30,7%. Finalment, cal destacar que el sistema educatiu anglès, que va entrar en funcionament el curs 2018-2019, ha continuat captant nous estudiants, amb un increment del 26,9% el darrer curs, fet que ha elevat la seva quota sobre el total fins a gairebé el 2%.

Població escolar andorrana per tipus d'ensenyament

En % del total

Font: Ministeri de Relacions Institucionals, Educació i Universitats.

3.2. Població universitària

Segons l'Estadística de l'ensenyament superior elaborada pel Departament d'Estadística a partir de dades del Ministeri de Relacions Institucionals, Educació i Universitats, el nombre de persones matriculades en educació superior al Principat

d'Andorra durant el curs 2022-2023 ha estat de 2.701, un 82,1% més en comparació amb el curs anterior. Aquest augment s'explica, principalment, pel fet que un dels centres educatius ha incrementat les titulacions ofertes. Per gènere, hi ha 1.396 dones i 1.305 homes.

**Hi ha 2.701 alumnes matriculats en educació superior,
un 73% dels quals en una institució privada**

Aquest any, la inclusió de nous estudis de bàtxelor a la Universitat Carlemany, de gestió privada, suposa no només un increment substancial dels estudiants d'educació superior al país, sinó també una diferència més gran respecte a la proporció d'aquests alumnes entre l'educació pública i la privada. Així, per tipus d'institució, un 73% dels estudiants matriculats ho han estat en un centre d'ensenyament superior privat, i el restant 27% en un d'ensenyament superior públic.

Els camps educatius que concentren una major part dels estudiants matriculats són: Administració d'empreses i dret (24,6%), Salut i benestar (17,6%) i Ciències socials, periodisme i informació (17,2%), seguits dels ensenyaments en Enginyeria, indústria i construcció (11,7%), Arts i humanitats (8,9%), Ciències naturals, matemàtiques i estadística, i Tecnologies de la informació i comunicació (amb el 7,9% i el 7,8% del total, respectivament).

Per nivell educatiu, el 93,2% dels estudiants matriculats en educació superior en el curs 2022-2023 s'han inscrit en un bàtxelor, el 4,3% en un màster, l'1,2% en un doctorat i l'1,4% restant en un programa d'ensenyament superior de cicle curt.

V. Activitat i demanda

1. Evolució de l'activitat econòmica durant l'any 2023

Després d'un període de creixement intens de l'activitat econòmica durant els anys 2021 i 2022, impulsat per la recuperació postpandèmica, l'economia andorrana ha continuat mostrant una evolució positiva el 2023. Ara bé, el ritme d'expansió s'ha moderat substancialment respecte als dos anys anteriors, en línia amb el que ha succeït a les principals economies de l'entorn. Aquest alentiment de l'activitat, que s'ha notat amb més intensitat en el tram final del 2023, s'explica en bona part per una conjuntura global menys favorable –per la frenada que ha provocat l'elevada inflació i l'impacte de l'augment dels tipus d'interès–, però també per una normalització gradual del creixement econòmic, un cop assolits el 2022 els volums d'activitat previs a la covid-19.

L'economia ha seguit creixent el 2023, però a un ritme més moderat

El creixement de l'economia el 2023 s'ha reflectit en l'evolució a l'alça de la majoria d'indicadors d'activitat i demanda. En particular, s'han registrat increments en el nombre de visitants, les importacions, la matriculació de vehicles industrials, el nombre d'establiments i el crèdit bancari, si bé més moderats que el 2022. En paral·lel, la situació del mercat de treball ha continuat tensant-se, amb un augment del 5,8% del nombre d'ocupats, segons l'Enquesta de forces del treball, i una forta reducció dels aturats (-23,7%). En termes d'assalariats, les dades també mostren una evolució favorable, amb una alça del 4,4%, tot i que menys intensa que la de l'any anterior. A més, els demandants en recerca de treball s'han reduït el 15,7% i les autoritzacions d'immigració han pujat el 3,3%. El dinamisme en la creació d'ocupació, juntament amb el creixement salarial, ha suposat un impuls a les rendes del treball i, en conseqüència, unes condicions més favorables per al consum dels residents del país.

Síntesi d'indicadors d'activitat i demanda		
(Taxes de variació interanual, %)		
	2022	2023
Activitat		
Establiments ¹	7,9	7,4
Població ocupada (15 anys i més)	3,4	5,8
Assalariats	10,6	4,4
Indústria	5,8	2,6
Construcció	5,4	4,0
Serveis	11,5	4,5
Població aturada (15 anys i més)	-34,9	-23,7
Demandants d'ocupació en recerca de treball	-54,3	-15,7
Nombre de visitants	55,4	11,2
Consum d'energia elèctrica ²	9,2	-2,8
Importacions	34,0	4,1
Demanda		
Salari mitjà	4,9	5,9
Matriculació de turismes	-0,1	-15,3
Matriculació de vehicles industrials	19,6	11,7
Importació de béns d'equipament ³	45,4	2,6
Importació de materials de construcció ⁴	37,0	-2,9
Crèdit de les entitats bancàries ⁵	4,0	1,5
Despeses de funcionament de l'Administració ⁶	7,4	10,5
Inversió real de l'Administració ⁶	7,1	42,0

Notes:

(1) Establiments inscrits al Registre de Comerç i Indústria que efectuen una activitat comercial, industrial o de serveis.

(2) Excepte usos domèstics, enllumenat públic i altres distribuïdores.

(3) Inclou els capítols 84 i 85, segons la classificació de la Duana andorrana.

(4) El 2021 es va ampliar la definició de "materials de construcció", que ara inclou els capítols 25, 68 a 70, 72 a 76 i 78 a 81, segons la classificació de la Duana andorrana.

(5) Inversió creditícia bruta a clients.

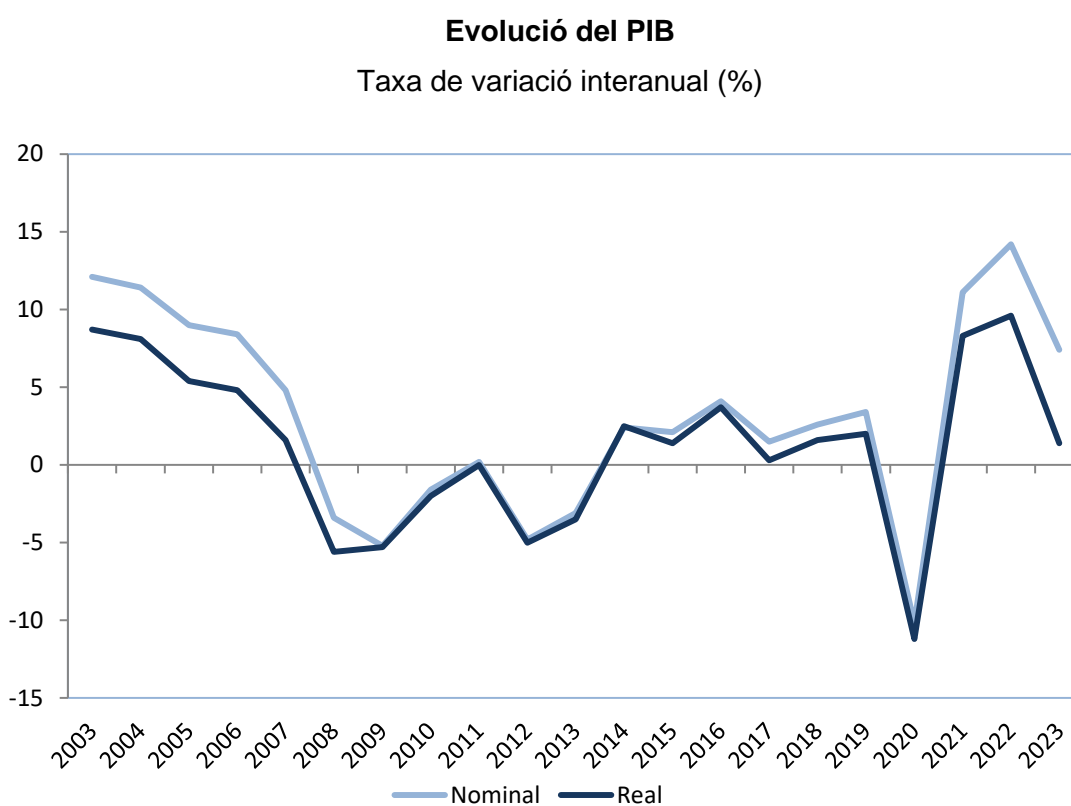
(6) Dades liquidades. Inclou Govern i comuns.

Fonts: Elaboració pròpia, d'acord amb les dades facilitades pel Departament d'Estadística, el Govern, els comuns, la CASS, FEDA i Andorran Banking.

El creixement del producte interior brut (PIB) andorrà en termes reals ha estat de l'1,4% l'any 2023, segons l'avanç publicat pel Govern. Aquesta xifra representa una significativa desacceleració respecte de l'exceptional avenç del 9,6% registrat el 2022.

Aquest alentiment era d'esperar un cop assolits uns nivells d'activitat normalitzats després del rebot postpandèmia. Així, el PIB real andorrà ha superat el llindar dels 2.850 milions d'euros, però encara no ha recuperat els nivells previs a la crisi financera. En termes nominals, l'increment del PIB del conjunt de l'any 2023 ha estat del 7,4%, després dels forts avenços de dos díigits registrats el 2021 i el 2022. Com a resultat, el PIB nominal total de l'any 2023 ha estat de 3.447,5 milions d'euros, i estableix així un nou màxim històric, que s'explica en bona mesura per les pressions inflacionistes que han marcat els darrers dos exercicis.

El PIB real d'Andorra ha crescut l'1,4%, per sobre de França i de la zona euro

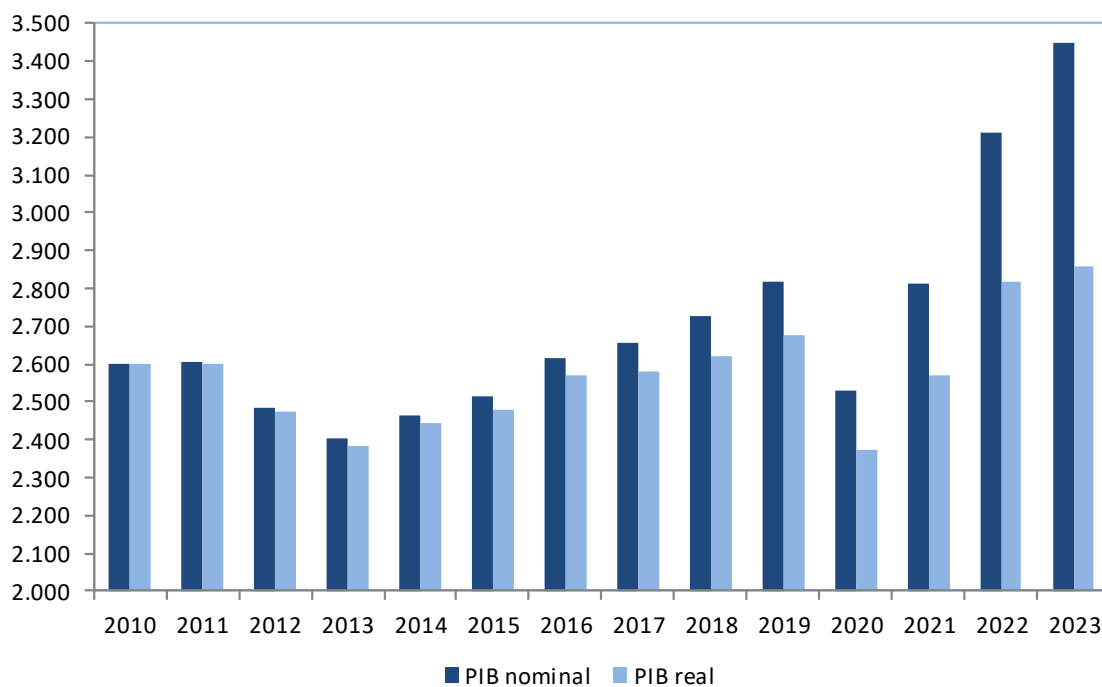

Font: Departament d'Estadística.

En comparació internacional, el creixement de l'economia andorrana durant el 2023 ha estat inferior al d'Espanya (+2,5%), però ha superat el de França (+0,9%) i el del conjunt de la zona euro (+0,4%).

PIB nominal i real (any base 2010)

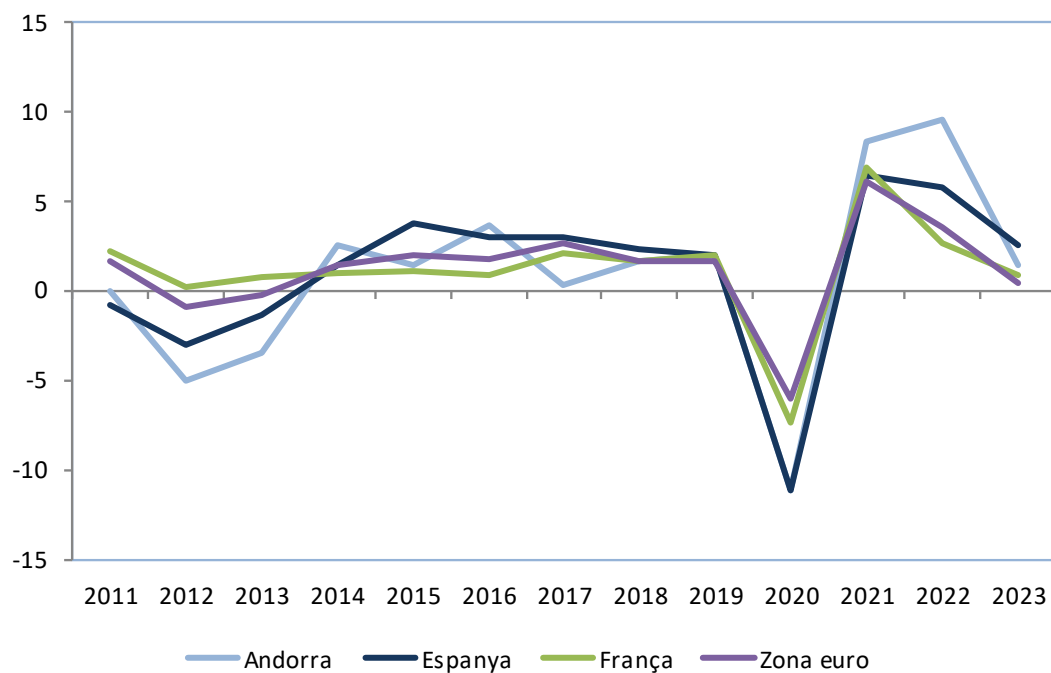
Milions d'euros

Font: Departament d'Estadística.

PIB d'Andorra comparat amb el de les economies veïnes

Taxa de variació interanual (%)

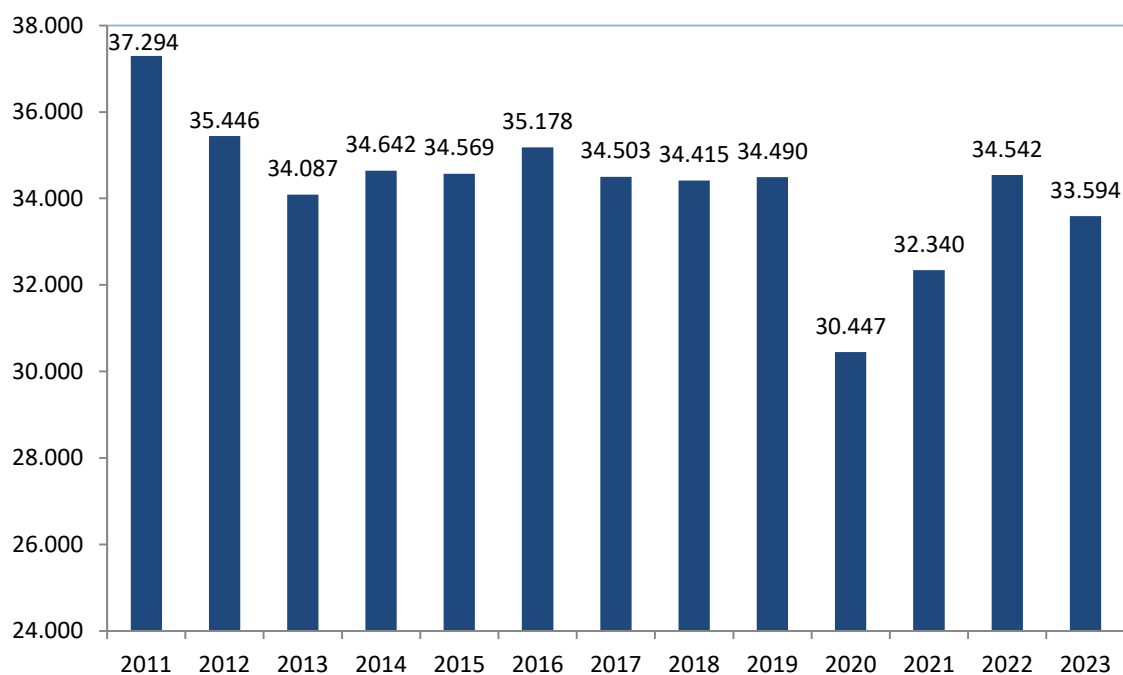

Fonts: Eurostat i Departament d'Estadística.

El PIB per càpita andorrà s'ha reduït el 2,7% en termes reals

Paral·lelament, la població andorrana ha continuat creixent (+4,3%), de manera que el PIB per càpita en termes reals ha disminuït el 2,7%, fins als 33.594 euros (any base 2010), i s'allunya així dels nivells pre pandèmia. En termes nominals, el PIB per càpita d'Andorra ha experimentat un augment moderat del 3%, fins als 40.511 euros, una xifra que sí que és clarament superior a la del 2019 (un 11,5% més alta). Aquesta dada també és més elevada que el PIB per càpita de la Unió Europea, mesurat en euros corrents i en paritat de poder de compra, tot i que Andorra ha anat perdent posicions relatives els darrers anys. En concret, el 2012 era un 48% superior a la mitjana europea i des de llavors aquest percentatge ha registrat una tendència sostinguda a la baixa, amb l'única excepció de l'any 2022, en què va remuntar una mica fins a situar-se el 16% per sobre de la mitjana de la UE.

PIB real per càpita. En euros (any base 2010)

Font: Departament d'Estadística.

2. Evolució de l'activitat per sectors

Els sectors que han impulsat el creixement econòmic del 2023 han estat principalment els serveis i la construcció, les dues activitats més importants de l'economia andorrana. Els serveis, amb un pes a l'entorn del 87% del valor afegit brut (VAB) real,

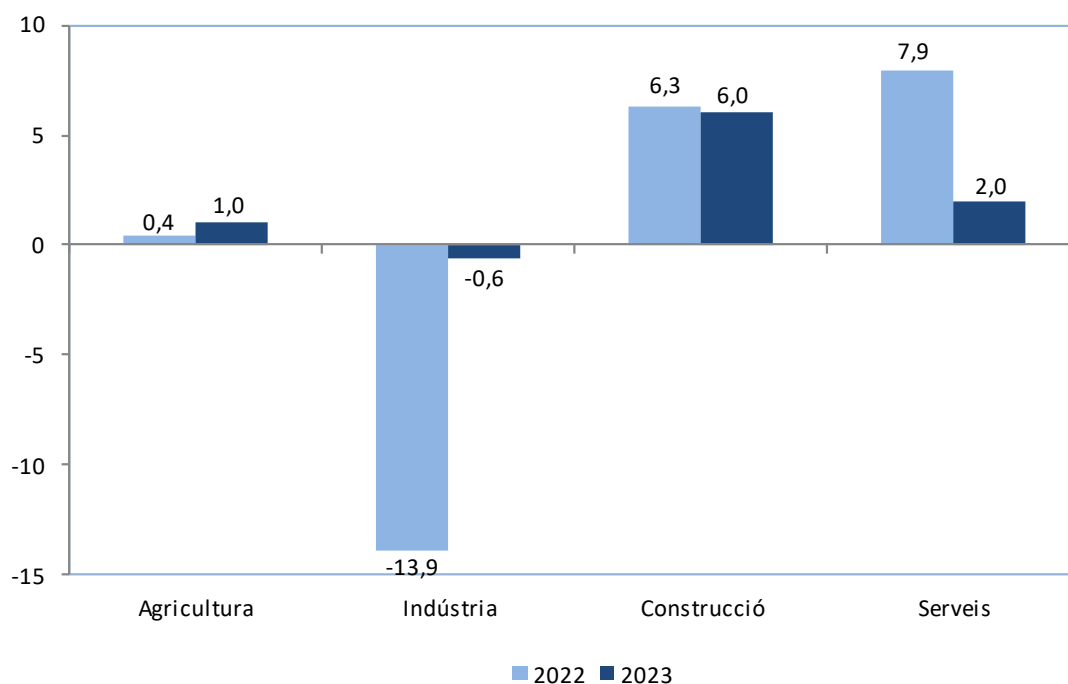
han crescut per sobre del PIB total, impulsats per les activitats financeres, professionals, immobiliàries i tècniques, com també per les vinculades a l'hoteleria i al turisme. L'aportació de la indústria al creixement del PIB andorrà del 2023 ha estat negativa, mentre que la del sector primari ha estat positiva, però molt modesta, donat que és l'activitat que té un pes més reduït en el VAB total. Així, el VAB de la construcció i el dels serveis ja són un 25,8% i un 8,3% superiors als nivells pre-pandèmia, respectivament, mentre que el de la indústria és un 24,5% inferior i el de l'agricultura se situa molt a prop del nivell del 2019 (-0,7%).

La construcció és el sector que més creix, amb un increment del VAB del 6%

Més concretament, el creixement del VAB real del sector de la construcció ha estat del 6%, taxa que dona continuïtat a una etapa de vuit anys d'increments consecutius, si bé suposa una lleugera desacceleració respecte al 2022 (en què va ser del +6,3%). Com a resultat, el seu pes en el VAB ha augmentat fins al 8,7%, tres dècimes més que el 2022, tot i que encara està bastant per sota del màxim que havia representat just abans de la crisi immobiliària i financera (+13% el 2006).

Evolució del VAB per sectors

Taxa de variació interanual en termes reals (%)

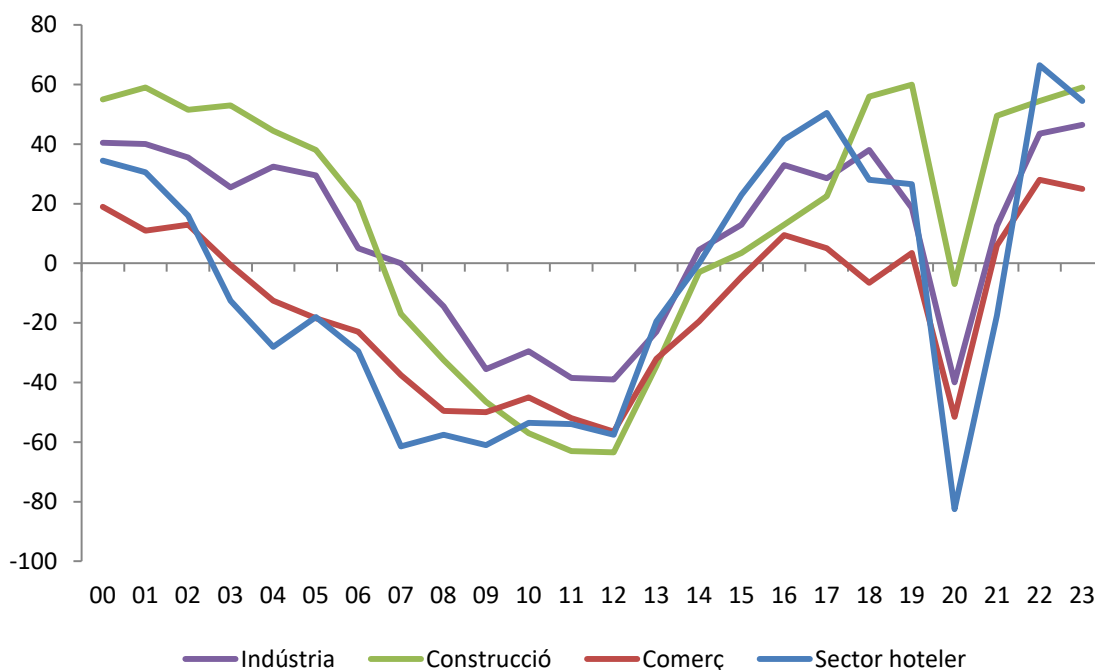
Font: Departament d'Estadística.

El dinamisme de l'activitat en la construcció ha estat impulsat sobretot per l'edificació d'habitatge, a la qual s'ha afegit una reactivació de la demanda pública, amb un increment de la inversió pública del 42%. L'evolució positiva del sector també es reflecteix en el creixement d'indicadors com el nombre d'assalariats (+4%) i el consum d'energia (+73,9%). En canvi, hi ha indicadors avançats que apunten cap a una pèrdua d'impuls en endavant, com la caiguda dels metres quadrats visats (-24,1%) i de les importacions de materials de construcció (-2,9%), després dels forts ascensos registrats el 2022.

Els resultats de les enquestes de la Cambra corroboren el bon comportament del sector de la construcció, amb una valoració de la situació dels negocis que es manté en nivells molt elevats, gràcies al segment d'habitatge. Així, les empreses han manifestat que tant el volum d'obra executada com el de la contractada han continuat en registres alts. Tot això s'ha traduït en un increment significatiu de la xifra de vendes (+9,4%), superior al de l'any passat, mentre que l'esforç inversor s'ha moderat (+2,4%).

Evolució de la marxa dels negocis per sectors

Saldo entre el percentatge de respostes positives i negatives

Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

El VAB de la indústria s'ha reduït, però de forma molt més limitada que l'any anterior

Pel que fa a la indústria i la manufactura, l'evolució durant el 2023 ha estat negativa si es tenen en compte les dades del VAB real: mostren una caiguda del 0,6%, que s'afegeix al descens del 13,9% registrat el 2022. Tanmateix, cal tenir present que la indústria té un pes en el VAB total que no arriba al 4%, cosa que implica que la seva evolució té un impacte limitat en el conjunt de l'economia. Malgrat la debilitat de l'activitat, el nombre d'assalariats del sector ha augmentat el 2,6% i el nombre d'establiments l'1%, fet indicatiu que la situació ha millorat respecte a l'any anterior.

En aquesta línia, les respostes de les empreses a les enquestes de la Cambra donen senyals de recuperació feble, amb una millora de la marxa dels negocis i de la utilització de la capacitat productiva, valoracions positives però discretes de l'evolució de la producció i de l'ocupació, i un indicador de confiança que ha retrocedit una mica en mitjana anual, després que el 2022 assolís un nivell rècord històric. A més, les empreses industrials han assenyalat un increment de la xifra de negocis (+6,3%) i del ritme inversor (+6,7%) –tot i que una mica inferiors als de l'any passat–, que apunten que la situació del sector no seria tan dolenta com sembla indicar la caiguda del VAB real.

**Opinió de les empreses sobre l'evolució econòmica
de l'any 2023 – Sectors indústria i construcció**

RESULTATS DE L'ENQUESTA DE CONJUNTURA EN LA INDÚSTRIA		
<i>Any 2023 comparat amb l'any 2022 (en % d'empreses)</i>		
* Xifra de negocis	Superior	46
	Igual	39
	Inferior	15
	Variació mitjana (%)	6,3
* Volum d'inversió	Superior	37
	Igual	56
	Inferior	7
	Variació mitjana (%)	6,7
<i>Perspectives per a l'any 2024 (en % d'empreses)</i>		
* Tendència de la xifra de negocis	Augmentar	44
	Mantenir-se	45
	Disminuir	11
* Tendència del volum d'inversió	Augmentar	22
	Mantenir-se	58
	Disminuir	19

RESULTATS DE L'ENQUESTA DE CONJUNTURA EN LA CONSTRUCCIÓ		
<i>Any 2023 comparat amb l'any 2022 (en % d'empreses)</i>		
* Xifra de negocis	Superior	44
	Igual	44
	Inferior	12
	Variació mitjana (%)	9,4
* Volum d'inversió	Superior	29
	Igual	58
	Inferior	13
	Variació mitjana (%)	2,4
<i>Perspectives per a l'any 2024 (en % d'empreses)</i>		
* Tendència de la xifra de negocis	Augmentar	43
	Mantenir-se	46
	Disminuir	11
* Tendència del volum d'inversió	Augmentar	26
	Mantenir-se	65
	Disminuir	9

Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

Opinió de les empreses sobre l'evolució econòmica de l'any 2023 – Sector comercial

RESULTATS DE L'ENQUESTA DE CONJUNTURA EN EL COMERÇ DETALLISTA										
		Total comerç detallista	Alimentació	Roba i calçat	Equipament de la llar	Higiene i sanitat	Informàtica i electrònica	Vehicles i accessoris	Altres comerços	Grans establiments comercials
Any 2023 comparat amb l'any 2022 (en % d'empreses)										
* Xifra de vendes	Superior	28	28	26	35	42	25	26	21	20
	Igual	53	44	42	47	42	71	54	59	40
	Inferior	19	28	32	19	15	4	20	20	40
	Variació mitjana (%)	2,1	0,5	1,2	0	4,3	5,9	1,7	1,2	-1,8
* Volum d'inversió	Superior	22	18	27	13	33	25	24	20	20
	Igual	71	76	67	80	67	65	73	73	60
	Inferior	7	6	7	8	0	10	3	7	20
	Variació mitjana (%)	6,4	8,3	8,3	0,7	13,3	6,9	6,7	5,5	-2,0
Perspectives per a l'any 2024 (en % d'empreses)										
* Tendència de la xifra de vendes	Augmentar	31	27	35	23	38	35	38	30	20
	Mantenir-se	55	56	52	58	54	55	53	53	80
	Disminuir	14	17	13	19	8	11	9	18	0
* Tendència del volum d'inversió	Augmentar	22	31	19	9	28	24	28	19	40
	Mantenir-se	63	59	63	72	68	60	64	61	40
	Disminuir	15	10	19	19	4	16	8	20	20

Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

**Opinió de les empreses sobre l'evolució econòmica de
l'any 2023 – Sector hotelier**

RESULTATS DE L'ENQUESTA DE CONJUNTURA EN EL SECTOR HOTELER		
<i>Any 2023 comparat amb l'any 2022 (en % d'empreses)</i>		
* Xifra de negocis	Superior	53
	Igual	41
	Inferior	6
	Variació mitjana %	6,2
* Volum d'inversió	Superior	44
	Igual	47
	Inferior	8
	Variació mitjana %	10,3
<i>Perspectives per a l'any 2024 (en % d'empreses)</i>		
* Tendència de la xifra de negocis	Augmentar	46
	Mantenir-se	46
	Disminuir	8
* Tendència del volum d'inversió	Augmentar	29
	Mantenir-se	58
	Disminuir	13

Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

Quant als serveis, l'any 2023 ha estat el de la consolidació de la fase expansiva, amb un creixement del VAB real del 2%, després dels forts increments registrats el 2021 i el 2022. Aquest avenç ha anat acompanyat d'un augment del nombre d'assalariats del 4,5% que ha permès assolir un nou rècord històric d'ocupats al sector.

El turisme es manté com el principal motor de l'economia andorrana, amb un nombre de visitants que s'ha elevat fins a prop de 9,4 milions

Per subsectors, el bon comportament del sector serveis ha estat liderat per les activitats vinculades al turisme, que continuen sent el principal motor de l'economia andorrana. Així, el nombre de visitants al país ha augmentat l'11,2%, fins a assolir els prop de 9,4 milions, la xifra més elevada dels darrers quinze anys, alhora que el nombre d'assalariats de l'hoteleria s'ha incrementat el 4,3%.

Malgrat el dinamisme de la demanda, l'oferta ha registrat un retrocés del 3,5% del nombre d'allotjaments i de llits. Tot plegat s'ha traduït en el fet que l'evolució del subsector catalogat com a "Comerç, hostaleria, transport, informació i comunicacions" ha mostrat un creixement relativament modest, de l'1,3%, enfront del 14,2% registrat el 2022. Com a resultat, el seu pes en el VAB total s'ha situat en el 28,9%.

Les enquestes de la Cambra també han donat senyals de moderació del creixement de l'activitat turística, amb opinions empresarials menys favorables sobre l'evolució de la marxa dels negocis i del nivell de reserves del sector hotelier durant el 2023, si bé dintre d'uns nivells encara elevats. També han recollit una moderació del creixement interanual de la facturació, fins al 6,2%, tot i que es tracta d'un avenç que continua sent força significatiu. A més, la inversió del sector ha progressat el 10,3%, fet indicatiu de la confiança dels empresaris en les perspectives del sector.

El comerç ha evolucionat de forma moderadament positiva el 2023

En el cas del comerç, l'activitat ha mostrat un comportament a l'alça més modest que en el cas del sector hotelier. En concret, s'han registrat increments del nombre d'establiments i del nombre d'assalariats, així com un creixement destacable del volum d'importacions sense carburants, si bé més moderat que el del 2022. A més, les valoracions sobre la marxa dels negocis recollides a les enquestes de la Cambra han mantingut un to positiu, alhora que han reflectit augments de la xifra de vendes (+2,1%) i de la inversió (+6,4%).

En la mateixa línia, les activitats financeres, immobiliàries, professionals i tècniques han experimentat una evolució alcista, amb una pujada estimada del VAB del 2,4%, que representa una moderació respecte del creixement del 2022 (+6,8%). Cal recordar que aquesta branca dels serveis és la més important de l'economia, amb un pes que s'eleva fins al 37,7% sobre el VAB total.

L'increment de tipus d'interès ha impulsat a l'alça els beneficis i la rendibilitat del sector bancari andorrà

L'evolució de la banca l'any 2023 ha estat molt favorable, amb un creixement dels beneficis agregats del sector del 43,7%. Aquest ascens ha anat acompanyat d'un augment de la inversió creditícia bruta a nivell consolidat (+1,5%), com també d'un

increment dels dipòsits (+2,2%), si bé en ambdós casos han estat més modestos que l'any anterior.

Aquests resultats han estat afavorits pel creixement econòmic i, sobretot, per l'alça dels tipus d'interès. Tot plegat ha situat la ràtio de rendibilitat dels recursos propis (ROE) del sector bancari de l'any 2023 en el 10,38%, bastant per sobre del 7,57% de l'any anterior, i alhora la ràtio de morositat ha evolucionat a la baixa fins a situar-se en el 2,15%, amb uns nivells de solvència (17% CET1 *phase-in*) i liquiditat (228,33% LCR) per sobre dels registres de l'any anterior i de la mitjana dels bancs europeus.

La millora de resultats ha coincidit amb un fre en el procés de reducció del nombre d'empleats i del nombre d'oficines del sector bancari viscut en anys precedents, amb increments del 4,6% i el 12,1% el 2023, respectivament, segons dades facilitades per Andorran Banking. Aquest fet pot ser indicatiu que la banca ja ha digerit i culminat el complex procés de fusions entre entitats que ha marcat els darrers anys. Ara bé, en el conjunt de l'àmbit financer del país, el nombre d'assalariats sí que ha experimentat una caiguda, de l'1,1%, fins al nivell més baix dels darrers dotze anys; aquesta tendència, en part, respon a la progressiva transformació digital del negoci, a més dels processos de consolidació viscuts. Cal destacar també que el salari mitjà mensual ha baixat el 2,2%, i el sector financer és l'únic sector que ha retallat sous en un context de pressions inflacionistes.

Per completar l'anàlisi sectorial, el sector primari –que aporta només el 0,5% del VAB total– ha experimentat l'any 2023 un creixement modest, de l'1%, però superior a la taxa revisada del 2022 (+0,4%). Entre els principals indicadors d'activitat cal remarcar l'increment de la collita de tabac (+1,7%) i del cens ramader (+1,6%). En canvi, s'han registrat reduccions de la superfície agrària útil (-1,0%) i del nombre d'explotacions ramaderes (-1,1%). L'avenç de l'activitat primària no s'ha traduït en una millora del nivell d'ocupació, ja que el nombre d'assalariats s'ha reduït el 0,1%.

3. Evolució de la demanda per components

La continuïtat de la senda de creixement de l'economia andorrana el 2023 també s'ha reflectit en les dades sobre la demanda, amb una tendència alcista de la gran majoria d'indicadors disponibles. El consum ha estat esperonat per l'augment del nombre

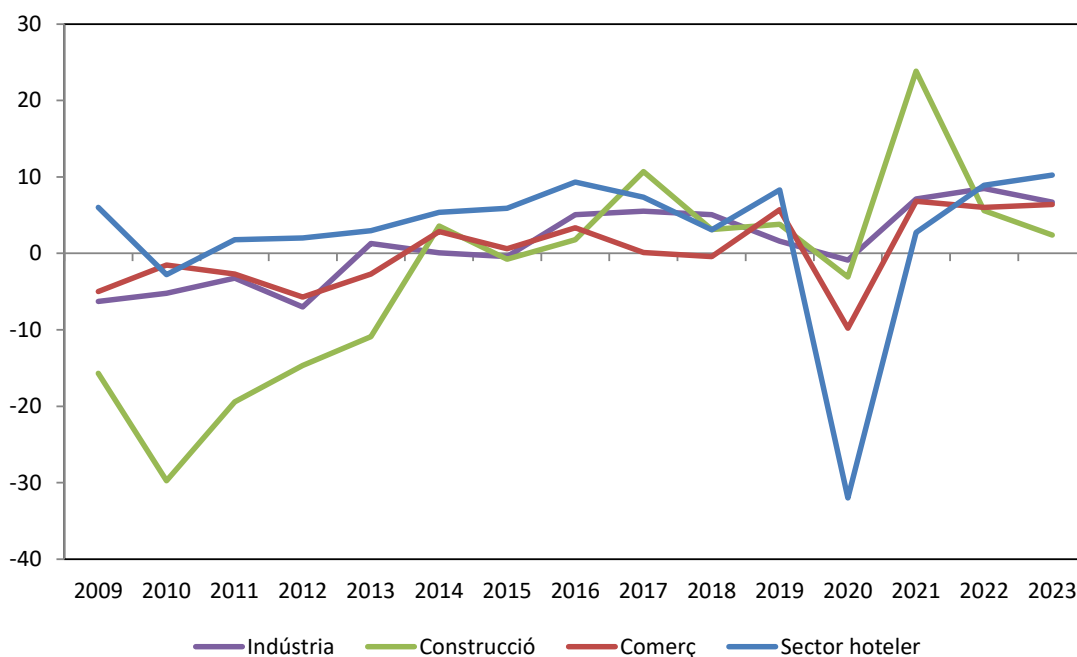
d'ocupats i dels salaris nominals, si bé l'elevada inflació ha contrarestat en part la millora de poder adquisitiu dels consumidors.

La inversió empresarial ha crescut en tots els principals sectors

Quant a la inversió, tots els indicadors mostren una evolució positiva, com les matriculacions de camions i camionetes (+11,7%) o les importacions de béns d'equipament (+2,6%), si bé més moderada que l'exercici anterior. A més, les enquestes de la Cambra relatives a l'any 2023 han recollit increments de la inversió en tots els principals sectors de l'economia, i de manera més intensa en l'hoteler, tot i que les condicions financeres s'han tornat menys favorables degut al context de tipus d'interès més elevats.

Evolució de la inversió per sectors

Taxa de variació interanual (%)

Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

Pel que fa al sector públic, l'actuació de l'Administració en conjunt s'ha caracteritzat per increments de les despeses de funcionament (+10,5%) i de les inversions reals (+42%), superiors als del 2022. En paral·lel, la recaptació tributària ha continuat creixent, fet que ha permès tancar l'exercici del 2023 amb superàvit pressupostari, tant a l'Administració general (0,7% del PIB) com als comuns (0,5% del PIB), tot i que en ambdós casos són inferiors als que van obtenir l'any anterior. Tot plegat s'ha traduït el

2023 en un creixement del 2% del VAB del subsector d'Administració pública, educació, sanitat, serveis socials i personals, dues dècimes superior a l'avenç que es va registrar el 2022.

El creixement econòmic ha anat acompanyat d'un nou increment del dèficit comercial

Finalment, l'anàlisi dels indicadors del sector exterior mostra que l'any 2023 les importacions han augmentat el 4,1% interanual, després del fort increment del 34% del 2022. Aquesta evolució reflecteix la fortalesa tant de la demanda interna com de la demanda que generen els visitants estrangers, tot i que s'ha de tenir en compte que part de l'augment dels fluxos comercials s'explica per la pujada de preus. En paral·lel, les exportacions han registrat un descens del 35,7%, si bé estan distorsionades pel comportament del capítol d'objectes d'art i antiguitats; si s'exclou aquesta branca, llavors les vendes a l'exterior han experimentat un creixement del 13,8%. Tot això s'ha traduït en un increment del dèficit comercial, del 14,5%, i de l'aportació negativa tradicional de la balança comercial al PIB del país.

Ara bé, la contribució més rellevant del sector exterior a l'economia andorrana és la que s'obté dels ingressos per serveis turístics –la font d'ingressos més important del país–, els quals han crescut de manera destacada el 2023 i han permès a l'economia aconseguir un saldo per compte corrent positiu.

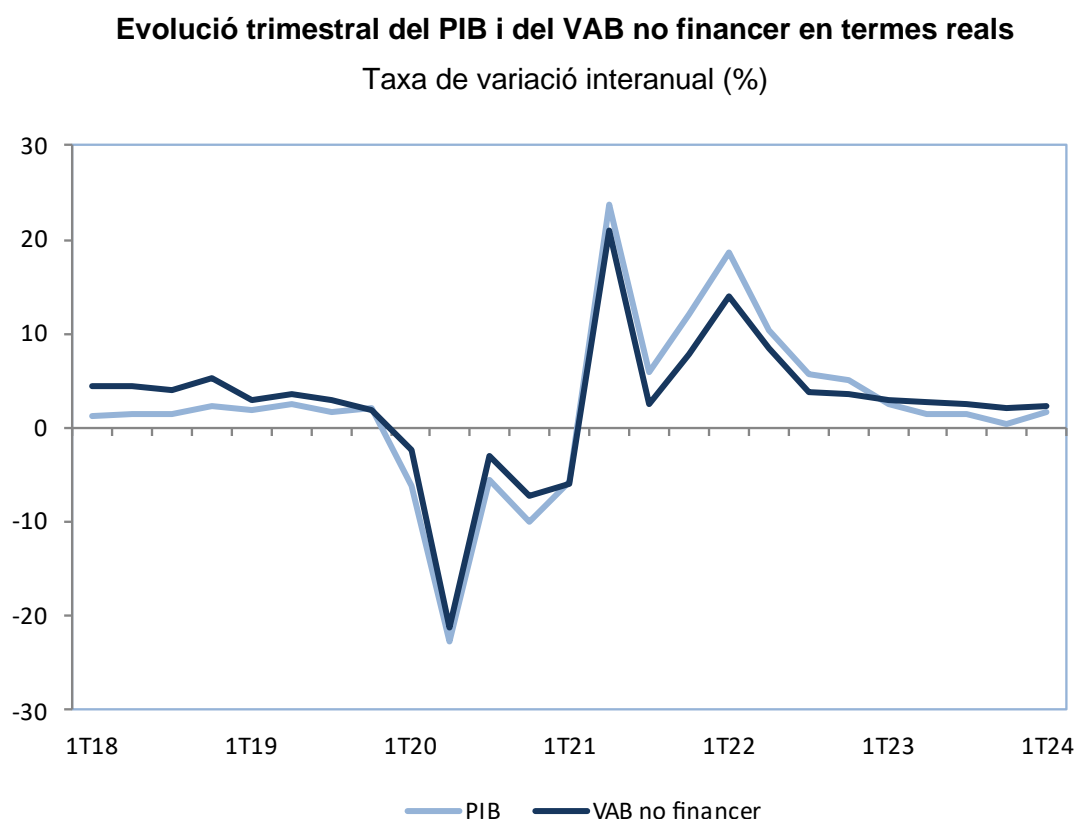
4. Perspectives

De cara a l'any 2024, les perspectives apunten a la continuïtat i l'estabilització del cicle expansiu de l'economia andorrana, amb un creixement econòmic que podria situar-se a prop, i fins i tot una mica per sobre, del registrat l'any 2023. Entre els factors que afavoriran el creixement de l'economia cal assenyalar l'esperada millora de les condicions financeres en un context de menys pressions inflacionistes, la bona dinàmica que està mostrant la inversió productiva, els nivells de confiança empresarial, la millora de les rendes del treball com a element impulsor del consum, i les previsions de creixement relativament favorables a les economies de l'entorn, en especial a Espanya. En contraposició, la principal font de risc sobre les projeccions de creixement és la incertesa geopolítica a escala global –principalment vinculada als conflictes bèl·lics que estan actius a Ucraïna i a la Franja de Gaza–, pels efectes desestabilitzadors

que pogués tenir sobre els mercats, els preus i les expectatives dels agents econòmics.

En aquest sentit, les dades del PIB del primer trimestre del 2024 mostren una evolució positiva de l'economia, amb un creixement de l'1,6% interanual en termes reals (segons la primera estimació publicada, encara subjecta a revisió), que suposa una acceleració del ritme d'avenç en relació amb el 0,3% anotat el quart trimestre del 2023.

El PIB andorrà s'ha accelerat el primer trimestre del 2024, fins a l'1,6% interanual

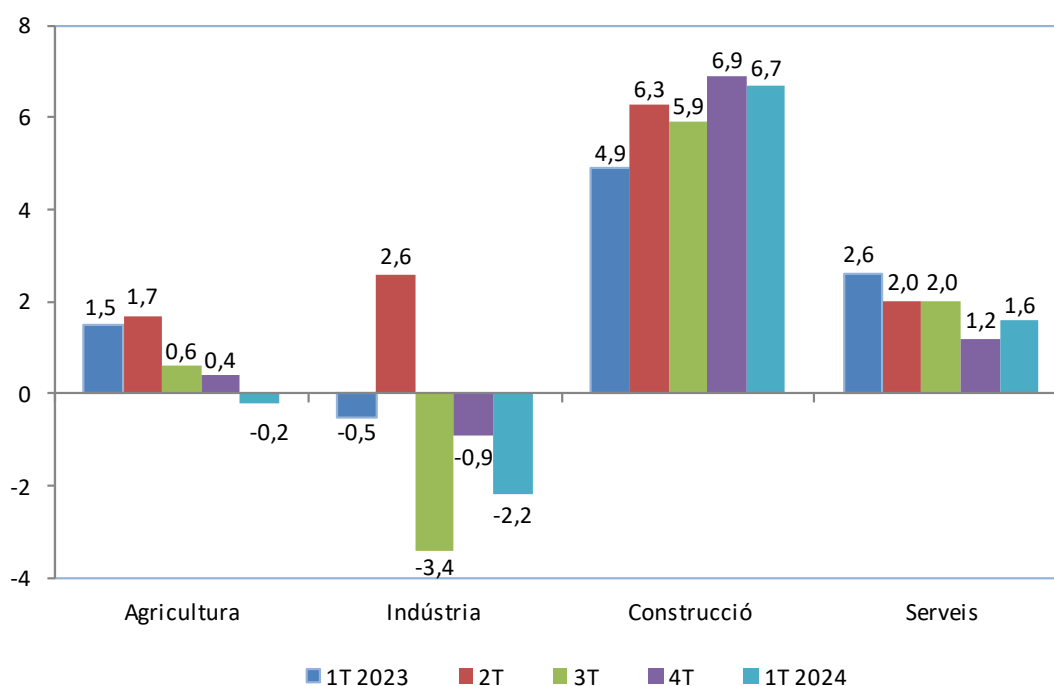
Font: Departament d'Estadística.

Per sectors, la construcció es manté clarament com el més dinàmic (+6,7%), amb un creixement que quasi es manté respecte al del trimestre anterior. Els serveis continuen sent l'altre motor de l'economia andorrana (+1,6%) i acceleren el ritme respecte al quart trimestre del 2023. En contraposició, tant la indústria com l'agricultura han experimentat un retrocés del VAB el primer trimestre del 2024, del -2,2% i el -0,2% interanual, respectivament, fet que en ambdós casos implica un empitjorament de l'evolució en relació amb el trimestre precedent.

Dintre dels serveis, en el subsector d'activitats financeres, immobiliàries, professionals i tècniques és on té lloc el creixement més intens del VAB (+3,1%), que s'accelera respecte al quart trimestre del 2023. El segueix la branca d'Administració pública, educació, sanitat, serveis socials i personals (+1,3%), que modera el ritme de creixement, mentre que el subsector del comerç, l'hostaleria, el transport, la informació i les comunicacions s'ha estancat (0,0%), si bé això representa una millora respecte de la caiguda registrada el trimestre anterior.

Evolució trimestral del VAB per sectors

Taxa de variació interanual (%)

Font: Departament d'Estadística.

L'evolució a l'alça dels principals indicadors d'activitat i demanda apunta a la continuïtat del creixement econòmic durant el 2024

La continuïtat del creixement de l'activitat econòmica andorrana es plasma en l'evolució dels principals indicadors d'activitat disponibles per als primers mesos de l'any 2024, que registren increments en la majoria dels casos. En particular, en l'acumulat dels primers mesos de l'exercici s'han constatat creixements de dos indicadors clau, com són el nombre de visitants (+4,1% interanual en el període gener-juny) i el nombre d'assalariats (+2,3% en el període gener-abril), tot i que més

moderats que els observats en els mateixos períodes de l'any anterior. Això ha permès que la xifra de persones en recerca de treball hagi continuat caient significativament els primers sis mesos de l'any (-10,8%). En l'acumulat del primer semestre, també han seguit augmentant la demanda d'electricitat (+1,6%) i les matriculacions de vehicles industrials (+11,2%). En canvi, hi ha hagut una forta caiguda de les matriculacions de turismes (-19,6%) i un petit descens de les importacions totals (-0,3%), que denoten una certa pèrdua d'impuls de la demanda. Igualment, les importacions de materials de construcció han experimentat un lleuger retrocés (-0,6%) que apunta a una pèrdua de vigor de l'activitat del sector.

En tot cas, l'evolució de les economies veïnes i, en particular, d'Espanya serà un factor de suport per a l'economia d'Andorra. Així, Espanya es troba de nou entre els països europeus amb les previsions més favorables per a aquest any 2024 (l'FMI ha calculat un increment del PIB del 2,4%), i també s'estima que el creixement econòmic francès continuarà en terreny positiu (+0,9% segons l'FMI).

En aquesta línia, les previsions oficials del Departament d'Estadística publicades al juny són d'un creixement del PIB real andorrà per a l'any 2024 de l'1,9%, que es quedaria entremig dels d'Espanya i França, amb una taxa d'inflació que se situaria de mitjana en nivells més moderats (lleugerament per sobre del 3%). Igualment, en la revisió de la ràtio d'Andorra feta per Moody's al juliol, l'agència ha considerat que, quant al creixement de l'economia, els riscos associats són equilibrats i fa una previsió de creixement del PIB real del país d'un 1,8% per al 2024 i d'un 1,4% per al 2025. Aquesta estimació, segons l'agència, es deu, en part, a la progressiva diversificació de l'economia.

Resum de previsions per a l'economia andorrana (2024-2025)

Taxa de variació interanual (%)

Any	Producte interior brut		Valor afegit brut		Massa salarial	Nombre d'assalariats	Comerç internacional de béns (nominal)		Índex de preus de consum	
	Nominal	Real	Nominal	Real	Nominal		Importacions	Exportacions	Desembre	Mitjana anual
2024	4,5	1,9	4,4	1,7	4,7	7,4	1,8	8,9	2,3	3,2
2025	4,5	2,1	4,3	1,9	4,7	3,6	3,4	7,1	2,2	2,3

Font: Departament d'Estadística.

L'Acord d'associació amb la Unió Europea

L'any 2015 Andorra va començar a negociar, conjuntament amb San Marino i Mònaco, un acord d'associació amb la UE. Després de més de vuit anys de converses, a finals del 2023 s'ha aconseguit tancar l'entesa política, una de les fites més destacables de l'any. El text íntegre de l'acord no s'ha publicat fins a l'abril del 2024, un cop finalitzada la revisió tècnica i jurídica del document per part d'Andorra, San Marino i la mateixa Comissió. Mònaco ha suspès les negociacions al setembre del 2023 i n'ha quedat al marge.

L'Acord d'associació té per objectiu definir un marc de relacions estable amb la UE que permeti diversificar l'economia andorrana accedint a un mercat interior format per 30 països i prop de 450 milions de persones, en el qual les empreses i els nacionals andorrans rebran un tracte equivalent al de les empreses i els nacionals de la Unió Europea.

Es tracta d'un projecte ambiciós que impactarà significativament en la vida dels ciutadans d'Andorra, ja que els permetrà estudiar, treballar, fer negocis o jubilar-se a Europa en les mateixes condicions que la resta de nacionals dels estats membres, i en les empreses del país, que podran establir-se o prestar els seus serveis en tot el mercat interior.

L'Acord implica l'equiparació de la normativa andorrana a l'europea, mantenint, però, especificitats pròpies en política exterior o fiscal. En cap cas no es preveu una adhesió (és a dir, Andorra no esdevindria estat membre de la UE). L'associació amb la UE també dona accés a prendre part en agències i programes europeus i a diversos mecanismes de finançament.

L'abast de l'Acord és molt ampli. Per una banda, implica la incorporació dins de l'ordenament jurídic andorrà de la normativa europea, prèviament negociada, que ha de permetre la lliure circulació de persones, mercaderies, serveis i capitals. També inclou les polítiques horitzontals que regulen àmbits transversals com el medi ambient, la protecció del consumidor, la política social, l'energia, la contractació pública i el dret de societats, entre d'altres. En definitiva, Andorra haurà d'assimilar bona part de la normativa europea.

Queden fora de l'Acord d'associació la fiscalitat –o sigui, la regulació dels impostos–, la política exterior i el control de les fronteres. Com a estat associat, Andorra tampoc no haurà de participar en els pressupostos de la UE. Cal remarcar que, en no esdevenir un estat membre de la UE, els nacionals andorrans no tindran drets polítics; és a dir, no votaran en les eleccions europees, per exemple.

Els detalls de l'Acord es poden consultar al web <https://andorraue.ad/accord-dassociacio/>.

VI. Preus i costos

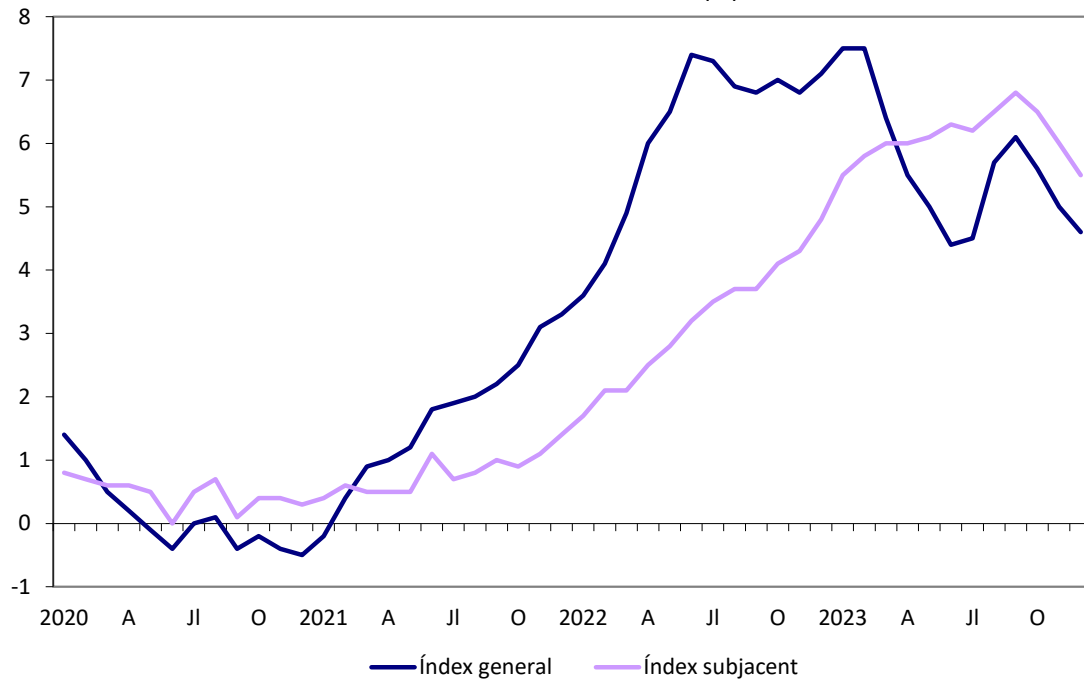
1. Preus de consum

Després de les fortes pressions inflacionistes viscudes el 2022, Andorra ha experimentat una moderació del creixement dels preus durant el 2023, compassada amb el que s'ha observat en altres economies europees. L'exercici ha començat amb un repunt de la inflació fins a registrar màxims històrics del 7,5% al gener i al febrer, però posteriorment s'ha constatat un efecte esglaió a la baixa, coincidint amb el compliment del primer any del *xoc energètic* provocat per l'esclat de la guerra a Ucraïna. L'increment progressiu dels tipus d'interès a partir de l'estiu i el procés desinflacionista registrat a les economies veïnes també han contribuït a la moderació dels preus a Andorra, fins a tancar l'any en una taxa del 4,6%.

La inflació s'ha moderat el 2023 fins a tancar l'any en el 4,6%, encara per sobre dels registres d'Espanya i de França

En comparació internacional, l'alça dels preus a Andorra ha continuat sent superior a la d'Espanya (+3,1%), d'on provenen la major part dels béns de consum, a la de França (+3,7%) i a la de la zona euro (+2,9% d'inflació harmonitzada al tancament de l'any).

Índex de preus de consum d'Andorra Taxa de variació interanual (%)

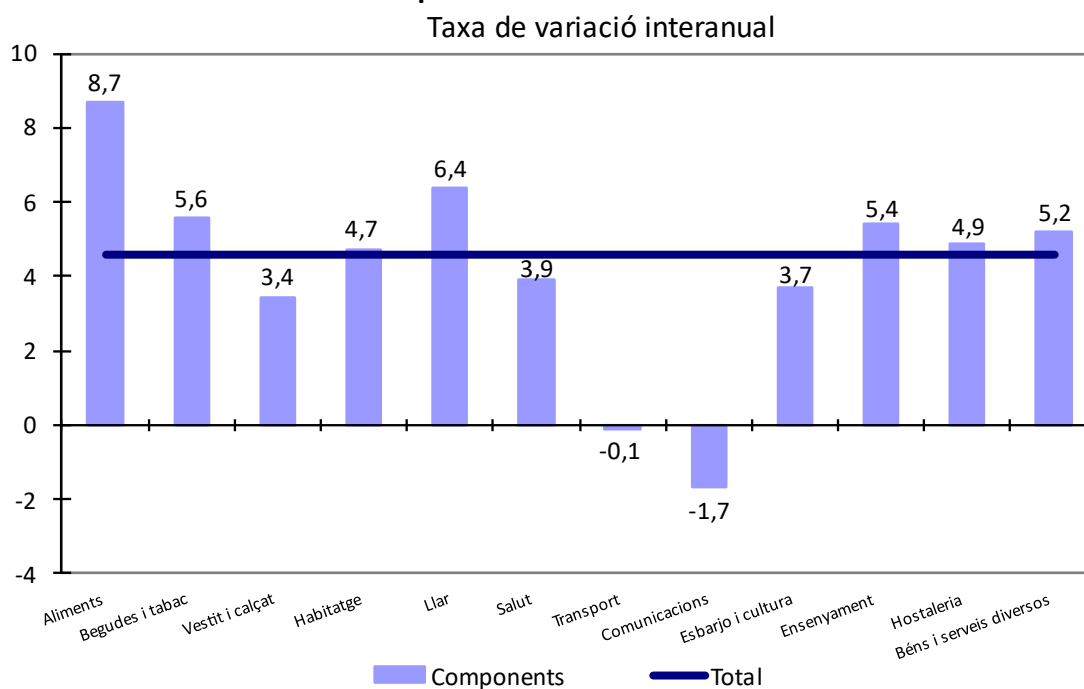

Font: Departament d'Estadística.

Els augments de preus més destacats els han protagonitzat els components d'aliments i begudes no alcohòliques (+8,7%), en què es noten els efectes del conflicte bèl·lic ucraïnès sobre alguns productes alimentaris, i els productes de la llar (+6,4%). A l'altre extrem sobresurt la quasi estabilitat de preus en el component de transport i la reducció en el cas de les comunicacions.

Els aliments i les begudes no alcohòliques repeteixen com el component més inflacionista del 2023

Índex de preus de consum. Desembre de 2023

Font: Departament d'Estadística.

L'evolució per grups especials mostra una disminució del component energètic (-5,2%), que contrasta amb el fort increment experimentat l'any anterior. En canvi, els productes frescos (+5,5%) i la resta d'aliments (+10,9%) han continuat patint pressions inflacionistes, fruit de l'extensió en el temps dels impactes de la guerra a Ucraïna, als quals s'han afegit altres factors logístics i geopolítics. A més, en el cas dels serveis, el creixement dels preus s'ha accelerat (+3,2%), pressionats per un context d'augment de costos laborals i dinamisme de la demanda. Tot plegat ha elevat la inflació subjacent –que exclou energia i aliments, i mesura l'evolució del nucli dels preus– fins al 5,5% al tancament del 2023, per sobre de la inflació general i de la taxa registrada un any abans (+4,8%). En comparació amb les economies veïnes, la inflació subjacent d'Andorra de l'any 2023 ha estat superior a la taxa harmonitzada del conjunt de la zona euro (+3,9%), així com a la d'Espanya (+4%) i França (+3,8%).

Tanmateix, cal destacar que la inflació subjacent ha mostrat una inflexió a la baixa el darrer trimestre del 2023, que ha tingut continuïtat durant la primera meitat del 2024, fins a situar-se en un nivell més contingut, del 3,4% al juny, fet que alleugereix la preocupació pels *efectes de segona ronda*⁴ i el risc d'enquistament de la inflació en nivells elevats. L'endarreriment en les decisions de reducció de tipus d'interès per part

⁴ Els efectes de segona ronda es produeixen quan les rendes es revisen conforme a la inflació, per intentar evitar la pèrdua de poder adquisitiu, cosa que genera noves pressions inflacionistes.

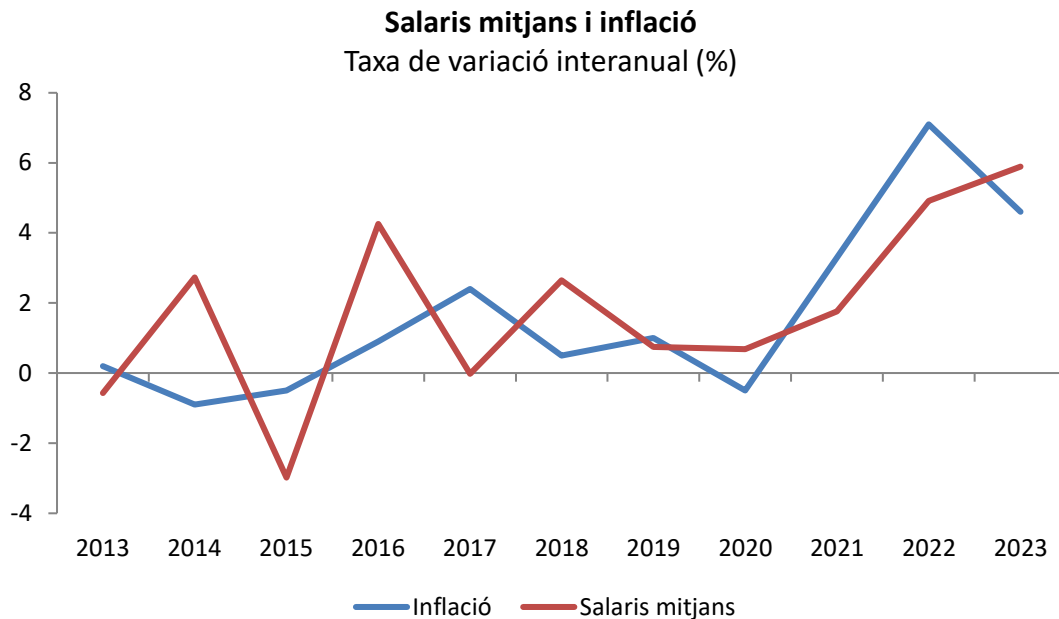
del Banc Central Europeu, que esperaven els mercats a principis del 2024, és un factor que hauria d'ajudar a consolidar aquesta senda de progressiva moderació de la inflació a tota l'àrea euro.

2. Salaris

El creixement dels salaris a Andorra ha estat superior al dels preus durant el 2023, a diferència del que va succeir els dos anys anteriors. En concret, el sou mitjà ha augmentat el 5,9%, enfront del 4,9% del 2022, fins a assolir la xifra de 2.444 euros, la més elevada de la sèrie històrica disponible (en termes nominals), segons les dades de la Caixa Andorrana de Seguretat Social (CASS) i del Departament d'Estadística. Aquest increment ha estat més elevat que el de la inflació general (+4,6%), fet que implica recuperar part del poder adquisitiu perdut els dos exercicis anteriors. En aquest sentit, cal destacar que al gener del 2023 s'ha aprovat la Llei 6/2023, del 19 de gener, de mesures urgents per a la millora del poder adquisitiu de la ciutadania i en matèria d'arrendaments d'habitatge, que ha regulat de forma excepcional les pujades salarials que s'havien d'aplicar al conjunt del país durant l'any 2023.

Les dades de l'Enquesta de forces del treball reflecteixen una dinàmica salarial més intensa que la que mostren les dades de la CASS, amb un increment de la remuneració mitjana mensual dels assalariats del 9,3%, si bé en termes de nivell assolit la xifra és molt similar a la del salari mitjà (2.449 euros bruts). D'acord amb aquesta font, el 2023 al voltant del 24% dels assalariats del sector privat han guanyat més de 2.789 euros bruts, un percentatge que s'eleva al 51,2% en el cas del sector públic i parapúblic. En canvi, aquesta relació s'inverteix en el cas dels salaris més baixos (inferiors a 1.738 euros), que es concentren en el sector privat (35,5% del total) més que no pas en el sector públic (10,4%). L'Enquesta també posa de manifest que la retribució mitjana dels assalariats va augmentant amb l'edat fins a assolir un màxim en el tram de 55 a 64 anys, fet que suposa un endarreriment respecte a anys anteriors, quan el tram de nivell salarial més elevat era el de 45 a 54 anys.

El creixement mitjà dels salaris registrat l'any 2023 ha estat superior al de la inflació, a diferència dels dos anys anteriors

Fons: Caixa Andorrana de Seguretat Social / Departament d'Estadística.

Llei 6/2023, del 19 de gener, de mesures urgents per a la millora del poder adquisitiu de la ciutadania i en matèria d'arrendaments d'habitatge

La conjuntura econòmica actual, fruit dels estralls resultants de la crisi sanitària ocasionada per la pandèmia del SARS-CoV-2 i dels efectes del conflicte a Ucraïna, ha fet necessària l'adopció de mesures que permetin garantir el poder adquisitiu de la població, així com assegurar la protecció dels sectors més vulnerables.

Com a resposta davant aquesta situació, les institucions han anat aprovant un conjunt de decisions per acompanyar el teixit empresarial i social durant aquests esdeveniments. Així, com a exemple recent, pot esmentar-se la Llei 17/2022, del 9 de juny, de mesures per millorar el poder adquisitiu de la ciutadania, a través de la qual es van adoptar un seguit de mesures destinades, entre altres coses, a revalorar els salaris més baixos, a incrementar les pensions de la Caixa Andorrana de Seguretat Social d'un import brut inferior al salari mínim interprofessional, a modificar aspectes de la regulació de la imposició indirecta per protegir el poder adquisitiu de les dones i de les famílies, i a afavorir la modalitat d'autoconsum en l'àmbit energètic.

La continuïtat del context inflacionista l'any 2023 ha motivat la implementació de noves mesures, mitjançant l'aprovació de la Llei 6/2023, del 19 de gener, de mesures

urgents per a la millora del poder adquisitiu de la ciutadania i en matèria d'arrendaments d'habitatge.

A través d'aquesta Llei, en primer lloc, s'estableix la revaloració dels sous de les persones assalariades que percebin un salari fix brut que, en còmput anual i per a la jornada legal ordinària de treball, sigui inferior o igual a 48.000 euros. Aquesta revaloració, que incorpora també les retribucions que es trobin per sobre del salari mínim interprofessional, té un abast més ampli que el previst a la Llei 17/2022. Ara bé, en virtut del principi de prudència, l'increment previst en aquesta Llei 6/2023 s'estructura de manera esglaonada, ja que un augment generalitzat podria tenir un efecte contraproductiu sobre la inflació. Així, es determina un percentatge de creixement del 7,1% per als sous més baixos, de manera que la pujada salarial per a aquesta franja s'equipara amb l'augment de l'IPC d'Andorra de l'any 2022. Aquest percentatge disminueix progressivament, fins gairebé al doble del salari mitjà, aplicant una fórmula per evitar disfuncions.

En segon lloc, s'estableix un règim excepcional d'actualització de les rendes dels contractes d'arrendament d'habitatge per a residència habitual i permanent, el qual ha estat operatiu únicament durant l'any 2023 i ha d'actuar també com a mesura de contenció de la inflació; sense, però, traslladar als arrendadors tots els efectes d'aquesta contenció. El règim en qüestió permet incrementar fins a un màxim del 5% les rendes dels contractes d'arrendament d'habitatge per a residència habitual i permanent la durada mínima dels quals hagi vençut i que estiguin en situació de pròrroga tàcita o forçosa des del 31 de desembre del 2022 o amb anterioritat. Així mateix, pel que fa als contractes d'arrendament d'habitatge per a residència habitual i permanent que es trobin en vigor però no en situació de pròrroga tàcita o forçosa a partir de l'1 de gener del 2023, és a dir, els contractes la durada mínima dels quals no venç durant l'any 2023, es permet una actualització de la renda més restrictiva, de com a màxim el 2%, sempre que en el moment d'aplicar l'actualització hagi transcorregut, com a mínim, un any de vigència del contracte.

En tercer lloc, la Llei preveu un increment del 7,1% de les pensions contributives de jubilació, de viduïtat i d'invalidesa derivada d'accident no laboral o malaltia comuna, i de la pensió d'invalidesa derivada d'accident laboral o malaltia professional, amb efectes a l'1 de gener del 2023 per a les persones que perceben una pensió amb un import mensual inferior al salari mínim interprofessional de la Caixa Andorrana de Seguretat Social, i que han acreditat un període mínim de cotització de 25 anys.

Finalment, s'estableix l'increment de les pensions de solidaritat per a la gent gran i per a les persones amb discapacitat regulades a la Llei 6/2014, del 24 d'abril, de serveis socials i sociosanitaris, les quals s'han d'actualitzar d'acord amb l'augment que experimenta el salari mínim interprofessional.

El salari mínim interprofessional ha pujat novament per sobre del salari mitjà, fins a situar-se en 1.286 euros mensuals

En el cas del salari mínim interprofessional, l'increment aplicat el 2023 ha estat del 7,1%, superior al del sou mitjà per cinquè exercici consecutiu. Com a resultat, el salari mínim horari ha pujat fins a 7,42 euros per hora (per als treballadors de 18 anys i més), que equivalen a 1.286,13 euros mensuals per a una jornada de 40 hores a la setmana. Els augments dels darrers anys responen al compromís que la retribució mínima sigui la meitat del salari mitjà –que, com s'ha dit, està per sobre dels 2.400 euros–, seguint les recomanacions del Comitè Europeu de Drets Socials. Aquest objectiu es va assolir per primer cop el 2020. A més, la pujada del 2023 permet mantenir el salari mínim per sobre del d'Espanya, on després de l'increment aplicat el 2023 s'ha situat en 1.080 euros mensuals en 14 pagues per a una jornada de 40 hores setmanals (equivalent a 1.260 euros mensuals en 12 pagues). Aquest fet juga a favor d'Andorra en la competència per captar mà d'obra procedent del país veí per treballar al Principat.

Els salaris pugen a tots els sectors menys al financer

Per sectors, l'evolució salarial durant l'any 2023 ha estat alcista de forma generalitzada, amb l'única excepció del sector financer, on el salari mitjà s'ha reduït, impactat per les jubilacions d'empleats amb sous elevats. Els increments més destacats, per sobre del 10%, s'han registrat a la producció i distribució d'energia elèctrica (+10,5%), a les llars que ocupen personal domèstic (+10,4%) i a altres activitats socials i de serveis prestats a la comunitat (+10,1%). A l'altre extrem, les pujades més moderades s'han registrat a les activitats immobiliàries, de lloguer i de serveis empresarials (+3,5%), i als organismes extraterritorials (+4,3%). Cal destacar que en el cas de les activitats vinculades al sector públic (Administració pública, educació, activitats sanitàries) els increments han estat superiors a la mitjana, a diferència dels darrers anys.

SALARIS MITJANS (euros)	2023	% var. 23/22	Índex mitjana d'Andorra = 100
Agricultura, ramaderia, caça i silvicultura	1.815,01	7,9	74,3
Indústries manufactureres (inclou les extractives)	2.523,15	7,2	103,2
Producció i distribució d'energia elèctrica, gas i aigua	3.882,91	10,5	158,9
Construcció	2.574,21	7,8	105,3
Comerç i reparació de vehicles de motor (...)	2.135,04	6,2	87,4
Hoteleria	1.844,20	6,5	75,5
Transport, emmagatzematge i comunicacions	2.682,56	6,2	109,8
Sistema financer	4.948,51	-2,2	202,5
Activitats immobiliàries i de lloguer; serveis empresarials	2.330,35	3,5	95,4
Administració pública, defensa i seguretat social obligatòria	3.049,34	9,5	124,8
Educació	2.546,72	7,3	104,2
Activitats sanitàries i veterinàries, serveis socials	2.671,56	8,7	109,3
Altres activitats socials i de serveis prestats a la comunitat; serveis personals	2.142,63	10,1	87,7
Llars que ocupen personal domèstic	1.707,91	10,4	69,9
Organismes extraterritorials	2.940,57	4,3	120,3
Treball domèstic a la comunitat	1.610,71	8,3	65,9
Mitjana	2.443,98	5,9	100,0

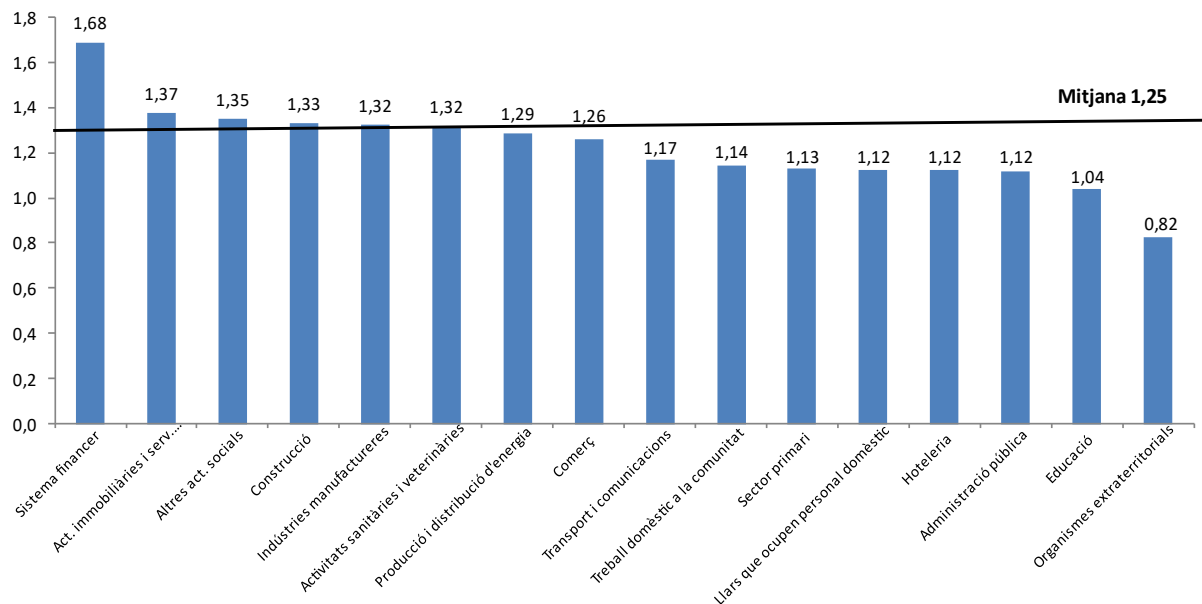
Fonts: Caixa Andorrana de Seguretat Social / Departament d'Estadística.

Com a resultat, el 2023 les diferències entre sectors s'han reduït. Així, el salari més elevat és 3,1 vegades superior al sou més baix (en el període 2019-2022 va ser de 3,4). Més concretament, les retribucions més altes es troben històricament en el sector financer, en què són el doble de la mitjana. Aquest nivell contrasta amb el del treball domèstic a la comunitat, que –amb una remuneració inferior en un 34% a la mitjana– és el sector amb menys remuneració. El segon àmbit del rànquing salarial és el de producció i distribució d'energia elèctrica, gas i aigua –amb uns sous que són un 59% superiors a la mitjana–, seguit de l'Administració pública –que paga el 25% més– i dels organismes extraterritorials –amb un salari el 20% més alt que la mitjana. Entre els rams que se situen per sota del nivell mitjà, cal esmentar que el comerç i l'hoteleria – que ocupen bona part dels treballadors (el 34% del total d'assalariats)– han millorat molt lleugerament posicions relatives, amb unes retribucions que, no obstant això, encara són un 13% i un 25% més baixes que la mitjana, respectivament.

El sector financer i les activitats immobiliàries segueixen sent els sectors amb les bretxes salarials per gènere més elevades

Finalment, pel que fa a la descomposició per sexes, el salari mitjà de les dones, segons les dades de la CASS, es manté inferior al dels homes (2.161 vs. 2.708 euros), amb una diferència que s'ha reduït l'any 2023, fins a ser del 25,3%. Aquesta circumstància es dona de forma estructural en tots els sectors, amb l'única excepció dels organismes extraterritorials, en què el sou de les dones supera el dels homes, si bé es tracta d'una branca amb una importància molt baixa dins l'ocupació andorrana.

Quocient salarial homes/dones per sectors. Any 2023

Fonts: Caixa Andorrana de Seguretat Social / Departament d'Estadística.

Les diferències més importants es continuen trobant en el sector financer, en què el salari mitjà dels homes és un 68% superior al de les dones; en les activitats immobiliàries i serveis empresarials, en què és un 37% més alt; i en les altres activitats socials i de serveis prestats a la comunitat (un +35%). Aquestes dades posen de manifest que en aquests sectors els homes ocupen de forma més majoritària els llocs de treball de rang més elevat. Per contra, les diferències més petites es donen en l'educació, l'Administració pública, l'hoteleria i les llars que ocupen personal domèstic, amb una mitjana salarial dels homes un 12%-4% superior a la de les dones.

La bretxa per gènere també queda reflectida a l'Enquesta de forces del treball, segons la qual les dones assalariades guanyen de mitjana 2.189 euros bruts al mes, davant

dels 2.716 euros bruts dels homes. Aquesta xifra representa una diferència del 19,4% menys de retribució per a les dones, similar a la registrada el 2022 (-19,2%), si bé aquesta diferència és una mica inferior a la que mostren les dades de la CASS. Una de les raons principals d'aquestes desigualtats és que hi ha més dones que treballen a temps parcial i en sectors d'activitat menys remunerats que els homes.

VII. Sector exterior

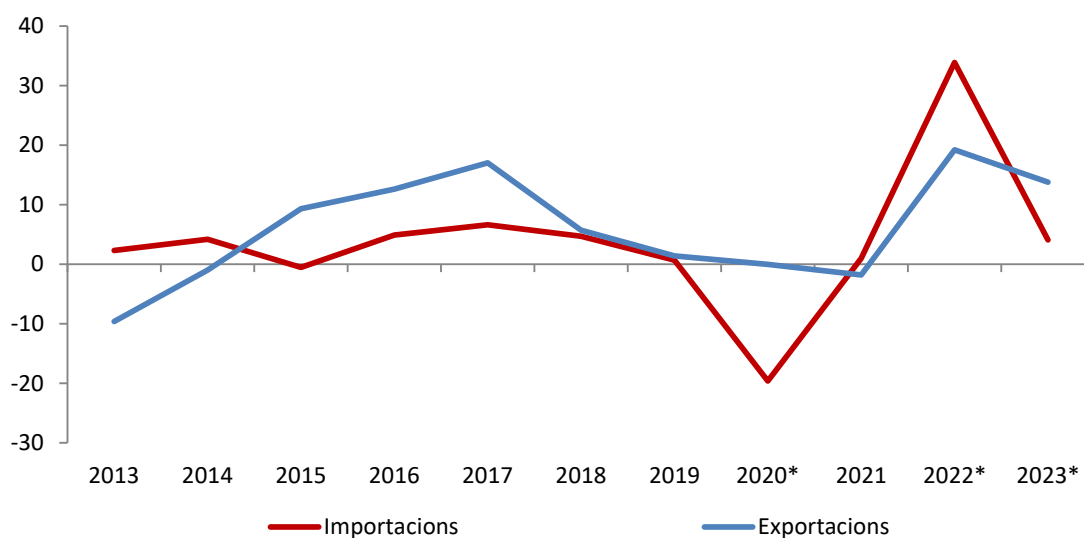
1. Fluxos comercials amb l'exterior

L'any 2023 s'ha caracteritzat per un creixement tant de les exportacions com de les importacions, si bé les taxes de variació han estat més moderades que les de l'any anterior. Aquesta evolució positiva ha permès que tant les exportacions com les importacions hagin assolit valors màxims de la sèrie històrica. Tanmateix, s'ha de tenir en compte que part del fort increment dels fluxos comercials –expressats en euros corrents– que s'ha produït els últims dos anys s'explica per l'augment de preus que s'ha constatat a la majoria de béns com a conseqüència de la pujada dels costos de producció. Però aquest fenomen inflacionari ja s'ha esgotat a finals del 2023, com ho demostra el fet que els preus de les importacions el mes de desembre del 2023 han experimentat una variació interanual negativa de l'1,4% i els de les exportacions, del 9,9%, segons l'estadística de l'índex de valor unitari del comerç exterior.

Les exportacions (excloent-ne els objectes d'art) creixen un 13,8% i les importacions un 4,1%, i arriben als valors màxims en la sèrie històrica

Concretament, el 2023 les importacions andorranes totals de mercaderies han pujat fins a 1.845,7 milions d'euros, xifra que representa un ascens del 4,1% respecte a l'any anterior. Per la seva banda, les exportacions totals han ascendit a 236,4 milions d'euros, que suposen una variació negativa del 35,7% en relació amb el 2022. Ara bé, si no es té en compte el capítol 97 (Objectes d'art, de col·lecció o d'antiguitat), que va registrar un increment extraordinari el mes de febrer del 2022, les exportacions acumulades durant el 2023 han augmentat el 13,8% respecte al 2022. Si n'excloem el capítol 97, la taxa de cobertura (exportacions/importacions) s'ha situat en el 10,3%, gairebé un punt per sobre de l'any anterior.

Comerç exterior Taxa de variació interanual (%)

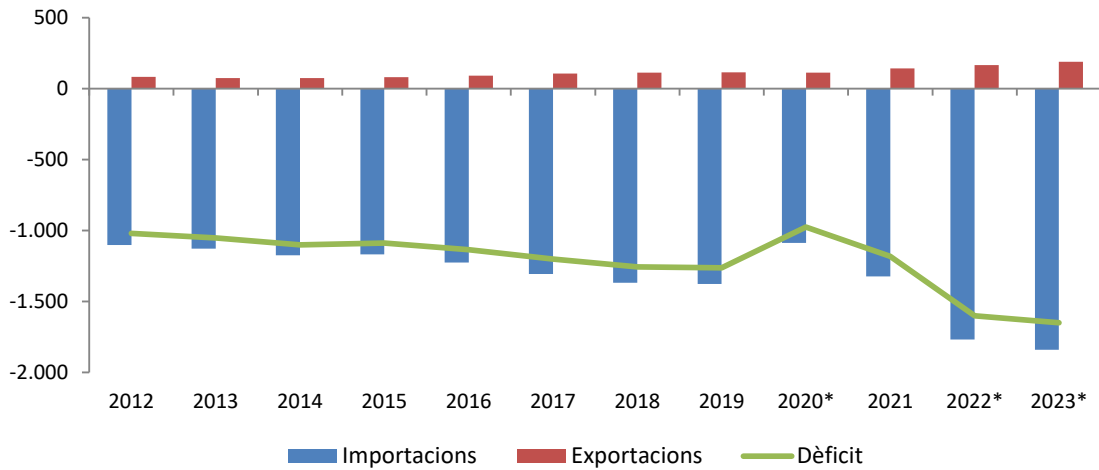
(*) Se n'exclou la partida d'objectes d'art i antiguitats perquè registra un increment extraordinari el 2020 i 2022 que desvirtua el resultat global.

Font: Departament de Tributs i de Fronteres.

El dèficit comercial assoleix un màxim històric

L'economia andorrana es caracteritza per tenir, tradicionalment, un volum d'importacions força superior al de les exportacions. Aquesta circumstància explica que el país presenti un dèficit comercial elevat, que es deu a la importància de la demanda de productes importats de consum (tant intern com per al turisme) i d'inversió, que supera àmpliament el valor de les exportacions andorranes. El 2023 el dèficit comercial s'ha situat en els 1.609,3 milions d'euros, però si n'excloem el capítol d'objectes d'art i antiguitats, s'amplia a 1.650,8 milions d'euros, un 3,1% per sobre del registrat l'any anterior en termes homogenis. En tots dos supòsits, el 2023 s'ha assolit el nivell més alt de dèficit comercial en termes monetaris de la sèrie històrica.

Dèficit comercial Milions d'euros

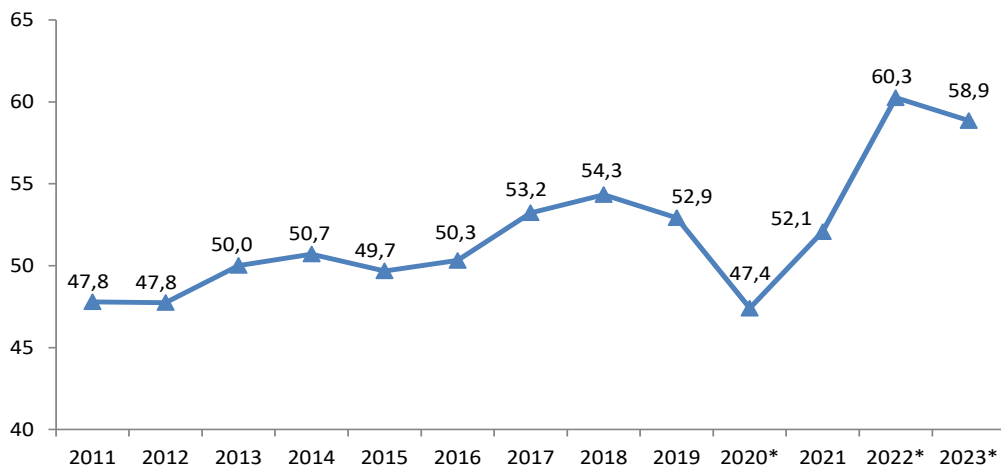

(*) Se n'exclou la partida d'objectes d'art i antiguitats perquè registra un increment extraordinari el 2020 i 2022 que desvirtua el resultat global.

Fonts: Departament de Tributs i de Fronteres i elaboració pròpia.

L'evolució descrita dels fluxos comercials s'ha traduït en una lleugera reducció de la taxa d'obertura de l'economia (expressada pel valor sumat de les exportacions i les importacions de mercaderies en percentatge del PIB), ja que els fluxos comercials amb l'estranger han augmentat menys del que ho ha fet el PIB nominal (+7,4%). El 2023 la taxa d'obertura s'ha situat en el 58,9% si n'excloem els objectes d'arts i antiguitats, percentatge una mica inferior al 60,3% registrat el 2022 amb definició homogènia, any en què es va assolir un màxim històric.

Taxa d'obertura % del PIB

(*) Se n'exclou la partida d'objectes d'art i antiguitats perquè registra un increment extraordinari el 2020 i 2022 que desvirtua el resultat global.

Fonts: Departament de Tributs i de Fronteres i elaboració pròpia.

Tant les importacions com les exportacions mantenen una concentració elevada en pocs sectors

Des del punt de vista sectorial, el 2023 el grau de concentració de les importacions andorranes s'ha mantingut elevat. D'una banda, els cinc grups sectorials amb més rellevància històricament en les importacions (material de transport, productes alimentaris, maquinària i material elèctric, productes d'indústries químiques, i productes minerals) representen el 62% del total, fet que evidencia la gran concentració que caracteritza les importacions. D'altra banda, les exportacions se centren sobretot en tres sectors (maquinària i material elèctric, material de transport, i òptica, fotografia i aparells de precisió), que el 2023 han sumat en global el 57% del total, tot i que tradicionalment aquest pes havia estat superior. Com que el sector d'objectes d'art i antiguitats suposa el 20% de les exportacions totals el 2023, ha distorsionat el pes relatiu de la resta de grups, que tradicionalment havia estat més elevat.

Cal tenir en compte que una part de les importacions andorranes implica reexportacions posteriors. De fet, si es prenen els deu primers capítols exportadors i importadors s'obté que hi ha cinc coincidències: vehicles automòbils, productes de perfumeria, màquines i aparells elèctrics, aparells mecànics, i vestits i accessoris del vestit, no de gènere de punt. Aquesta superposició es considera indicativa de l'anomenat *comerç intraindustrial* o *comerç bidireccional* (un país és exportador i importador alhora d'uns mateixos tipus de productes), en el qual el valor afegit generat en l'economia nacional o el sentit de l'oportunitat en operacions d'intercanvi comercial (*trading*) esdevenen factors i actius essencials.

Tant l'evolució del tipus de canvi com les modificacions en la regulació del comerç internacional són elements importants que incideixen en la reexportació de productes. El 2023 l'euro s'ha apreciat lleugerament respecte al 2022, cosa que ha perjudicat les exportacions andorranes a fora de la zona euro, però al mateix temps ha suposat unes condicions més favorables per importar productes procedents de països de fora de la Unió Monetària i després reexportar-los a la zona euro.

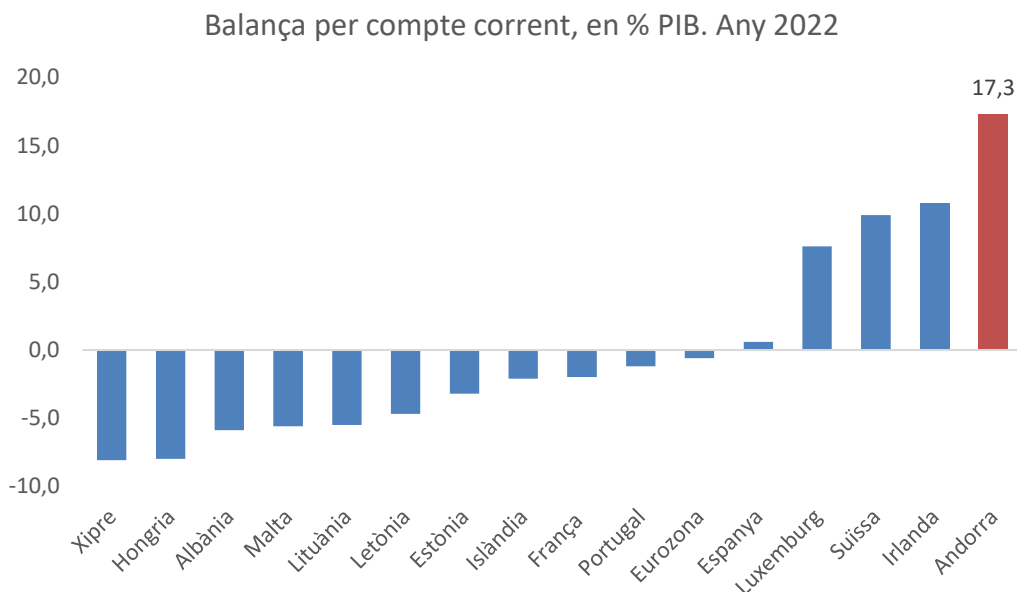
Pel que fa a la regulació, al llarg de l'any 2023 Andorra ha continuat el procés de negociació de l'Acord d'associació amb la Unió Europea (UE) i el 12 de desembre del 2023 s'ha tancat definitivament l'Acord, després de gairebé nou anys de converses. El Govern ja ha anunciat la voluntat de celebrar un referèndum consultiu, d'acord amb el

que estableix la Llei qualificada del règim electoral i del referèndum, la primavera de l'any 2025. L'Acord d'associació culmina un procés d'homologació i d'obertura econòmica del país cap a l'exterior i té per objectiu l'accés al mercat únic i als programes europeus. L'entesa comportarà l'adopció de bona part del cabal comunitari, que ha de permetre una diversificació i un desenvolupament equilibrats de l'economia nacional.

Cal assenyalar que a principis de l'any 2023 la Secretaria d'Estat per a les Relacions amb la UE i la Cambra de Comerç, Indústria i Serveis han establert un punt fix d'informació sobre l'Acord amb la UE, per resoldre les consultes del teixit empresarial en relació amb els aspectes que ja estiguin pactats en la negociació, però també per recollir totes les inquietuds i preguntes que caldrà anar detallant a mesura que avancin les converses.

La capacitat de finançament augmenta el 2022 pels ingressos del turisme

Els resultats de la balança de pagaments i la posició inversora internacional de l'economia andorrana quantifiquen les relacions econòmiques entre els residents d'aquesta economia i els residents de la resta del món seguint els principis establerts al sisè *Manual de balança de pagaments i posició d'inversió internacional* (MBP6) del Fons Monetari Internacional (FMI). La balança de pagaments del 2022 (la darrera disponible) mostra que l'economia andorrana té una capacitat de finançament (compte corrent + compte de capital) de 553,32 milions d'euros, xifra molt superior als 395,5 milions del 2021 i també als 507,9 milions del 2019. Del total del compte corrent, la partida de béns i serveis representa el 50,8% i té un saldo positiu de 281,3 milions d'euros; la de rendes primàries (del treball i d'inversions), un saldo positiu de 318,0 milions; i la de rendes secundàries, un saldo negatiu de 45,4 milions d'euros. A causa de la significació del compte de béns i serveis, s'identifica clarament que el Principat és exportador de serveis (amb un saldo de +1.787,1 milions d'euros) i importador de béns (amb un saldo de -1.505,9 milions d'euros). El pes de la balança per compte corrent sobre el PIB equival al 17,3% l'any 2022, molt a prop del 18% que representava el 2019, i se situa com el més elevat dels països europeus, i també un dels més alts si es compara amb el d'altres països demogràficament similars.

Font: Departament d'Estadística a partir de l'FMI.

2. Distribució geogràfica del comerç exterior

2.1. Importacions

Com ja s'ha esmentat, l'any 2023 les importacions han registrat un increment del 4,1%, que contrasta amb la intensa recuperació que van mostrar el 2022 (+34%). Les importacions procedents d'Europa –principal origen geogràfic de les compres andorranes a l'exterior– han crescut en línia amb les totals i, en conseqüència, el pes relatiu d'aquest mercat s'ha mantingut entorn del 92%, un dels percentatges més alts de la sèrie històrica, que comença el 1991.

Les importacions d'Espanya creixen un 2,3% i les de França baixen un 2,2%

L'evolució de les importacions procedents de tots els continents ha estat positiva, excepte les d'Amèrica –per la caiguda de les compres als Estats Units (-12,8%)–, però sobresurt l'augment de les compres procedents d'Àfrica (+63,2%), malgrat que únicament suposen el 0,3% del total, i les d'Àsia (+19,8%), que ja representen el 6,4% del total.

Dins de la Unió Europea, les adquisicions a Espanya –principal país proveïdor d'Andorra– han crescut un 2,3% i, com a resultat d'aquesta evolució, el pes del país

veí sobre el total de compres ha disminuït 1,2 punts, fins al 64,6%. Tot i així, aquest percentatge continua sent un dels valors més alts de la sèrie històrica si no es considera el valor atípic de l'any 2020.

L'evolució de les importacions franceses ha estat més negativa que la de les espanyoles, amb un descens del 2,2%. En conseqüència, la seva participació en el total s'ha reduït set dècimes, fins al 10,7%, un valor inferior al de la pre pandèmia i sobretot al que havia arribat a representar durant els anys noranta (30%). No obstant això, França es manté com el segon país proveïdor d'Andorra, a força distància dels següents, que són Alemanya i Itàlia, amb un pes relatiu del 5,5% i el 3,1%, respectivament. Aquests dos darrers països han tingut una evolució molt positiva el 2023: les importacions procedents d'Alemanya han augmentat un 16,3% i les provinents d'Itàlia un 15,2%. Com a resultat d'aquesta evolució, Itàlia ha igualat la Xina en la quarta posició en el rànquing de principals països proveïdors d'Andorra. Globalment, Espanya ha estat el país que ha contribuït més positivament a la variació de les importacions el 2023 (1,5 punts de la variació total de 4,1 punts percentuals), a força distància del segon, que ha estat Alemanya, amb una aportació positiva de 0,8 punts.

Fora de la UE augmenten les compres a Suïssa, la Xina i el Vietnam, entre molts altres països

Pel que fa als països de fora de la UE-27 però dins d'Europa, destaquen per la seva importància el Regne Unit i Suïssa. Les importacions des del Regne Unit han registrat un increment del 2,8% però han reduït el seu pes sobre el total una dècima, fins a l'1,2%. (Cal recordar que el Regne Unit va deixar de ser membre de la UE i això està dificultant els intercanvis comercials amb el país britànic.) En el cas de Suïssa, l'ascens ha estat del 26,1%, fet que ha suposat una ampliació del seu pes relatiu en el total de les importacions de tres dècimes, fins a l'1,7%.

Quant a les importacions procedents d'Àsia, les de la Xina són les que tenen més pes. L'evolució de les compres a la Xina ha estat força positiva però no tant com el 2022; aquest fet explica que el seu pes relatiu hagi augmentat només una dècima, fins al 3,1%, i que se situï com el quart proveïdor més important d'Andorra, empatat amb Itàlia, i només per darrere d'Espanya, França i Alemanya. Dins del continent asiàtic també destaquen les compres provinents de Taiwan (0,9% del total), i el Vietnam i

Bangla Desh (0,5% del total cadascun). El Japó, en canvi, ha anat perdent pes relatiu, fins a arribar al 0,3% el 2023.

COMERÇ EXTERIOR PER ZONES GEOGRÀFIQUES						
	Importacions			Exportacions		
	M euros	% var.	% total	M euros	% var.	% total
	2023	2023/2022	2023	2023	2023/2022	2023
Espanya	1.192,5	2,3	64,6	102,8	-63,6	43,5
França	197,4	-2,2	10,7	29,6	38,2	12,5
Alemanya	102,4	16,3	5,5	2,7	-50,1	1,1
Itàlia	57,5	15,2	3,1	2,8	58,5	1,2
Països Baixos	18,1	35,3	1,0	2,4	-2,6	1,0
Portugal	13,1	-7,5	0,7	0,7	261,5	0,3
Unió Europea-27	1.634,1	3,3	88,5	146,0	-54,5	61,8
Regne Unit	23,0	2,8	1,2	9,5	-16,4	4,0
Suïssa	30,9	26,1	1,7	1,0	122,3	0,4
Europa	1.700,0	3,7	92,1	164,6	-51,2	69,6
Estats Units	12,5	-12,8	0,7	51,2	569,4	21,7
Amèrica	20,4	-7,7	1,1	56,4	404,5	23,9
Xina	57,9	9,8	3,1	0,2	-74,6	0,1
Taiwan	16,3	83,3	0,9	0,03	-71,5	0,0
Àsia	118,6	19,8	6,4	11,6	68,6	4,9
Total món	1.845,7	4,1	100,0	236,4	-35,7	100,0

Font: Departament de Tributs i de Fronteres.

Espanya manté el lideratge mentre Itàlia i la Xina es disputen la quarta posició

En resum, l'any 2023 Espanya ha continuat al capdavant com a principal proveïdor nacional, i ha concentrat dos terços de les importacions totals. Les compres procedents d'Alemanya i Itàlia han augmentat força, mentre que les de França han disminuït, tot i mantenir-se com a segon proveïdor més important. En els països més llunyans, destaca sobretot el creixement de les importacions de països asiàtics, en especial la Xina, Taiwan, el Vietnam i Bangla Desh.

2.2. Exportacions

L'any 2023 les exportacions a alguns països, com és el cas d'Espanya, han registrat un descens molt important perquè l'any anterior havien crescut un 278,9% degut a l'extraordinari augment del capítol d'objectes d'art i antiguitats. Això ha comportat que les exportacions dirigides a Europa hagin disminuït un 51,2%, tot i que continua sent la principal destinació de les exportacions andorranes, amb gairebé un 70% del total. En canvi, s'han incrementat extraordinàriament les vendes a altres continents, com ara Amèrica (+405%) o Àsia (+69%), i això ha fet pujar el pes relatiu d'aquests mercats fins al 23,9% i el 4,9%, respectivament.

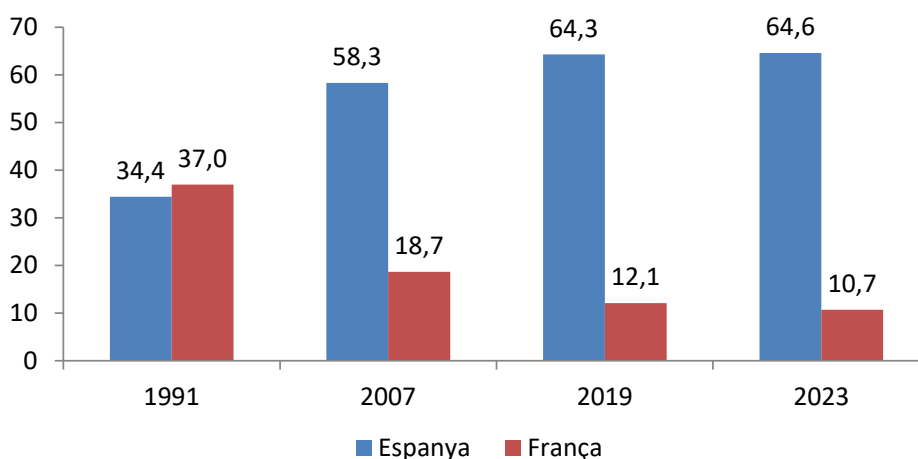
Les exportacions a Espanya han disminuït i les de França has crescut el 2023

Les vendes a Espanya, primer consumidor de productes procedents d'Andorra, han disminuït un 63,6%, un descens influenciat per la dada atípica de les exportacions d'objectes d'art i antiguitats de l'any anterior. Com a resultat d'aquesta evolució, el pes que representen les exportacions a Espanya respecte al total ha passat del 76,8% el 2022 al 43,5% el 2023. Les exportacions a França, en canvi, han crescut un 38,2% i, com a conseqüència, aquest país ha ampliat el seu pes relatiu al 12,5%. Per tant, la suma d'aquests dos països fronterers amb Andorra concentra el 56% de les exportacions (el 82,6% el 2022), però amb una inclinació de la balança el darrer any a favor de França.

L'evolució de les exportacions als tres següents socis andorrans més importants dins la UE-27 (Alemanya, Itàlia i els Països Baixos) no ha estat homogènia. Alemanya, amb un descens molt important del 50% (després de l'increment del 95% l'any anterior), ha reduït el seu pes específic a l'1,1%, i ha estat superada per Itàlia, que amb un augment del 58,5% ha ampliat el seu pes relatiu fins a l'1,2%. Els Països Baixos han registrat un retrocés en les exportacions andorranes del 2,6%, però tot i això aquest país ha mantingut la seva participació sobre el total en l'1%.

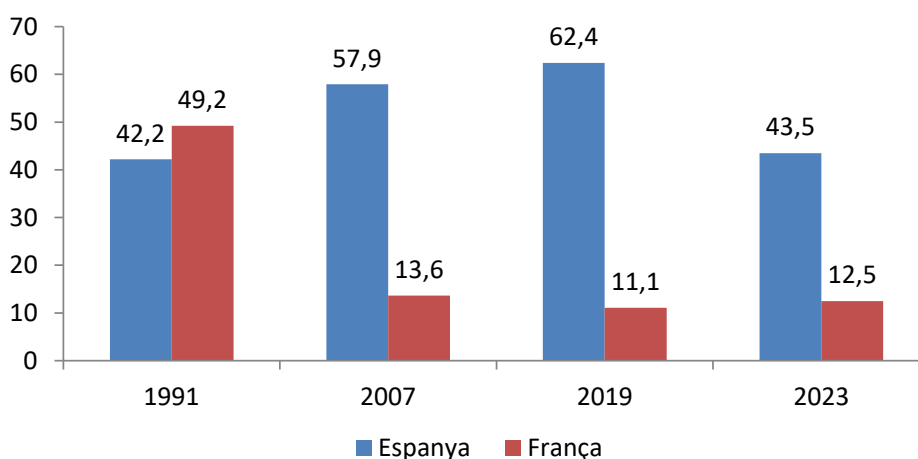
Importacions dels països veïns d'Andorra

Percentatge sobre el total (%)

Exportacions dels països veïns d'Andorra

Percentatge sobre el total (%)

Font: Departament de Tributs i de Fronteres.

Dins del continent europeu però fora de la Unió Europea, destaca el Regne Unit, que ocupa la tercera posició del rànquing global exportador d'Andorra, després d'Espanya i França, amb un pes relatiu del 4% i un descens del 16,4% respecte a l'any anterior. Per la seva banda, les exportacions a Noruega també han disminuït (-7,2%), però menys que el total, i això explica que la seva quota hagi pujat fins a l'1,7%. La resta de països europeus tenen un pes inferior a l'1%, per la qual cosa la seva aportació és molt poc rellevant.

Les exportacions a Amèrica i Àsia creixen de forma molt destacada

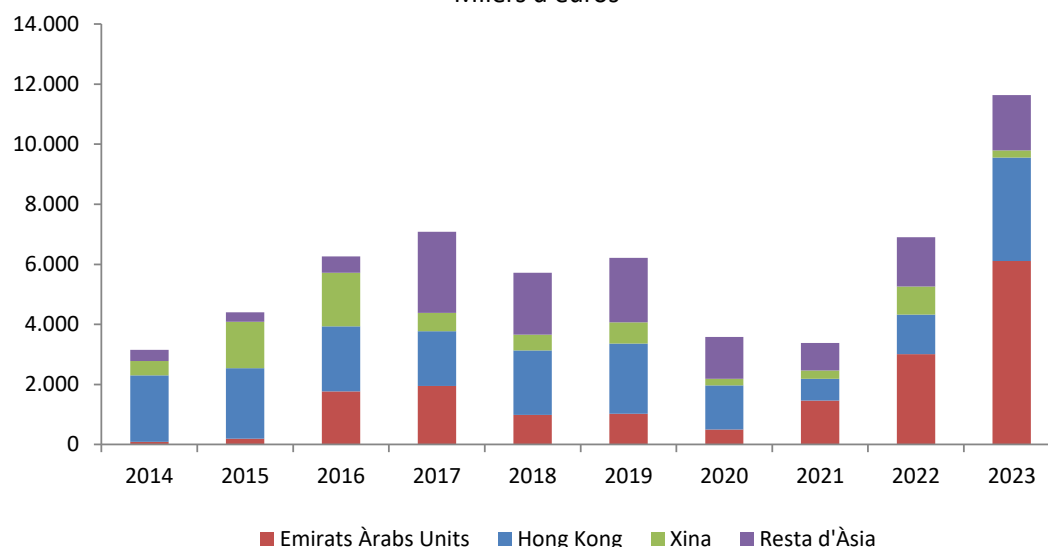
Fora del continent europeu cal remarcar l'increment de les exportacions al continent americà, fet que ha permès situar la importància d'aquest mercat en el 23,9% (enfront del 3% del 2022), impulsat per la pujada de les vendes als Estats Units (+569%), que passen a representar el 21,7% del total.

El mercat asiàtic, amb un ascens del 68,6%, també ha augmentat la seva rellevància en les vendes exteriors totals fins a gairebé el 5% (davant de l'1,9% del 2022). En aquest cas, l'evolució positiva s'explica fonamentalment per l'ascens de les vendes a Hong Kong (+162%) i als Emirats Àrabs Units (+103%). Aquests dos països són els més importants dins el continent asiàtic per a les exportacions andorranes i conjuntament sumen el 4% del total.

Finalment, les vendes exteriors a Àfrica i Austràlia han disminuït, si bé aquests mercats tenen un pes molt reduït en el global de les exportacions (sumen l'1% del total).

En resum, les exportacions andorranes el 2023 s'han vist molt afectades per les dades atípiques de vendes a l'exterior d'objectes d'art i antiguitats, cosa que ha contribuït a explicar l'augment extraordinari del pes que representen les exportacions a Amèrica i Àsia, en detriment del continent europeu. Malgrat aquest fet, les exportacions andorranes s'han continuat beneficiant de la recuperació mundial postcovid.

Exportacions andorranes a Àsia
Milers d'euros

Font: Departament de Tributs i de Fronteres.

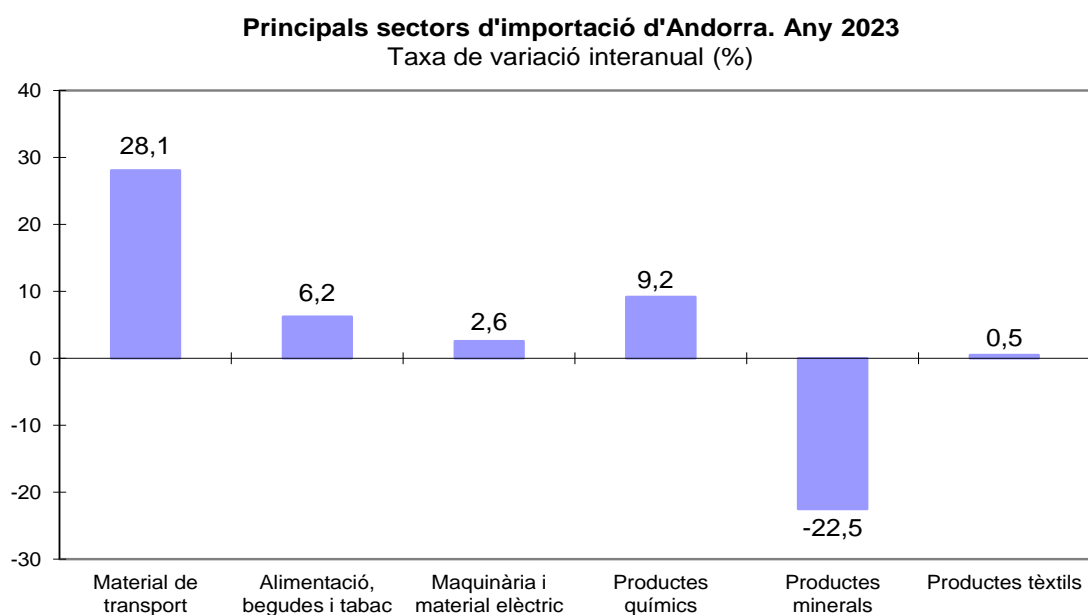
3. Composició sectorial del comerç exterior

3.1. Importacions

L'any 2023 la branca sectorial que ha tingut una contribució més positiva a l'evolució global de les importacions ha estat la de material de transports (+3,6 punts de 4,1 punts totals). A força distància, se situen els productes químics (+0,9 punts) i l'alimentació, les begudes i el tabac (+0,9 punts). Per contra, els productes minerals han tingut una aportació negativa (-2,8 punts). La resta de branques han tingut contribucions positives o negatives però de menys importància (per sota dels +/- 0,5 punts).

Les importacions de material de transport creixen un 28,1% per l'augment de les matriculacions de vehicles

Una anàlisi més detallada posa de manifest que durant el 2023 les importacions de material de transport han estat les més importants entre els grans sectors econòmics. Han experimentat un ascens del 28,1% i, en conseqüència, el seu pes sobre el total de compres efectuades a l'exterior ha passat del 12,9% al 15,8%. L'explicació d'aquesta evolució es troba principalment en el fort increment de les importacions del capítol de vehicles automòbils, tractors, motos i bicicletes (+26,8%), que aquest any s'han vist afavorides per l'augment de les matriculacions de vehicles industrials.

Font: Departament de Tributs i de Fronteres.

Les importacions d'aliments, begudes i tabac creixen menys que l'any passat per la caiguda de les compres de tabac

El següent grup més important en el rànquing d'importacions és el de productes alimentaris, begudes i tabac, que han augmentat un 6,2% el 2023. Com a resultat d'aquest increment, la seva participació en el total s'ha situat en el 14,2%, però en el rànquing sectorial ha baixat de la primera posició que va ocupar l'any anterior a la segona. El capítol més destacat dins d'aquest apartat és el de begudes, líquids alcohòlics i vinagres –amb un pes del 5,5% sobre les importacions totals–, que ha registrat un ascens del 5,5% respecte a l'any anterior. El segon capítol més rellevant és el del tabac –amb un pes de l'1,8% en relació amb el total–, que el 2023 ha patit una caiguda del 7,5%, una evolució que contrasta amb la forta pujada que va registrar l'any anterior (+52,4%).

A continuació, hi ha la branca de maquinària i material elèctric, amb un pes relatiu del 12,2% i un creixement interanual de les importacions del 2,6%. El comportament d'aquest últim segment s'explica pel creixement de les compres de màquines i aparells elèctrics (+8,8%), ja que les adquisicions d'aparells mecànics han disminuït (-5,0%).

Pel que fa a les importacions de productes químics –el quart sector més important amb un pes relatiu del 10,7%–, l'evolució ha estat positiva (+9,2%). Els dos capítols més importants d'aquest grup han tingut comportaments favorables: el de productes de perfumeria –amb un pes del 6,3%– ha augmentat un 12% i el de productes farmacèutics –amb un volum del 2,3%– ha crescut un 8,6%.

Fort descens de les importacions de productes minerals per la baixada del preu del petroli

Les importacions de productes minerals han registrat un descens del 22,5%, després del fort increment que van experimentar el 2022 (+92,1%) com a conseqüència d'una intensa pujada en el preu dels combustibles l'any passat. El 2023 el preu s'ha moderat i, en conseqüència, el valor de les importacions de combustibles ha disminuït un 24,4%. El pes d'aquest grup s'ha situat en el 9,4% de les importacions totals.

El següent grup de productes amb més importància és el tèxtil, que representa el 6,2% de les importacions totals i el 2023 pràcticament ha estabilitzat la xifra de compres respecte a l'any anterior (+0,5%). La resta de grups de productes tenen una incidència

inferior al 5% en el total de les adquisicions a l'exterior. Per ordre de rellevància, apareixen la branca d'animals vius i productes del regne animal (pes del 4,8% sobre el total), les mercaderies i productes diversos (4,4%) i la branca de metalls comuns i les seves manufactures (3,9%).

COMERÇ EXTERIOR PER SECTORS						
	Importacions			Exportacions		
	M euros	% var.	% total	M euros	% var.	% total
	2023	2023/2022	2023	2023	2023/2022	2023
Animals vius i productes del regne animal	87,8	10,8	4,8	0,7	151,4	0,3
Productes del regne vegetal	39,4	10,4	2,1	0,0	-16,5	0,0
Greixos i olis	8,6	3,9	0,5	0,3	6,4	0,1
Productes alimentaris, begudes i tabac	262,3	6,2	14,2	1,8	148,6	0,7
Productes minerals	173,1	-22,5	9,4	0,3	-5,0	0,1
Productes de les indústries químiques	198,3	9,2	10,7	3,6	-20,3	1,5
Matèries plàstiques, cautxú i les seves manufactures	42,4	0,2	2,3	1,0	-27,7	0,4
Pells, cuirs i les seves manufactures	13,2	-3,6	0,7	2,1	3,5	0,9
Fusta, suro i les seves manufactures	21,0	17,5	1,1	1,7	-3,6	0,7
Paper i arts gràfiques	42,7	2,9	2,3	11,3	-5,0	4,8
Tèxtil	114,4	0,5	6,2	8,5	5,2	3,6
Calçat, barrets, paraigües, etc.	41,7	1,7	2,3	6,6	11,0	2,8
Manufactures de pedra, ciment, ceràmica	30,7	10,4	1,7	0,4	15,6	0,2
Pedres, perles i metalls preciosos	25,0	-10,9	1,4	9,8	28,9	4,1
Metalls comuns i manufactures	72,0	-8,0	3,9	4,9	-10,0	2,1
Maquinària i material elèctric	224,6	2,6	12,2	55,8	-1,0	23,6
Material de transport	292,0	28,1	15,8	50,1	36,3	21,2
Òptica, fotografia, aparells de precisió	67,5	9,7	3,7	28,0	41,5	11,8
Armament i munició	1,5	16,1	0,1	0,1	-18,8	0,1
Mercaderies i productes diversos	80,8	4,9	4,4	1,7	-12,6	0,7
Objectes d'art, antiguitats	5,7	10,1	0,3	47,2	-76,6	20,0
Altres	0,9	-41,6	0,0	0,3	-26,0	0,1
Total	1.845,7	4,1	100,0	236,4	-35,7	100,0

Font: Departament de Tributs i de Fronteres.

3.2. Exportacions

Durant el 2023 les exportacions andorranes han disminuït un 35,7% i, igual que l'any passat, el resultat global s'ha vist molt condicionat per l'evolució de la partida d'objectes d'art i antiguitats, però aquest any en sentit contrari a l'anterior. La intensa caiguda d'aquesta partida el 2023 ha fet que el seu pes relatiu passi del 55% al 20%, i explica en bona part la caiguda global de les vendes a l'exterior durant el 2023. De la resta de 21 branques, onze han tingut contribucions negatives sobre el total de les exportacions poc importants (per sota de les tres dècimes) i la resta han tingut aportacions positives també poc significatives a excepció de dues: materials de transport (+3,6 punts) i òptica i fotografia (+2,2 punts).

Les exportacions de maquinària i material elèctric representen gairebé una quarta part del total

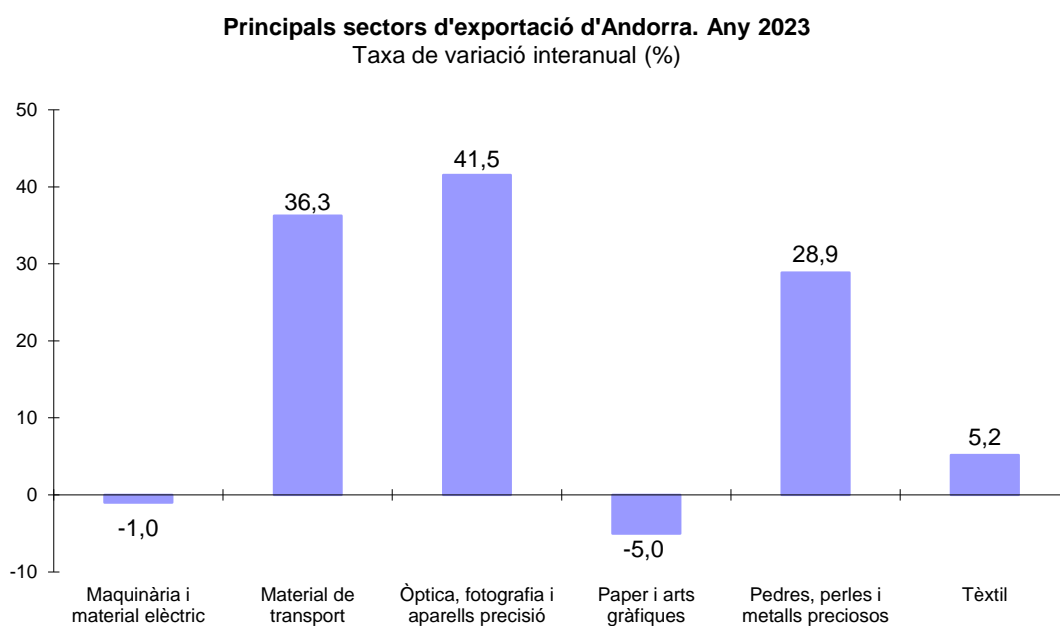
Si no considerem el capítol d'objectes d'art i antiguitats, el primer grup d'exportació continua sent, com és habitual des del 2003, el de maquinària i material elèctric. Tot i registrar un descens (-1%), el seu pes sobre el total ha pujat fins al 23,6%. Per capítols, aquesta evolució és resultat d'un increment de les exportacions de màquines i aparells elèctrics (+3,6%) –el capítol més important del grup, amb un pes del 20,3% de les vendes totals a l'exterior– i de la disminució pel que fa als aparells mecànics (-22,2%) –que representen el 3,3% de les exportacions totals.

Les exportacions de material de transport creixen un 36,3%

En el segon lloc del rànquing exportador se situa la branca del material de transport, que el 2023 ha experimentat un increment del 36,3%. Aquest ascens ha permès augmentar la seva participació sobre el global des del 10% del 2022 fins al 21,2% del 2023. El capítol que determina aquesta evolució positiva és el de vehicles automòbils, que suposa el 20,6% de les exportacions totals i ha registrat una pujada del 35,6%.

A força distància dels grups anteriors, les vendes a l'exterior d'òptica, fotografia i aparells de precisió –les terceres per volum d'exportació– han augmentat un 41,5%, fet que ha comportat que la seva quota pugés sobre el total fins a l'11,8%. Per capítols, l'evolució ha estat positiva tant en el segment de productes d'òptica i fotografia (+17,8%) –el més important del grup, amb un pes del 8,0% sobre el total de les

exportacions– com en el de rellotgeria (+158,1%) –que té, però, un percentatge sobre el total inferior, només del 3,7%.

(*) No es considera el sector d'Objectes d'art i antiguitats, que registra un increment del 14.039% el 2022.

Font: Departament de Tributs i de Fronteres.

En el rànquing per volum d'exportació se situen, a continuació, els sectors del paper i les arts gràfiques, les pedres, les perles i els metalls preciosos, i el tèxtil. L'evolució del grup de paper i arts gràfiques ha estat negatiu (-5,0%) i el seu pes sobre el total s'ha establert en el 4,8% del total. El subgrup més important és el de paper i cartró (3,6% del total), amb un increment del 7,0% interanual, seguit del de productes de l'edició o de les indústries gràfiques (1,0% sobre el total), que ha disminuït un 24,4%. Pel que fa a la branca de pedres, perles i metalls preciosos, ha registrat un ascens del 28,9%, fet que li ha permès augmentar la seva representació fins al 4,1%. Finalment, les exportacions del sector tèxtil han experimentat un ascens interanual del 5,2% i, en conseqüència, han pujat el seu pes relatiu al 3,6%. Dins d'aquest grup, destaca el capítol de vestits i accessoris del vestit que no són de gènere de punt (amb un pes del 2,4% en el total d'exportacions), amb un creixement de les vendes de l'11% en relació amb el 2022.

La resta de grups representen una proporció inferior al 3% de les exportacions totals. En sobresurten els de calçat, barrets i paraigües, amb un pes del 2,8% i un increment de l'11%; el de metalls comuns, amb un volum del 2,1% i una variació negativa del

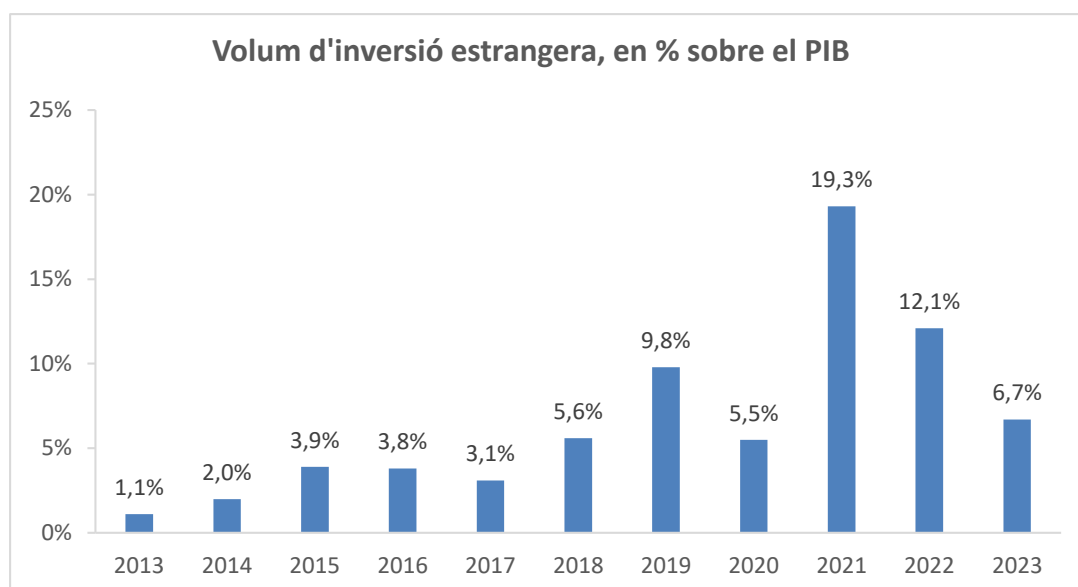
10%, i el de productes químics, amb un percentatge total de l'1,5% i un descens del 20,3% respecte a l'any anterior.

4. Fluxos d'inversió estrangera

El 2023 no ha estat un bon any en termes d'inversió estrangera, després de dos anys amb resultats molt positius com a conseqüència de la reactivació dels projectes que havien estat aturats per la pandèmia el 2020. Durant l'any 2023 s'han formalitzat davant notari 793 operacions d'inversió, enfront de les 926 de l'any anterior. El volum d'inversió associat a aquestes operacions ha estat de 231,5 milions d'euros, un 40,5% menys que l'any 2022. Les dades mostren que ha baixat l'import mitjà per inversió, de 420 milers d'euros el 2022 a 292 milers d'euros el 2023.

La inversió estrangera es redueix al 6,7% del PIB l'any 2023

Com a resultat d'aquesta evolució de la inversió i de l'increment del PIB, el percentatge que representa la inversió estrangera en el PIB andorrà s'ha reduït des del 12,1% del 2022 fins al 6,7% del 2023, una xifra que se situa per sota de la dada de pre-pandèmia (2019).

Font: Ministeri de Presidència, Economia, Treball i Habitatge.

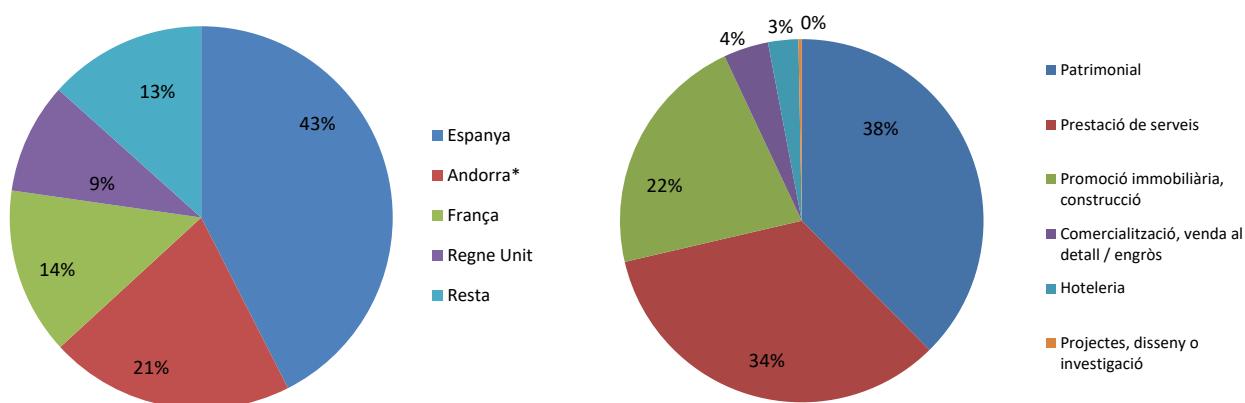
El 2023 Espanya concentra el 42,5% de la inversió estrangera i França el 14,1%

Per origen geogràfic de la inversió formalitzada el 2023, Espanya acumula el 42,5% del total, deu punts percentuals menys que l'any anterior degut al descens del 52,2% experimentat el 2023; però continua amb un pes relatiu superior al de la mitjana en el període 2012-2023 (37,7%). El segon país més important és França, que concentra el 14,1% de la inversió estrangera efectuada a Andorra, tot i que el 2023 l'ha reduït un 48,3% respecte a l'any anterior. El Regne Unit és el tercer país amb més inversió a Andorra (amb un pes relatiu que ha passat de l'1,5% al 9,4%), seguit de Bèlgica (amb un 2,4%) i els Països Baixos (1,5%). La resta es reparteix geogràficament de manera dispersa i amb escassa importància. La inversió procedent d'Andorra, que havia estat fins al 2020 el principal origen de la inversió estrangera, ha augmentat el seu pes des del 5,4% del 2022 fins al 20,7% de la total rebuda el 2023. Aquesta darrera dada correspon a inversions que fan empreses andorranes participades en més d'un 50% per socis no residents i que efectuen una nova inversió.

Globalment, des de l'entrada en vigor de la Llei d'inversió estrangera, el 2012, Espanya ha concentrat de mitjana el 37,7% de les inversions formalitzades a Andorra en import, i França el 14,1%. La resta es reparteix per molts països, entre els quals destaquen Luxemburg (5,9%), el Regne Unit (1,9%), Bèlgica (1,5%) i Rússia (1,4%). Les inversions en què s'identifica com a país d'origen Andorra representen de mitjana el 14% del total durant el període 2012-2023.

Inversió estrangera per països i sectors. Any 2023

En % del total

(*) Empreses andorranes amb capital estranger (> 50%) que efectuen una nova inversió.

Font: Ministeri de Presidència, Economia, Treball i Habitatge.

Cau la inversió estrangera a tots els sectors excepte la patrimonial

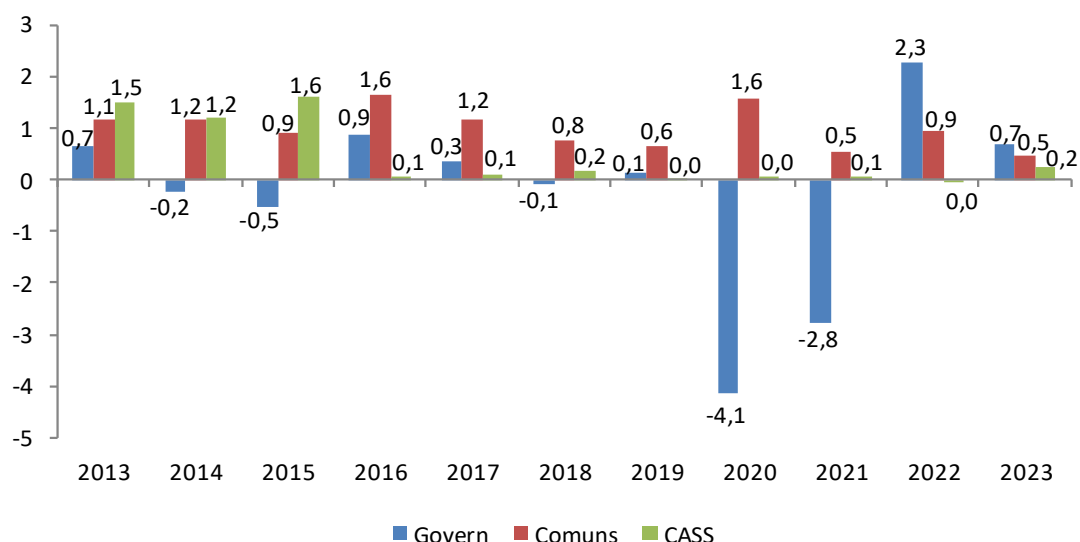
Per sectors, l'any 2023 s'ha produït un descens generalitzat de la inversió estrangera, a excepció de la patrimonial (+5,6% fins als 87 milions d'euros, fins a representar el 38% del total). El segon sector amb més inversió estrangera formalitzada és la prestació de serveis (78,2 milions d'euros), que ha passat de ser el 46,7% de la inversió total el 2022 al 34% el 2023. També ha registrat un fort descens la inversió en promoció immobiliària i construcció (de 91,9 a 50,1 milions), que ha suposat un pes del 22% del total. Els àmbits següents en importància –a molta distància dels anteriors– són el comercial (4% del total) i l'hoteleria (3% del total). La resta tenen un pes sobre la inversió total rebuda inferior a l'1%. Si s'analitza el conjunt del període 2012-2023, els quatre sectors que han rebut més inversió continuen sent l'activitat patrimonial (43,5% del total), la prestació de serveis (24,6%), la promoció immobiliària i la construcció (15,4%), i el sector comercial (7,0%).

VIII. Sector públic

Durant el 2023 els comptes de l'Administració pública andorrana han registrat un superàvit agregat, que és resultat d'un saldo positiu tant en el Govern com en els comuns i la CASS. En particular, el Govern ha tingut un superàvit del 0,7% del PIB, amb una reducció d'1,6 punts respecte a l'any anterior. Els comuns també han disminuït el seu superàvit, en quatre dècimes, del 0,9% del PIB el 2022 al 0,5% el 2023, com a conseqüència d'un increment més elevat de les despeses que dels ingressos. Finalment, la CASS ha tancat l'any amb un lleuger superàvit del 0,2% del PIB, enfront de l'equilibri pressupostari de l'any anterior.

Tant el Govern com els comuns i la CASS han assolit un superàvit pressupostari

Superàvit o dèficit de caixa no financer de l'Administració pública % PIB

Fonts: Ministeri de Finances, administracions comunals, CASS, Departament d'Estadística del Govern i elaboració pròpia.

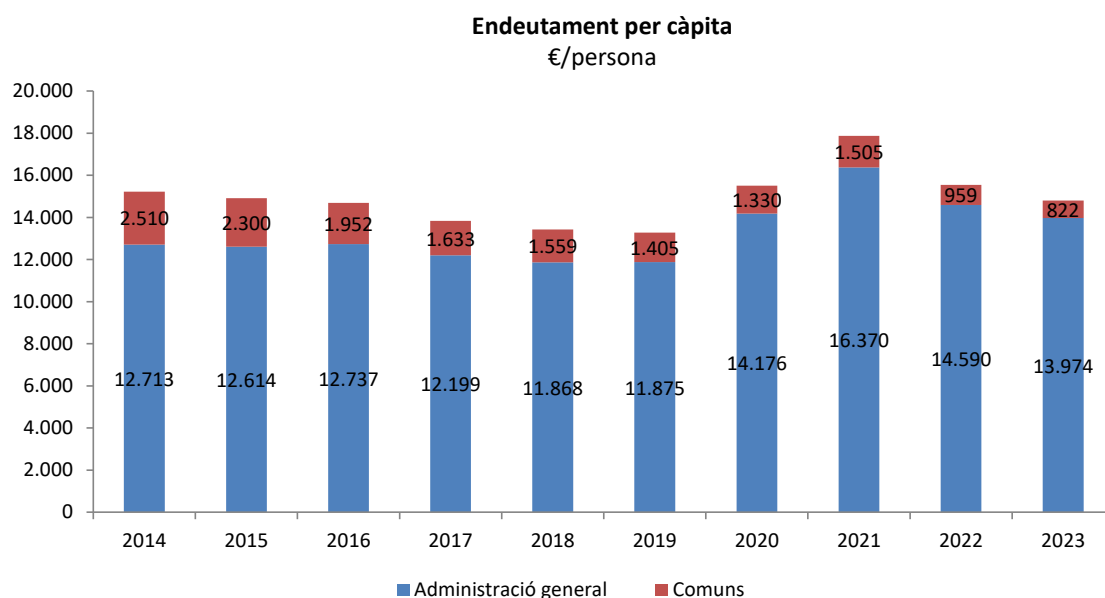
Des del 2022 s'elabora una estadística sobre l'execució dels comptes públics del conjunt del sector públic, és a dir, de totes les administracions del país, incloses les societats públiques participades, seguint la metodologia del Sistema europeu de comptes 2010 (SEC 2010). Segons aquesta informació, les despeses liquidades no financeres del sector públic consolidat (descomptades les transferències internes) haurien passat de 1.146,2 milions d'euros el 2022 a 1.232,5 milions el 2023, xifra que representa el 35,8% del PIB andorrà. Però si es consideren les xifres totals en comptes de les consolidades, les despeses no financeres del sector públic andorrà serien de 1.425,6 milions (41,4% del PIB) i els ingressos no financers de 1.535,4 milions (44,5% del PIB).

L'endeutament públic s'ha reduït fins al 36,5% del PIB, tres punts menys que l'any 2022

El superàvit pressupostari registrat pel Govern i pels comuns el 2023 ha anat acompanyat d'una disminució dels seus nivells d'endeutament. Així, l'endeutament total d'Andorra (sumant Administració general i comuns) és de 1.259 milions d'euros, el 0,7% menys que el 2022. Aquest import equival al 36,5% del PIB (la xifra més baixa des del 2019 i tres punts menys que el 2022, quan va representar el 39,5% del PIB) i se situa força per sota del límit del 50% que estableix la Llei de sostenibilitat de les finances públiques. En termes per habitant, el deute per càpita (calculat segons la

població estimada) baixa per segon any consecutiu i se situa en 14.797 euros, un 4,8% per sota del valor del 2022.

Cal recordar que el 2022 va entrar en vigor la nova Llei 36/2021, del 16 de desembre, de les finances comunals, que ha introduït canvis en la forma de calcular l'endeutament consolidat i que afecta alguns comuns (amb societats participades). Això fa que les dades a partir de l'any 2022 no siguin del tot comparables amb les dels anys anteriors.

Notes:

(1) Dades publicades pels comuns per al 2022 i el 2023, i dades revisades pel Tribunal de Comptes per a la resta d'anys, excepte en els casos de Canillo, Sant Julià de Lòria i Escaldes-Engordany, per als quals no es disposa de la dada d'endeutament de l'any 2021 revisada pel Tribunal de Comptes; per aquest motiu s'ha agafat la dada publicada pels comuns respectius.

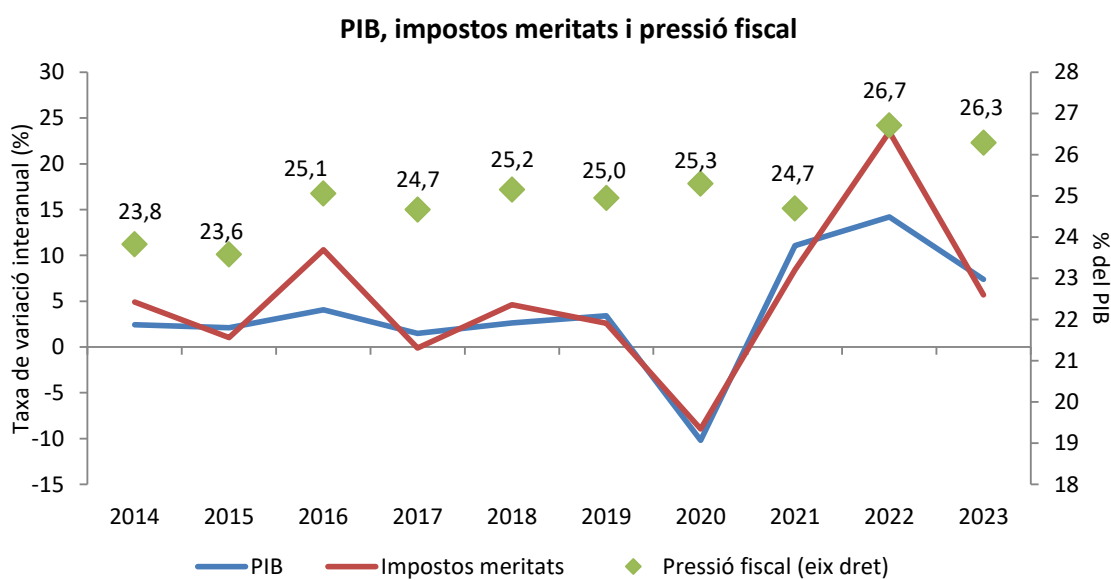
(2) Càlcul fet prenent com a base la població estimada.

Fonts: Ministeri de Finances, administracions comunals, Tribunal de Comptes i elaboració pròpia.

La pressió fiscal ha baixat 0,4 punts, fins al 26,3%, per un increment més important del PIB que dels impostos

Pel que fa a la pressió fiscal, s'estima que l'any 2023, segons el principi de meritació, ha disminuït en 0,4 punts, fins al 26,3% del PIB, tot i ser el segon valor més alt de la sèrie històrica després de la del 2022. Aquesta evolució lleugerament a la baixa es deu a un increment més important del PIB nominal (+7,4%), denominador de la ràtio, que de la recaptació impositiva (+5,7%), numerador de la ràtio.

En perspectiva europea, el nivell de pressió fiscal d'Andorra és molt inferior al 41,1% de la mitjana europea (segons dades de la UE-27 per a l'any 2022) o al nivell dels nostres veïns europeus més propers: França (48%) i Espanya (38%). Aquest valor manté Andorra com un país *tax friendly*. De fet, en el context de la UE-27, l'únic país que es manté amb una pressió fiscal inferior a la d'Andorra és Irlanda (22%). Suïssa se situaria una mica per sobre d'Andorra (27%).

Font: Departament d'Estadística.

Per figures tributàries, destaca el descens interanual del 5,3% en la recaptació indirecta –impostos sobre la producció i les importacions–, fet que contrasta amb l'increment de la recaptació directa (+14,1%), és a dir, dels impostos corrents sobre la renda i el patrimoni. També s'ha produït un augment significatiu de les cotitzacions socials, del 12,6%, fruit tant de l'ascens de l'ocupació assalariada com dels sous.

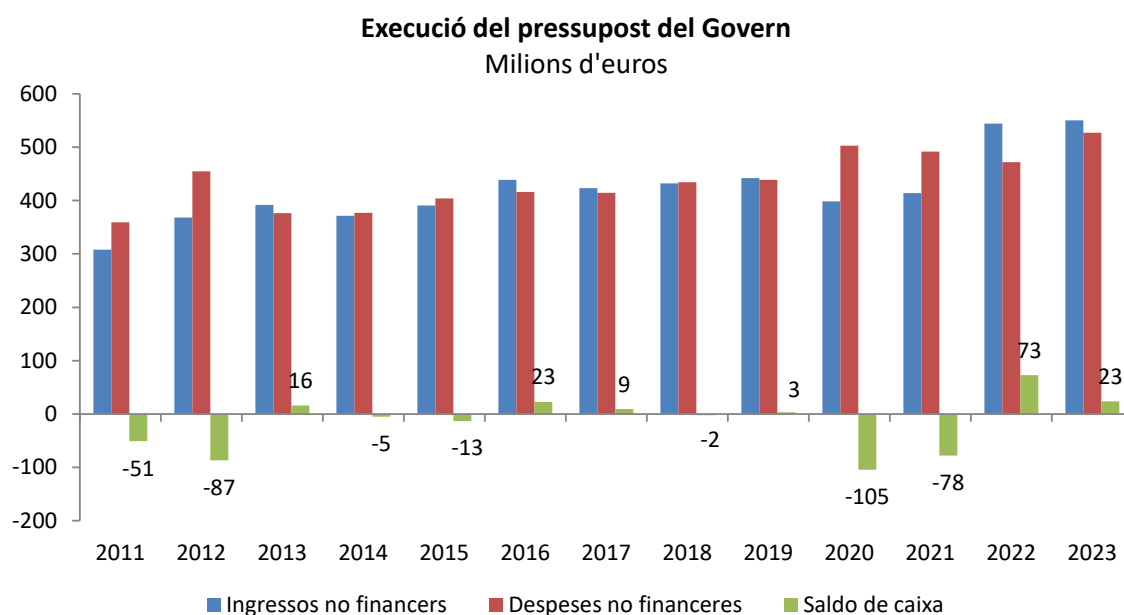
L'any 2023 l'aportació a la pressió fiscal per part de les diferents figures impositives continua essent a càrrec principalment de la imposició indirecta, tot i que s'ha reduït en més de quatre punts el darrer any, fins al 36,3%. Per contra, la contribució de la imposició directa a la pressió fiscal s'ha ampliat en gairebé dos punts, fins al 24,9%. Les cotitzacions socials aporten el 38,8%, fet que suposa 2,4 punts més en comparació amb l'any anterior.

A continuació s'analitza l'actuació del sector públic durant el 2023 detallada per cada nivell d'administració.

1. Govern

Els comptes del Govern corresponents a l'any 2023 s'han tancat amb un superàvit de caixa no financer de 23,3 milions d'euros, xifra que representa el 0,7% del PIB –enfront del 2,3% el 2022– i una variació del -68% si es compara en termes homogenis⁵ amb l'any anterior. Aquesta disminució del superàvit s'explica per la combinació d'un modest increment dels ingressos (+1,1%) amb un augment important de les despeses (+11,8%). Aquesta tendència trenca amb l'observada el 2021 i el 2022, que es va caracteritzar per la reducció de les despeses degut a la retirada de les mesures per la covid-19 i a l'inici de la recuperació econòmica. En els darrers 32 anys (del 1992 al 2023, inclòs) hi ha hagut 24 exercicis en què el Govern ha tancat amb dèficit i només 8 en què ho ha fet amb superàvit, i un d'ells és el 2023.

El Govern tanca el 2023 amb un superàvit del 0,7% del PIB

Font: Ministeri de Finances.

Nota: L'any 2023, seguint el criteri del 2022, els ingressos associats a la posada en circulació dels euros entre els bancs del país (4.150,5 milers d'euros) es reconeixen al capítol d'ingressos patrimonials, mentre que fins al 2021 s'havien inclòs al capítol de passius financers.

Quan s'afegeixen les operacions financeres (variacions d'actius i passius financers) que s'han executat durant l'any 2023, s'obté un saldo positiu de 45,9 milions d'euros,

⁵ L'any 2023, seguint el criteri del 2022, els ingressos associats a la posada en circulació dels euros entre els bancs del país (4.150,5 milers d'euros) es reconeixen al capítol d'ingressos patrimonials, mentre que fins al 2021 s'havien inclòs al capítol de passius financers.

que suposa el superàvit més elevat des de l'inici de la sèrie històrica, el 1991. Aquest resultat contrasta amb l'obtingut l'any anterior, quan es va assolir el dèficit més elevat des del 2015. La reducció d'ingressos procedents de les variacions d'actius i passius financers s'explica principalment perquè s'han reduït els passius, és a dir, les operacions de deute i préstecs.

Pel que fa al detall d'aquestes operacions financeres, el 2023 presenta una variació negativa de 500 milions d'euros en concepte de "deute públic" perquè l'any anterior es va fer una operació d'endeutament amb data d'emissió 23 de febrer del 2022, per un import de 500 milions d'euros. Enguany no hi ha hagut la necessitat d'efectuar noves emissions de deute públic, motiu pel qual no s'han liquidat imports en aquest concepte. En relació amb els "préstecs a llarg termini amb entitats privades", presenten un descens de 4 milions d'euros. Cal considerar que l'import liquidat en l'exercici anterior correspon a l'obtenció d'un préstec (per part del Banc de Desenvolupament del Consell d'Europa) per impulsar la digitalització del país, i el 2023 no s'han formalitzat nous préstecs d'aquesta tipologia.

L'endeutament global de l'Administració general s'ha mantingut en nivells alts, al voltant dels 1.189 milions d'euros

L'endeutament global de l'Administració general ha estat de 1.189 milions d'euros, una xifra molt similar a la de l'any anterior, i una de les més elevades de la sèrie històrica. En l'estructura d'aquest endeutament destaca el saldo viu de deute públic en bons de l'Estat, de 1.175 milions. A aquest import només s'hi afegeix una línia de 14 milions d'euros amb el Banc de Desenvolupament del Consell d'Europa (CEB). La resta de fonts de finançament que el Govern tenia actives l'any 2022 ja no ho estan el 2023.

En proporció del PIB, aquest volum de deute representa el 34,5%, gairebé 12 punts per sota del màxim assolit el 2021. Així, la ràtio d'endeutament s'ha tornat a situar per sota del límit del 40%, tal com estableix la Llei de sostenibilitat de les finances públiques per a l'Administració general, després que el 2020 i el 2021 se superés per l'excepcionalitat de la pandèmia. (En aquest sentit, el Govern va presentar un pla d'equilibri financer per tornar a la situació d'estabilitat pressupostària.)

La millora dels comptes públics ha estat una pauta comuna a la resta d'economies desenvolupades el 2023. En general, Andorra continua amb uns nivells relatius de deute públic inferiors als de la gran majoria de governs europeus. Pel que fa a

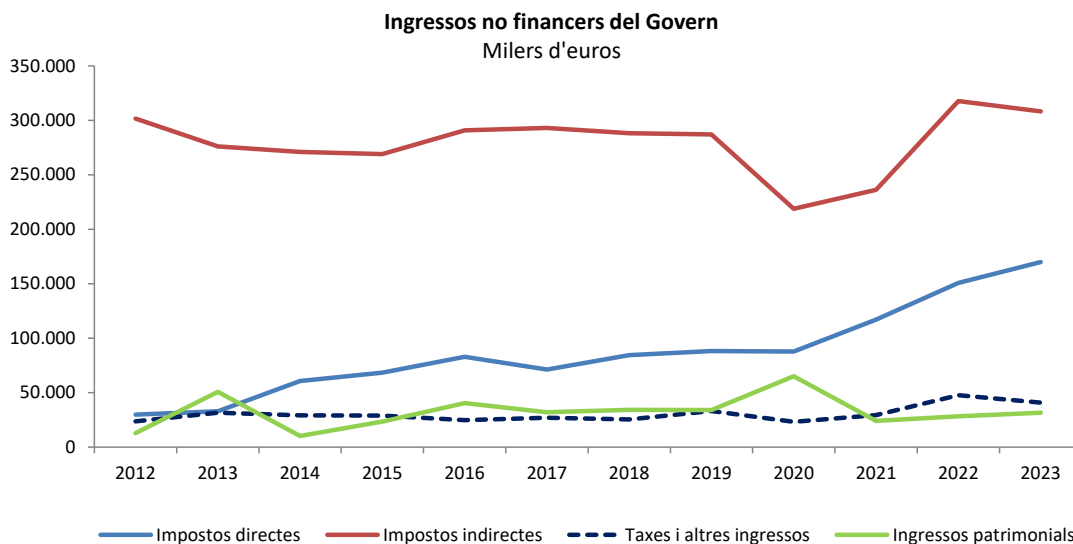
l'estructura temporal de l'endeutament andorrà, per segon any consecutiu tot el deute públic és a llarg termini, en contrast amb la situació del període 2017-2021, quan havia representat el 68% en mitjana, davant d'un 32% de l'endeutament a curt termini. En aquest context, el Fons Monetari Internacional (FMI) ha avalat el procés de disciplina fiscal que ha permès reduir el deute públic d'Andorra i complir els objectius fiscals establerts per a l'any 2023.

1.1. Ingressos

Durant el 2023 els ingressos no financers liquidats pel Govern han registrat un increment de l'1,1% i han assolit un màxim històric de 550,6 milions d'euros, xifra que supera en un 25% la dada de prepanedèmia (2019). L'augment del 2023 s'ha produït com a resultat d'una pujada en la recaptació d'impostos directes, que ha estat parcialment compensada per un descens en la recaptació d'impostos indirectes i de taxes i altres ingressos.

La recaptació per impostos directes ha assolit un nou rècord i gairebé duplica la xifra del 2019

Més concretament, els ingressos per impostos directes han crescut el 12,7%, fins a arribar als 170 milions d'euros, xifra que implica un nou rècord històric i gairebé dobla la dada de recaptació del 2019. Així, el pes d'aquest capítol ha pujat fins al 30,9% del total d'ingressos no financers –quan fa només dotze anys tenien un pes de pràcticament zero–, fins a representar el 35,5% del total d'impostos directes i indirectes; de tota manera, encara és inferior al límit del 40% que estableix la Llei de sostenibilitat de les finances públiques aprovada el 2014.

Nota: L'any 2023, seguint el criteri del 2022, els ingressos associats a la posada en circulació dels euros entre els bancs del país (4.150,5 milers d'euros) es reconeixen al capítol d'ingressos patrimonials, mentre que fins al 2021 s'havien inclòs al capítol de passius financers.

Font: Ministeri de Finances.

Destaca el fort creixement de la recaptació per l'IS gràcies a la recuperació econòmica

La recuperació de l'activitat econòmica ha estat clau per estimular la recaptació en bona part dels impostos. En aquest sentit, l'augment en la recaptació de l'impost de societats (**IS**), amb un increment del 18%, fins a situar-se en 89,5 milions d'euros, és un bon indicador de l'impacte que ha tingut la recuperació sobre els comptes de resultats de les empreses del país. També és un senyal de la bona marxa de l'economia l'alça en la recaptació de l'impost sobre la renda de les persones físiques (IRPF), d'un 2%, així com, sobretot, de l'impost sobre la renda dels no-residents, d'un 17%. Aquests darrers increments s'expliquen per l'augment de la massa salarial dels treballadors –gràcies tant a la creació d'ocupació com a l'actualització dels salaris per evitar la pèrdua de poder adquisitiu dels empleats.

Entre els impostos directes també ha estat positiva la recaptació de l'impost sobre les plusvàlues immobiliàries (+37%). Es tracta d'un gravamen directament relacionat amb les operacions immobiliàries efectuades al país (a l'increment de valor dels béns immobles que es posin de manifest en les transmissions). Aquesta dada posa en relleu que durant l'exercici del 2023 l'activitat del sector immobiliari ha estat molt positiva. D'altra banda, cal assenyalar que aquest any ha estat el segon en què s'ha liquidat el nou impost sobre els habitatges buits, però s'ha obtingut una recaptació molt modesta

(tan sols 1.419 euros). Finalment, pel que fa a l'impost sobre activitats que vulguin obrir fins a 24 hores, la recaptació ha augmentat un 4% fins als 42.359 euros el 2023.

Els ingressos per impostos indirectes s'han reduït un 3% però continuen suposant la segona dada més alta de la sèrie històrica

En canvi, els ingressos obtinguts per impostos indirectes han registrat una dinàmica negativa el 2023 (-3,0%), fins als 308,2 milions d'euros. Malgrat això, aquesta dada és la segona més alta de la sèrie històrica després de la del 2022, i representa un increment del 7,4% respecte al 2019. Els impostos indirectes continuen sent la font de finançament més important per al Govern amb diferència, amb un pes sobre el total d'ingressos no financers del 56%, malgrat que els darrers anys s'ha anat reduint progressivament a mesura que augmentava el pes dels impostos directes.

Cal assenyalar que els tres gravàmens que expliquen principalment el comportament dels impostos indirectes són: la taxa al consum, l'impost general indirecte (IGI) i els impostos especials. Pel que fa a l'IGI, gravamen sobre el consum, en vigor des del 2013 i que és la primera figura tributària per volum de recaptació, s'observa un augment en la recaptació. Amb data 31 de desembre presenta un import liquidat de 155,3 milions d'euros, que, comparat amb els 148,6 milions d'euros registrats en el mateix període de l'exercici anterior, suposa una alça del 4%. Cal tenir compte que aquest impost es merita a mesura que s'incorpora valor en els lliuraments de béns i les prestacions de serveis. Des d'aquest punt de vista, la creació de valor al país ha millorat al llarg de l'any degut al bon comportament de l'activitat econòmica i a l'increment de preus.

Pel que fa a la taxa al consum (segona figura tributària en importància), ha disminuït la recaptació un 22%, fins als 86,9 milions d'euros (enfront dels 110,8 milions registrats en l'exercici precedent). Aquesta taxa està directament vinculada al comportament del tràfic exterior, que, al seu torn, depèn del volum d'importacions agrícoles (capítols d'importació 1 a 24) –amb un pes destacat de la importació de begudes i tabac–, així com de la tarifa general de taxes sobre el consum. Cal recordar que en el darrer trimestre del 2022 el tipus impositiu de la taxa va créixer, fet que va motivar que els importadors augmentessin l'estoc el 2022. Aquest fet ha perjudicat la recaptació en l'exercici del 2023.

En relació amb els impostos especials, s'observa un lleuger increment en la recaptació del 3%, fins a assolir un import liquidat de 39,0 milions d'euros. Cal considerar que aquests impostos s'apliquen en la fase de producció i importació de determinats béns i productes, com ara l'alcohol, el tabac i els hidrocarburs, de manera que el creixement del 2023 està vinculat al comportament d'aquestes importacions. De tota manera, s'ha de tenir en compte que amb l'entrada en vigor el 2022 de la taxa d'emissions de CO₂ s'han reduït els tipus aplicats als impostos especials associats als hidrocarburs, i això ha afectat la recaptació global de l'impost.

Altres impostos de nova creació també destaquen entre els que més augmenten la recaptació aquest any. D'una banda, l'impost sobre les estades en allotjaments turístics (IEAT), que durant l'exercici 2023 ha recaptat 6,4 milions d'euros. Es tracta d'una figura tributària que va entrar en vigor el segon semestre de l'any 2022 i que el 2023 ha experimentat un creixement en la recaptació del 140% respecte a l'any anterior. És un impost que s'afegeix al preu de l'allotjament en hotels, apartaments, càmpings i tot altre tipus establiment turístic, i que es liquida trimestralment.

En aquest exercici també cal destacar l'increment de la recaptació de l'impost sobre el joc. Enguany ha presentat un import liquidat de 2,1 milions d'euros, comparat amb els 315.206 euros ingressats durant l'exercici anterior. En aquest sentit, cal assenyalar que el casino d'Andorra ha començat a operar el 2023 i que, en tractar-se d'un operador de categoria 1, aquest fet ha motivat una liquidació destacada en concepte de l'impost sobre activitats de jocs d'atzar.

L'impost sobre emissions de CO₂, que es va incorporar el 2022 i que grava els hidrocarburs segons les seves emissions de diòxid de carboni, ha recaptat 9,6 milions el 2023, un 4% més que l'any anterior.

La resta d'impostos indirectes, amb un pes força més baix en la recaptació total, han mostrat evolucions diferents. D'una banda, destaca l'augment de la recaptació per l'impost sobre la prestació de serveis d'assegurança (ISI) (+13%) i, de l'altra, la reducció en l'impost de transmissions patrimonials (ITP) (-11%).

Un capítol que experimenta un descens en la liquidació d'ingressos respecte al període anterior és el corresponent a les taxes i altres ingressos, que redueixen l'import liquidat un 14,4%, fins als 40,8 milions d'euros, principalment a causa de la disminució de la recaptació per comisos.

EXECUCIÓ DEL PRESSUPOST DEL GOVERN¹

(Milions d'euros)

	Liquidació 2023	% Variació Liq. 23/Liq. 22	% execució 2023 ²
Impostos directes	170,0	13%	148%
<i>Sobre plusvàlues immobiliàries</i>	13,4	37%	191%
<i>Sobre la renda persones físiques (IRPF)</i>	58,7	2%	136%
<i>Sobre societats</i>	89,5	18%	162%
<i>Sobre la renda dels no-residents</i>	8,4	17%	90%
<i>Sobre habitatges buits</i>	0,001	-72%	1%
<i>Sobre activitats que vulguin obrir fins a 24 h</i>	0,04	4%	104%
Impostos indirectes	308,2	-3%	92%
<i>Sobre transmissions patrimonials immobiliàries</i>	3,1	-11%	84%
<i>Sobre el consum de béns (IGI)</i>	155,3	4%	102%
<i>Sobre la prestació de serveis d'assegurança (ISI)</i>	3,9	13%	113%
<i>Impost sobre els allotjaments turístics</i>	6,4	140%	53%
<i>Impostos especials</i>	39,0	3%	89%
<i>Impost sobre emissions de CO₂</i>	9,6	4%	101%
<i>Sobre el tràfic exterior</i>	88,9	-21%	81%
<i>Sobre el joc</i>	2,1	553%	86%
Taxes i altres ingressos	40,8	-14%	86%
Transferències corrents	0,05	5%	142%
Ingressos patrimonials	31,5	12%	113%
Venda d'inversions reals	0,009	--	215%
Transferències de capital	0,05	--	--
Ingressos no financers	550,6	1%	105%
Despeses corrents	457,9	10%	95%
<i>Despeses de personal</i>	137,5	12%	99%
<i>Consum de béns i serveis</i>	51,2	3%	81%
<i>Despeses financeres</i>	17,4	-19%	99%
<i>Transferències corrents</i>	251,8	13%	95%
Despeses de capital	69,3	23%	60%
<i>Inversions reals</i>	30,8	34%	47%
<i>Transferències de capital</i>	38,5	16%	77%
Despeses no financeres	527,3	12%	88%

- (1) La liquidació del Pressupost del 2023 és provisional.
- (2) En el cas de les despeses, es calcula sobre el Pressupost final, el qual és el resultat d'incorporar al Pressupost aprovat pel Consell General els crèdits de compromisos contrets durant l'exercici anterior corresponents a despeses que es van posposar per a l'exercici següent i les modificacions i les ampliacions de crèdits pressupostaris.

Font: Ministeri de Finances.

En canvi, el 2023 s'ha constatat un creixement important dels ingressos patrimonials (increment de 3,3 milions d'euros, fins a situar-se en 31,5 milions d'euros). Aquest capítol pressupostari acostuma a registrar les seves liquidacions més importants a través de la distribució de dividendes d'entitats públiques (principalment Andorra Telecom i FEDA) i d'altres ingressos patrimonials, com és la comercialització d'euros a les filatèlies i les numismàtiques. En aquest any 2023, les millores en la recaptació han estat directament associades a la comercialització dels euros andorrans entre els col·leccionistes.

Finalment, convé destacar l'augment d'un 4,9% en les transferències corrents, fins a un import de poc més de 53.000 euros. Aquesta pujada és deguda a l'increment de la subvenció rebuda pel Govern per destinar-la a la Comissió d'Intercanvi Cultural. En el cas de la venda d'inversions reals i de les transferències de capital, els ingressos obtinguts han estat gairebé insignificants.

Respecte a les modificacions de normatives aprovades, cal destacar la reforma de la imposició directa i la d'altres normes tributàries i duaneres, aprovades el mes de gener del 2023. Un dels canvis estableix, per exemple, que el tipus efectiu mínim de l'impost sobre societats sigui en tots els casos superior al 3% sempre que l'empresa generi beneficis. També ha servit per agilitzar el sistema de devolucions en l'impost general indirecte.

1.2. Despeses

Les despeses no financeres liquidades durant el 2023 han experimentat un increment de l'11,8%, fins a arribar als 527,3 milions d'euros, i han trencat l'evolució negativa dels dos anys anteriors, que es va caracteritzar per la retirada gradual de les despeses excepcionals derivades de la pandèmia. Totes les partides han registrat augments amb l'única excepció de les despeses financeres, que, contràriament al que caldria esperar, s'han contret un 19,3%, degut a les reestructuracions del deute públic que s'han efectuat.

Les inversions reals del Govern creixen un 33,5% després de tres anys de caigudes

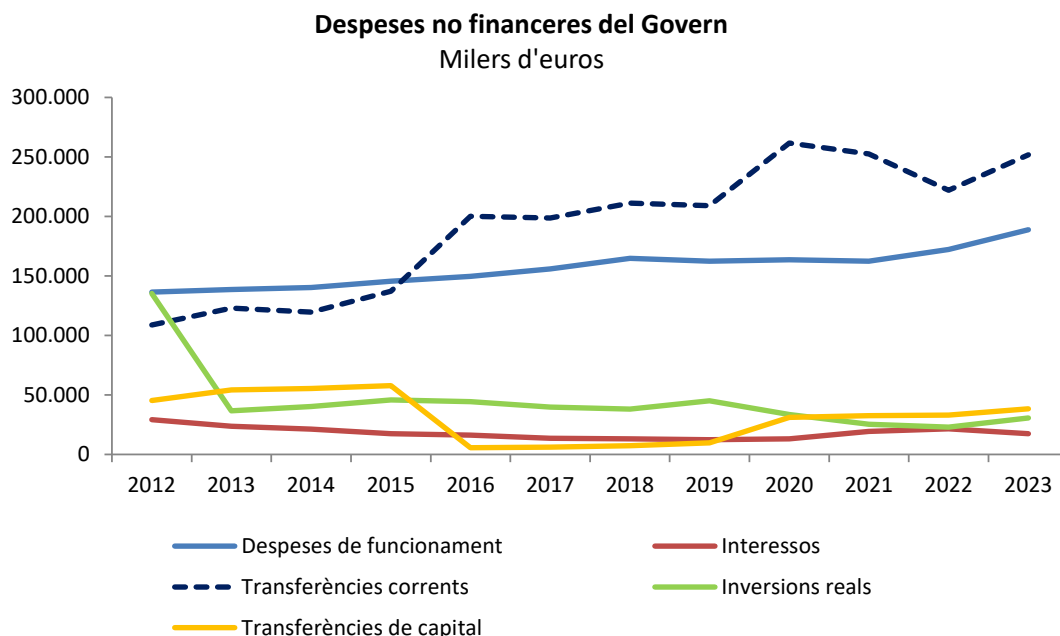
El valor de les despeses de capital (inversions) ha estat de 69,3 milions d'euros, el 23,3% més que l'exercici anterior, després de dos anys de caigudes continuades. Així, l'esforç inversor ha pujat al 13,1% del total de les despeses no financeres el 2023, però segueix lluny dels registres de la fase expansiva anterior. Per capítols, l'augment de les despeses de capital s'explica tant per les inversions reals, que creixen un 33,5%, fins als 30,8 milions d'euros, com per les transferències de capital, que pugen un 16,2%, fins als 38,5 milions d'euros.

En el cas de les despeses corrents, l'increment registrat el 2023 s'explica fonamentalment per les despeses de funcionament i les transferències corrents. Dins les despeses de funcionament, han crescut tant la partida de despeses de personal, fins als 137,5 milions d'euros (+12,2%), com a resultat de l'augment salarial per no perdre poder adquisitiu, com també la partida de compres de béns i serveis, però amb un increment més limitat (+3,5%), fins als 51,2 milions. Per la seva banda, les transferències corrents han registrat un ascens (+13,5%), fins als 251,8 milions d'euros, després de dos anys en retrocés a causa en bona part de la supressió d'ajudes que s'havien donat durant la pandèmia (suspensió temporal dels contractes de treball i reducció de la jornada laboral, ajudes al lloguer i a les quotes hipotecàries de locals comercials, etc.). Com a resultat d'aquesta evolució, el pes de les transferències corrents sobre el total de les despeses no financeres ha pujat vuit dècimes, fins al 47,8%, i es manté com el primer capítol de despesa del Pressupost, a força distància respecte al segon, que són les despeses de personal (amb un volum del 26% sobre el total).

La despesa en interessos baixa gràcies a la reestructuració del deute públic

Finalment, dins les despeses corrents, el capítol d'interessos és l'únic que ha disminuït el 2023 (-19,3%). La reducció més destacada respecte al mateix període de l'exercici anterior correspon als interessos meritats del deute públic (descens de 2,9 milions d'euros). Cal considerar que l'Administració general ha reestructurat l'endeutament durant els dos darrers exercicis. En aquest sentit, en alguns casos s'han renovat les emissions amb anterioritat al venciment de les emissions que substituïen per obtenir el cost de finançament més favorable. Aquest fet ha motivat que els interessos assumits durant una part del 2022 fossin superiors als que es paguen actualment, un cop

finalitzada la reestructuració del deute públic. De fet, el cost de l'endeutament de l'Estat es mantindrà constant en els anys vinents, degut al fet de tenir tot l'endeutament a tipus d'interès fixos i amb venciments que tan sols es produiran a partir del 2027.

Nota: L'any 2016 les transferències als comuns van deixar de tractar-se com a transferències de capital (segons la legislació anterior, s'establia que el gros de les transferències s'havia de dedicar a inversió de les corporacions comunals) i es van passar a considerar transferències corrents (els comuns poden destinar aquestes transferències tant a despeses corrents com a despeses de capital i a reducció d'endeutament). A partir del Pressupost del 2020 es va decidir segregar les transferències comunals, entre corrents i de capital, segons la proporció d'executat pels comuns en els darrers exercicis.

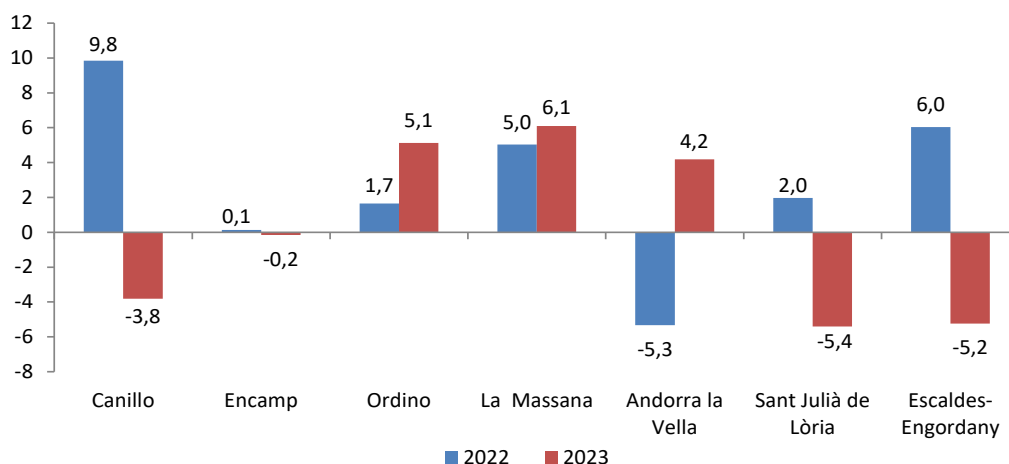
Font: Ministeri de Finances.

2. Comuns

Segons les dades de liquidació dels pressupostos de les administracions comunals, incloent-hi actius i passius financers, l'any 2023 el volum total d'ingressos ha assolit la xifra de 212,5 milions d'euros, un import superior als 211,7 milions d'euros de despeses liquidades. Com a resultat, el saldo del conjunt de les corporacions locals ha estat positiu (+781 milers d'euros) per quart exercici consecutiu, però molt inferior als 19,3 milions de l'any anterior. Aquest resultat és fruit de la combinació d'un creixement de les despeses totals més elevat que el dels ingressos totals.

El superàvit de les administracions comunals s'ha reduït de 19,3 milions el 2022 a 781.242 euros el 2023

Saldo pressupostari liquidat dels comuns (Milions d'euros)

Fonts: administracions comunals / Departament d'Estadística.

Si l'anàlisi es limita als ingressos i a les despeses no financeres, s'obté que el volum total liquidat ha estat de 210,8 i 194,7 milions d'euros, respectivament, fet que dona com a resultat un superàvit de caixa no financer de 16,1 milions d'euros. Aquest superàvit representa el 0,5% del PIB, enfront del 0,9% del 2022.

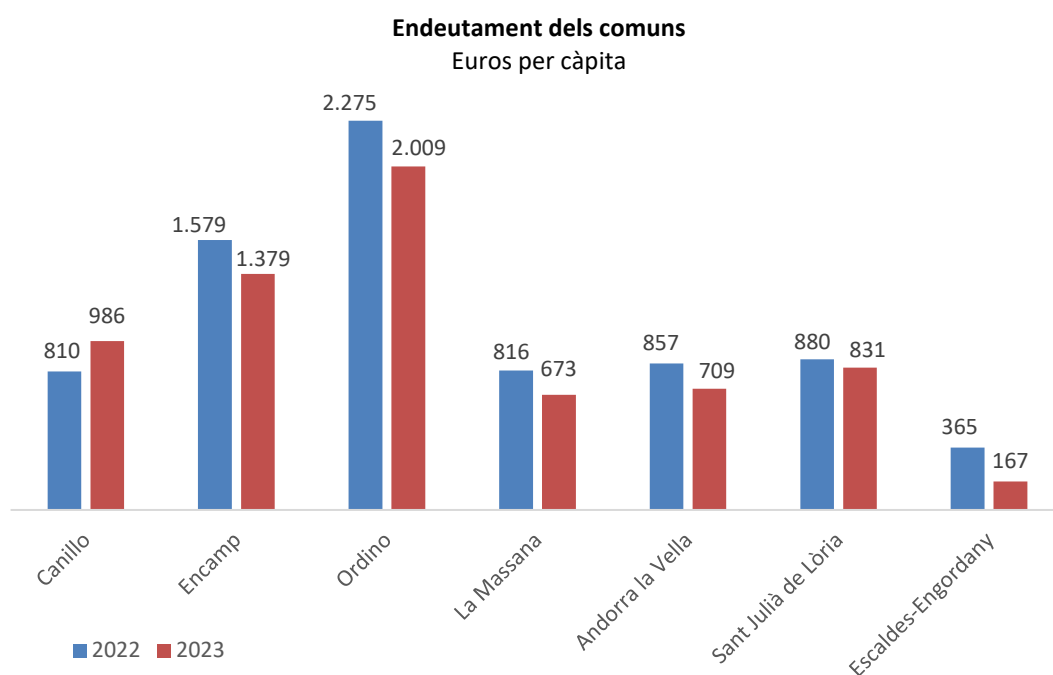
Més en detall, s'observa una situació heterogènia per comuns. D'una banda, Escaldes-Engordany, Sant Julià de Lòria, Canillo i Encamp han presentat un saldo pressupostari negatiu, a diferència de l'any anterior, en què van tenir superàvit. D'altra banda, els comuns d'Ordino, la Massana i Andorra la Vella han mostrat un superàvit pressupostari el 2023 i, a més, bastant més positiu que el de l'any anterior.

Pel que fa a l'evolució de l'endeutament, el 2023 s'ha tancat amb un deute consolidat acumulat dels comuns de gairebé 70 milions d'euros, segons les dades provisionals que han publicat les corporacions locals. Aquesta xifra representa un descens del 10,6% respecte a les dades del 2022, i suposa la xifra més baixa d'endeutament de la sèrie històrica, que comença el 2007. Així, tots els comuns es mantenen per desè any consecutiu per sota del límit d'endeutament que fixa la llei (200% dels ingressos mitjans liquidats els darrers tres exercicis), amb uns percentatges que oscil·len entre el 86% d'Ordino i el 8,4% d'Escaldes-Engordany.

L'endeutament total dels comuns es redueix a un mínim històric de 70 milions (el 2,0% del PIB)

En el context de tot el sector públic andorrà, els comuns han reduït la seva participació en el deute públic total (entès com la suma del deute de l'Administració general i dels comuns) a un mínim històric del 5,6%. Aquesta xifra se situa molt per sota del pes dels comuns en la despesa pública no financera de les administracions (27%) i suposa tan sols el 2,0% del PIB andorrà. Tot plegat significa que en termes relatius els comuns estan força menys endeutats que el Govern, una situació inversa a la que hi havia abans del 2013, gràcies als esforços de consolidació fiscal fets els darrers anys i a la millora del seu sistema de finançament.

Per parròquies, la caiguda de l'endeutament ha estat generalitzada, excepte a Canillo (+36,5%). Les reduccions més importants en termes relatius s'han produït a Escaldes-Engordany (-52,3%), Andorra la Vella (-14,8%) i la Massana (-14,0%). Quant a la distribució del deute en termes absoluts, Encamp i Andorra la Vella concentren cada una al voltant d'una quarta part del deute total dels comuns. A l'altre extrem, les parròquies amb el volum de deute públic més baix són Canillo (8,2% del total) i Escaldes-Engordany (3,7% del total). En termes per habitant, els comuns amb un nivell més elevat de deute són Ordino i Encamp, amb 2.009 euros i 1.379 euros de deute per càpita, respectivament. La resta tenen un nivell de deute per habitant inferior als 1.000 euros, i el que el té més reduït és Escaldes-Engordany, amb 167 euros/habitant.

Notes:

(1) Dades publicades pels comuns per al 2022 i el 2023.

(2) Càlcul fet prenent com a base la població estimada.

Fonts: administracions comunals, Departament d'Estadística, Tribunal de Comptes i elaboració pròpia.

2.1. Ingressos

L'any 2023 els ingressos totals liquidats pels comuns han registrat un augment del 9,4%, fins a un import de 212,5 milions d'euros, el nivell més elevat des de l'inici de la sèrie, el 1990. De fet, la liquidació d'ingressos ha quedat lleugerament per sobre de la xifra pressupostada (104%) i el pes sobre el total d'ingressos del sector públic (entès com l'Administració general i els comuns) ha passat del 15,0% el 2022 al 26,6% el 2023. Si només es consideren els ingressos no financers, el pes dels comuns seria lleugerament superior (27,7%), dos punts més que el 2022, i un percentatge força similar al que representen les corporacions parroquials sobre el total de despeses no financeres (27%).

**Els ingressos dels comuns han crescut un 9,4%, fins a una xifra històrica de
212,5 milions d'euros**

Per capítols, l'augment dels ingressos totals és fruit d'un increment dels ingressos no financers del 12,4%, ja que les operacions financeres s'han reduït un 74%. Dintre dels primers, el creixement dels ingressos corrents ha estat del 7,3% i el dels ingressos de capital del 33,2%. El desglossament dels ingressos corrents per figures tributàries mostra evolucions dispars, amb una pujada destacada, de doble dígit, en la recaptació per impostos directes (+13%), i un descens dels impostos indirectes (-5,7%). També han augmentat les taxes i altres ingressos (+5,3%), les transferències corrents (+4,5%) i els ingressos patrimonials (+13,3%). En conseqüència, les taxes i altres ingressos han disminuït dos punts el seu pes sobre el total d'ingressos no financers, fins al 29%. Els segueixen en importància els impostos directes (23%) i les transferències corrents (12%).

Pel que fa als ingressos de capital, el seu fort augment és degut a les transferències de capital. Aquest capítol és el tercer més important dels ingressos no financers dels comuns, amb una participació del 21% sobre el total, i ha crescut un 19,8% el 2023. Els ingressos per alienació d'inversions reals també han augmentat, però contribueixen poc a l'increment total a causa del seu baix pes relatiu sobre el total (2,6%).

La distribució per parròquies mostra una evolució general positiva dels ingressos, a excepció de Canillo i Escaldes-Engordany, on s'ha produït un descens del 12,8% i el 8,4%, respectivament. Entre la resta de comuns, destaca el fort increment a Ordino (+34,8%) i la Massana (+23,6%). En l'exercici del 2023 Andorra la Vella s'ha mantingut en la primera posició del rànquing de comuns per volum d'ingressos totals, amb 57,1

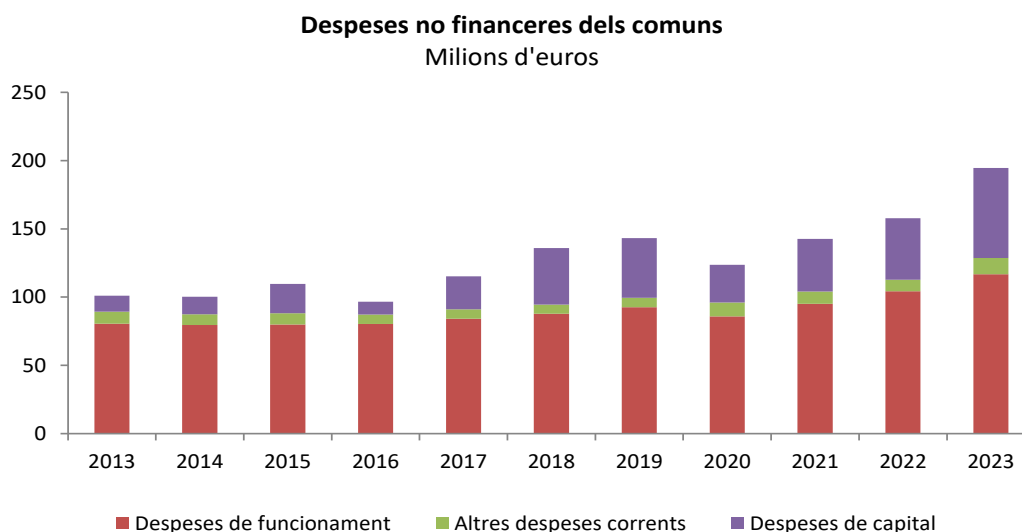
milions (el 27% del total), mentre que Ordino continua sent el que té menys ingressos, amb el 8,5% del total, equivalent a 18 milions d'euros.

2.2. Despeses

Durant l'any 2023 les despeses liquidades pels comuns han registrat un creixement del 21,1%, una evolució que accelera l'increment de l'any anterior (+8%) i situa la xifra en un màxim històric de 211,7 milions d'euros. Igualment, les despeses no financeres han experimentat un augment del 23,4%, mentre que les operacions financeres pràcticament s'han estancat (-0,2%) com a conseqüència de l'alça de les despeses per actius financers, que s'ha compensat per una baixada dels passius financers. Tot plegat ha situat el percentatge d'execució de les despeses totals en relació amb el Pressupost del 2023 en el 104%, que és un grau d'execució idèntic al dels ingressos.

Les despeses dels comuns han crescut un 21% fins a assolir un màxim històric

A més, el pes de les despeses dels comuns en el total de despeses del sector públic (entès com l'Administració general i les corporacions parroquials) ha augmentat del 13,6% fins al 28,1%, un percentatge que se situa per sobre de la seva participació en els ingressos totals (26,6%). Si només es tenen en compte les despeses no financeres, el pes dels comuns sobre el total de despeses de l'Administració baixa lleugerament, fins al 27%, pràcticament igualant el percentatge que representen sobre el total d'ingressos no financers.

Fonts: administracions comunals / Departament d'Estadística.

L'anàlisi per capítols mostra que el creixement de les despeses dels comuns s'ha produït de forma generalitzada, tot i que les inversions expliquen el 57% de l'increment de la despesa d'aquest any. En concret, el capítol de personal –el segon més important de tots amb un pes del 31% del total– ha augmentat un 9,8%, i el consum de béns i serveis –el tercer més rellevant, amb una representació del 29%– ha pujat el 14,4%. Així mateix, les transferències corrents i les despeses financeres també han registrat alces molt importants (+34,8% i +106%, respectivament), tot i que tenen un volum més baix. Com a resultat, el conjunt de despeses corrents ha registrat un ascens del 14,3%. El creixement de les despeses de capital ha estat encara més elevat a causa de la intensa recuperació de les inversions reals (+46,3%) –que ha passat de ser el tercer capítol de despesa més important a ser el primer, amb un pes relatiu del 34%–, mentre que les transferències de capital s'han reduït però tenen un volum relatiu gairebé insignificant en el Pressupost total.

Més de la meitat del creixement de les despeses dels comuns s'explica per les inversions reals

Per completar l'anàlisi de les finances comunals, cal assenyalar que l'evolució de les despeses ha estat a l'alça en tots els comuns excepte el d'Andorra la Vella (-1,6%). Els increments són, en tots els casos, de dos dígitos, però els més destacats s'han produït a Sant Julià de Lòria (+69%) i Canillo (+62%), i els més moderats a Ordino (+10%) i Encamp (+10,6%).

Liquidacions dels pressupostos de les administracions comunals (milers d'euros)						
	Ingressos			Despeses		
	2023	Var. 23/22	% 2023	2023	Var. 23/22	% 2023
Canillo	23.013	-12,8	10,8	26.828	62,2	12,7
Encamp	34.994	9,6	16,5	35.154	10,6	16,6
Ordino	17.978	34,8	8,5	12.856	10,0	6,1
La Massana	27.181	23,6	12,8	21.085	24,2	10,0
Andorra la Vella	57.099	17,9	26,9	52.921	-1,6	25,0
Sant Julià de Lòria	20.024	17,8	9,4	25.427	69,1	12,0
Escaldes-Engordany	32.187	-8,4	15,1	37.423	28,6	17,7
Total	212.475	9,4	100,0	211.694	21,1	100,0

Fonts: administracions comunals / Departament d'Estadística.

3. Caixa Andorrana de Seguretat Social (CASS)

L'any 2023 els pressupostos liquidats per la Caixa Andorrana de Seguretat Social (CASS), incloent-hi actius i passius financers, han sumat un volum total d'ingressos de 397,8 milions d'euros, una xifra lleugerament superior als 391,0 milions de despeses liquidades. Així doncs, la CASS ha obtingut un petit superàvit de poc més de 6,8 milions. Si només es consideren els ingressos i les despeses no financeres, el 2023 el saldo positiu de caixa no financer de la CASS ha estat superior, de 8,2 milions d'euros, un import que contrasta amb el petit dèficit registrat l'any anterior (-156.778 euros), i que és el resultat d'un creixement dels ingressos superior al de les despeses aquest any.

Els comptes públics de la CASS registren un superàvit de 6,8 milions d'euros

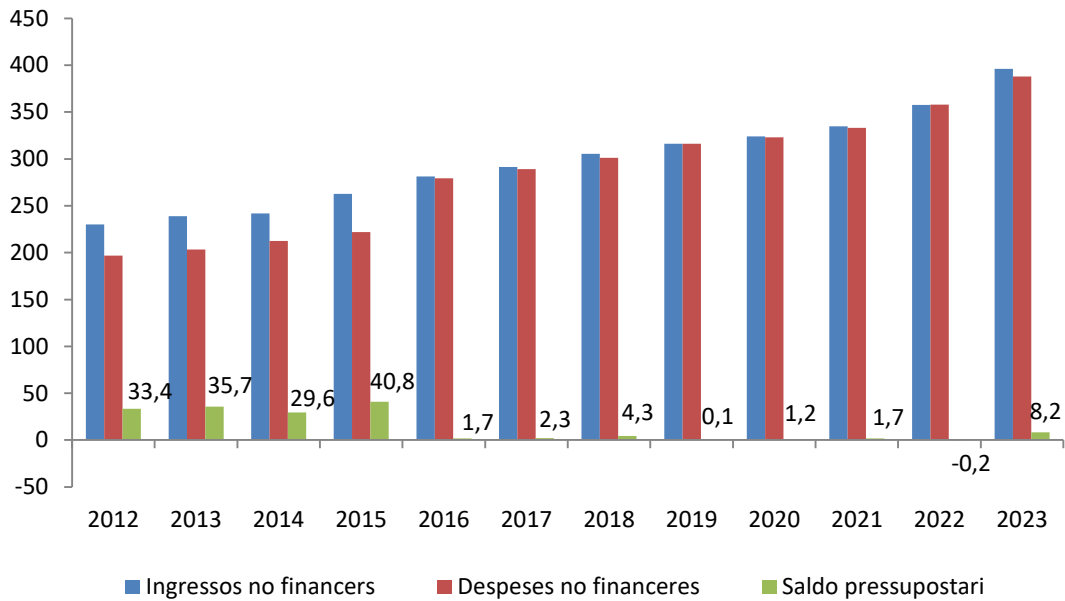
3.1. Ingressos

Els ingressos no financers liquidats per la CASS l'any 2023 han registrat un creixement del 10,7%, superior al percentatge de l'any anterior (+6,8%), fins a assolir els 396,2 milions d'euros.

Per capítols, les cotitzacions socials –que són la font més important d'ingressos de la CASS– han sumat 351,9 milions d'euros, xifra que representa el 89% del total d'ingressos no financers. Aquest import inclou les cotitzacions patronals, les cotitzacions a càrrec dels assalariats, les cotitzacions de les persones que realitzen una activitat per compte propi i les cotitzacions liquidades imputables a prestacions econòmiques de la CASS (pensions de jubilació i viduïtat vitalícia, pensions d'invalidesa i incapacitats temporals). Durant el 2023 els ingressos per cotitzacions socials han experimentat un increment del 12,6% –molt similar al creixement de l'any anterior–, en un context d'ascens del nombre d'assalariats (+4,4%), del salari mitjà (+5,9%) i també del nombre de comptes propis (+7,4%).

Les cotitzacions socials reprenen una forta tendència alcista per segon any consecutiu

Liquidació de pressupostos de la CASS Milions d'euros

Fonts: CASS / Departament d'Estadística.

El segon capítol més important d'ingressos de la CASS, amb un pes de l'11% sobre el total, és el de les transferències corrents procedents de l'Administració general, que el 2023 s'han reduït un 1,6%, fins als 41,9 milions d'euros, degut a la reducció d'ajudes per la bona situació econòmica. Els ingressos no financers de la CASS es completen amb una petita aportació de taxes i altres ingressos, que l'any 2023 s'han reduït un 13,2%, de manera que el seu pes sobre el total s'ha situat en el 0,6%, i d'ingressos patrimonials, tot i que en aquest últim cas la seva contribució ha estat pràcticament nul·la.

3.2. Despeses

Les despeses no financeres liquidades per la CASS han mantingut un fort ritme de creixement per segon any consecutiu (+8,4% el 2023 i +7,4% el 2022) i han sumat un import total de 387,9 milions d'euros.

La distribució per capítols reflecteix que les transferències corrents –en què es comptabilitzen les prestacions– han estat de 351,2 milions d'euros, el 10,4% més que l'exercici del 2022. Això suposa el creixement més alt des de l'any 2007, i mostra una evolució que n'ha situat el pes sobre el total en el 90,5%. Aquest creixement és un mica inferior al registrat per les cotitzacions (+12,6%), igual que va succeir en l'exercici

anterior. Cal recordar que dins d'aquesta partida s'hi inclouen també les prestacions no contributives finançades pel Govern mitjançant transferència corrent i les despeses per cotitzacions, a càrrec de la CASS, generades per les prestacions econòmiques atorgades.

Les despeses per transferències corrents de la CASS han crescut un 10,4%, la taxa més elevada des de l'any 2007

La segona partida de despeses de la CASS en importància és la de transferències de capital (representen el 7,1% del total), les quals han disminuït un 13,5%. La resta de despeses, de rellevància més baixa, es reparteixen entre despeses de personal, que han augmentat el 10,1% i que equivalen a l'1,6% del total, i el consum de béns corrents i serveis, que s'ha ampliat el 21,3% però només suposa el 0,5% del total. Les despeses en inversions reals són testimoniais i no hi ha hagut despeses financeres, ja que la CASS no té endeutament.

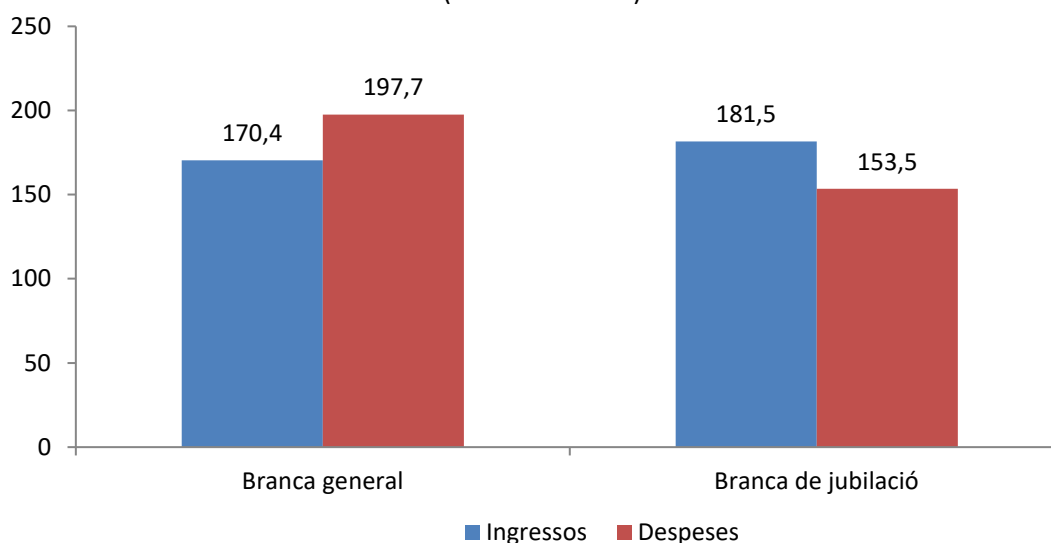
3.3. Branca general de la CASS

La distribució dels ingressos i les despeses de la CASS per branques mostra que en el cas de la branca general els ingressos per cotitzacions han experimentat un repunt del 13% sobre el valor de l'any anterior, fins als 170,4 milions d'euros. Aquesta acceleració s'explica per l'increment del nombre d'assalariats i de comptes propis una vegada superada la crisi de la covid-19.

El creixement de les despeses de prestacions de la branca general (+7,8%) ha estat més modest que el dels ingressos per cotitzacions, i ha assolit els 197,7 milions d'euros. Com a conseqüència d'això, el dèficit pressupostari de caixa d'aquesta branca s'ha reduït a 29,3 milions d'euros. El desequilibri entre ingressos per cotitzacions i despeses per prestacions de la branca general és un problema que va començar l'any 2007 i que va arribar a un màxim amb la crisi financera el 2015. Aquest màxim va ser superat el 2021, però fa dos anys que disminueix, el 2022 i el 2023.

Es redueix el dèficit de la branca general, ahora que s'amplia el superàvit de la branca de jubilació

Ingressos i despeses de la CASS per branques. Any 2023 (milions d'euros)

Nota: dades relatives als ingressos per cotitzacions i a les despeses de prestacions.

Font: Caixa Andorrana de Seguretat Social.

Aquest desequilibri de la branca general es finança amb aportacions del Pressupost del Govern (per valor de 30 milions d'euros), d'acord amb el que disposa l'article 86.2.f del text refós de la Llei 17/2018, de la seguretat social. Aquesta situació es repeteix des de l'any 2012, després que el 2011 es van exhaurir les reserves acumulades d'aquesta branca. Les perspectives d'envelliment progressiu de la població i la cronificació creixent de les malalties fan pensar que el cost sanitari continuarà creixent i que aquest fet dificultarà la recuperació d'una situació d'equilibri financer, si es mantenen les condicions actuals de cotització i cobertura.

3.4. Branca de jubilació de la CASS

L'any 2023 els ingressos per cotitzacions de la branca de jubilació han experimentat un increment del 12,2%, fins als 181,5 milions d'euros, la xifra més elevada de la sèrie disponible. En paral·lel, les despeses per prestacions han accelerat el ritme alcista, amb un augment del 13,8%, fet que situa l'import total en 153,5 milions d'euros. Com a resultat, el superàvit d'aquesta branca s'ha ampliat fins a 33,4 milions d'euros.

Els excedents de cotitzacions que es generen a la branca de jubilació de la CASS s'aporten al fons de reserva de jubilació, creat l'any 2015 per a la gestió i l'optimització financera, i tenen com a destinació exclusiva atendre les pensions futures de les

persones que han cotitzat a la CASS. La dotació d'aquest fons al tancament del 2023 ha ascendit a 1.669,7 milions d'euros, el 12% més que l'any anterior; aquesta variació inclou l'aportació feta per la CASS i el rendiment obtingut de la gestió del fons.

El nombre de pensionistes de jubilació ha augmentat el 5,8%, fins a 14.908

L'increment de les despeses per prestacions de l'any 2023 s'explica, en part, per un augment del 5,8% del nombre de pensions de jubilació (vs. el +5,5% del 2022), que ha arribat a la xifra de 14.908 al desembre, davant dels 14.087 de l'any anterior. Paral·lelament, els pensionistes amb més contribució i permanència en el sistema creixen progressivament, amb la maduresa del sistema de pensions. I d'altra banda, la taxa de dependència (ràtio d'actius vs. passius) s'ha situat en 3,31 el mes de desembre, xifra que suposa una reducció respecte del 3,38 registrat un any abans, com a conseqüència de l'increment de la població passiva malgrat la recuperació econòmica i l'augment de la població activa.

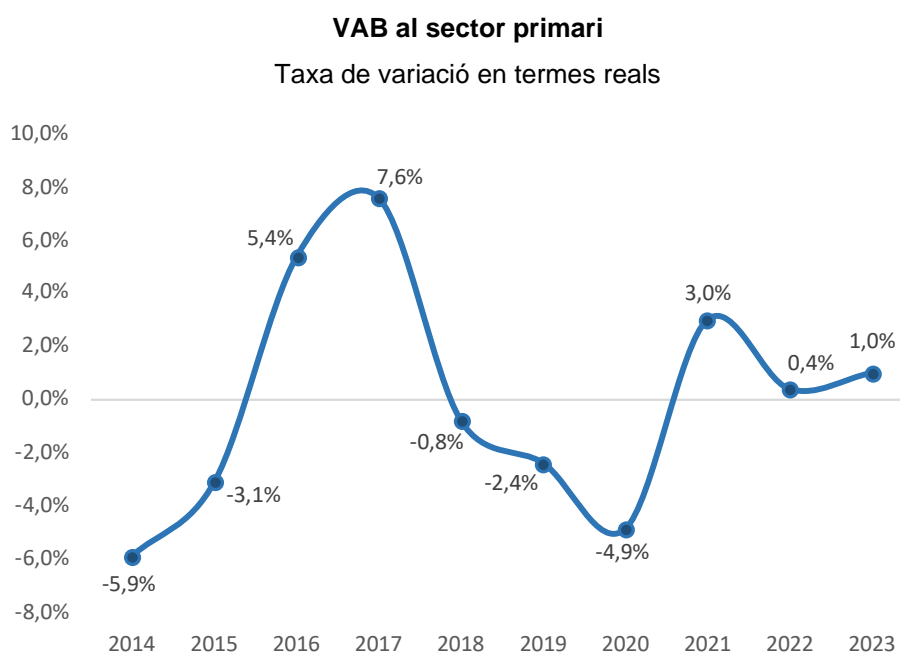
Finalment, un estudi encomanat per la CASS sobre el sistema de pensions elaborat durant el 2021, amb dades a tancament de l'any 2020, conclou que hi haurà insuficiència de recursos de la branca de jubilació per a l'any 2024. A partir del moment en què el saldo tècnic de la branca de jubilació sigui negatiu, segons aquest informe, l'Administració general haurà de començar a finançar el dèficit, i, si s'utilitzessin les reserves, s'exhauririen l'any 2039.

El 2023 s'ha constituït una comissió legislativa al Consell General amb la missió d'examinar en profunditat les propostes legislatives per traslladar-les al Ple per a debat i aprovació. El 2024 està previst un nou estudi actuarial amb dades de tancament a 31 de desembre del 2023 per avaluar l'evolució del sistema en el nou context socioeconòmic.

Economia andorrana: evolució dels principals sectors

IX. Sector primari

El sector primari és l'activitat amb un pes més baix en l'economia andorrana. El 2023 ha representat únicament el 0,5% del valor afegit brut (VAB) andorrà i el 0,4% dels assalariats. Això fa que els canvis que hi tenen lloc no afectin significativament l'evolució del conjunt de l'economia. El VAB del sector agrari va tenir una evolució positiva durant els anys 2016 i 2017, però el 2018 va iniciar una etapa recessiva que es va perllongar fins al 2020. A partir del 2021 va començar un nou període expansiu que el 2023 s'ha concretat amb una variació positiva del VAB de l'1,0%.

Font: Departament d'Estadística.

El VAB del sector agrari creix per tercer any consecutiu

El 2023 el nombre d'assalariats del sector s'ha mantingut constant en 159 persones. El mateix ha succeït amb els establiments dedicats a aquesta activitat, que s'han situat en 27, la mateixa xifra que el 2022. El nombre d'empreses, en canvi, ha baixat de 205 el 2022 a 203 el 2023. Pel que fa als sous mensuals dels assalariats, han augmentat un 7,9% el 2023 respecte a l'any anterior, fins als 1.815 euros de mitjana. Aquest darrer any, els sous han crescut sobretot empesos per la inflació.

També cal tenir en compte que durant els darrers anys el sector primari ha fet importants esforços i inversions –animats per l’entrada dels productes agrícoles a la Unió Duanera– per aconseguir segells de qualitat i augmentar la productivitat, especialment pel que fa al vi i a la carn de qualitat. Això s’ha traduït en millores salarials els darrers anys, a banda de l’efecte inflacionari.

El nombre d’explotacions de conreu es redueix el 2023 i l’ocupació es manté estable

El 2023 s’han comptabilitzat 309 explotacions de conreu al Principat, sis menys que el 2022. La parròquia amb més activitat continua sent Sant Julià de Lòria, amb 63, i a l’altre extrem Escaldes-Engordany tanca la llista, amb únicament 29. En perspectiva temporal, el nombre d’explotacions s’havia mantingut força estable, entorn de les 312-316 des de l’any 2014, però el 2023 s’ha reduït notablement. Quant a la superfície total conreada, ha seguit una evolució descendent des de l’any 2018, a excepció de l’any 2021, quan va pujar lleugerament. La superfície agrària útil (SAU) també ha disminuït; concretament, ha passat de 19,8 km² el 2022 a 19,6 km² el 2023.

Explotacions i superfície de conreu per parròquia. Any 2023

	Explotacions	Superfície SAU (m²)	% SAU total
Canillo	48	4.151.669	21%
Encamp	40	1.890.916	10%
Ordino	37	2.908.349	15%
La Massana	54	3.127.904	16%
Andorra la Vella	38	378.546	2%
Sant Julià de Lòria	63	6.472.111	33%
Escaldes-Engordany	29	713.750	4%
Total	309	19.643.246	100%

SAU: superfície agrària útil.
Font: Departament d’Agricultura.

Per tipus de conreu, el 64,2% de la superfície total de les explotacions es destina al peixeder; el 23,2%, al dall, i el 5,2%, al tabac. Els últims cinc anys ha augmentat la superfície dedicada a peixeder, mentre que ha baixat la de dall i tabac. També ha disminuït la superfície per a erm, hort, patates, vinya i farratges, mentre que s’ha quadruplicat la de cultius diversos (arbres fruiters, gerds, remolatxa i plantes

aromàtiques i medicinals), tot i que només representa el 0,5%. Del total de superfície agrària declarada al parcel·lari, el 88% és conreu permanent, el 7% correspon a terres de conreu i el 5% restant a usos no agrícoles.

Superfície agrària per tipus de conreu (en m²)

	2018	2023	Variació 2018-2023	% s/total 2023
Peixeder	12.666.389	13.301.340	5,0%	64,2%
Dall	5.427.116	4.803.068	-11,5%	23,2%
Tabac	1.482.169	1.076.321	-27,4%	5,2%
Erm	634.822	535.786	-15,6%	2,6%
Hort	163.100	131.775	-19,2%	0,6%
Patates	146.679	130.351	-11,1%	0,6%
Diversos ¹	26.487	99.035	273,9%	0,5%
Vinya	95.032	83.422	-12,2%	0,4%
Farratge ²	21.622	17.934	-17,1%	0,1%
Altres	405.300	530.706	30,9%	2,6%
Total	21.068.717	20.709.738	-1,7%	100%
Superfície agrària útil (SAU) – en m²	20.028.595	19.643.246	-1,9%	--

⁽¹⁾ Arbres fruiters, gerds, remolatxa i plantes aromàtiques i medicinals.

⁽²⁾ Farratge per a peixeder.

SAU: superfície agrària útil.

Font: Departament d'Agricultura.

La collita de tabac continua sense recuperar els registres d'abans de la pandèmia

Pel que fa a la collita de tabac, el 2023, igual que l'any anterior, s'ha pagat en funció de la categoria corresponent, a diferència del preu únic que es va pagar els anys 2019 i 2020. Per això, es torna a disposar de dades diferenciades entre abans i després de regularitzar. La collita del 2023, després de regularitzar, ha estat un 1,7% superior a la de l'any 2022, però la meitat que el 2019, abans de la pandèmia. Cal recordar que l'any 2019 la collita de tabac va ser de gairebé 245.000 kg, i el 2023 aquesta xifra s'ha situat en 121.909 kg. Tot i això, el sector ha valorat positivament la collita del 2023 perquè les incidències meteorològiques han tingut menys impacte que en anys anteriors.

Collita de tabac per parròquies després de regularitzar (quilograms)*

	2022	2023	Var. 23/22 (%)	% s/total 2023
Canillo	6.613	7.882	19,2	6,5%
Encamp	14.789	14.788	0,0	12,1%
Ordino	15.406	15.591	1,2	12,8%
La Massana	22.194	22.770	2,6	18,7%
Andorra la Vella	14.885	14.882	0,0	12,2%
Sant Julià de Lòria	40.375	40.373	0,0	33,1%
Escaldes-Engordany	5.570	5.623	0,9	4,6%
Total	119.831	121.909	1,7	100%

* Quilograms ajustats a les quotes pactades, després de la regularització.

Fonts: Departament d'Agricultura / Associació de Fabricants de Productes de Tabac d'Andorra (AFPTA).

El procés d'integració duanera que Andorra ha acordat amb la Unió Europea (UE) estableix per al sector del tabac un període transitori de trenta anys abans de ser inclòs en el règim d'Unió Duanera, a partir de l'entrada en vigor de l'Acord d'associació. Ara bé, a partir del setè any el Principat haurà de renunciar, de manera gradual, als drets de duana que té actualment i al mateix temps anirà assumint el cabal comunitari amb l'objectiu de deixar de recaptar totalment drets de duana. Com a contrapartida a l'aprovació del període de tracte preferent, Andorra ha de demostrar que està diversificant l'economia per fer disminuir la dependència econòmica del tabac, que lluita contra el frau i el contraban, i que es compromet a no augmentar el diferencial de preu del tabac entre la UE i Andorra, sobretot pel que fa als estats veïns.

Quant a les explotacions apícoles, l'any 2023 se n'han comptabilitzat 33, 10 menys que l'any anterior, amb 495 arnes en total, 48 menys que l'any 2022. Això vol dir que les explotacions són de dimensió més gran. N'hi ha 18 que tenen com a activitat única l'explotació apícola, mentre que 15 tenen l'apicultura com a activitat complementària.

El cens ramader ha augmentat per l'increment del nombre d'ovins i equins

El 2023 el cens ramader ha pujat un 1,6%, fins a les 4.635 unitats, 71 caps més que el 2022. Tot i això, és una de les xifres més baixes de la sèrie històrica, que comença el 1988. El petit creixement de la cabana ramadera d'aquest any s'explica perquè tant la categoria d'equins com la d'ovins han augmentat (un 5,0% i un 3,8%, respectivament).

Però mentre que els equins només representen el 12,7% de la cabana total, els ovins han passat a suposar el 48,5%. Per contra, ha disminuït la cria de bestiar boví (-1,5%), que és la segona categoria ramadera més important, ja que concentra el 30,8% de la cabana; i també ha baixat la cria de cabrum (-4,4%), malgrat tenir una importància relativa més baixa, atès que només significa el 7,9% del cens ramader total.

Cabana ramadera (caps de bestiar adult)

	2022	2023	Var. 23/22 (%)	% s/total 2023
Total bovins (braus, vaques)	1.451	1.429	-1,5%	30,8%
Total equins (animals de treball, sementals, eugues)	562	590	5,0%	12,7%
Total ovins (marrans, ovelles)	2.166	2.248	3,8%	48,5%
Total cabrum (bocs, cabres)	385	368	-4,4%	7,9%
Total caps de bestiar	4.564	4.635	1,6%	100%

Font: Departament d'Agricultura.

El Govern vol donar un impuls a la certificació ecològica amb el suport dels ajuts directes i indirectes que es van posar en marxa el 2021 amb l'objectiu d'acompanyar el sector agrari en el procés de conversió a la producció ecològica de proximitat i de qualitat. Les subvencions estan destinades a compensar l'esforç i el cost addicional associats a aquesta producció. En concret, els ajuts directes s'adrecen exclusivament als agricultors i ramaders per al conreu de cultius i el desenvolupament d'activitats ramaderes que tinguin com a finalitat la producció agrària i alimentària ecològica (l'ajuda és de 3.000 euros/hectàrea/any per a la conversió ecològica i de 2.000 euros/hectàrea/any per al manteniment de la producció ecològica). El 2024 el Govern vol fomentar aquest pla, amb un increment del 31% de l'import de l'ajut dedicat a la conversió a la producció agrícola ecològica i del 44% de l'import per al manteniment de la producció ecològica una vegada s'ha obtingut la certificació corresponent com a productor ecològic. A més, es mantenen els ajuts indirectes per als titulars de les explotacions agràries i els titulars de les empreses que desenvolupin activitats destinades a la producció, la transformació o la comercialització posterior de productes agraris i alimentaris ecològics. En el cas dels ajuts indirectes, el Govern es fa càrrec del finançament dels serveis d'inspecció, control i certificació indispensables tant per tenir la consideració de producció ecològica com per mantenir-la.

Més enllà de l'impuls de la certificació ecològica, l'Executiu també promou la marca Productes Agrícoles i Artesans d'Andorra. La Llei 31/2022, del 21 de juliol, per al desenvolupament i la diversificació dels sectors ramader i agrícola regula, per exemple, la implantació de nous cultius, la posada en marxa de noves infraestructures i les iniciatives innovadores per fer productes de qualitat. També té en compte la recerca d'alternatives que permetin generar noves fonts d'ingressos amb el desenvolupament d'activitats complementàries. Cal assenyalar que una trentena de productors del país ja disposen del distintiu o la certificació de Productes Agrícoles i Artesans d'Andorra, la majoria dels quals ofereixen productes alimentaris locals o bé altres d'artesans vinculats a la ramaderia, al cultiu o a la recol·lecta de plantes silvestres (per fer sabons i cosmètics naturals, principalment). Tots ells segueixen pràctiques agràries tradicionals de muntanya i mètodes artesanals. La voluntat d'aquest distintiu és reforçar el marc legislatiu per lluitar contra l'intrusisme i promoure la producció d'origen local.

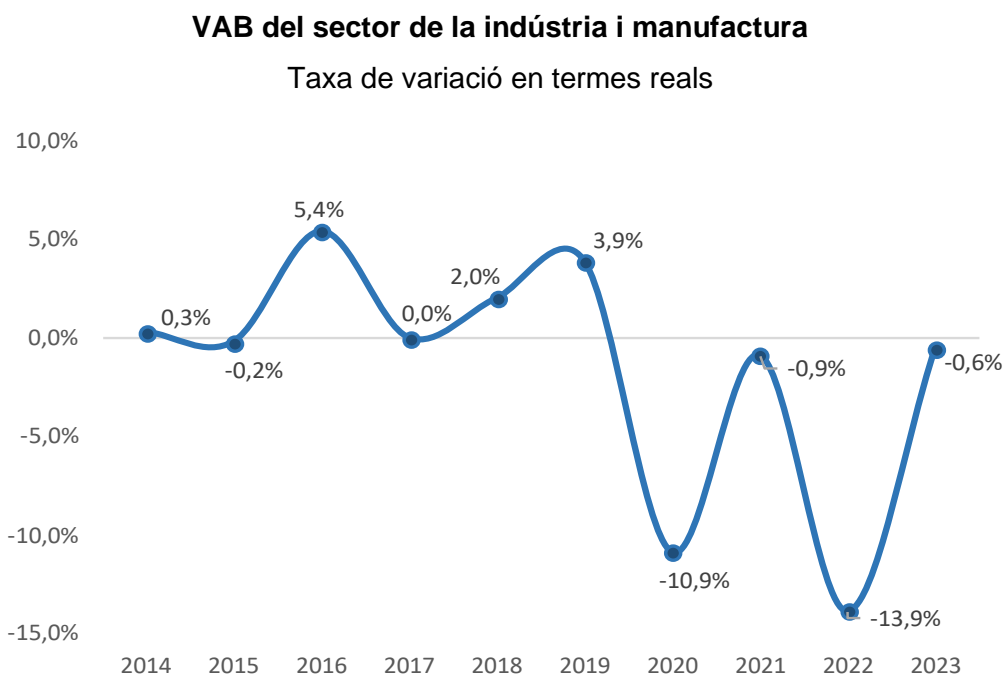
L'Administració central i la local han concedit 2,96 milions d'euros d'ajuts al sector de l'agricultura

En global, segons l'Estadística d'ajudes públiques al sector de l'agricultura, l'import total d'ajuts concedits per l'Administració central i la local al sector de l'agricultura ha estat de 2,96 milions d'euros el 2023, xifra que representa un increment del 9,1% respecte a l'any anterior. Aquest creixement s'explica principalment per la subvenció al foment de les pràctiques ramaderes tradicionals de muntanya, que ha augmentat en 176.806 euros (+10,2%) respecte a l'any anterior; per l'ajut al foment de la producció de productes de qualitat controlada, que ha registrat una pujada de 21.589 euros (+7,1%), i per l'ajut al foment de pràctiques agràries específiques adequades per al manteniment del medi natural, que ha tingut un ascens de 19.325 euros (+45,9%). En relació amb els darrers cinc anys, l'import dels ajuts d'aquest any s'ha situat per sobre de la mitjana del període 2018-2022 (2,54 milions d'euros) i ha suposat el 21,3% del valor afegit brut (VAB) generat pel mateix sector.

X. Indústria

El 2023 la indústria i manufactura ha patit un lleuger descens del VAB del 0,6%, que s'afegeix a la intensa caiguda registrada l'any anterior (-13,9% el 2022). Tanmateix, el conjunt del sector de la indústria i manufactura té un pes reduït en l'economia

andorrana en comparació amb altres països veïns, ja que el 2023 només ha representat el 3,9% del VAB total i el 4,2% dels assalariats. A més, la seva evolució és més volàtil que la d'altres àmbits econòmics perquè un dels principals subsectors és la producció i distribució energètica, que té un component força erràtic.

Font: Departament d'Estadística.

El VAB del sector industrial i manufacturer modera la caiguda i l'ocupació creix

Aquest lleuger descens de l'activitat al sector industrial, però, ha anat acompanyat d'una millora del seu mercat laboral. En particular, l'ocupació ha crescut un 2,6%, fins als 1.837 assalariats, 46 més que l'any 2022. El nombre d'establiments també s'ha ampliat, fins als 401 (quatre més que l'any anterior) i el nombre d'empreses ha passat de 404 el 2022 a 420 el 2023.

El salari mitjà també ha augmentat per tercer any consecutiu, un 8,0% el 2023, i s'ha situat en 2.663 euros. Però hi ha una gran diferència entre la branca d'indústria manufacturera (inclou la indústria extractiva), en què és de 2.523 euros, i la branca de producció i distribució d'energia elèctrica, gas i aigua, en què és de 3.883 euros –un 54% superior al de la branca d'indústria manufacturera. Finalment, el 2023 el consum elèctric de la indústria ha disminuït un 4,9%, després de dos anys de forts creixements per la reactivació de la producció industrial.

Nombre d'assalariats del sector industrial

	2022	2023	% s/total 2023	Var. 23/22
Indústries manufactureres (inclou les extractives)	1.617	1.648	89,7%	1,9%
Indústries de productes alimentaris i begudes	247	197	10,7%	-20,4%
Indústries del tabac	256	269	14,6%	5,2%
Indústries tèxtils	26	29	1,6%	11,9%
Indústries de la fusta i del suro, llevat de mobles; cistelleria i esparteria	138	141	7,7%	2,2%
Edició, arts gràfiques i reproducció de suports enregistrats	197	209	11,4%	6,1%
Indústries químiques	167	181	9,8%	8,1%
Fabricació de productes de cautxú i matèries plàstiques	26	31	1,7%	20,3%
Fabricació d'altres productes minerals no metàl·lics	44	44	2,4%	1,0%
Fabricació de productes metàl·lics, llevat de maquinària i equips	158	162	8,8%	2,8%
Indústries de la construcció de maquinària i equips mecànics	151	160	8,7%	5,6%
Fabricació de maquinària i materials elèctrics	10	11	0,6%	7,7%
Fabricació d'equips i instruments medicoquirúrgics, de precisió, òptica i rellotgeria	144	157	8,5%	8,9%
Fabricació de vehicles de motor, remolcs i semiremolcs	3	3	0,2%	0,0%
Fabricació de mobles; altres indústries manufactureres	27	28	1,5%	5,0%
Reciclatge	25	28	1,5%	12,3%
Producció i distribució d'energia elèctrica, gas i aigua	174	189	10,3%	8,3%
Total	1.791	1.837	100,0%	2,6%

Fons: Caixa Andorrana de Seguretat Social / Departament d'Estadística.

La indústria del tabac ha augmentat la seva ocupació i representa prop del 15% de tota la indústria

Una de les principals indústries del país és la del tabac. El 2023 aquest sector s'ha caracteritzat per un increment del nombre d'ocupats (de 256 a 269 treballadors), una estabilitat en el nombre d'establiments (vuit) i una reducció de les importacions (del -7,5%, fins als 32,7 milions d'euros). L'any 2023 la branca del tabac ha suposat el 14,6% de l'ocupació total de la indústria, un percentatge que s'ha mantingut força estable des del 2016 però que queda molt lluny de gairebé el terç de principis dels 90.

Cal recordar que entre 2013 i 2016 el sector va perdre el 13% d'empleats. Actualment, el tabac és el subsector que concentra més ocupació industrial, seguit per les activitats d'edició i arts gràfiques (11,4%) i per la indústria alimentària i de begudes, que també està al voltant de l'11%.

La producció d'energia elèctrica ha augmentat un 8,5% i la importació d'electricitat ha disminuït

La producció i distribució d'energia elèctrica és el quart subsector més important en termes d'ocupació –després de la indústria del tabac, de l'edició i arts gràfiques, i de la indústria d'alimentació i begudes. El 2023 ha ocupat 189 persones, un 8,3% més que l'any anterior, i representa el 10,3% de l'ocupació industrial.

El 2023 la producció nacional d'energia elèctrica (calculada en barres de 110 kV) ha registrat un increment interanual del 8,5%, una evolució que contrasta amb el descens de l'any anterior com a conseqüència de la reducció de la producció d'origen hidràulic a causa de la sequera. L'augment del 2023 s'explica fonamentalment per l'ascens del 61,3% en la producció d'origen fotovoltaic, tot i que també ha crescut la producció d'origen hidràulic (+4,0%) i tèrmic (+3,8%). Malgrat aquestes evolucions, només la producció hidràulica té una importància relativa significativa com a font energètica, ja que representa el 13,1% de la demanda total d'energia al Principat; la tèrmica té un pes únicament del 4,7% i la fotovoltaica, del 2,3%.

La central hidroelèctrica de FEDA, amb prop de 72.700 MWh generats, segueix sent la principal font d'energia del país, 100% renovable. A aquesta producció s'hi suma la del centre de valorització energètica de residus, la central de cogeneració de Soldeu, les minihidràuliques i les instal·lacions fotovoltaïques. El 80% restant de l'energia demandada a Andorra prové de les importacions de França (el 37% del total) i d'Espanya (el 43% del total). La zona de distribució de FEDA disposa de 188 instal·lacions fotovoltaïques connectades a la xarxa el 2023, 76 més que les 112 de l'any anterior. Cal recordar que el 2018 només n'hi havia 27; per tant, el creixement ha estat molt ràpid. Per tal d'incentivar les instal·lacions elèctriques de baixa tensió, el gener del 2023 el Govern ha aprovat un reglament que permet el muntatge de plaques fotovoltaïques amb una potència inferior a 20 kilowatts sense necessitat d'un projecte d'enginyeria.

Els darrers anys cal destacar la posada en marxa el 2021 de la minicentral hidroelèctrica d'Aixovall –impulsada per la societat Productora Elèctrica Renovable (PERSA)–; a finals de l'any 2022 la inauguració per part de FEDA del primer parc solar del país, a Grau Roig –amb un cost d'1,2 milions i que en el primer any ha generat 1,4 milions de kWh, l'equivalent a l'electricitat que necessiten 250 llars–; i la posada en funcionament de la xarxa de fred i calor de FEDA Ecoterm a Escaldes-Engordany – que equival a la demanda d'electricitat de 740 llars en la primera fase. També cal assenyalar que el 2023 s'ha activat la nova línia d'alta tensió Encamp-Ransol-La Gonarda-Grau Roig, amb una inversió de 18 milions d'euros. La nova infraestructura permet quasi triplicar la capacitat de transport d'electricitat actual.

El mix energètic ha fet possible que el 69,4% de l'energia consumida al Principat l'any 2023 hagi estat d'origen renovable, un percentatge superior al 67,8% del 2022 i bastant més elevat que el de l'exercici del 2019, quan va ser només del 36%, segons FEDA. Aquest percentatge, que ja és superior al d'Espanya i França, es preveu que augmenti encara més en el futur com a conseqüència de la construcció del parc eòlic del pic de Maià –al qual es destinaran 38 milions d'euros d'inversió– i de l'augment del nombre d'instal·lacions fotovoltaïques d'autoconsum. La inversió total prevista per FEDA en els propers cinc anys per completar la transició energètica és de 150 milions d'euros.

Pel que fa a la demanda d'energia d'Andorra (mesurada també en barres de 110 kV), ha disminuït un 1,3% el 2023, com a resultat de dues forces contraposades: la moderació del ritme de creixement econòmic i les mesures d'estalvi aplicades. Per sectors, i segons dades relatives únicament a FEDA, el consum d'electricitat ha pujat a la construcció (+74%) i, en menor mesura, a les estacions d'esquí (+3,1%) i l'hoteleria i restauració (+0,7%). En canvi, s'ha reduït en la resta d'usos, en què destaca la caiguda del consum a l'enllumenat públic (-27%), les administracions (-8%), els serveis financers (-8%), la distribució (-7%) i la indústria (-5%), en bona part gràcies a les mesures adoptades per l'Administració per incentivar l'estalvi energètic, amb la voluntat de rebaixar el consum un 15%.

Com a resultat de la conjunció d'una reducció de la demanda i un augment de la producció, el 2023 la importació d'energia elèctrica ha disminuït un 3,5% i ha passat a representar el 80% de la demanda total.

Les importacions de carburants (en litres) també s'han incrementat per tercer any consecutiu (un +0,8% el 2023), però encara no s'han recuperat les xifres d'abans de la pandèmia. El creixement del 2023 s'ha produït gràcies a l'ascens de la mobilitat tant interna com de visitants estrangers. Concretament, la importació de gasoil per a locomoció ha pujat un 1,1%; la de benzina sense plom, un 13,8%, però la de fuel domèstic s'ha reduït un 8,9%, degut al fet que l'hivern ha estat menys fred que habitualment. Cal recordar que les subvencions per a la compra de carburants aplicades a Espanya i França durant bona part del 2022 van fer perdre competitivitat a la venda de carburants a Andorra. Aquesta situació s'ha revertit el 2023 amb la retirada de les ajudes als països veïns –per tant, la diferència torna a ser d'uns 20 cèntims per litre respecte a Espanya i d'uns 40 respecte a França–, però en canvi no s'han recuperat les vendes.

La producció industrial millora pel bon to de les exportacions i l'alleujament dels colls d'ampolla

Pel que fa a la conjuntura industrial, segons les opinions recollides en l'Enquesta de clima empresarial de la Cambra, l'activitat ha mostrat una evolució més favorable que l'any anterior, malgrat el context d'incertesa geopolítica, l'afebliment de l'entorn exterior i la pujada dels tipus d'interès.

Aquesta millora de la situació industrial s'explica en part per les tensions més baixes en els preus energètics i en altres inputs, que han contribuït a reduir una mica la pressió sobre els costos de producció –tot i mantenir-se encara elevats–, com també pel bon to de les exportacions i l'alleujament dels colls d'ampolla. Ara bé, malgrat obtenir uns resultats millors que els del 2022, l'activitat en la indústria s'ha mantingut encara feble, amb un nivell de recuperació inferior al de la mitjana de l'economia.

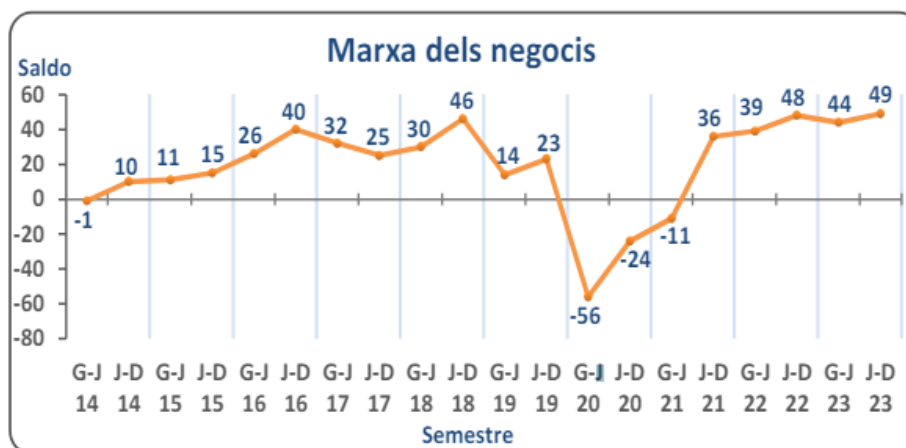
Segons les empreses, la marxa dels negocis s'ha mantingut positiva durant la segona meitat del 2023, amb el resultat més favorable des de l'inici de la pandèmia. La producció industrial també millora tot i que molt modestament, i l'evolució de la cartera de comandes, que si bé comença a reactivar-se una mica, continua tenint un perfil molt baix.

En paral·lel, el grau d'utilització de la capacitat productiva ha augmentat lleugerament, fins al 72,7% en la segona part del 2023, un valor 1,7 punts superior a la mitjana del

2022, però que se situa encara per sota dels nivells màxims de la sèrie (al voltant del 77%).

Finalment, en matèria de preus, un 28% de les indústries enquestades han afirmat que han continuat aplicant pujades en els preus de venda en el segon semestre, un percentatge que és gairebé la meitat en comparació amb el del primer semestre de l'any.

Sector industrial

Saldo: diferència de respostes extremes (positives i negatives), en percentatge.

Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

Entre els factors que limiten la bona marxa de l'activitat en la segona meitat de l'any 2023, l'encariment dels subministraments i materials és l'obstacle principal, amb set de cada deu indústries que ho assenyalen. A més, cal remarcar la preocupació creixent per l'augment dels costos d'explotació, que ha elevat la seva incidència fins al 43% del total, gairebé empatat amb la manca de personal qualificat –esmentada pel 44% dels enquestats–, que ha guanyat rellevància respecte al primer semestre. Finalment, és remarcable el fet que quatre de cada deu empreses del sector –el 44%– s'hagin vist afectades per dificultats relacionades amb el transport i el 28%, per la falta d'estocs o retards en l'aprovisionament.

Les expectatives de les empreses per al primer semestre de l'any 2024 mostren un grau d'optimisme similar a l'apuntat el semestre anterior i confirmen que la recuperació d'aquest sector seguirà avançant a pas lent.

Opinió de les empreses sobre l'evolució industrial (% d'empreses)

		2021			2022			2023		
		Gen-Jun	Jul-Des	Mitjana	Gen-Jun	Jul-Des	Mitjana	Gen-Jun	Jul-Des	Mitjana
1. Marxa dels negocis (semestre observat)	Bona	22	49	36	48	57	53	56	52	54
	Regular	44	39	42	43	35	39	32	45	39
	Dolenta	33	13	23	9	9	9	12	3	8
	Saldo	-11	36	13	39	48	44	44	49	47
2. Comandes (semestre observat)	Elevades	10	19	15	11	15	13	14	28	21
	Normals	44	54	49	71	68	70	67	55	61
	Baixes	46	28	37	18	18	18	19	17	18
	Saldo	-36	-9	-23	-7	-3	-5	-5	11	3
3. Estocs de productes acabats (semestre observat)	Excessius	4	1	3	3	4	4	2	8	5
	Adequats	42	50	46	57	56	57	59	66	63
	Insuficients	15	14	15	10	13	12	7	6	7
	Sense estocs	39	34	37	29	27	28	33	20	27
	Saldo	-11	-13	-12	-7	-9	-8	-5	2	-2
4. Grau mitjà d'utilització de la capacitat productiva (en %) (semestre observat)		58,8	67,1	62,9	69,1	72,8	71,0	69,7	72,7	71,2
5. Producció (en comparació amb el mateix semestre de l'any anterior)	Més alta	33	52	43	39	48	44	36	32	34
	Semblant	43	39	41	42	39	41	42	46	44
	Més baixa	24	9	17	18	13	16	22	22	22
	Saldo	9	43	26	21	35	28	14	10	12
6. Preus de venda (en comparació amb el semestre anterior)	Més alts	14	27	21	35	38	37	55	28	42
	Iguals	71	66	69	57	57	57	42	71	57
	Més baixos	15	7	11	7	6	7	3	1	2
	Saldo	-1	20	10	28	32	30	52	27	40
7. Personal ocupat (en comparació amb el semestre anterior)	Més	4	16	10	15	15	15	13	13	13
	Igual	78	79	79	78	75	77	75	78	77
	Menys	18	6	12	7	10	9	13	9	11
	Saldo	-14	10	-2	8	5	7	0	4	2

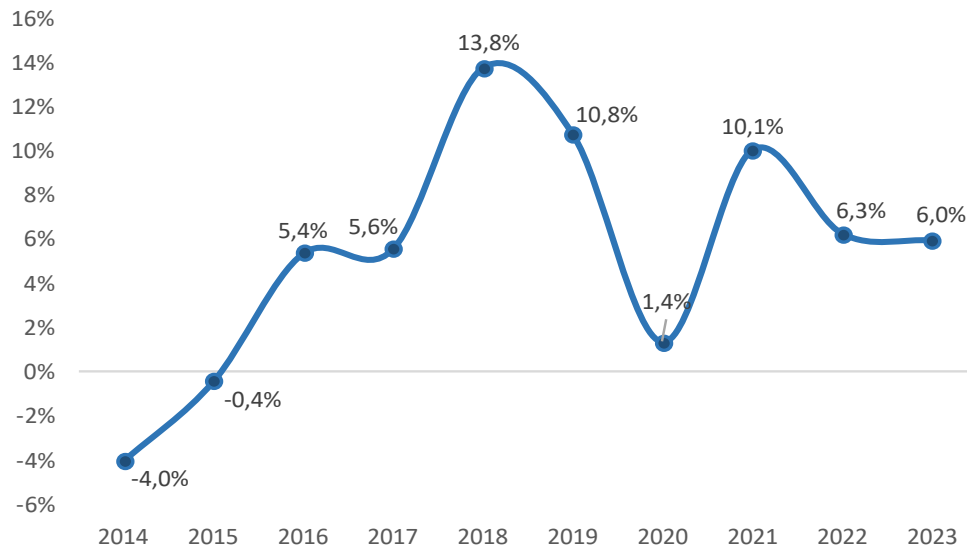
Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

XI. Construcció i indústria auxiliar

El sector de la construcció i la seva indústria auxiliar, que l'any 2023 ha representat el 8,7% del VAB andorrà, ha experimentat des del 2016 una fase de creixement notable i sostinguda. Durant tot aquest període (2016-2023) l'increment mitjà anual del VAB ha estat del 7,4%. A causa de les restriccions decretades durant el 2020 per la covid-19, el sector va moderar la taxa de creixement anual a l'1,4%, però no va arribar a caure com va succeir en la resta de sectors econòmics. El 2023 el ritme de creixement ha estat del 6%, força similar al registrat l'any anterior (+6,3%) però inferior al 10,1% del 2021.

VAB del sector de la construcció

Taxa de variació en termes reals

Font: Departament d'Estadística.

El VAB de la construcció segueix mostrant un gran dinamisme el 2023

Aquesta trajectòria positiva que ha experimentat el sector de la construcció s'ha produït fonamentalment en el segment de l'habitatge, tot i que la inversió pública també hi ha contribuït, ja que ha augmentat, per tercer any consecutiu, fins a assolir el valor màxim des del 2012.

Paral·lelament al fort dinamisme de l'activitat, l'ocupació s'ha incrementat un 4,0%, fins als 4.076 assalariats, la xifra més alta des de l'any 2010 (i el 9,4% de l'ocupació total). El nombre d'empreses a la construcció també ha crescut, de 762 el 2022 a 799 el 2023, igual que el nombre d'establiments empresarials (des dels 954 el 2022 fins als 1.018 el 2023). El bon moment que viu el sector, les dificultats per trobar treballadors i la pujada de la inflació s'han traduït en una alça del salari mitjà del 7,8%, que s'ha situat en 2.574 euros mensuals; aquesta xifra supera el salari mitjà total per tercer any consecutiu, després d'estar onze anys per sota de la mitjana.

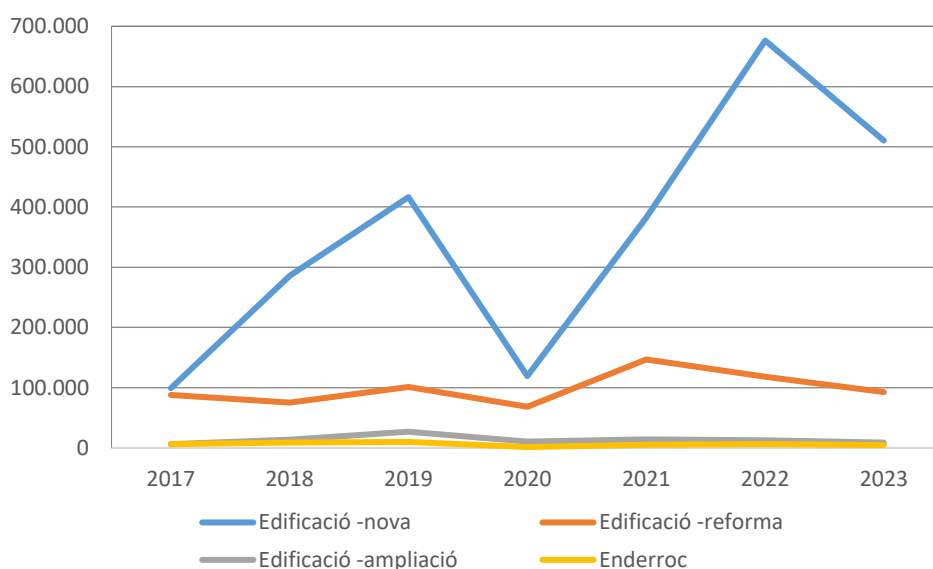
Per altra banda, les importacions de materials de la construcció –inclosos els productes tradicionals de construcció i també productes ceràmics, vidre, ferro i acer, coure, níquel, alumini, plom, zinc, estany i altres matèries primeres– han registrat un

descens del 2,9%, després de dos anys de forts creixements, degut a la moderació dels preus dels materials i l'eliminació dels colls d'ampolla en l'aprovisionament.

La superfície d'obra visada ha disminuït un 24% després de dos anys de fort increment

Tanmateix, alguns indicadors avançats comencen a donar senyals de moderació en el sector. Per exemple, la superfície de projectes visats ha disminuït un 24,1% el 2023, fins als 616.767 m², després del fort creixement experimentat els dos anys anteriors (+48% el 2022 i +175% el 2021). Tot i així, la superfície visada el 2023 ha estat la segona xifra més elevada (després de la del 2022) des del 2008.

Metres quadrats visats per categoria

Font: Col·legi Oficial d'Arquitectes d'Andorra.

El descens de la superfície visada aquest any ha estat generalitzat en totes les categories, amb una magnitud de variació similar. Així, el 83% de la superfície visada correspon a obra nova, amb un retrocés del 25% respecte al 2022. Pel que fa a la categoria de reforma, que representa el 15% de la superfície visada total, ha registrat una disminució del 21%; i el 2% restant correspon a enderroc o ampliació.

Un dels objectius de l'Executiu en matèria d'habitatge és promoure un parc públic d'habitatge assequible i, en aquest sentit, el 2023 el Govern ha dut a terme diverses operacions d'adquisició i arrendament d'edificis plurifamiliars, d'ús hotel·ler o immobles per destinar-los al mercat de lloguer a un preu assequible. El 2024 es preveu disposar

d'una seixantena de pisos de lloguer assequible, xifra que es preveu ampliar fins vora els 300 a finals del 2025.

Una normativa rellevant per al sector de la construcció ha estat la Llei 32/2022, del 14 de setembre, per a la promoció de la sostenibilitat del desenvolupament urbanístic i del turisme, i de modificació de la Llei general d'ordenació del territori i urbanisme, del 29 de desembre del 2000, i de la Llei 16/2017, del 13 de juliol, general de l'allotjament turístic. L'objectiu d'aquesta Llei és promoure mesures per assegurar el creixement sostenible de l'activitat urbanística, fet que a la pràctica podria suposar un factor de moderació en l'actual dinamisme de la construcció d'habitatges.

Llei 32/2022, del 14 de setembre, per a la promoció de la sostenibilitat del desenvolupament urbanístic i del turisme

Segons s'indica a l'exposició de motius, en els darrers anys el desenvolupament urbanístic a Andorra ha evidenciat un increment desmesurat de l'activitat de promoció immobiliària. Aquest augment pot incidir negativament en els objectius de creixement equilibrat i sostenible que han marcat l'agenda nacional, cosa que genera una preocupació especial atesa la tensió que desencadena sobre la capacitat dels recursos naturals, dels serveis i de les infraestructures necessàries per garantir el nivell de qualitat de vida del qual disposen els ciutadans. Addicionalment, la crisi energètica actual representa un repte d'unes magnituds substancials per a la resiliència del país i atesta l'especial fragilitat dels petits estats.

En resposta a aquesta situació, la nova Llei estableix que, en el termini màxim d'un any a partir de la seva entrada en vigor, els comuns han d'elaborar un estudi de capacitat de càrrega màxima de les seves parròquies i han d'adaptar els seus plans d'ordenació i urbanisme parroquial a les conclusions que dimanin d'aquests informes – els quals han d'incorporar les conclusions resultants de les planificacions i els estudis efectuats pel Govern, particularment pel que fa a la sostenibilitat dels recursos i del medi natural– i a la capacitat de les infraestructures i les instal·lacions nacionals. En definitiva, l'objectiu és poder determinar quin creixement pot assumir cada parròquia per tal de definir el model urbanístic del país.

Mentre els estudis dels comuns no estiguin elaborats i aprovats, les llicències d'edificació d'obres de nova planta es poden suspendre. Des del 2024, els comuns

poden ampliar de dotze a divuit mesos el període de suspensió temporal de les llicències de construcció.

Pel que fa als allotjaments turístics, s'estableix una suspensió temporal de dos anys a l'atorgament de noves autoritzacions d'habitatges d'ús turístic en apartaments i estudis, amb alguns supòsits d'excepció com els allotjaments de cinc estrelles. Durant aquests dos anys, el Govern haurà d'elaborar un estudi sobre la capacitat turística del país que haurà de permetre definir les mesures necessàries per garantir la sostenibilitat i la qualitat del sector turístic.

A més, es determina que el canvi de propietari d'un habitatge d'ús turístic per motiu de compravenda comporta la cancel·lació automàtica de la inscripció de la unitat immobiliària al Registre d'Habitatges d'Ús Turístic; i, si escau, també implica la consegüent obligació de sol·licitar novament l'autorització prèvia i l'alta preceptives prop del Registre referit per poder explotar l'habitatge sota aquesta modalitat d'allotjament turístic.

Finalment, una altra mesura que s'està debatent inclosa en el Projecte de Llei per al creixement sostenible i el dret a l'habitatge, entrat a tràmit parlamentari el mes d'agost del 2024, és, per exemple, que els propietaris de pisos buits que no justifiquin adequadament per què aquests habitatges estan buits, i que no vulguin vendre'ls, llogar-los o cedir-los a la borsa que crearà el Govern, es veuran obligats a cedir-los temporalment a canvi d'un preu just. També es preveu limitar a dos la compra de pisos per a no-residents, així com suspendre l'atorgament de noves autoritzacions d'habitatges d'ús turístic, suprimint-ne l'horitzó temporal actualment inclòs en la Llei 32/2022. En matèria tributària, es pretén incrementar el tipus de gravamen sobre la plusvàlua immobiliària en funció del guany i del temps transcorregut des de l'adquisició del bé, i també incentivar la compra d'un primer habitatge (amb un valor màxim de 500.000 euros) per part de residents de més de cinc anys, a través de l'exempció en l'impost sobre transmissions patrimonials immobiliàries (ITP).

També cal mencionar que, per afavorir l'accés a un habitatge de propietat, el Govern ha aprovat el 2023 un programa d'aval públics per comprar un pis per primera vegada i que es destini a habitatge habitual, amb una dotació de 10 milions d'euros. Els requisits per accedir a aquest programa d'aval, que pot arribar al 20% del valor del préstec hipotecari, són, entre altres, tenir un període mínim de residència al país de set

anys, anar a viure al pis en un termini màxim de dotze mesos, que l'import de l'habitatge adquirit i els seus annexos no superi els 450.000 euros, que la quota del préstec sigui com a màxim el 35% dels ingressos de la unitat familiar, i que la renda disponible després de les obligacions financeres sigui d'almenys 2.000 euros. El programa només ha rebut sis sol·licituds durant el 2023, per la qual cosa és molt possible que es revisin les condicions d'accés perquè s'ha vist que eren massa restrictives.

Les compravendes immobiliàries han disminuït un 12,1%

Segons l'estadística de transaccions immobiliàries i l'estadística de preus de l'habitatge i el sòl, el 2023 s'han efectuat 1.821 transaccions immobiliàries, un 12,1% menys que l'any anterior i una xifra similar a la registrada el 2018. Aquesta correcció ha estat motivada sobretot per l'impacte de la pujada dels tipus d'interès i per l'entrada en vigor al setembre del 2023 de la suspensió temporal de l'atorgament de noves autoritzacions d'inversió estrangera en immobles. Aquesta aturada temporal ha estat vigent fins que ha entrat en vigor la llei que grava la inversió estrangera en immobles, el 29 de febrer del 2024. La nova llei estableix un impost progressiu, amb gravàmens d'entre el 3% i el 10%, en funció del nombre i la tipologia de les propietats, sobre el valor real de la inversió que es formalitza. Un impost del qual quedaran exemptes les adquisicions per portar-hi a terme una activitat mercantil, professional, comercial o industrial per part de la persona adquirent, ja sigui física o jurídica, en cas que la propietat es mantingui durant un termini mínim de deu anys i la inversió vagi lligada a la creació de llocs de treball.

Per parròquies, totes han registrat disminucions en les compravendes immobiliàries, a excepció de Sant Julià de Lòria (+12,5%), però les caigudes més importants han tingut lloc a la Massana (-28,4%), Andorra la Vella (-14,8%) i Encamp (-14,3%). En relació amb la tipologia del bé immoble transmès, han disminuït les compravendes d'edificis (-47%), terrenys (-32%), habitatges unifamiliars (-27%), places d'aparcament (-18%), altres construccions (-12%) i pisos (-10%).

Pel que fa al preu del metre quadrat de les transaccions, ha pujat un 10,2% en el cas dels pisos i també ha augmentat en terrenys i places d'aparcament. En canvi, s'ha reduït el preu de magatzems (naus), locals comercials, edificis i habitatges unifamiliars. Quant als pisos, el 2023 les parròquies que han registrat increments del preu/m² amb

taxes de dos dígits són: Canillo (+28%), Sant Julià de Lòria (+20%) i Ordino (+16%), mentre que només ha baixat el preu a Encamp (-4,4%) i Andorra la Vella (-0,8%).

Transaccions immobiliàries i preu mitjà del m² de pisos per parròquies

	Transaccions immobiliàries				Preu m ² de transaccions de pis		
	2022	2023	Variació absoluta	Variació relativa	2022 (€)	2023 (€)	Variació relativa
Canillo	360	336	-24	-6,7%	2.530,6	3.238,8	28,0%
Encamp	399	342	-57	-14,3%	2.931,4	2.803,8	-4,4%
Ordino	147	136	-11	-7,5%	2.626,0	3.043,0	15,9%
La Massana	373	267	-106	-28,4%	3.082,4	3.227,6	4,7%
Andorra la Vella	310	264	-46	-14,8%	3.641,4	3.612,8	-0,8%
Sant Julià de Lòria	136	153	17	12,5%	2.456,9	2.938,4	19,6%
Escaldes-Engordany	347	323	-24	-6,9%	4.713,4	5.149,7	9,3%
Total	2.072	1.821	-251	-12,1%	3.266,4	3.599,3	10,2%

Font: Departament d'Estadística.

Disminueix el nombre d'hipoteques constituïdes

El nombre total d'hipoteques noves formalitzades al Principat l'any 2023 ha estat de 664, davant de les 702 de l'any anterior. Destaca el creixement d'hipoteques concedides a les parròquies de Canillo, Sant Julià de Lòria i Escaldes-Engordany, mentre que a la resta de parròquies presenten variacions negatives. En relació amb les hipoteques noves atorgades per a ús residencial (598 de les 664 totals), s'ha produït una disminució del 8,1% l'any 2023, i s'ha mantingut així l'evolució desfavorable iniciada l'any 2022. Aquest tipus d'hipoteques inclouen habitatges de primera o segona residència. En canvi, el nombre d'hipoteques noves per a la resta d'usos, que inclouen hotels, locals, promocions i terrenys, ha augmentat un 29,4% l'any 2023 respecte al 2022, amb 66 hipoteques. L'import total de les hipoteques concedides per a ús residencial s'ha situat en 191,8 milions d'euros, amb una reducció del 6,0% respecte a l'any 2022.

L'anàlisi del sector immobiliari es complementa amb l'estadística d'edificis i d'unitats domiciliàries publicada el 2024 amb dades referides al 2022. A partir del Registre Estadístic de Territori es conclou que de les 10.595 edificacions totals del país un 68,5% són edificis, cases i/o xalets. Les parròquies on es concentren més edificacions són la Massana i Andorra la Vella, amb 2.065 i 1.906, respectivament. En canvi, les parròquies on n'hi ha menys són les més altes, com ara Canillo i Ordino (amb 1.179 i

1.099, respectivament). Dins del territori andorrà s'hi troben 2.422 immobles que pertanyen a complexos edificatius, dels quals destaquen les urbanitzacions i els residencials, amb un 52,2% i 21,1%, respectivament. Al Principat hi ha 83.585 unitats domiciliàries, de les quals un 51,6% són habitatges (43.132), un 20% són places d'aparcament i un 12% són trasters (la resta són locals, apartaments turístics, magatzems, altres o estan en obres).

Programa Renova

El Programa Renova és el principal instrument per fomentar l'estalvi i l'eficiència energètica i per introduir energies renovables en l'edificació. Va néixer fa més de deu anys per promoure la rehabilitació d'edificis i s'ha anat reorientant cap a aspectes energètics.

Des que es va posar en marxa (2011-2023), s'han rebut 3.076 sol·licituds, que han demanat 20,9 M€ en ajuts i 17,7 M€ en préstecs, dels quals s'han atorgat 17,5 M€ i 12,8 M€, respectivament.

El Programa Renova 2023 s'ha dotat amb 2 M€. En total s'han rebut 403 sol·licituds d'ajuts (373 sol·licituds durant el 2023 i 30 expedients reconduïts del 2022), de les quals 259 han estat favorables. L'import sol·licitat ha estat de 4.489.297 €, mentre que s'han atorgat en ajuts els dos milions de la dotació prevista. Hi ha hagut una alta demanda de subvencions per a plaques solars i finestres.

El nou Renova 2024 està dotat també amb dos milions d'euros amb la voluntat de continuar impulsant l'estalvi energètic dels habitatges que estiguin destinats actualment al lloguer o a habitatge propi. La subvenció contribueix a sufragar entre un 20 i un 40% de la instal·lació d'equips d'alta eficiència per a la producció de calor i climatització per a usos de calefacció o producció d'aigua calenta sanitària. També es pot rebre una ajuda del 40% de l'import total de les obres per al muntatge d'equips d'aprofitament d'energia solar fotovoltaica i autoconsum, amb un límit màxim de 6.000 euros. Les ajudes són del 20% per a la millora de l'eficiència energètica de les finestres i portes-finestres, amb la voluntat d'optimitzar l'aïllament dels habitatges i així poder reduir el consum d'energia. També es preveu la possibilitat de sol·licitar ajudes per impulsar millores integrals dels aïllaments per al conjunt dels edificis, amb un suport econòmic d'entre el 15 i el 40%, com també actuacions per augmentar

l'accessibilitat o la seguretat industrial amb un ajut que pot oscil·lar entre el 10 i el 15%. El programa estipula que aquests percentatges de suport econòmic es poden incrementar fins a un 15% addicional en cas que es rehabilitin habitatges que s'incorporin al mercat de lloguer i d'un 10% més si es reforma un petit edifici plurifamiliar d'abans del 1980. Cal assenyalar que, d'aquests dos milions amb què està dotat el programa, 153.873 euros es dedicaran a dinou sol·licituds fetes l'any passat que no es van poder pagar perquè el pressupost es va exhaurir. A més, com a novetat, el 2024 el Renova es digitalitzarà per facilitar la gestió de les convocatòries.

Els comuns i el Govern augmenten significativament la inversió pública

Quant al subsector de l'obra pública, durant l'exercici 2023, a diferència dels dos anys anteriors, tant els comuns com el Govern han augmentat el seu ritme inversor a taxes molt elevades. L'agregat d'inversió real liquidada del Govern i dels comuns (capítol 6 del Pressupost) ha estat de 96,7 milions d'euros, un 42% més que el 2022 (68,1 milions). Aquest és el tercer any consecutiu d'increment, després de la caiguda registrada el 2020 per la pandèmia, cosa que ha permès assolir el nivell d'inversió pública més elevat des del 2012.

Amb relació al Govern, el 2023 les inversions liquidades (capítol 6) han ascendit a 30,8 milions d'euros, xifra que representa un ascens del 33,5% respecte a la dada d'inversió del 2022. Aquesta evolució trenca amb la tendència descendent que va caracteritzar els tres anys anteriors, i que va fer que el 2022 s'assolís la xifra més baixa d'inversió de la sèrie històrica des de l'any 1992. Si s'hi afegixen les transferències de capital (capítol 7 del Pressupost), que el 2023 han augmentat fins als 38,5 milions, l'esforç inversor total de l'Executiu s'ha elevat a 69,3 milions, un 23,3% més que l'any 2022. Una part molt important de la inversió del Govern correspon al Ministeri de Territori i Urbanisme, concretament 22,7 milions d'euros, xifra que suposa un ascens de l'11,6% respecte al 2022. A la taula següent es detalla l'obra pública liquidada els exercicis 2022 i 2023 del Ministeri de Territori i Urbanisme per programes.

Les categories que han registrat els augments d'inversió en valor monetari més importants han estat la promoció pública d'habitatge (de 551.095 euros el 2022 a 2,9 milions el 2023) i els accessos a Andorra des de França (de 2 milions a 3,5 milions d'euros d'inversió). També ha pujat la inversió en infraestructures sanitàries i socials (664.350 euros més) i en carreteres secundàries (654.625 euros més d'inversió). En

canvi, les inversions que més han disminuït són les dirigides a l'escorxador (-788.594 euros), carreteres generals (-758.789 euros), infraestructures escolars (-697.283 euros) i infraestructures culturals (-580.588 euros).

Obra pública del Govern. Inversió pública liquidada* per programes
(Categories)

Descripció del programa	Total liquidat 2022	Total liquidat 2023
Carreteres generals. Infraestructures viàries	6.829.877 €	6.071.088 €
Accessos a Andorra des de França	2.000.000 €	3.500.000 €
Habitatges de promoció pública	551.095 €	2.881.592 €
Pavimentació de carreteres generals	2.322.330 €	2.564.479 €
Carreteres secundàries	1.758.150 €	2.412.775 €
Edificis públics	1.565.045 €	1.531.782 €
Infraestructures sanitàries i socials	395.230 €	1.059.580 €
Senyalització de carreteres	228.735 €	498.606 €
Conservació de carreteres	539.326 €	428.732 €
Viabilitat hivernal	9.986 €	332.530 €
Infraestructures culturals	873.366 €	292.778 €
Pla de sanejament	189.332 €	286.719 €
Infraestructures esportives	118.920 €	227.851 €
Conservació del patrimoni	278.990 €	213.222 €
Altres vies	457.601 €	126.785 €
Riscos naturals. Infraestructures de proteccions	55.397 €	84.981 €
Refugis de muntanya	349.567 €	45.771 €
Escorxador	827.441 €	38.847 €
Cartografia i topografia	64.712 €	31.458 €
Infraestructures escolars	706.942 €	9.659 €
Vehicles	7.489 €	9.018 €
Tractament de rius i torrents	175.437 €	8.381 €
Serveis generals	1.186 €	6.975 €
Total	20.306.153 €	22.663.609 €

*Import de l'obra pública liquidada que correspon a la inversió efectuada pel Ministeri de Territori i Urbanisme.
Font: Ministeri de Territori i Urbanisme.

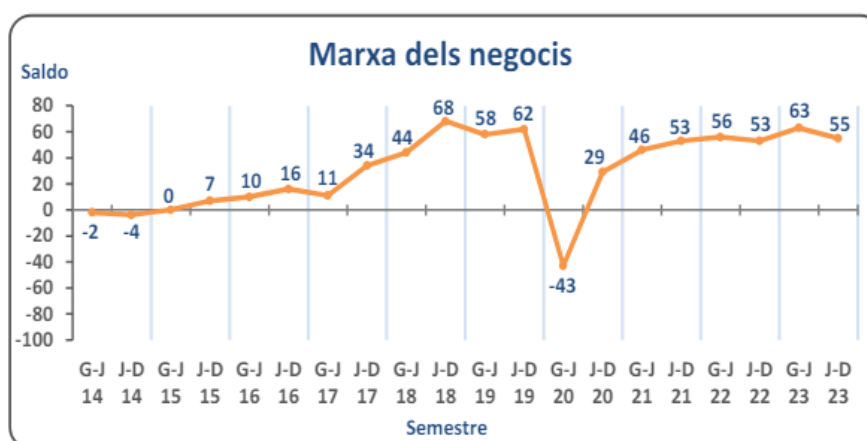
Pel que fa als comuns, el 2023 les inversions reals liquidades han augmentat un 46,3%, fins a situar-se en els 65,9 milions d'euros, la xifra més alta des de l'any 2007, just abans de l'inici de la crisi financera i immobiliària. Per parròquies, les despeses d'inversió més importants han tingut lloc, per ordre decreixent, a Escaldes-Engordany, amb 12,3 milions; a Canillo, amb 11,9 milions; a Sant Julià de Lòria, amb 11,8 milions; a Andorra la Vella, amb 11,4 milions; a Encamp, amb 9,2 milions, i a la Massana, amb 7,7 milions. Tancant la llista hi ha Ordino, amb una inversió de només 1,7 milions. El 2023 la inversió real ha disminuït en dues parròquies (Ordino i Andorra la Vella) i a les

altres cinc s'ha incrementat amb taxes molt elevades (Canillo, la Massana, Escaldes-Engordany, Sant Julià de Lòria i Encamp).

La marxa dels negocis en la construcció ha continuat millorant i les perspectives per al 2024 es mantenen positives

Com posen de manifest els resultats de l'enquesta de clima empresarial de la Cambra, la construcció continua sent el sector més dinàmic de l'economia andorrana, gràcies al fort impuls de la demanda –sobretot residencial–, que es manté elevada, malgrat alguns signes d'alentiment al mercat immobiliari i l'augment dels tipus d'interès. Aquesta fortalesa de la demanda s'explica bàsicament per la contribució destacada de la inversió estrangera, que segueix sent molt resilient davant l'alça dels preus i l'increment dels costos financers, ja que depèn menys del finançament bancari per accedir a la compra d'un habitatge.

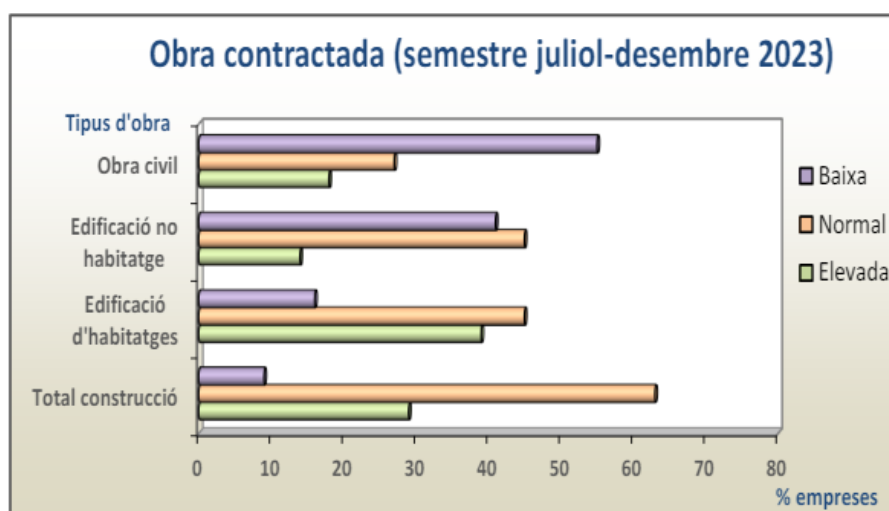
Sector de la construcció

Saldo: diferència de respostes extremes (positives i negatives), en percentatge.
Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

Les empreses constructores que han participat en l'enquesta de conjuntura han fet una valoració molt optimista de la marxa dels negocis el 2023, especialment durant la primera meitat de l'any. L'evolució del volum d'obra contractada també manté una trajectòria favorable, gràcies sobretot a l'impuls destacat del sector privat. A més, aquest bon comportament s'ha reflectit en una evolució ascendent dels nivells d'ocupació. En opinió de les empreses, els preus de venda han seguit evolucionant a l'alça, en especial el de l'habitatge nou, pel fort dinamisme de la demanda i per la necessitat de traslladar els elevats costos de construcció.

Sector de la construcció

Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

Tanmateix, hi ha una gran preocupació entre les empreses davant les dificultats per atendre l'impuls de la demanda a causa dels problemes d'oferta. El sector acusa, principalment i de manera intensa, l'encariment de preus dels materials i les primeres matèries, amb el 78,4% de les empreses que l'han assenyalat en el segon semestre del 2023. Un altre focus de preocupació important torna a ser la manca de mà d'obra – esmentat pel 73% de les empreses, pel fet que limita de manera significativa la marxa de l'activitat i condiona el ritme d'execució d'algunes obres. La incidència d'aquestes tensions està contribuint a un increment notable dels costos d'explotació, una circumstància que preocupa cada vegada més, fins al punt que ja afecta gairebé sis de cada deu empreses. Finalment, destaca que el 32,4% de les constructores han indicat que tenen dificultats d'abastiment d'alguns materials bàsics, i això suposa un percentatge d'afectació encara apreciable però inferior respecte als semestres anteriors.

Les perspectives per al primer semestre del 2024 són les més positives dels últims dos anys i avalen que la construcció mantindrà un ritme d'activitat molt notable durant els propers mesos, gràcies en bona part al volum important d'obra nova en execució i al dinamisme de les compres per part d'estrangers, mentre que la demanda interna es preveu més fluixa. Pel que fa a l'obra contractada, el sector es continuarà beneficiant d'un augment de les contractacions en l'obra residencial, mentre que la branca d'edificació no habitatge i, en particular, l'obra pública mostraran una evolució comparativament menys satisfactòria.

Opinió de les empreses sobre l'evolució del sector de la construcció (% d'empreses)

		2021			2022			2023		
		Gen-Jun	Jul-Des	Mitjana	Gen-Jun	Jul-Des	Mitjana	Gen-Jun	Jul-Des	Mitjana
1. Marxa dels negocis (semestre observat)	Bona	52	53	53	61	68	65	63	58	61
	Regular	42	47	45	34	18	26	38	39	39
	Dolenta	6	0	3	5	15	10	0	3	2
	Saldo	46	53	50	56	53	55	63	55	59
2. Volum d'obra executada (en comparació amb el mateix semestre de l'any anterior)	Superior	55	64	60	51	54	53	33	50	42
	Igual	24	33	29	43	26	35	53	38	46
	Inferior	21	3	12	5	20	13	13	12	13
	Saldo	34	61	48	46	34	40	20	38	29
3. Preus unitaris de contractació (en comparació amb el semestre anterior)	Més alts	44	36	40	53	40	47	50	31	41
	Iguals	44	64	54	39	57	48	44	69	57
	Més baixos	13	0	7	8	3	6	6	0	3
	Saldo	31	36	34	45	37	41	44	31	38
4. Personal ocupat (en comparació amb el semestre anterior)	Més	27	17	22	21	26	24	25	21	23
	Igual	64	83	74	71	69	70	66	76	71
	Menys	9	0	5	8	6	7	9	3	6
	Saldo	18	17	18	13	20	17	16	18	17

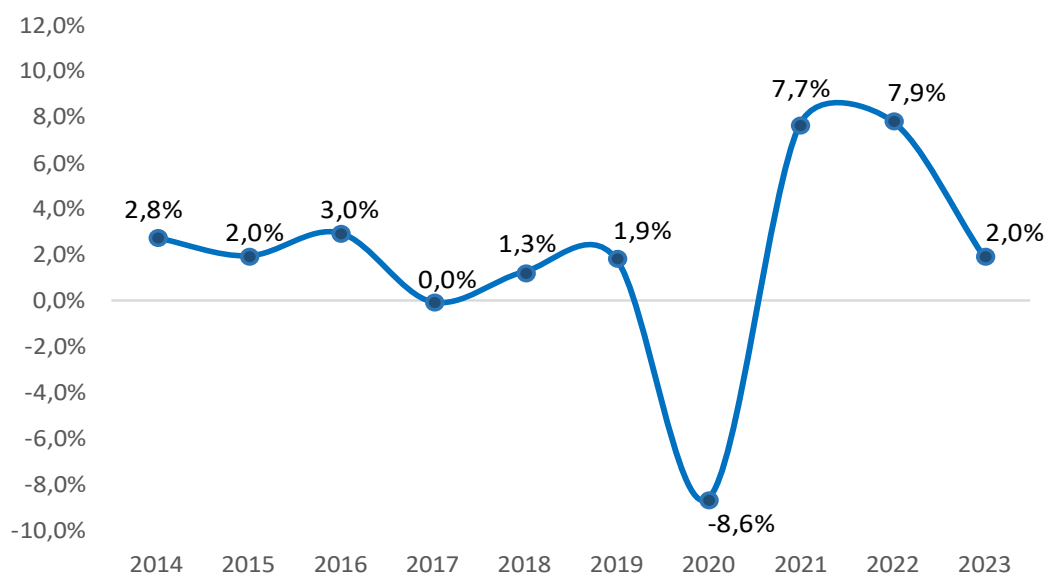
Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

XII. Serveis

Els serveis són el nucli fonamental de l'economia andorrana, atès que concentren el 86,8% del VAB global i el 86,0% dels assalariats totals. El gran pes d'aquest sector implica que la seva evolució acaba determinant, en bona part, el comportament del PIB andorrà. Després d'encadenar sis anys consecutius de taxes de variació positives entre 2014 i 2019, amb un ritme de creixement mitjà de l'1,8% anual, el 2020 va experimentar una caiguda abrupta del 8,6% com a conseqüència de les restriccions que es van adoptar per contenir l'expansió de la pandèmia. Els anys 2021 i 2022, però, el sector es va recuperar amb molta força (+7,7% el 2021 i +7,9% el 2022), gràcies sobretot a la tornada a la normalitat dels àmbits més afectats per les restriccions, com ara l'hoteleria, la restauració, el transport i el comerç. El 2023, una vegada ja recuperada l'activitat de pre-pandèmia, el creixement del sector serveis ha entrat en una fase de creixement més moderat (+2%) i força similar a l'observat de mitjana entre 2014 i 2019 (+1,8%).

VAB del sector serveis

Taxa de variació en termes reals

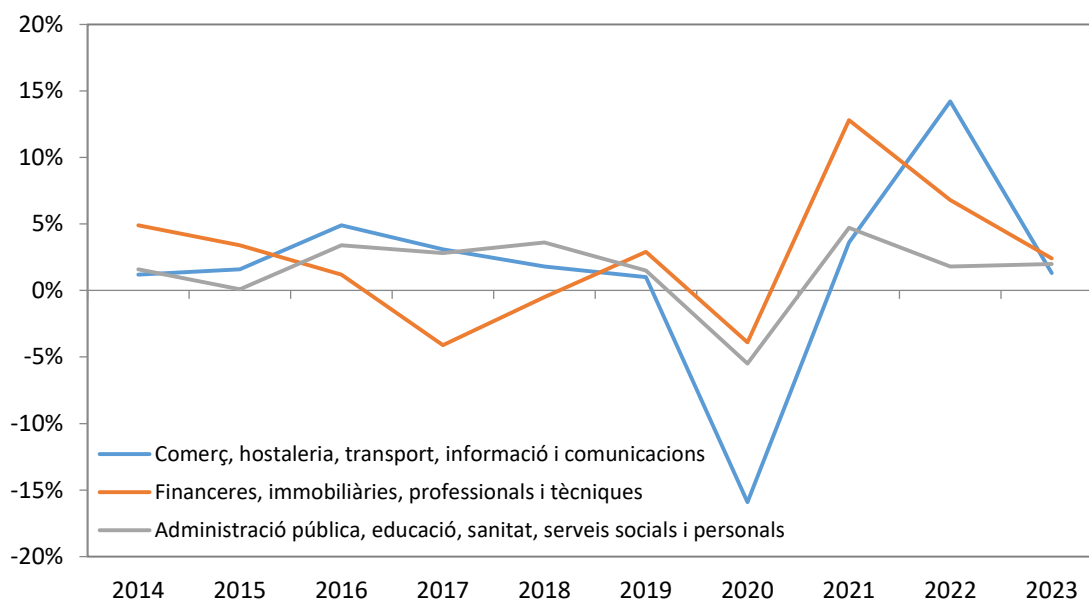
Font: Departament d'Estadística.

El VAB dels serveis modera el ritme de creixement fins al 2% el 2023

En termes de VAB, el balanç de l'exercici del 2023 ha estat positiu en els tres grans subsectors que formen els serveis, amb taxes compreses entre l'1,3% al comerç, hostaleria, transport, informació i comunicacions, i el 2,4% al subsector d'activitats financeres, immobiliàries, professionals i tècniques. Aquests dos subsectors han moderat de forma intensa les taxes de creixement respecte als dos anys anteriors. Finalment, el subsector de l'Administració pública, educació, sanitat, serveis socials i personals ha crescut un 2%, força similar a la taxa registrada l'any anterior (+1,8%). Els tres subsectors ja han recuperat el nivell de VAB que tenien abans de la pandèmia (2019).

VAB del sector serveis per branques d'activitat

Taxa de variació real interanual (%)

Font: Departament d'Estadística.

El nombre d'establiments del sector serveis augmenta, i destaca l'increment a la branca d'informació i comunicacions

En paral·lel a l'increment de l'activitat global del sector serveis, el nombre d'establiments ha crescut un 7,8%, fins als 10.989. Per subsectors, l'activitat econòmica amb més establiments és el comerç, amb un pes relatiu del 29,5% i un augment del 3,9%. La segona branca més important és la d'activitats professionals, científiques i tècniques, que concentra el 24,4% de tot el teixit empresarial del sector serveis i ha registrat una pujada del 13,8%. El tercer subsector amb un pes més gran en termes d'establiments és el d'informació i comunicacions, que els darrers cinc anys ha destacat per un fort increment (+20,7% el 2023) i ja ha assolit una xifra de 1.100 establiments, el 10% del total. El quart subsector és l'hostaleria, que suposa el 9,5% del total en el sector serveis i ha tingut un ascens del 0,3% respecte al 2022.

Nombre d'establiments del sector serveis

	2022	2023	% s/total 2023	Var. 23/22
Comerç i reparació de vehicles de motor	3.116	3.238	29,5%	3,9%
Transport i emmagatzematge	260	260	2,4%	0,0%
Hostaleria	1.035	1.038	9,4%	0,3%
Informació i comunicacions	911	1.100	10,0%	20,7%
Activitats financeres i d'assegurances	208	202	1,8%	-2,9%
Activitats immobiliàries	552	591	5,4%	7,1%
Activitats professionals, científiques i tècniques	2.361	2.686	24,4%	13,8%
Activitats administratives i serveis auxiliars	535	564	5,1%	5,4%
Educació	265	298	2,7%	12,5%
Activitats sanitàries i de serveis socials	253	261	2,4%	3,2%
Activitats artístiques, recreatives i d'entreteniment	214	226	2,1%	5,6%
Altres serveis	488	525	4,8%	7,6%
Total	10.198	10.989	100%	7,8%

Nota: nombre d'establiments inscrits al Registre de Comerç i Indústria.

Font: Ministeri de Presidència, Economia, Treball i Habitatge; Registre de Comerç i Indústria.

L'ocupació al sector serveis creix un 4,5% impulsada per pràcticament tots els subsectors

El nombre d'assalariats del sector serveis també ha augmentat el 2023, fins a les 37.439 persones, un 4,5% més que l'any anterior. Aquesta ocupació s'ha distribuït de la manera següent entre els principals quatre subsectors: el 25,1% treballen en el comerç, el 18,5% en l'àmbit immobiliari i de serveis empresarials, el 14,5% en l'hoteleria i el 12,4% en l'Administració pública. Globalment, aquestes quatre branques concentren el 70% del total d'empleats al sector serveis. El 2023 la majoria de branques han experimentat un increment en el nombre d'assalariats, a excepció del sector financer i les llars que ocupen personal domèstic. L'Administració pública, per la seva banda, ha mantingut pràcticament constant el nombre de treballadors. La resta de branques l'han augmentat, però les que més ocupació en nombre absolut han creat són el comerç (522 assalariats més), les activitats immobiliàries i serveis empresarials (412 assalariats més) i l'hostaleria (223 assalariats més).

Nombre d'assalariats del sector serveis (mitjana anual)

	2022	2023	% s/total 2023	Var. 23/22
Comerç i reparació de vehicles de motor (...)	8.872	9.394	25,1%	5,9%
Hoteleria	5.194	5.417	14,5%	4,3%
Transport, emmagatzematge i comunicacions	1.327	1.441	3,8%	8,6%
Sistema financer	1.716	1.696	4,5%	-1,1%
Activitats immobiliàries i de lloguer; serveis empresarials	6.503	6.914	18,5%	6,3%
Administració pública, defensa i seguretat social obligatòria	4.652	4.653	12,4%	0,0%
Educació	622	679	1,8%	9,1%
Activitats sanitàries i veterinàries, serveis socials	2.414	2.528	6,8%	4,8%
Altres activitats socials i de serveis prestats a la comunitat; serveis personals	3.298	3.504	9,4%	6,3%
Llars que ocupen personal domèstic	1.040	1.024	2,7%	-1,6%
Organismes extraterritorials	12	13	0,0%	7,7%
Treball domèstic a la comunitat	180	177	0,5%	-1,6%
TOTAL	35.828	37.439	100%	4,5%

Fonts: Caixa Andorrana de Seguretat Social / Departament d'Estadística.

Els salaris als serveis guanyen poder adquisitiu

El 2023 el salari mitjà mensual del conjunt del sector serveis ha augmentat un 5,6% i s'ha situat en 2.421 euros, un increment superior al de l'IPC, que ha pujat un 4,6% aquest any, fet que ha permès als treballadors recuperar part del poder adquisitiu que havien perdut els dos anys anteriors. L'evolució del salari mitjà ha estat positiva en tots els subsectors, però ha crescut més en les activitats que tenen a veure amb l'Administració pública, la sanitat, l'educació i les activitats socials (entre el +7% i el +10%). També ha crescut una mica per sobre del 6% a l'hoteleria, al comerç i al transport i emmagatzematge. En canvi, el salari mitjà únicament ha disminuït al sector financer com a resultat de les jubilacions d'empleats amb sous elevats.

Reciclatge i gestió de residus

L'any 2023 ha estat marcat per la continuïtat en els treballs de desenvolupament de la normativa derivada de la Llei 25/2022, del 30 de juny, d'economia circular (LEC), així com en el desplegament de les accions marcades per l'Estratègia nacional d'economia circular - Horitzó 2035 (ENEC) i pel Pla nacional de residus - Horitzó 2035 (PNR), que marquen les línies estratègiques en matèria de gestió de residus per als anys vinents.

El PNR ha quedat integrat dins de l'ENEC com un eix estratègic, però amb entitat pròpia, en el qual s'ha fet una diagnosi de la situació actual dels residus, s'han establert els objectius que cal tenir en compte amb l'horitzó 2035 (65% de reciclatge de residus urbans) i s'han definit els programes i les actuacions per als primers cinc anys (2023-2027), així com el pla de comunicació que hi dona suport. En l'elaboració de tots aquests documents s'ha perseguit l'alineament amb les directives europees més recents en matèria de residus. D'aquesta manera es permetrà que el marc legal andorrà sigui compatible amb el dels països veïns. Per exemple, a partir del gener del 2023 s'han prohibit a Andorra productes de plàstic d'un sol ús, com gots, coberts i palletes de plàstic, i a partir del 21 d'octubre del 2023 les monodoses d'oli, vinagre, salses, cafè, sal, pebre, melmelades i altres productes d'aquest tipus. El Principat s'alineja així amb la normativa europea que regula aquesta matèria (Directiva 2019/904, relativa a la reducció de l'impacte de determinats productes de plàstic en el medi ambient, i que se centra en els plàstics d'un sol ús).

Quant al balanç de residus, durant l'any 2023 a Andorra se n'han generat 152.196 tones (t): un 26% s'ha tractat al país i un 74% s'ha exportat a fora per a la gestió final. Aquesta quantitat inclou tots els residus generats a Andorra, com ara els domèstics (urbans i assimilables procedents de comerços, indústries i institucions, incloses les fraccions recollides de manera selectiva) i tots els exportats directament per gestors de residus a plantes de valorització o eliminació. No hi estan inclosos els residus de terra i pedres procedents de la construcció, dels quals se n'han exportat 220.848 t destinades a valorització, xifra que representa una disminució de l'1,3% respecte de l'any anterior. En comparació amb l'any 2022, s'han generat 2.606 t més de residus, quantitat que representa un augment molt reduït (+1,7%) tenint en compte el context de creixement econòmic. Pel que fa a les fraccions de residus urbans, la de rebuig (RSU) s'ha reduït un 2% i les fraccions principals de la recollida selectiva s'han mantingut al mateix nivell. Destaca l'increment dels residus tèxtils en un 40%, o dels residus de poda de jardineria en un 38%. D'altra banda, en el cas dels residus no urbans, han continuat estables en general, tot i que hi ha hagut un ascens dels residus de runa i una disminució en la resta (fusta, ferralla i vehicles fora d'ús).

En la darrera revisió del PNR per al període 2017-2020, l'objectiu de reciclatge de residus urbans fixat per al 2020 era del 50% (incloent-hi la preparació per a la reutilització), en consonància amb els criteris de la Directiva 2008/98/CE, de residus. La recollida selectiva està ben implantada avui dia al país i això fa que la taxa de reciclatge hagi estat d'un 49,4% el 2023, valor similar al de l'any anterior. Per tant, s'ha

assolit, per segon any consecutiu, l'objectiu marcat per al 2020 del 50% en pes dels residus destinats a la preparació per a la reutilització i el reciclatge, tot i que està setze punts per sota del 65% que haurà d'aconseguir el 2035.

De fet, l'any 2023 s'han gestionat 49.635 t de residus urbans (davant de les 50.716 t del 2022), de les quals 17.614 s'han reciclat i 31.456 s'han sotmès a valorització energètica –el procés pel qual es minimitza el volum de brossa mitjançant la combustió. La resta ha anat a preparació per a la reutilització o a l'eliminació.

Quant al reciclatge, el 2023 s'ha produït una disminució de les quantitats recollides de vidre (-7,0%), envasos lleugers (-0,9%) i paper i cartró (-0,3%), mentre que ha augmentat la recollida selectiva de matèria orgànica per part dels grans productors (+9,7%), relacionada principalment amb el sector serveis (hoteleria, comerços), de 836 t el 2022 a 917 t el 2023, malgrat que no s'ha aconseguit l'objectiu marcat de 1.000 t anuals.

Pel que fa a la valorització energètica, els residus domèstics i els assimilables als residus urbans es processen al Centre de Tractament de Residus (CTR), de manera que, mitjançant el procés de combustió, es recupera una part de l'energia en forma d'electricitat; a més, des de l'any 2020 també se'n recupera una part en forma de calor, que s'aprofita amb la nova xarxa de calor urbana d'Andorra la Vella. L'any 2023 s'han rebut a la planta 40.176 t de residus d'Andorra, una xifra molt similar a la del 2022 (40.529 t). A aquest volum cal sumar-hi les 8.456 t de residus sòlids urbans pretractats procedents de la Cerdanya per complir l'autorització del Govern d'importar un màxim de 10.000 t a l'any, que corresponen a un 17,7% del total dels residus valoritzats pel CTR. La valorització energètica de la totalitat dels residus ha generat 16.608 MWh d'energia elèctrica, que s'han injectat a la xarxa elèctrica de FEDA, i 14.323 MWh d'energia tèrmica, que s'han injectat a la xarxa de calor de FEDA-Ecoterm.

Font: Govern d'Andorra.

1. Comerç

El comerç és un dels pilars de l'economia andorrana, malgrat que els darrers anys ha anat perdent pes relatiu a favor d'altres rams com l'immobiliari i els serveis empresarials. El sector comercial té un pes en el VAB del 16,3% (2022) i en l'ocupació del 21,6% (2023), inferior al que tenia en el mercat laboral el 2005, quan era del 26,7%.

Aquesta pèrdua d'importància econòmica té a veure amb el procés de transformació del model de negoci que s'està produint des de fa anys en la venda al detall (*retail*) i que respon principalment a dues causes. D'una banda, al canvi estructural en el comportament del consumidor, que, amb el mateix pressupost, valora molt més l'experiència (dormir en un hotel o anar a un restaurant) que no pas la compra de productes. D'altra banda, al ràpid creixement del comerç electrònic, que a més s'ha accelerat arran de la pandèmia. Finalment, cal afegir-hi altres factors, com són la pèrdua del valor diferencial del producte, la presència més baixa del comerç en la despesa del turisme i la reducció del poder adquisitiu del client mitjà.

Desenvolupament del Pla estratègic del comerç

Per donar resposta a tots els reptes que afronta el sector del comerç minorista (*retail*), el Govern va presentar el gener del 2022 el Pla estratègic del comerç, que dona continuïtat al Pla de turisme de compres del 2016, les accions del qual es van complir en un 46%. Entre aquestes iniciatives, destacaven aspectes com ara la pacificació de l'espai urbà, la fusió d'associacions comercials, la creació de la marca The Shopping Mile i el treball del model comercial d'algunes parròquies. El nou Pla estratègic del comerç del 2022 identifica com a grans àmbits d'actuació la millora de la competitivitat, la innovació i la digitalització, així com la creació i la promoció d'una experiència de compra, per fer evolucionar les condicions del comerç i per accedir a nous mercats i a nous clients. Així, aquest pla d'acció té l'objectiu que l'experiència de compra sigui tan gratificant, innovadora i diferenciada com sigui possible, cosa que significa que cal millorar la qualitat del servei. Aquest projecte també es planteja altres reptes, com ara l'atracció de noves marques, la sostenibilitat i la millora de la comunicació.

En el desenvolupament del Pla estratègic, el Govern ha presentat el 2023 el programa operatiu amb el qual pretén aglutinar sota un únic concepte de comunicació de país les

marques i zones comercials aprofitant la fortalesa de la marca Andorra. Així, el pla operatiu preveu el disseny d'accions de comunicació i promoció conjunta per posicionar el comerç del Principat com un element de valor atractiu en si mateix (no complementari). Alhora, s'estableix la importància de generar sinergies entre les activitats relacionades amb el comerç, com ara l'oci, la gastronomia o l'esport, afavorint el sector econòmic en conjunt.

Entre les actuacions efectuades, cal destacar la presentació, al maig del 2024, de Shop in Andorra, la nova marca del comerç que vol donar valor a l'experiència de compra al país. Per aquest motiu, una de les accions que es duran a terme en el marc del nou pla és la creació d'un programa formatiu específic per al sector del *retail*. D'altra banda, i amb la voluntat de generar un punt de trobada anual amb el sector, es crearà el Shop in Andorra Fòrum d'Experts en Compres, un espai on es podran debatre i analitzar les tendències de compra i on participarà talent local i internacional.

Un altra iniciativa és el conveni de col·laboració que han signat la Cambra de Comerç, Indústria i Serveis i Andorra Turisme al juny del 2024 per desenvolupar l'Observatori del Comerç. Liderat per la Cambra, l'Observatori tindrà com a funcions principals analitzar les dades recopilades per identificar tendències, oportunitats i desafiaments en el comerç al detall del país. A més, s'elaboraran informes basats en les dades recollides que es difondran a empreses, entitats públiques i altres parts interessades per ajudar-les a prendre decisions informades. L'Observatori del Comerç proporcionarà també un seguiment continu de l'evolució de les tendències en el sector de la venda al detall, contribuint així a una millor comprensió i adaptació a les dinàmiques del mercat.

Altres accions del nou Pla estratègic en marxa són l'actualització i l'ampliació de la secció de compres de visitandorra.com –amb un mapa de les zones comercials i un calendari d'esdeveniments– o la promoció a les xarxes socials d'@andorraworld, entre d'altres.

L'any 2023 el nombre d'assalariats al sector del *retail* ha crescut un 5,2%

El 2023 el comerç minorista ha continuat amb la tònica de millora observada des de finals del 2021, però amb una recuperació que està sent més lenta i de menys intensitat que en la resta de sectors.

Per segon any consecutiu, el nombre d'empleats en el sector del *retail* ha augmentat un 5,2% l'any 2023 i s'ha situat en els 5.384 assalariats, xifra que supera la que tenia el 2019. Aquesta alça de l'ocupació ha anat acompanyada d'un ascens del salari mitjà del 6,0%, lleugerament superior a l'increment del salari mitjà de l'economia (+5,9%), fins a arribar al voltant dels 1.981 euros. Aquestes dades positives del mercat laboral es complementen amb una pujada del nombre d'establiments de comerç al detall, que ha arribat als 1.455 (vint més que el 2022), xifra superior a la d'abans de la covid. Pel que fa al conjunt del sector comercial –comerç a l'engròs i al detall–, el nombre d'empreses també ha crescut, fins a situar-se en 2.268 el 2023, un 85% de les quals tenen d'un a cinc treballadors.

En canvi, el consum d'energia elèctrica del sector de la distribució comercial ha disminuït un 6,6% (únicament amb dades de FEDA), fet que podria explicar-se per les mesures d'estalvi de consum elèctric que s'han posat en marxa. Un altre dels indicadors de referència per analitzar l'evolució del comerç són les importacions de mercaderies, perquè la majoria dels productes venuts en el comerç andorrà s'importen. El valor de les importacions del país ha augmentat un 4,1% el 2023.

En definitiva, les dades posen de manifest que les vendes del comerç minorista donen senyals d'una certa resistència per l'impuls del turisme i també pel bon to del mercat de treball i la millora dels salaris –que ha limitat en part la pèrdua de poder adquisitiu de les llars–, però tot i així s'ha mostrat poc dinàmic, en un context en què els consumidors continuen prioritant la despesa en experiències d'oci o viatges, per davant d'altres tipologies de consum de béns.

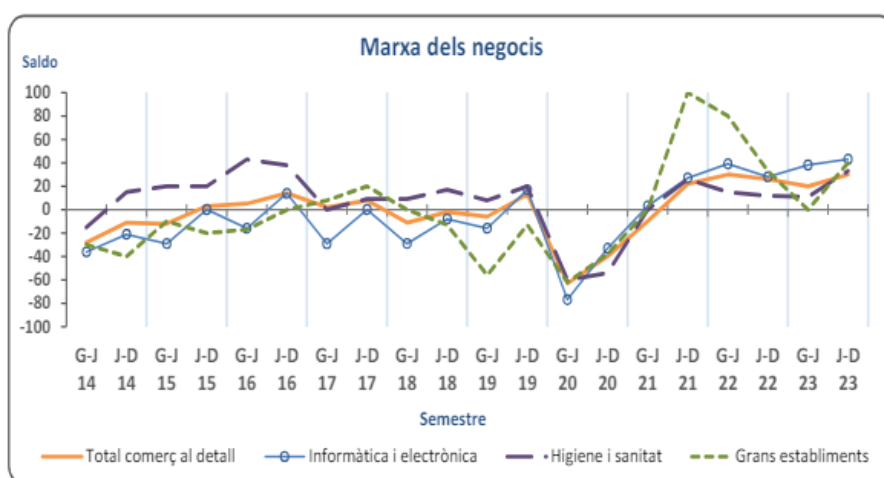
El comerç minorista ha experimentat una recuperació molt discreta tot i la millora del turisme i del consum privat

Les dades de l'enquesta de clima empresarial de la Cambra confirmen que la millora del turisme i el bon to del consum han afavorit el comerç minorista, si bé els registres d'activitat encara es mantenen en nivells més aviat discrets. El segon semestre del 2023, la visió dels comerciants sobre la situació dels negocis ha estat una mica més optimista que la dels dos semestres anteriors, però la millora és molt moderada.

Per tipologia de comerços, el clima positiu dels negocis ha estat un fet força generalitzat i s'ha apreciat tant a les grans superfícies com a la resta del comerç especialitzat. Tot i això, s'observen diferències segons la classe de productes. Com és

habitual els últims anys, les percepcions més entusiastes han correspost als rams d'equipament de la llar i d'informàtica i electrònica, que amb uns resultats comparativament millors que la resta de branques es refermen com les activitats més dinàmiques del comerç en el període postcovid. En el vessant més positiu, també destaquen els segments d'higiene i sanitat i de vehicles i accessoris, que després de dos semestres de cert estancament han registrat un repunt de l'activitat, si bé dins uns nivells encara modestos. En canvi, el subsector de roba i calçat, tot i millorar una mica, ha mantingut un to de l'activitat encara fluix.

Comerç minorista

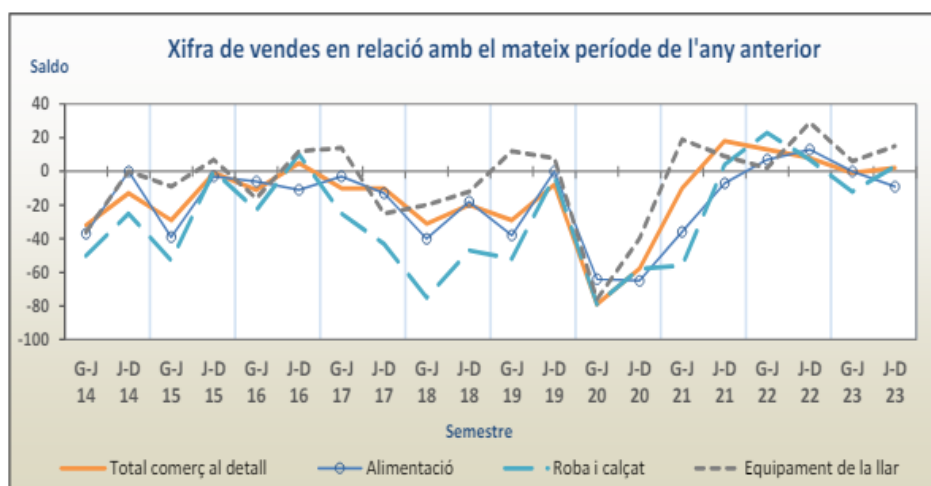
Saldo: diferència de respostes extremes (positives i negatives), en percentatge.

Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

La xifra de vendes del comerç es manté estable però augmenta en higiene i sanitat, equipament de la llar i electrònica

En paral·lel, la xifra de vendes global s'ha mantingut força estable en la segona meitat del 2023 en relació amb un any enrere, si bé per branques s'aprecien resultats dispars. En termes interanuals, destaca la dinàmica més positiva dels subsectors d'higiene i sanitat, d'equipament de la llar i d'informàtica i electrònica, en què s'han superat els nivells de facturació assolits el 2022. En contrast, s'observa un comportament menys favorable de la xifra de vendes en l'epígraf "Altres comerços" i, en menor mesura, també en el sector alimentari, que aquest semestre ha experimentat una certa contenció de la demanda; aquest fet s'atribueix a la tendència de les famílies de reduir el volum de compres per contrarestar els efectes de la inflació.

Comerç minorista

Saldo: diferència de respostes extremes (positives i negatives), en percentatge.

Pel que fa als preus de venda, han mantingut una orientació alcista, que ha estat comuna en la majoria de comerços.

Entre els factors que dificulten la bona marxa de l'activitat, l'escalada de preus dels productes i subministraments es manté com el principal focus de preocupació dels comerciants, amb el 64% que l'han assenyalat en el segon semestre del 2023. Per darrere se situa l'augment dels costos d'explotació, que continua preocupant un nombre elevat d'empreses, el 50% del total. Per la seva banda, la debilitat de la demanda –esmentada pel 39% dels comerços– ha guanyat rellevància i s'ha convertit en el tercer obstacle més mencionat pels comerciants, lleugerament per davant de la manca de personal qualificat (el 36%).

Les perspectives empresarials mostrades a l'enquesta de cara al primer semestre del 2024 mantenen un to positiu, si bé no tant com mesos enrere, en un context de clara preocupació per l'evolució futura del consum i el debilitament econòmic global. Així, els empresaris preveuen que la marxa dels negocis seguirà una tendència estable i que la xifra de vendes continuarà en uns nivells modestos en la majoria de comerços.

Opinió de les empreses sobre l'evolució del comerç detallista (% d'empreses)

1. MARXA DELS NEGOCIS (Semestre observat)		2021			2022			2023		
		Gen-Jun	Jul-Des	Mitjana	Gen-Jun	Jul-Des	Mitjana	Gen-Jun	Jul-Des	Mitjana
Total comerç detallista	Bona	25	39	32	41	40	41	37	41	39
	Regular	40	44	42	48	47	48	46	48	47
	Dolenta	35	17	26	11	14	13	17	11	14
	Saldo	-10	22	6	30	26	28	20	30	25
Alimentació	Bona	10	34	22	29	38	34	29	39	34
	Regular	60	47	54	51	55	53	57	46	52
	Dolenta	30	19	25	20	7	14	14	15	15
	Saldo	-20	15	-3	9	31	20	15	24	20
Roba i calçat	Bona	15	26	21	43	39	41	34	39	37
	Regular	30	56	43	47	42	45	41	33	37
	Dolenta	56	19	38	10	18	14	25	27	26
	Saldo	-41	7	-17	33	21	27	9	12	11
Equipament de la llar	Bona	51	50	51	45	54	50	61	48	55
	Regular	28	43	36	48	37	43	29	45	37
	Dolenta	21	7	14	7	9	8	10	7	9
	Saldo	30	43	37	38	45	42	51	41	46
Higiene i sanitat	Bona	22	41	32	27	31	29	30	44	37
	Regular	57	44	51	62	50	56	52	44	48
	Dolenta	22	15	19	12	19	16	19	11	15
	Saldo	0	26	13	15	12	14	11	33	22
Informàtica i electrònica*	Bona	27	43	35	48	45	47	50	48	49
	Regular	49	41	45	43	38	41	38	46	42
	Dolenta	24	16	20	9	17	13	12	5	9
	Saldo	3	27	15	39	28	34	38	43	41
Vehicles i accessoris	Bona	13	31	22	34	31	33	19	31	25
	Regular	45	41	43	57	51	54	53	67	60
	Dolenta	42	28	35	9	17	13	28	3	16
	Saldo	-29	3	-13	25	14	20	-9	28	10
Altres comerços	Bona	27	37	32	45	37	41	30	37	34
	Regular	24	43	34	42	50	46	52	49	51
	Dolenta	49	20	35	13	13	13	18	14	16
	Saldo	-22	17	-3	32	24	28	12	23	18
Grans establiments comercials**	Bona	20	100	60	80	33	57	20	40	30
	Regular	60	0	30	20	67	44	60	60	60
	Dolenta	20	0	10	0	0	0	20	0	10
	Saldo	0	100	50	80	33	57	0	40	20

*A partir del primer semestre del 2021, amb l'adaptació de la mostra a la nova Classificació d'activitats econòmiques (CAEA-19), aquest subsector, a més dels articles d'electrònica, inclou també el comerç al detall d'ordinadors, equips perifèrics i programes informàtics, i passa a anomenar-se "Informàtica i electrònica".

**A partir del primer semestre del 2021, amb l'adaptació de la mostra a la nova Classificació d'activitats econòmiques (CAEA-19), els supermercats estan inclosos en el subsector "Alimentació" i aquesta branca només inclou els "Grans establiments comercials".

Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

2. XIFRA DE VENDES

(Semestre observat comparat amb el mateix semestre de l'any anterior)		2021			2022			2023		
		Gen-Jun	Jul-Des	Mitjana	Gen-Jun	Jul-Des	Mitjana	Gen-Jun	Jul-Des	Mitjana
Total comerç detallista	Més alta	30	47	39	38	35	37	27	28	28
	Semblant	30	24	27	37	38	38	44	46	45
	Més baixa	40	29	35	25	27	26	28	26	27
	Saldo	-10	18	4	13	8	11	-1	2	1
Alimentació	Més alta	18	37	28	40	41	41	24	32	28
	Semblant	28	19	24	27	31	29	51	27	39
	Més baixa	54	44	49	33	28	31	24	41	33
	Saldo	-36	-7	-22	7	13	10	0	-9	-5
Roba i calçat	Més alta	8	40	24	50	38	44	23	31	27
	Semblant	28	24	26	23	31	27	42	41	42
	Més baixa	64	36	50	27	31	29	35	28	32
	Saldo	-56	4	-26	23	7	15	-12	3	-5
Equipament de la llar	Més alta	45	39	42	32	49	41	30	36	33
	Semblant	29	30	30	39	32	36	46	43	45
	Més baixa	26	30	28	30	20	25	24	21	23
	Saldo	19	9	14	2	29	16	6	15	11
Higiene i sanitat	Més alta	41	58	50	26	39	33	22	40	31
	Semblant	41	27	34	26	35	31	48	40	44
	Més baixa	18	15	17	48	26	37	30	20	25
	Saldo	23	43	33	-22	13	-5	-8	20	6
Informàtica i electrònica*	Més alta	50	53	52	40	33	37	35	26	31
	Semblant	21	33	27	51	37	44	51	54	53
	Més baixa	29	14	22	9	30	20	14	19	17
	Saldo	21	39	30	31	3	17	21	7	14
Vehicles i accessoris	Més alta	33	45	39	37	23	30	19	20	20
	Semblant	27	23	25	40	43	42	32	60	46
	Més baixa	40	32	36	23	34	29	48	20	34
	Saldo	-7	13	3	14	-11	2	-29	0	-15
Altres comerços	Més alta	19	52	36	33	26	30	27	19	23
	Semblant	36	18	27	48	50	49	41	49	45
	Més baixa	45	30	38	19	24	22	32	32	32
	Saldo	-26	22	-2	14	2	8	-5	-13	-9
Grans establiment comercials**	Més alta	20	75	48	100	50	75	60	20	40
	Semblant	40	25	33	0	33	17	20	60	40
	Més baixa	40	0	20	0	17	9	20	20	20
	Saldo	-20	75	28	100	33	67	40	0	20

*A partir del primer semestre del 2021, amb l'adaptació de la mostra a la nova Classificació d'activitats econòmiques (CAEA-19), aquest subsector, a més dels articles d'electrònica, inclou també el comerç al detall d'ordinadors, equips perifèrics i programes informàtics, i passa a anomenar-se "Informàtica i electrònica".

**A partir del primer semestre del 2021, amb l'adaptació de la mostra a la nova Classificació d'activitats econòmiques (CAEA-19), els supermercats estan inclosos en el subsector "Alimentació" i aquesta branca només inclou els "Grans establiments comercials".

Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

2. Sistema financer

El sector de les activitats financeres i asseguradores, que té com a nucli el sistema bancari, representa el 13,3% del VAB d'Andorra, segons dades de l'any 2022. Aquest darrer any ha perdut pes en l'economia (-0,5 punts) perquè la resta de sectors econòmics s'han beneficiat de la recuperació econòmica postpandèmia més que el financer, que no va estar tan afectat per la crisi de la covid.

Les activitats financeres i asseguradores són un sector important en l'economia en termes de VAB, i també en termes d'ocupació –han representat el 3,9% del total d'assalariats el 2023. Les àrees de negoci principals del sector financer són la banca privada i la gestió d'actius, la banca comercial –tant per a particulars com per a empreses– i les assegurances.

Segons les dades oficials del PIB publicades pel Govern, l'any 2023 les activitats financeres, immobiliàries, professionals i tècniques han registrat un increment del VAB del 2,4%, que se suma al fort augment observat els dos anys anteriors. De fet, aquest és el sector que abans va recuperar les xifres precovid, i el 2023 ja ha estat un 19% per sobre del nivell del 2019.

En la darrera dècada, el sector bancari ha fet front a canvis de regulació constants per alinear-se amb els estàndards internacionals, tant en matèria de transparència fiscal com en l'àmbit de la lluita contra el blanqueig de capitals i el finançament del terrorisme, de mitjans de pagament i de regulació bancària en general. A aquests esforços s'hi ha sumat la col·laboració amb el Govern en el procés d'implementació de les mesures per afrontar les conseqüències de la crisi de la covid-19 amb l'aportació de la liquiditat necessària per garantir la sostenibilitat i el desenvolupament de l'economia del país.

La banca andorrana s'ha constituït en tres grans grups bancaris: Andbank, MoraBanc i Creand Crèdit Andorrà

El nucli del sistema financer andorrà, que és el bancari, està constituït per tres grups bancaris, que són Andbank, MoraBanc i Creand Crèdit Andorrà. Els processos de concentració de la banca andorrana que es van produir el 2022⁶ i l'augment de la dimensió mitjana de les entitats han de donar lloc a un sistema més eficient, més competitiu internacionalment i amb més capacitat de resposta als clients.

La constant evolució del model bancari en termes regulatoris i en transformació digital, per adaptar-se als canvis d'hàbits de la clientela, requereix que el sector disposi de nous perfils professionals per poder seguir sent competitiu.

⁶ El 2022 es va produir l'adquisició de BancSabadell d'Andorra per part de MoraBanc i de Vall Banc per part de Creand Crèdit Andorrà. D'una banda, MoraBanc va adquirir el 50,97% del capital social de BancSabadell d'Andorra, que va passar a denominar-se BSABanc, per 68 milions d'euros, i durant el 2022 es va fer una oferta de compra de les accions als accionistes minoritaris per culminar la fusió a finals del 2022. D'altra banda, Creand Crèdit Andorrà va formalitzar l'adquisició del 100% de Vall Banc, SA l'11 de febrer del 2022.

Durant el 2023 el nombre d'ocupats del conjunt de la banca andorrana ha estat de 2.616 persones, de les quals 1.231 treballen a Andorra (1.229 el 2022), distribuïdes entre les 37 oficines bancàries que hi ha al Principat. La banca andorrana té presència en onze països repartits entre quatre continents.

Quan parlem del conjunt del sector financer, el nombre d'assalariats s'ha reduït de 1.716 treballadors el 2022 a 1.696 el 2023, la xifra més baixa des del 2011. El seu salari mitjà, que és el més elevat del conjunt de sectors de l'economia andorrana, s'ha situat entorn dels 4.949 euros. Pel que fa al teixit empresarial, hi ha 202 establiments, sis menys que l'any anterior, i 128 empreses, una menys que el 2022, però és la segona xifra més alta de la sèrie històrica, que comença el 2005.

La banca andorrana augmenta un 44% el resultat de l'exercici i millora les ràtios de solvència i rendibilitat

L'any 2023, la bona dinàmica de l'economia andorrana, la pujada dels tipus d'interès i les sòlides polítiques de concessió i seguiment del crèdit han impulsat els resultats del sector. La digitalització també ha estat essencial en els resultats positius de la banca. De fet, ha tancat l'exercici del 2023 amb un resultat agregat de les tres entitats que el formen de 162,7 milions d'euros, la qual cosa representa un increment del 44% respecte a l'any anterior (113,3 milions d'euros el 2022); i amb un volum de recursos gestionats de clients de 74.187 milions d'euros, un 16% superior al del 2022. La inversió creditícia consolidada ha augmentat l'1,5%, fins als 7.427,9 milions d'euros, i això evidencia la capacitat creixent del sector per facilitar l'accés a recursos financers. La inversió creditícia atorgada a Andorra s'ha mantingut estable al voltant dels 5.000 milions d'euros, i s'han formalitzat 664 noves hipoteques a famílies, que sumen un import total concedit de 339 milions d'euros. Els préstecs atorgats a empreses i particulars han ascendit als 707 milions, un 5% més que el 2022.

El model de negoci de les entitats bancàries demostra la seva resiliència i sostenibilitat. D'una banda, el conjunt dels tres bancs presenta una rendibilitat dels recursos propis (ROE) del 10,38%, en línia amb la rendibilitat mitjana de les entitats europees durant el mateix període, i amb un increment de 281 punts bàsics respecte del 2022 (7,57%). La rendibilitat del negoci sobre els actius, mesurat pel ROA, també ha millorat respecte del 2022 i s'ha situat en el 0,89%, per sobre de la mitjana europea (0,68%).

D'altra banda, la banca andorrana manté la seva solidesa amb una forta capitalització de les entitats, amb una ràtio de solvència CET1 (*phase-in*) del 17,00% a 31 de desembre del 2023, per sobre de l'exercici anterior, en què va ser del 15,76%, però per sobre de la mitjana dels bancs europeus, que és del 15,9% segons dades de l'EBA (European Banking Authority). Aquesta ràtio s'ha vist afectada per les operacions corporatives que s'han produït aquest any en la plaça andorrana.

La ràtio de liquiditat (LCR) és del 228%, també superior a la mitjana dels bancs europeus, que ha estat del 167% al tancament del quart trimestre del 2023, i per sobre del 201% que es va registrar a Andorra l'any 2022. Finalment, la ràtio de morositat, tot i l'augment de l'euríbor, ha continuat la tendència a la baixa fins al 2,15% al tancament del 2023 (3,28% el 2022, 3,74% el 2021 i 4,49% el 2020).

En conjunt, les xifres confirmen la resiliència del sector bancari a les tensions patides els darrers anys i a la culminació de les operacions corporatives, que han de permetre tenir un sector més competitiu i obert internacionalment per fer front als reptes de futur. L'adaptació contínua a la normativa bancària internacional situa la banca andorrana al mateix nivell que qualsevol altre banc europeu en termes de supervisió prudencial, compliment normatiu, transparència i cooperació. Però, a més, el país es troba en la fase d'aprovació final de l'Acord d'associació amb la UE, un fet que també hauria de portar noves oportunitats a la banca andorrana. Cal recordar que el 12 de desembre del 2023 han finalitzat les negociacions de l'Acord d'associació entre la UE i Andorra. El text està publicat al web de la Comissió Europea i resta pendent de la celebració d'un referèndum vinculant, previst per a la primavera del 2025.

Agregat - Xifres clau i ratios			
(Milers d'euros)	<u>2023</u>	<u>2022</u>	
Total actius	18.737.565	17.975.131	
Inversió creditícia bruta	7.427.919	7.314.901	
Recursos gestionats	74.186.696	63.691.957	
Resultat	162.739	113.277	
ROE	10,38%	7,57%	
ROA	0,89%	0,66%	
Ràtio d'eficiència (<i>cost to income ratio</i>)	63,05%	72,31%	
Ràtio de morositat	2,15%	3,28%	
Ràtio de solvència CET1 (regulatòria)	17,00%	15,76%	(Mitjana bancs europeus segons dades EBA: 15,90%)
Ràtio de liquiditat (<i>liquidity coverage ratio</i>)	228,33%	201,29%	(Mitjana bancs europeus segons dades EBA: 167,10%)

Font: Andorran Banking, a partir dels informes anuals dels bancs.

AGREGAT

Balanços de situació consolidats

Actiu (milers d'euros)	2023	2022
Efectiu, saldos en efectiu als bancs centrals i altres dipòsits a la vista	3.162.392	1.096.651
Actius financers mantinguts per negociar	350.061	537.656
Actius financers no destinats a negociació valorats obligatòriament a valor raonable amb canvis en resultats	388.964	398.123
Actius financers designats a valor raonable amb canvis en resultats	264.217	148.519
Actius financers a valor raonable amb canvis en un altre resultat global	1.009.469	1.181.028
Actius financers a cost amortitzat	11.812.153	13.098.368
Derivats - Comptabilitat de cobertures	34.125	49.035
Canvis de valor raonable dels elements coberts d'una cartera amb cobertura de risc de tipus d'interès	(7.408)	(13.629)
Inversions en negocis conjunts i associades	97.738	98.305
Actius emparats per contractes d'assegurança i reassegurança	45.050	42.403
Actius tangibles	446.539	429.185
Actius intangibles	358.256	383.482
Actius per impostos	55.522	61.017
Altres actius	154.485	162.008
Actius no corrents i grups alienables d'elements mantinguts per a la venda	566.002	302.980
TOTAL ACTIU	18.737.565	17.975.131
Passiu (milers d'euros)	2023	2022
Passius financers mantinguts per negociar	164.586	179.654
Passius financers designats a valor raonable amb canvis en resultats	345.067	415.816
Passius financers a cost amortitzat	15.305.633	15.109.460
Derivats - Comptabilitat de cobertures	1.548	1.889
Canvis de valor raonable dels elements coberts d'una cartera amb cobertura de risc de tipus d'interès	18.101	3.649
Passius emparats per contractes d'assegurança i reassegurança	530.827	322.927
Provisions	52.192	57.343
Passius per impostos	33.391	26.495
Altres passius	223.111	206.145
Passius inclosos en grups alienables d'elements mantinguts per a la venda	366.586	118.266
TOTAL PASSIU	17.041.042	16.441.644
Patrimoni net (milers d'euros)	2023	2022
Capital	190.565	190.565
Prima d'emissió	122.304	122.304
Instruments de patrimoni emesos diferents de capital	49.050	33.950
Un altre resultat global acumulat	(52.230)	(82.696)
Guanys acumulats	804.360	778.819
Reserves de revaloració	-	-
Altres reserves	379.278	364.091
Accions pròpies (-)	(2.307)	(2.307)
Resultat de l'exercici atribuïble als propietaris de la dominant	162.739	113.277
Dividend a compte (-)	-	-
Fons propis	1.653.759	1.518.003
Interessos minoritaris	42.764	15.484
TOTAL PATRIMONI NET	1.696.523	1.533.487
TOTAL PASSIU I PATRIMONI NET	18.737.565	17.975.131

Les dades del 2022 es presenten únicament a efectes comparatius.

AGREGAT

Compte de pèrdues i guanys consolidats

(milers d'euros)

	2023	2022	Var. (%) 23-22
Ingressos per interessos	480.004	195.528	145,49%
Despeses per interessos	(173.985)	(49.721)	249,92%
Ingressos per dividendes	1.205	1.634	(26,25%)
Marge d'interessos	307.224	147.441	108,37%
Comissions percebudes	418.071	425.750	(1,80%)
Comissions pagades	(131.129)	(121.924)	7,55%
Marge bàsic	594.166	451.267	31,67%
Guany o pèrdues en donar de baixa en comptes actius i passius financers no valorats a valor raonable amb canvis en resultats, nets	624	4.899	(87,26%)
Resultats d'entitats valorades pel mètode de la participació	229	575	(60,17%)
Resultat d'operacions financeres	51.435	73.871	(30,37%)
Resultats d'actius i passius emparats per contractes d'assegurança i reassegurança	-	-	-
Altres ingressos d'explotació	12.463	29.105	(57,18%)
Altres despeses d'explotació	(14.378)	(16.653)	(13,66%)
Altres ingressos i despeses d'actius i passius emparats per contractes d'assegurances o reassegurances	5.296	35	N/A
Resultat d'explotació (net)	649.835	543.099	19,65%
Despeses d'administració	(409.731)	(392.702)	4,34%
Despeses de personal	(246.361)	(238.711)	3,20%
Altres despeses generals d'administració	(163.370)	(153.991)	6,09%
Amortització	(59.805)	(60.730)	(1,52%)
Dotacions a provisions (net)	(850)	(2.200)	(61,36%)
Deteriorament net d'actius financers no reconeguts a valor raonable amb canvis en pèrdues i guanys	13.277	12.696	4,58%
Deteriorament net d'inversions en negocis conjunts o associades	36	(776)	(104,64%)
Deteriorament net d'actius no financers (net)	(4.690)	(320)	N/A
Fons de comerç negatiu reconegut en resultats	-	7.501	-
Participació en els guanys o pèrdues de les inversions en dependents, negocis conjunts i associades	(1.447)	10.557	(113,71%)
Guany o pèrdues procedents d'actius no corrents i grups alienables d'elements classificats com a mantinguts per a la venda no admissibles com a activitats interrompudes	(2.086)	1.052	(298,29%)
Resultat abans d'impostos	184.539	118.177	56,15%
Impost sobre societats	(21.243)	(5.034)	321,99%
Resultat de l'exercici procedent d'operacions continuades	163.296	113.143	44,33%
Resultat d'operacions interrompudes (net)	(25)	(87)	(71,26%)
Resultat de l'exercici	163.271	113.056	44,42%
Del qual atribuïble als propietaris de la dominant	162.739	113.277	43,66%
Del qual atribuïble als interessos minoritaris	532	(221)	(340,72%)

Les dades del 2022 es presenten únicament a efectes comparatius.

Els informes del Moneyval, que destaquen els grans avenços fets pel país en matèria de prevenció del blanqueig, avalen el compromís d'Andorra envers la lluita contra el blanqueig de capitals i el finançament del terrorisme. En concret, a l'últim informe de seguiment, publicat el novembre del 2021, el Principat va millorar la seva puntuació pel que fa a la Recomanació 8, relativa a les organitzacions sense ànim de lucre, a "LC" (*largely compliant*) i va ser també reavaluat pel que fa a la Recomanació 15, relativa a les noves tecnologies, en què va assolir una puntuació de "PC" (*partially compliant*).

Cal recordar també que el 12 de febrer del 2016 el Principat d'Andorra i la Unió Europea van signar l'Acord d'intercanvi automàtic d'informació en matèria fiscal (IAI), que va entrar en vigor l'1 de gener del 2017. Andorra intercanvia informació amb 95 jurisdiccions.

Andorra ha signat convenis de doble imposició amb disset països i té acords rubricats i pendents de signatura amb cinc països més

El Principat d'Andorra ha signat en els darrers anys convenis amb disset països per evitar la doble imposició (CDI), en matèria d'impostos sobre la renda i societats, per prevenir l'evasió fiscal. El 2023 ha signat aquest acord amb Islàndia, la República de Corea i els Països Baixos, i el 2024 ho a fet amb Lituània. Aquests països se sumen als tretze amb els quals Andorra ja tenia signat un CDI, que són: França, Espanya, Luxemburg, Liechtenstein, Portugal, els Emirats Àrabs Units, Malta, Xipre, San Marino, Hongria, Croàcia, la República Txeca i el Principat de Mònaco. A més, Andorra té acords rubricats i pendents de signatura amb cinc països més: Bèlgica, el Regne Unit i Irlanda del Nord, Montenegro, Letònia i Romania.

També és important recordar que l'any 2020 Andorra va passar a formar part del Fons Monetari Internacional (FMI) com a 190è país membre, fet que li aporta credibilitat i millora la qualificació (*rating*) del país, ofereix una xarxa de seguretat en casos extrems de manca de finançament en el mercat i facilita el suport d'assessors tècnics especialitzats en àrees tan diverses com ara l'estadística macroeconòmica i la supervisió financera.

En la declaració de l'FMI feta pública el 18 de desembre del 2023, l'organisme ha destacat que els bancs andorrans gaudeixen d'una sòlida situació financera, amb unes ràtios de capital i liquiditat altes. A més, considera que la introducció de la línia de crèdit del PUI (prestador d'última instància) el 2022 per mitigar un sotrac temporal en

la liquiditat d'un banc és una mesura positiva. Tanmateix, si bé l'augment dels tipus d'interès ha incrementat la rendibilitat dels bancs, cal que l'organisme supervisor es mantingui atent i abordar els casos d'exposicions elevades i préstecs connectats, habituals en una economia petita. L'FMI també destaca que és cabdal garantir que l'Autoritat Financera Andorrana (AFA) sigui un organisme supervisor autònom, amb plens recursos i amb capacitat per dur a terme estudis de risc en profunditat, per fer complir les conclusions d'aquests informes i per desplegar una capacitat inqüestionable per gestionar una crisi si calgués.

Standard & Poor's i Moody's milloren el *rating* d'Andorra

Pel que fa al *rating* sobirà del Principat, en l'última avaluació de Standard & Poor's al maig del 2024 l'agència ha elevat la qualificació a A-/A-2 i ha mantingut la perspectiva positiva. Aquesta pujada respon al fet que Andorra ha millorat substancialment les seves dades estadístiques en els darrers anys, la qual cosa proporciona més confiança en l'anàlisi de la posició d'actius externs nets del país. Standard & Poor's també destaca que la gestió de la liquiditat en el sector financer podria millorar els pròxims anys amb l'aprovació de l'Acord d'associació amb la Unió Europea i que aquest Acord representa una oportunitat per a la diversificació de l'economia. Així mateix, l'agència assenyala que la política fiscal del Govern és sòlida i les seves necessitats de finançament estan cobertes fins al 2027. En aquest punt, també preveu que la posició patrimonial de les administracions públiques d'Andorra continuarà millorant, mentre que la despesa per interessos es mantindrà estable.

Per la seva banda, Fitch Ratings ha mantingut la seva avaluació de l'economia andorrana en un A-, amb perspectiva estable en la valoració publicada a l'abril del 2024. Des del juliol del 2022 es manté aquesta qualificació. A l'informe, l'agència assenyala que l'anàlisi es fonamenta en una gestió fiscal prudent del Govern i també remarca l'alta resiliència del sector bancari andorrà, que presenta ràtios de capital i liquiditat elevats.

Finalment, el 19 de gener del 2024 Moody's ha actualitzat el *rating* del Principat, amb una millora de la qualificació que havia atorgat al país en el seu darrer informe, en passar de Baa2 a Baa1, i ha continuat mantenint la perspectiva estable. I el 19 de juliol del 2024 ha mantingut el ràting d'Andorra en Baa1, també amb perspectiva estable. L'agència ha argumentat aquesta decisió basant-se en el rigor de l'Executiu en la

gestió de les finances públiques; en particular, el baix nivell, la reducció progressiva i el reduït cost de l'endeutament.

3. Turisme

L'any 2022 (darrera dada disponible) el sector de l'hoteleria i la restauració representava el 7,2% del VAB andorrà, una xifra que s'acosta però encara no arriba al 8,3% que representava el 2019, abans de la crisi sanitària. Tot i que el pes directe del turisme en el PIB no és gaire elevat, el seu impacte indirecte és molt més gran, ja que influeix fortament en altres sectors, com el comerç i les activitats lúdiques i esportives, que depenen en bona mesura dels visitants estrangers.

L'evolució del sector turístic acumula dos anys consecutius molt positius

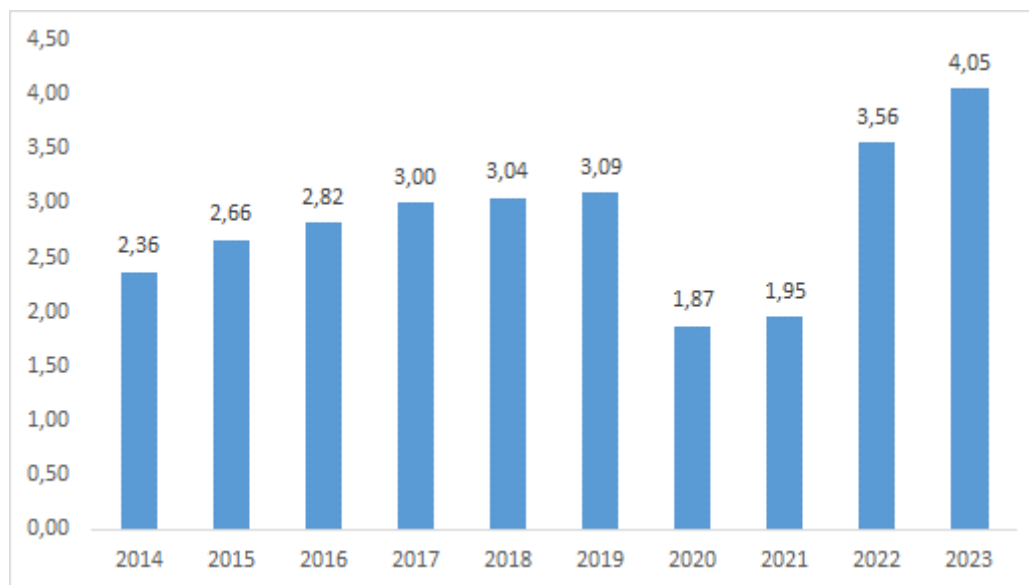
L'evolució del sector turístic acumula dos anys de creixement intens de l'activitat: un 2022 amb una recuperació extraordinària i un 2023 que ha mantingut un fort dinamisme, però amb taxes més moderades, i que ha portat el sector a registres històrics. Aquest creixement s'explica perquè el turisme de proximitat ha continuat mostrant unes xifres molt bones, que se sumen als augments excepcionals registrats els últims dos anys. A més, s'ha consolidat la millora dels mercats de més llarga distància, que han guanyat protagonisme en termes d'afluència. Entre els països emissors europeus, destaca l'increment dels turistes procedents d'Itàlia, Portugal i el Regne Unit, entre altres, però també és rellevant el bon comportament d'altres mercats de llarg abast, com ara els països llatinoamericans i els EUA, amb una despesa mitjana més elevada.

El nombre de turistes (que pernocten al país) assoleix un màxim històric de 4,05 milions

El 2023 el nombre de visitants ha augmentat un 11,2%, un ascens que se suma al 55,4% registrat l'any anterior. Així, el nombre de visitants ha assolit els 9,4 milions i ja supera en un 14% la xifra del 2019 (en què van ser 8,2 milions). Per tipologia de la visita, el 2023 les taxes de variació han estat molt elevades tant en el cas dels turistes com dels excursionistes. D'una banda, el nombre de turistes, que són els que passen com a mínim una nit al país, ha registrat un increment del 13,9%, que s'ha concretat en 4.048.185, la xifra més alta de la sèrie històrica. D'altra banda, el nombre

d'excursionistes, que són els que passen només un dia al país sense pernoctar-hi, ha augmentat un 9,2% respecte al 2022 i la xifra ha estat de 5.319.511. Aquestes dades representen una pujada d'un milió de turistes respecte al 2019 i una recuperació, per primer cop, del nombre d'excursionistes que hi havia el 2019 (van ser 5,1 milions el 2019).

Evolució dels turistes 2013-2023 (en milions)

Font: Departament d'Estadística.

El nombre de turistes francesos i espanyols creix, però destaca l'increment dels procedents d'altres nacionalitats

Quant a la nacionalitat, els turistes espanyols i francesos han augmentat a un ritme del 12,8% i el 7,8%, respectivament. Però sobresurt especialment el fort increment del turisme procedent d'altres nacionalitats, que ha crescut un 23,4% i ha passat a representar el 20% del total. Com a conseqüència d'aquesta evolució, tant el turisme espanyol com el francès han reduït la seva participació sobre el turisme andorrà total fins al 63,2% i el 16,9%, respectivament.

En el cas dels excursionistes, les evolucions dels espanyols i els francesos han estat molt similars. Els de nacionalitat espanyola han crescut un 8,5%, els francesos un 7,4%, i els d'altres països un 25,9%. En aquest cas, França continua sent la principal nacionalitat dels excursionistes, amb un pes del 59,6% sobre el total, davant del 31,4% dels espanyols. Cal assenyalar que el mercat francès es caracteritza per un grau molt alt d'estacionalitat, ja que predominen els excursionistes que visiten el país durant els mesos estivals, sobretot a l'agost. En canvi, el comportament dels visitants espanyols

és clarament diferent, ja que el mes d'agost destaca com un mes de forta aflluència però comparable amb altres èpoques de l'any, com ara els mesos d'esquí i, en segon terme, la Setmana Santa.

El balanç final per nacionalitats mostra una recuperació intensa i similar dels visitants espanyols (+11,1%) i dels francesos (+7,5%), fet que situa la nacionalitat espanyola lleugerament per sobre de la francesa quant a nombre de visitants, com és habitual.

Total de visitants per nacionalitats

		2022	2023	% s/total 2023	Var. 23/22
Total visitants	Espanyols	3.803.966	4.224.978	45,1%	11,1%
	Francesos	3.588.161	3.856.501	41,2%	7,5%
	Altres	1.034.581	1.286.217	13,7%	24,3%
Turistes	Espanyols	2.266.806	2.557.078	63,2%	12,8%
	Francesos	634.518	684.272	16,9%	7,8%
	Altres	653.772	806.835	19,9%	23,4%
Excursionistes	Espanyols	1.537.160	1.667.900	31,4%	8,5%
	Francesos	2.953.643	3.172.229	59,6%	7,4%
	Altres	380.809	479.382	9,0%	25,9%
TOTAL VISITANTS		8.426.708	9.367.696	100%	9,2%

Font: Departament d'Estadística.

El nombre de pernoctacions assoleix un màxim històric d'11,8 milions

El fort increment del nombre de turistes ha anat acompanyat d'un creixement de les pernoctacions (s'ha passat de 10,4 milions el 2022 a 11,8 milions el 2023). Com a resultat dels augments registrats en el nombre de turistes i pernoctacions, la pernoctació mitjana ha quedat pràcticament igual que l'any passat (2,91 dies). Totes les tipologies d'allotjament han pujat pel que fa al nombre de pernoctacions, excepte els apartaments turístics, on han disminuït un 2,5%. L'ascens ha estat del 12,4% en el cas dels hotels, del 43% en els apartaments i del 52% en el cas dels habitatges d'ús turístic. Els hotels són la categoria que concentra el nombre més gran de pernoctacions, un 57% del total, mentre que els apartaments només representen un 2,7%, els apartaments turístics un 2,6% i els habitatges d'ús turístic un 8,4%.

El nombre d'assalariats de l'hoteleria augmenta per segon any consecutiu i aconsegueix la xifra més elevada des del 2006

L'evolució positiva de l'activitat turística ha anat juntament amb un creixement molt positiu de l'ocupació al sector de l'hoteleria, per segon any consecutiu. En concret, el nombre d'assalariats ha augmentat un 4,3%, fins a les 5.417 persones, la xifra més elevada des del 2006. La intensa recuperació del sector ha dificultat a les empreses trobar personal i això ha comportat increments salarials per sobre de la inflació (+6,5%). El nombre d'establiments dedicats a la restauració s'ha situat en 675, dos més que l'any anterior, i els d'allotjament s'ha mantingut al voltant dels 363. El nombre d'empreses de l'hoteleria, per la seva banda, ha passat de 864 el 2022 a 890 el 2023. En línia amb el creixement de l'activitat turística, el consum d'energia elèctrica (amb dades únicament de FEDA) ha pujat un 0,7% en el cas de l'hoteleria i la restauració, i un 3,1% a les estacions d'esquí.

El nombre de dies d'esquí de la temporada 2023-2024 s'ha reduït lleugerament respecte a l'anterior per les condicions meteorològiques

El nombre de forfets venuts (dies d'esquí) i els dies d'obertura de les estacions d'esquí són bons indicadors per calcular l'activitat vinculada a la pràctica de l'esquí durant els mesos d'hivern. La temporada 2023-2024 ha estat marcada per una situació meteorològica molt complicada que ha afectat el sud d'Europa, amb escassetat de nevades generalitzada i amb més calor del que és habitual als Pirineus.

La segona temporada d'hivern amb totes les estacions d'Andorra sota la marca Grandvalira Resorts ha tancat amb 2.230.604 dies, un 5,7% menys respecte de la temporada 2022-2023. Tanmateix, el resultat ha estat desigual per a les tres estacions. En primer lloc, Grandvalira, amb onze dies menys, ha registrat una lleugera caiguda del 5,4%. Per la seva banda, Pal Arinsal ha tancat la campanya amb un descens de l'11,7%, causat principalment per l'arribada tardana de les precipitacions i factors meteorològics com el vent, especialment al sector d'Arinsal. Finalment, Ordino Arcalís, gràcies a la seva ubicació privilegiada, ha pogut tenir més quantitat de neu i de més qualitat, la qual cosa ha fet augmentar els seus dies d'esquí un 7,5%.

Malgrat el lleuger descens del nombre de dies d'esquí, les pistes andorranes han tornat a refermar-se com una destinació de garantia de neu gràcies a les inversions dels darrers anys en la modernització i l'ampliació de la xarxa d'innivació, fet que li ha

permès tenir al llarg de l'hivern l'oferta esquiable més àmplia dels Pirineus i del sud d'Europa. En aquest sentit, el ritme d'inversió en la millora dels equipaments i les instal·lacions de les estacions d'esquí s'ha ampliat durant l'exercici del 2023 fins als 34,5 milions d'euros, una xifra superior a la dels darrers anys (17,5 M€ el 2022, 11,2 M€ el 2021 i 16 M€ el 2019).

Forfets/dia venuts per temporada

Temporada	Dies d'esquí (forfets/dia venuts)	Variació interanual
2000 – 2001	2.255.650	--
2001 – 2002	2.482.000	10,0%
2002 – 2003	2.458.000	-1,0%
2003 – 2004	2.519.333	2,5%
2004 – 2005	2.554.000	1,4%
2005 – 2006	2.528.000	-1,0%
2006 – 2007	1.892.990	-25,1%
2007 – 2008	2.282.000	20,6%
2008 – 2009	2.342.427	2,6%
2009 – 2010	2.331.105	-0,5%
2010 – 2011	2.214.342	-5,0%
2011 – 2012	1.994.028	-9,9%
2012 – 2013	2.181.533	9,4%
2013 – 2014	2.356.664	8,0%
2014 – 2015	2.344.876	-0,5%
2015 – 2016	2.447.112	4,4%
2016 – 2017	2.480.000	1,3%
2017 – 2018	2.514.049	1,4%
2018 – 2019	2.438.148	-3,0%
2019 – 2020*	2.227.568	-8,6%
2020 – 2021	304.438	-86,3%
2021 – 2022	2.362.482	676%
2022 – 2023	2.364.359	0,1%
2023 – 2024	2.230.604	-5,7%

(*) Tancament anticipat de les estacions d'esquí el 14 de març per la covid-19, que va suposar 30 dies menys d'exploració.

Nota: per als forfets vàlids per a tota la temporada s'ha estimat una utilització de vint dies per abonament.

Font: Ski Andorra.

Quant als mercats, el volum més important és el de proximitat provinent d'Espanya, amb un 55% del total, la meitat procedent de Catalunya. Destaca també el bon comportament dels mercats britànic i irlandès, que continuen ocupant una part important dels clients estrangers.

Pel que fa a les competicions internacionals, tot i que les condicions de neu han estat difícils, s'ha pogut celebrar el Comapedrosa World Cup d'esquí de muntanya a l'estació de Pal Arinsal del 19 al 21 de gener i la Copa del món femenina d'esquí alpí a l'estació de Grandvalira Soldeu El Tarter els dies 10 i 11 de febrer. Pel que fa al Freeride World Tour, previst per a finals del mes de gener a l'estació d'Ordino Arcalís, es va anul·lar per la manca de condicions idònies fora pistes, i l'organització de la Copa del món de quilòmetre llançat de Grandvalira va decidir suspendre aquesta prova, prevista per a mitjans de març.

Caldea augmenta la xifra d'ingressos i de beneficis

El 2023 ha estat un bon any per al centre termolúdic Caldea. El total d'ingressos ha ascendit a 21,6 milions d'euros, enfront dels 19 milions del 2022, i el resultat (benefici) ha estat d'1,8 milions (el doble que el 2022), una xifra que multiplica per tres la del 2019 (650.000 euros). Més de 411.000 clients han visitat les instal·lacions termals, uns 20.000 més que l'any anterior. El principal factor que ha contribuït a l'augment de la facturació de Caldea ha estat l'increment del tiquet mitjà de les entrades (+6%) i dels serveis de benestar (*wellness*) complementaris i restauració (+10%). A més, durant el 2023 s'han produït importants avenços en el llançament del pla estratègic que ha de convertir Caldea en un complex turístic (*resort*). El full de ruta preveu la revisió de l'estratègia de la marca i del model de negoci per adaptar-lo a les noves generacions i per aconseguir afegir una nova línia de negoci: l'hotel situat a la torre, que s'ha de culminar el 2026.

En canvi, el Palau de Gel ha presentat el 2023 una reducció del volum de facturació, després de l'increment experimentat l'any anterior. Els ingressos d'explotació s'han reduït un 17,1%, fins als 952.615 euros, mentre que les despeses d'explotació han augmentat un 4,5% i s'han situat en 2,11 milions d'euros. Com a resultat, l'exercici del 2023 ha tancat amb un dèficit d'1,16 milions euros, que és superior als 871.189 euros de l'any 2022. A més, l'autofinançament ha disminuït del 56,9% al 45,1% (de cada 100 euros gastats pel Palau de Gel, 45 els ha pogut pagar amb els ingressos generats), una xifra similar a la del 2019. Per atreure nous visitants i fer rendible la instal·lació, el

Palau de Gel està fent inversions importants destinades, principalment, a guanyar eficiència energètica i a convertir la piscina en un parc aquàtic. El 2023 s'han destinat 3,8 milions d'euros a inversió.

Bons resultats de Naturland, especialment en la temporada d'estiu

Naturland, l'ecoparc temàtic del Camp de la Rabassa, ha obtingut uns bons resultats, sobretot en la temporada d'estiu. Pel que fa al balanç de l'estiu, ha superat en un 5% la facturació de l'any passat, que havia estat fins ara el millor any de Camprabassa. El nombre de visitants s'ha mantingut en uns 50.000 aquesta temporada, que ha estat marcada per la bona acollida de les novetats, com l'N'Boscat. Cal recordar que la campanya d'estiu suposa poc més de la meitat del volum de negoci de tot l'any. La d'hivern ha estat més complicada per la manca de neu i això ha fet que el nombre de visitants hagi disminuït un 18% en relació amb la temporada anterior, amb 42.116 en total. Però malgrat les males condicions meteorològiques, Naturland ha obert 128 dies d'esquí nòrdic, setze més que la temporada passada.

En global, Naturland ha tancat el 2023 amb una facturació de cinc milions d'euros, un 4% més que el 2022, i ha aconseguit millorar el que havia estat el millor exercici de la societat. L'ebitda, és a dir, el resultat abans d'interessos, impostos i amortitzacions, ha estat positiu, amb una xifra de 331.991 euros, un import lleugerament superior al de l'any passat. Aquests resultats reforcen el canvi d'estratègia dut a terme en els últims quatre anys –i que es continuarà reforçant en el futur–, que prioritza la millora de l'experiència dels visitants i la desestacionalització de l'activitat. Durant el 2023 s'han invertit més de mig milió d'euros, principalment a l'N'Boscat.

Pel que fa als esdeveniments que han tingut lloc al país durant el 2023 per fomentar el turisme, a més de les competicions internacionals d'esquí, ja comentades anteriorment, cal destacar: el festival de música electrònica Hibernation celebrat al març; el Cirque du Soleil, que amb l'espectacle *FESTA* ha rebut prop de 70.000 espectadors durant l'estiu; l'e-Sports City Fest Andorra, una competició *amateur* d'esports electrònics que s'ha desenvolupat al maig al Poliesportiu d'Andorra; la tercera edició de l'Andorra Multisport Festival, que aglutina fins a cinc disciplines d'esports a l'aire lliure de resistència i aventura; el pas de la Volta Ciclista a Espanya els dies 28 i 29 d'agost; i la novena edició de la Copa del món de BTT de Pal Arinsal, també a l'agost.

Finalment, cal mencionar que Unnic, el centre d'oci integral gestionat per la societat Jocs SA, ha tancat el 2023 amb 268.650 visitants, dels quals 111.499 ho han estat de l'àrea de joc del Gran Casino d'Andorra. Unnic, que ha obert les portes el març del 2023, ha suposat una inversió de 38 milions d'euros. La seva posada en marxa, incloent-hi tots els treballs previs necessaris des del 2016 fins al primer any de funcionament, ha tingut una despesa d'explotació de 13 milions d'euros. Quant a la facturació, Unnic ha registrat 7 milions d'euros durant el primer any d'activitat; els ingressos del casino han estat de 3,4 milions i els de les zones de restauració, de 3,6 milions. Aquest projecte pretén ser un reclam turístic per als països veïns i també per a procedències més llunyanes, com ara el mercat asiàtic.

L'oferta d'allotjament turístic s'ha reduït

El creixement del sector turístic no s'ha traduït en una ampliació de l'oferta d'allotjament. El nombre d'establiments ha passat de 226 el 2022 a 218 el 2023, i el nombre de llits ha disminuït un 3,5%, fins als 30.641 llits totals. Dels 218 allotjaments turístics, 165 són hotels, setze aparthotels, vuit hostals o residències, quatre pensions i 25 edificis d'apartaments turístics. Per altra banda, també hi ha classificats 161 allotjaments turístics més, entre els quals destaquen les 108 empreses d'explotació d'habitatges d'ús turístic (EGHUT), 29 refugis de muntanya, cinc càmpings, una zona d'acampada, una casa de colònies, cinc albergs i dotze allotjaments rurals.

Hi ha vuit allotjaments turístics menys en actiu respecte a l'any 2022

El descens dels vuit allotjaments turístics en actiu respecte al 2022 és el resultat d'una reducció de dos establiments hotelers, tres aparthotels, dos edificis d'apartaments turístics i un hostel. El nombre de llits hotelers ha disminuït en una proporció similar a la dels establiments hotelers, de manera que el nombre mitjà de llits per hotel s'ha mantingut en 158. El 85% de l'oferta total de llits per tipus d'establiments es concentra als hotels (26.127 el 2023). El nombre de llits en aparthotels s'ha situat en 1.998, i el de llits en apartaments turístics, en 2.134. Entre els altres tipus d'allotjament predominen els llits en habitatges d'ús turístic, que el 2023 han estat 12.730 (un 1,8% menys que el 2022).

Nombre de llits en allotjaments turístics per tipus

	2022	2023	% s/total 2023	Var. 23/22
Hotel	26.466	26.127	85,3%	-1,3
Hostal o residència	291	243	0,8%	-16,5
Pensió	139	139	0,5%	0,0
Aparthotel	2.540	1.998	6,5%	-21,3
Apartament turístic	2.300	2.134	7,0%	-7,2
TOTAL	31.736	30.641	100%	-3,5

Fonts: Departament de Turisme / Departament d'Estadística.

Considerant l'oferta d'allotjament (llits) per parròquies, s'observa una gran concentració a les que podríem considerar de "peu de pista" (Encamp, 19%; Canillo, 22%, i la Massana, 16%), i també a les parròquies centrals (Andorra la Vella, 20%, i Escaldes-Engordany, 15%). A Sant Julià de Lòria (3,0%) i Ordino (5,6%), tot i tenir infraestructures importants, la distància entre els nuclis urbans i les instal·lacions fa que disminueixi l'efecte "peu de pista". El 2023 a la majoria de parròquies ha disminuït el nombre de llits, excepte a la Massana (+5,5%) i a Andorra la Vella i Sant Julià de Lòria, on s'ha estabilitzat o bé ha augmentat molt modestament. Els descensos més importants s'han registrat a Ordino (-12%) i Escaldes-Engordany (-9,4%). Quant al nombre d'establiments, la reducció (vuit menys) s'ha repartit entre cinc parròquies.

Oferta d'allotjaments turístics per parròquies

	2022		2023		Var. 23/22		% 2023	
	Establ.	Llits	Establ.	Llits	Establ.	Llits	Establ.	Llits
Canillo	45	7.037	43	6.685	-4,4%	-5,0%	19,7%	21,8%
Encamp	53	6.155	51	5.842	-3,8%	-5,1%	23,4%	19,1%
Ordino	24	1.944	22	1.711	-8,3%	-12,0%	10,1%	5,6%
La Massana	33	4.581	33	4.832	0,0%	5,5%	15,1%	15,8%
Andorra la Vella	34	5.961	33	5.995	-2,9%	0,6%	15,1%	19,6%
Sant Julià de Lòria	9	906	9	906	0,0%	0,0%	4,1%	3,0%
Escaldes-Engordany	28	5.152	27	4.670	-3,6%	-9,4%	12,4%	15,2%
Total	226	31.736	218	30.641	-3,5%	-3,5%	100%	100%

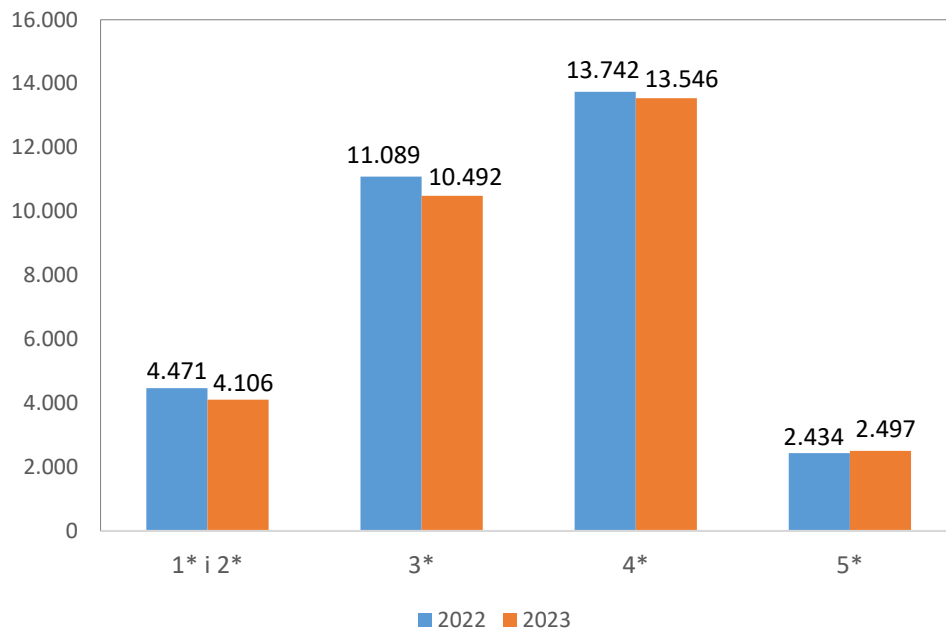
Nota: Dades a 31 de desembre de l'any corresponent.

Fonts: Departament de Turisme / Departament d'Estadística.

El nombre de llits baixa en totes les categories d'establiments, excepte en els de cinc estrelles

Pel que fa a les categories de l'allotjament turístic, l'any 2023 totes han disminuït el nombre de llits, excepte la de cinc estrelles (+2,6% respecte al 2022), la qual cosa assenyala una millora de la qualitat de l'oferta. Els llits inclosos en la categoria superior (quatre i cinc estrelles) concentren el 52% dels llits oferts l'any 2023 (51% el 2022), mentre que els llits oferts en categories inferiors (una i dues estrelles) han reduït el pes relatiu del 14% al 13% el 2023.

Evolució del nombre de llits per categoria d'allotjament turístic

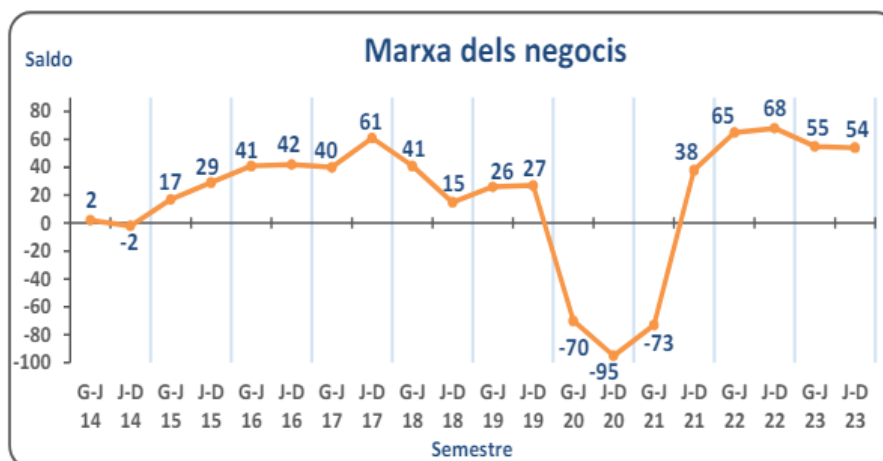
Fonts: Departament de Turisme / Departament d'Estadística.

El sector hotelier mostra xifres positives el 2023 però rebaixa l'optimisme de cara al 2024

Quant a l'activitat del sector hotelier, els resultats de les enquestes de clima de la Cambra confirmen que l'evolució de la marxa dels negocis ha estat en general molt satisfactòria, si bé els empresaris moderen una mica el grau d'entusiasme respecte a un any enrere. La millor evolució dels mercats més llunyans i l'alça dels preus de venda han contribuït a incrementar la despesa turística, en un entorn de pèrdua de poder adquisitiu general dels viatgers.

Des d'una òptica territorial, l'evolució positiva dels negocis ha estat generalitzada en el conjunt del país i s'ha observat tant a les zones centrals –caracteritzades per una variabilitat estacional més baixa–, com també a les parròquies perifèriques, amb una oferta més enfocada al turisme de natura i muntanya, que prioritza els espais menys saturats i el fet de gaudir d'experiències diferencials.

Sector hoteler

Saldo: diferència de respostes extremes (positives i negatives), en percentatge.

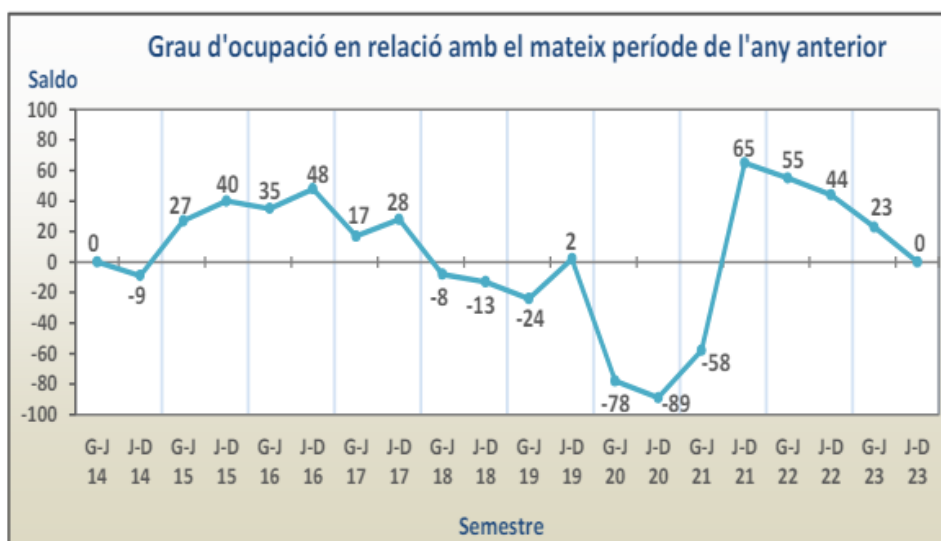
Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

El grau d'ocupació hotelera s'ha mantingut en nivells elevats

Igualment, el grau mitjà d'ocupació s'ha mantingut en nivells alts, gràcies sobretot a una excel·lent campanya d'estiu que va allargar els bons registres d'activitat fins al setembre i també a una afluència turística elevada durant el darrer trimestre de l'any.

En opinió de les empreses, els preus de venda han continuat a l'alça, per afrontar l'encariment dels costos, i pel que fa al mercat laboral, el ritme de creació d'ocupació s'ha frenat en la segona part de l'any 2023 després dels forts augments registrats els quatre semestres anteriors.

Sector hotelier

Saldo: diferència de respostes extremes (positives i negatives), en percentatge.

Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

Quant als factors limitadors de la marxa dels negocis, l'augment dels costos d'explotació és l'obstacle principal que en dificulta la marxa –el 76% del hotels l'han assenyalat en el segon semestre del 2023–, seguit molt de prop per la manca de mà d'obra qualificada, que guanya rellevància respecte als semestres anteriors i ja preocupa el 74% de les empreses, el percentatge més alt des de l'any 2017.

Catalunya continua sent el principal mercat emissor, amb el 35% de viatgers durant el 2023, però augmenten els clients procedents de mercats més llunyans

Pel que fa a la distribució de la clientela per país d'origen, els catalans continuen sent els clients principals, amb una participació del 35% del total en el conjunt de l'any 2023, seguits dels procedents de la resta d'Espanya, que han representat el 26%. Per la seva banda, els viatgers francesos s'han situat en el tercer lloc del rànquing –amb el 22% del total de la clientela–, per davant dels d'altres procedències més llunyanes, que és la categoria que més ha augmentat el seu pes relatiu els darrers anys –de l'11% el 2021 al 19% el 2023.

De cara al primer semestre del 2024, els hotelers preveuen la continuïtat del dinamisme de la demanda turística, si bé rebaixen el seu optimisme pel que fa a l'evolució futura de la marxa dels negocis i del grau mitjà d'ocupació en comparació amb un any enrere. El turisme seguirà sent un motor del creixement econòmic, però perdrà una mica d'impuls, en haver superat àmpliament els nivells pre-pandèmia i pel

context d'alentiment econòmic a Europa. Els preus de venda continuaran una trajectòria alcista i el personal ocupat es mantindrà estable en la majoria d'establiments hotelers, segons l'opinió de les empreses.

Opinió de les empreses sobre l'evolució del sector hoteler (% d'empreses)

		2021			2022			2023		
		Gen-Jun	Jul-Des	Mitjana	Gen-Jun	Jul-Des	Mitjana	Gen-Jun	Jul-Des	Mitjana
1. Marxa dels negocis (semestre observat)	Bona	8	48	28	67	68	68	58	54	56
	Regular	11	43	27	30	32	31	40	46	43
	Dolenta	81	10	46	2	0	1	3	0	2
	Saldo	-73	38	-18	65	68	67	55	54	55
2. Distribució mitjana dels clients (%) (semestre observat)	Catalunya	34	44	39	36	42	39	35	35	35
	Resta d'Espanya	26	23	25	24	26	25	25	26	26
	França	30	22	26	20	20	20	19	24	22
	Altres	10	11	11	20	11	16	21	16	19
3. Nivell de reserves (semestre observat)	Alt	3	19	11	21	22	22	18	13	16
	Adequat per al període	9	56	33	62	70	66	55	58	57
	Baix	80	23	52	14	5	10	28	29	29
	No es treballa amb reserves	9	2	6	2	3	3	0	0	0
Saldo	-77	-4	-41	7	17	12	-10	-16	-13	
4. Grau mitjà d'ocupació (en comparació amb el mateix semestre de l'any anterior)	Superior	11	75	43	63	58	61	49	32	41
	Igual	20	15	18	29	28	29	26	35	31
	Inferior	69	10	40	8	14	11	26	32	29
	Saldo	-58	65	4	55	44	50	23	0	12
5. Preus pagats pels clients (en comparació amb el semestre anterior)	Més alts	22	60	41	54	54	54	50	54	52
	Iguals	42	28	35	37	41	39	38	27	33
	Més baixos	36	12	24	9	5	7	13	19	16
	Saldo	-14	48	17	45	49	47	37	35	36
6. Personal ocupat (en comparació amb el mateix semestre de l'any anterior)	Més	8	40	24	38	46	42	18	31	25
	Igual	42	43	43	55	51	53	70	63	67
	Menys	50	18	34	7	3	5	13	6	10
	Saldo	-42	22	-10	31	43	37	5	25	15

Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

Respecte a l'àmbit fiscal, l'1 de juliol del 2022 va entrar en vigor el nou impost sobre les estades en allotjaments turístics (l'anomenada "taxa turística"). Aquest tribut grava les estades, per dies o fraccions, amb un màxim de set nits, que facin els contribuents de més de setze anys en qualsevol allotjament turístic regulat a la legislació vigent en matèria d'allotjament turístic, amb un import que va d'1 a 3 euros per dia i persona, en funció del tipus d'allotjament turístic. La recaptació de l'impost es destina al fons per a l'impuls del turisme, que té entre els objectius la promoció turística del Principat, la protecció i la millora dels recursos turístics, el desenvolupament d'infraestructures i serveis relacionats amb el turisme, i també accions formatives dirigides a les persones ocupades en els sectors relacionats amb el turisme. L'any 2023, el primer any d'aplicació sencera de l'impost, s'han recaptat 6,4 milions d'euros, una xifra molt per sota de la previsió inicial (12 milions).

4. Transport i comunicacions

Aquest sector està dividit en dues branques d'activitat. La primera és la de transports i emmagatzematge, que suposa el 2,1% del VAB andorrà (el 2022), i la segona és la d'informació i comunicacions, amb un pes del 3,6% sobre el VAB (també el 2022). En termes d'ocupació, el ram del transport (inclou transport terrestre, aeri i activitats afins, incloses les agències de viatges) representa el 2,6% dels assalariats totals, amb 1.144 treballadors, i el de telecomunicacions i correus només el 0,7%, amb 297 (dades del 2023).

El nombre d'assalariats al sector del transport augmenta un 11%, mentre que disminueix en la branca de les telecomunicacions

L'ocupació del conjunt del sector del transport i les comunicacions s'ha ampliat per segon any consecutiu, fins a una xifra de 1.441 assalariats, 114 més que el 2022. Aquest increment s'explica per la branca del transport, que registra un augment dels afiliats de l'11,4%, afavorida per la recuperació del turisme, mentre que a la branca de telecomunicacions i correus l'ocupació retrocedeix un 0,6% (és el sisè any consecutiu de caiguda).

La ràpida recuperació del transport terrestre i la manca de personal han pressionat a l'alça el salari mitjà en aquesta branca (+7,0%), tot i que també ha augmentat significativament en les activitats afins al transport i agències de viatges (+6,4%), i en la branca de correus i telecomunicacions (+8,5%). Aquests increments han estat superiors a la inflació mitjana de l'any 2023, per la qual cosa els treballadors han guanyat poder adquisitiu.

Augmenta en 180 el nombre d'establiments dedicats al sector TIC

El nombre d'establiments del sector del transport i emmagatzematge s'ha situat en 260 l'any 2023, la mateixa xifra que l'any anterior. En canvi, els dedicats a informació i comunicacions han augmentat de 911 el 2022 a 1.100 el 2023, i han mostrat així el dinamisme que viu aquest sector. Aquests 189 negocis nous són fonamentalment de serveis de tecnologies de la informació (180 més) i, en menys mesura, d'activitats de cinematografia, vídeo, programes de televisió, o d'activitats d'enregistrament de so i edició musical (21 establiments més).

Llei de l'economia digital, l'emprenedoria i innovació

En l'àmbit normatiu, cal destacar l'aprovació, l'1 de desembre del 2022, de la Llei 42/2022, de l'economia digital, l'emprenedoria i innovació. Aquesta norma regula aspectes com la possibilitat de crear zones econòmiques especials dins el territori nacional que puguin oferir espais on les empreses implantades tinguin i generin avantatges competitius o la generació d'espais de proves on emprenedors puguin desenvolupar productes i serveis innovadors.

La Llei es fixa també en els espais físics, com són els espais comuns complementaris (*coliving*) i els espais compartits de treball (*coworking*), però també en les "incubadores" i les "acceleradores" per tal de crear noves oportunitats on els emprenedors del país i els que escullin Andorra per establir-se puguin portar a terme projectes empresarials. Així mateix, la nova norma pretén afavorir el finançament i la inversió en iniciatives empresarials vinculades a l'economia digital, l'emprenedoria i la innovació, així com facilitar les autoritzacions d'immigració per a "nòmades digitals" i els visats per a emprenedors. Finalment, la Llei té en compte les institucions digitals, com són l'accés obert a dades i les passarel·les d'intercanvi de documents i dades, amb què es pretén reduir les càrregues administratives, lluitar contra el frau i dinamitzar l'economia.

Després que al gener del 2023 el Govern hagi acordat 50 autoritzacions de treball per a nòmades digitals i 50 permisos més per al visat d'emprenedor, l'Executiu ha aprovat el mes de maig del 2023 el reglament que desenvolupa la Llei d'economia digital, emprenedoria i innovació aprovada el desembre del 2022, en el qual estableix el procediment per poder sol·licitar l'autorització prèvia necessària per obtenir aquests permisos. L'atracció de talent digital pot ajudar a fer créixer l'ecosistema d'innovació del país i l'economia andorrana, ja que es tracta de perfils altament qualificats i de nivell econòmic mitjà-alt. Paral·lelament a la reglamentació de nòmades digitals i del visat d'emprenedors, el Govern també ha donat llum verda al Reglament de creació del Registre de Societats Mercantils Startups, que, a més de donar seguretat jurídica a les empreses emergents, ha de permetre tenir un seguiment de l'ecosistema per veure com funciona i també perquè hi hagi un contacte entre inversors i emprenedors. Finalment, s'ha aprovat el tercer reglament que desenvolupa la Llei d'economia digital, en aquest cas el relatiu al *sandbox*, per crear un entorn de proves on els emprenedors i innovadors, ja siguin persones físiques o jurídiques, puguin testar els seus productes i serveis digitals abans de llançar-los al mercat.

El nombre de matriculacions de vehicles es redueix el 12,6%

El 2023 les matriculacions de vehicles han disminuït el 12,6%, fins a poc més de 4.000 unitats. Per tipus de vehicle, les de turismes, que concentren el 65% de les unitats totals, s'han reduït un 15,3% respecte al 2022. Les motocicletes són la segona categoria amb més matriculacions (23% del total) i el 2023 també han baixat, un 6,4%. En canvi, la majoria de categories que tenen a veure amb l'activitat econòmica i els plans d'inversió de les empreses (camionetes i camions) han crescut. Però les matriculacions de motos de neu, ciclomotors i vehicles especials han registrat un descens.

Matriculacions de vehicles (unitats)

	2020	2021	2022	2023	Var. 23/22	% s/total 2023
Turismes	2.496	3.083	3.079	2.608	-15,3%	64,5%
Motos	767	854	983	920	-6,4%	22,8%
Camionetes	208	254	279	298	6,8%	7,4%
Camions ¹	65	52	87	111	27,6%	2,7%
Vehicles especials	37	46	59	57	-3,4%	1,4%
Ciclomotors	6	7	32	6	-81,3%	0,1%
Motos de neu	14	9	24	4	-83,3%	0,1%
Altres ²	83	71	83	37	-55,4%	0,9%
Total	3.676	4.376	4.626	4.041	-12,6%	100%

⁽¹⁾ Inclou també autobusos, semiremolcs i remolcs industrials.

⁽²⁾ Està format per remolcs particulars i tractors agrícoles.

Font: Departament de Transports.

Aquest retrocés del nombre de matriculacions, però, no ha fet disminuir el parc automobilístic, que per cada 1.000 habitants (sobre població estimada) s'ha situat en 1.154 unitats, comptant-hi el total de vehicles, i 778 comptant-hi només els turismes. Això significa que de mitjana hi ha més vehicles que residents al país.

Augmenta la matriculació de vehicles híbrids i baixa la de vehicles elèctrics

100%

Durant els últims anys la demanda de vehicles elèctrics i híbrids s'ha beneficiat dels incentius per comprar vehicles poc contaminants que ha impulsat el Govern (Programa Engega). Concretament, el 2023 s'han matriculat 151 vehicles elèctrics 100% (enfrent dels 272 del 2022 o dels 130 del 2021) i 794 d'híbrids endollables i no endollables

(xifra superior als 731 del 2022 o als 519 del 2021). Aquestes dues categories ja suposen el 23,4% de les matriculacions totals, mentre que en el període 2016-2019 no arribaven al 5% de mitjana.

El Govern pretén que el 2030 un 20% dels turismes siguin propulsats per energia renovable i que aquest percentatge arribi al 50% l'any 2050. Així es desprèn del document que recull les contribucions determinades en l'àmbit nacional (NDC) per lluitar contra el canvi climàtic que Andorra ha enviat a les Nacions Unides en compliment dels compromisos contrets amb l'Acord de París. A més, des de mitjans del 2023 s'ha començat a implantar l'etiquetatge energètic i d'emissions dels vehicles, amb una vocació informativa i de conscienciació.

Pel que fa al servei de bicicletes elèctriques compartides Cicland, que es reparteixen principalment entre les parròquies d'Andorra la Vella, Sant Julià de Lòria i Escaldes-Engordany, ha passat a ser gratuït per als joves de 16 a 20 anys, un fet que ha generat un increment del nombre d'usuaris i trajectes. A més, les bicicletes s'han canviat per unes de més eficients i ergonòmiques. Actualment hi ha 17 parades –i es preveu arribar a 21–, part de les quals estan situades en punts estratègics –com centres educatius– per garantir un millor servei als ciutadans que actualment fan servir més la bicicleta per desplaçar-se en el seu dia a dia. Finalment, el transport públic continuarà sent gratuït fins al 2027 perquè és una mesura que ha permès reduir el trànsit de vehicles particulars i, per tant, la contaminació.

Programa Engega

El primer Programa Engega (2016-2018) va donar molt bons resultats. La inversió va ascendir a 3,1 milions d'euros i ja el primer any es van disparar les matriculacions dels vehicles elèctrics i híbrids fins a 211 unitats, amb una tendència continuïsta el 2017 (215 matriculacions) i el 2018 (222).

El segon cicle del Programa (2019-2021) va tenir una dotació econòmica de 750.000 € per al 2019, 500.000 € per al 2020 i 750.000 € per al 2021. Pel que fa a l'any 2022, la dotació pressupostària va augmentar fins als 800.000 € davant la forta demanda. La consolidació d'aquesta iniciativa i l'interès de la ciutadania es demostren amb les dades registrades des del 2019, amb 736 ajudes atorgades per a un pressupost total de 3.169.941 €.

Les condicions dels ajuts dins el Programa Engega 2023 han estat les mateixes que l'any anterior:

Ajuts a la compra de VME (vehicles de mobilitat elèctrica): 8.000 € per al turisme elèctric pur i d'autonomia estesa, 1.500 € per a la motocicleta elèctrica pura, 13.000 € per a la furgoneta i la camioneta elèctrica pura, i 24.000 € per a l'autobús. En el cas de l'adquisició d'un vehicle nou híbrid endollable, els ajuts per a turismes són de 3.000 euros (més de 61 g/km de CO₂), 3.500 euros (de 51 a 60 g/km de CO₂, inclosos) o 4.000 euros (fins a 50 g/km de CO₂, inclosos). Per a furgonetes, les subvencions són de 6.000 euros (fins a 50 g/km de CO₂, inclosos) i de 5.500 euros (més de 51 g/km de CO₂). L'ajut màxim és el 35% de l'import del vehicle. En paral·lel, s'han establert uns barems de preus màxims per accedir a la subvenció en la compra de vehicles nous, que poden ser elèctrics purs, d'autonomia estesa o híbrids endollables. Concretament, s'ha fixat en 50.000 euros per a turismes, 65.000 euros per a camionetes o furgonetes i 7.000 euros per a motocicletes. En el cas dels autobusos, no es fixa cap preu de venda al públic màxim.

Ajuts al desballestament: 1.000 € per al desballestament d'un turisme i 1.500 € per al desballestament d'una furgoneta o camioneta (mínim 15 anys d'antiguitat) associat a la compra d'un vehicle nou elèctric pur, d'autonomia estesa o híbrid endollable. L'ajut per al desballestament d'un vehicle associat a l'adquisició d'un vehicle nou de gasoil, gasolina o híbrid no endollable, energèticament eficient, és també de 1.000 euros per a turismes i de 1.500 euros per a camionetes o furgonetes. A més, s'ofereixen ajuts per al desballestament d'un vehicle sense compra (de 500 € per a turisme i 750 € per a camioneta o furgoneta).

Ajuts atorgats al punt de venda: per comprar un vehicle de quatre rodes o un autobús l'ajut és de 1.000 € i per a una motocicleta, de 250 €. Per al desballestament de vehicle associat a la compra d'un vehicle eficientment energètic l'ajut és de 1.000 €, tant si es tracta d'un turisme com d'una furgoneta o camioneta.

El balanç del Programa Engega 2023 ha estat molt positiu: s'han atorgat 166 ajuts, 117 per a la compra de vehicles de mobilitat elèctrica i 49 per al desballestament, dels quals 46 corresponen a la línia de desballestament sense compra de vehicle i els altres tres estan associats a l'adquisició d'un vehicle de mobilitat elèctrica o eficientment energètic. L'import atorgat ha estat de 739.324 €.

La convocatòria per al 2024 està dotada amb 750.000 €. El nou Programa incorpora diverses novetats i per aquest motiu se n'ha canviat el nom, a e-Engega. La voluntat és, amb la mateixa partida pressupostària, donar més ajudes a la compra de vehicles poc emissors de CO₂, i per això el Programa ja no bonificarà el desballestament de vehicles antics. La subvenció podrà ser d'un màxim de 6.000 euros per als vehicles elèctrics purs i de 3.000 euros per als híbrids endollables, en el cas de turismes, i de fins a 18.000 euros per a vehicles de transport de mercaderies elèctrics purs i 4.500 per a híbrids endollables. A aquestes ajudes del Govern, s'hi sumen les que hi destinen de forma obligatòria els punts de venda. La previsió és que, amb el canvi de condicions, el nombre de vehicles que podran beneficiar-se del Programa pujarà a 140 el 2024.

En l'àmbit del transport internacional, l'aeroport Andorra-la Seu d'Urgell, que va començar a operar el dia 17 de desembre del 2021, ha tancat el 2023 amb 9.380 passatgers, per sota dels 11.238 de l'any anterior, segons dades facilitades per Aeroports de Catalunya. Per altra banda, el 2023 s'han iniciat les obres per construir l'heliport nacional –a la zona de la Caubella, al poble de Pal, al costat de l'estació d'esquí–, un projecte que tindrà un cost de 10,3 milions d'euros, dels quals la meitat aproximadament els aportarà el Govern. Es preveu que la construcció de l'heliport finalitzi el 2025.

S'estableixen nous rècords en el nombre de línies mòbils i de connexions de fibra òptica

Pel que fa a la branca de les comunicacions, l'any 2023 ha augmentat un 11,2% el nombre d'abonaments a la telefonia mòbil, de manera que s'ha assolit un màxim històric de 126.214. El nombre d'abonats a la telefonia fixa també ha pujat, l'1,6%, fins a les 51.690 línies. Per altra banda, hi ha 41.835 línies de fibra òptica, xifra que suposa un increment del 2,5% respecte al 2022 i aconsegueix el valor més alt de la sèrie històrica. La ràtio de línies d'Internet de banda ampla per cada 100 habitants es manté entorn de 50 i la ràtio de línies de telefonia mòbil pel mateix nombre d'habitants ha augmentat de 139 el 2022 a 148 el 2023.

Amb referència a l'evolució del tràfic telefònic, el 2023 han continuat les pautes d'evolució que van caracteritzar els dos anys anteriors. Concretament, ha disminuït el tràfic nacional de la xarxa fixa en minuts (-18%) i també el de la xarxa mòbil (-1,8%).

Així mateix, el tràfic internacional sortint ha continuat contraient-se, seguint la tònica habitual dels últims anys, i l'entrant ha tornat a reduir-se després del parèntesi del 2022. Per la seva banda, el tràfic telefònic per Internet via fibra òptica internacional ha mantingut taxes de creixement elevades (+11%), mentre que el nacional ha retrocedit (-3,1%). Finalment, ha crescut de forma molt important el tràfic nacional d'Internet per mòbil (+76%).

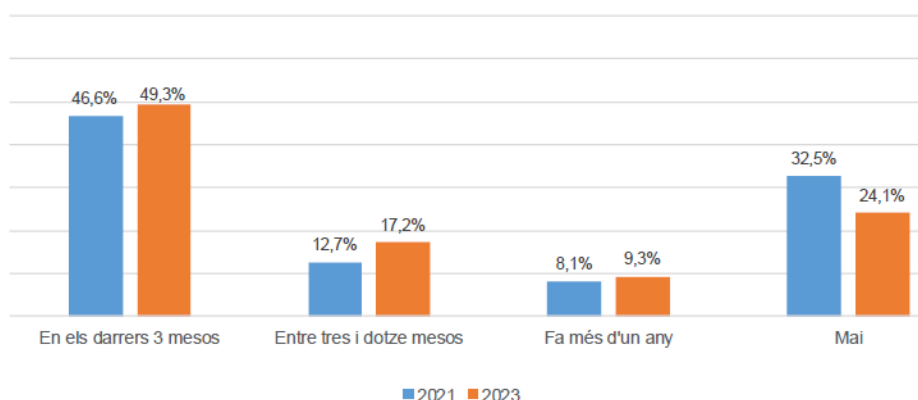
Equipament i ús de tecnologies de la informació i la comunicació a les llars

L'estadística sobre l'equipament i l'ús de tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) a les llars és una font homologada amb els estàndards de l'estadística oficial europea que porta a terme el Departament d'Estadística amb la col·laboració d'Andorra Telecom i Andorra Recerca + Innovació. L'estadística s'elabora cada dos anys i en aquesta nota es presenten els resultats més destacats de la quarta edició (any 2023).

Uns dels apartats de l'enquesta és l'ús del comerç electrònic. Concretament, analitza les característiques de la darrera compra en línia en el cas de persones que han fet servir Internet el darrer any. Respecte a l'enquesta anterior (2021), es mantenen relativament estables totes les freqüències de compra, encara que despunta tímidament l'augment de les compres entre els tres i dotze mesos anteriors. En canvi, els usuaris que declaren no haver comprat mai en els darrers tres mesos disminueix. Així, el 49,3% manifesta haver adquirit béns o serveis en els darrers tres mesos, el 17,2% fa entre tres mesos i un any, el 9,3% fa més d'un any i el 24,1% assenyala que no ha comprat mai béns i serveis en línia.

Última compra en línia per part de persones que hagin utilitzat Internet en el darrer any.

Andorra 2023 i 2021

Pel que fa als béns i serveis comprats en els darrers tres mesos, s'observa com el més adquirit ha estat el servei de lliurament de menjar (53,1% dels casos), seguit de la roba, sabates o accessoris (46,0% dels casos) i mobles, accessoris per a la llar o productes de jardineria (33,7%). Si fem la comparació amb l'enquesta anterior, destaca el creixement de la compra del servei de lliurament de menjar a domicili (+8,7 punts). Quant al país d'origen dels comerços en què es van fer les compres en línia, el 53,1% dels enquestats declara que ha comprat en comerços electrònics espanyols, el 46,6% en comerços electrònics andorrans i el 6,3% en francesos. Però mentre que augmenten les compres efectuades en comerços espanyols i de la resta d'Europa, disminueixen les fetes en comerços andorrans i francesos. Pel que fa a la despesa en compres en línia en els darrers tres mesos, s'observa una reducció en les adquisicions de menys quantitat (99 € o menys) i, en canvi, s'incrementen les de més quantitat (500 € o més).

Una altra informació interessant de l'enquesta és l'ús de l'administració electrònica, sobretot tenint en compte que l'Executiu té previst tenir digitalitzats els tràmits administratius l'any 2024. Les dades recollides constaten un lleuger decreixement en l'ús de l'administració electrònica en comparació amb l'edició anterior (2021), i reflecteixen els resultats següents: el 61,7% dels enquestats va descarregar o imprimir formularis (65,7% el 2021), el 48,5% va enviar formularis oficials (52,9% el 2021) i el 48,2% va obtenir informació de pàgines web governamentals (51,4% el 2021). Per als individus que no van enviar cap formulari en línia també se n'analitza el motiu. El 41,6% afirma que no en va tenir cap necessitat, el 38,7% prefereix fer el tràmit físicament i l'11,1% addueix falta de coneixements, bé perquè no sabia utilitzar el lloc web o perquè la pàgina era massa complicada o confusa.

Principals actuacions d'Andorra Telecom durant l'any 2023

Andorra Telecom ha tancat el 2023 amb un balanç molt positiu, tant des del punt de vista d'exploració com del resultat final net. Concretament, el resultat net ha estat de 28,6 milions d'euros, un 27% superior al del 2022 (22,5 milions) i un 41% per sobre de les xifres previstes al pressupost.

En aquest 2023, ha destacat el bon comportament del negoci domèstic i el retrocés dels ingressos per Roaming In. L'evolució positiva de l'activitat comercial domèstica s'ha concretat en un creixement generalitzat dels serveis contractats, tant de la xarxa

fixa com de la mòbil. Els accessos a Internet s'han incrementat globalment un 3% i han destacat les modalitats de més alta capacitat, que han experimentat augments per sobre del 7%. Els ingressos del negoci domèstic han arribat als 63 milions d'euros, de forma que es mantenen respecte a l'any anterior, i han millorat en un milió d'euros les previsions. Per contra, els ingressos per tràfic de Roaming In han continuat en retrocés, amb una reducció de pràcticament un 10% respecte del 2022, fins a una xifra de facturació de 19,9 milions d'euros, de manera que la itinerància (*roaming*) ja representa menys del 25% dels ingressos totals del negoci.

Entre els projectes més importants efectuats durant el 2023, cal destacar l'adjudicació de la construcció del NODE, la nova seu de la companyia, per un import de 24,5 milions. Aquesta infraestructura permetrà adequar les instal·lacions de telecomunicacions preexistents i reubicar les oficines que actualment es troben en espais de lloguer.

El desenvolupament responsable és un compromís de la companyia i, en aquest sentit, durant el 2023 s'ha implementat una millora en el consum d'energia de les xarxes 2G, 3G, 4G i 5G, que consisteix en l'adaptació de la capacitat de la xarxa en funció dels usuaris connectats, i que ha representat un estalvi energètic del 24%. Aquesta optimització ha estat possible gràcies a una millora aplicada principalment a les hores nocturnes, quan la xarxa baixa la capacitat tot i que segueix funcionant.

Finalment, Andorra Telecom ha continuat desenvolupant iniciatives orientades al benestar digital de la societat, i a sensibilitzar i fomentar un bon ús de les noves tecnologies, especialment entre els joves i les famílies. Concretament, ha presentat el seu blog sobre benestar digital, una iniciativa que té com a propòsit compartir informació de qualitat i especialitzada en tot allò que té a veure amb el benestar digital.

Font: Andorra Telecom.

Cronologia dels esdeveniments econòmics més rellevants de l'any 2023

Gener

*01/01 - El salari mínim interprofessional mensual s'incrementa un 7,1%, fins a 1.286,13 euros.

*19/01 - S'aprova la Llei 5/2023, de mesures per a la reforma de la imposició directa i de modificació d'altres normes tributàries i duaneres. Entre altres mesures, aquesta Llei estableix la derogació de l'impost sobre les plusvàlues en les transmissions patrimonials immobiliàries i la seva corresponent integració a la resta d'impostos directes existents al sistema fiscal del país (impost sobre societats, impost sobre la renda de les persones físiques i impost sobre la renda dels no-residents fiscals).

*19/01 - S'aprova la Llei 6/2023, de mesures urgents per a la millora del poder adquisitiu de la ciutadania i en matèria d'arrendaments d'habitatge.

*19/01 - S'aprova la Llei 3/2023, de recerca i innovació biomèdica.

*27/01 - La Secretaria d'Estat d'Afers Europeus i la Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra posen en marxa el punt fix d'informació a l'empresari sobre l'Acord d'associació amb la Unió Europea.

*30/01 - S'aprova la Llei 11/2023, de mesures per al treballador per compte propi.

*31/01 - S'aprova la Llei 13/2023, del Pressupost de l'Estat per a l'exercici del 2023.

Febrer

*01/02 - El Govern aprova declarar Projecte d'interès nacional l'Heliport Nacional d'Andorra, a la zona de la Caubella de Pal.

*15/02 - Es publica la Guia tècnica per a la coordinació dels estudis de càrrega màxima parroquials, d'acord amb la qual els comuns han d'elaborar un informe de capacitat de càrrega màxima de les seves parròquies, amb l'objectiu d'adaptar els plans d'ordenació i urbanisme parroquials a les conclusions que dimanin d'aquests estudis.

*22/02 - El Govern aprova el Decret 89/2023, de digitalització qualificada, que regula el funcionament i l'activitat dels prestadors de serveis de digitalització qualificada.

*28/02 - Andorra signa el Conveni de doble imposició (CDI) amb Islàndia.

Març

*04/03 - Obertura d'UNNIC, el gran centre d'oci integral que incorpora el primer casino del país.

*05/03 - Entra en vigor el Conveni mundial sobre el reconeixement de les qualificacions relatives a l'ensenyament superior, obert a la signatura a París el 25 de novembre del 2019.

*08/03 - S'aprova el Programa estadístic anual del 2023.

*13/03 - Celebració de les finals de la Copa del món d'esquí alpí (Audi FIS World Cup) a l'estació de GrandValira Soldeu El Tarter, del 13 al 19 de març.

*15/03 - El Govern aprova un programa extraordinari d'avals per comprar un habitatge per a residència habitual i permanent, mitjançant el qual avalarà el 20% del valor total del préstec hipotecari. A més, se subvencionarà una part dels interessos del préstec.

*16/03 - Els ministres de Salut d'Andorra i França signen un acord marc sobre cooperació sanitària transfronterera.

*30/03 - Entra en vigor l'Acord marc entre el Principat d'Andorra i el Banc Europeu d'Inversions, que regeix les activitats del Banc Europeu d'Inversions al Principat d'Andorra.

Abril

*19/04 - Es crea i regula l'ús de la marca de garantia o certificació *Productes Agrícoles i Artesans d'Andorra*, amb l'objectiu de promocionar i difondre els productes agraris i alimentaris que es produeixen al país.

*28/04 - L'agència d'avaluació Fitch Ratings confirma la nota d'Andorra en A- amb perspectiva estable.

Maig

*02/05 - El Govern presenta les accions operatives del Pla estratègic de comerç per tal d'assolir una promoció conjunta del sector comercial i seguir amb la potenciació d'Andorra com a destinació de compres.

*10/05 - S'aprova la regulació que desenvolupa la Llei d'economia digital, empenedoria i innovació: el Reglament de desenvolupament de l'entorn controlat de proves o *sandbox*; el Reglament de nòmades digitals, visat empenedor i foment de

l'economia digital, i el Reglament de creació del Registre de Societats Mercantils Startups.

*12/05 - L'agència de qualificació Standard & Poor's referma la qualificació d'Andorra en BBB+/A-2 i revisa la seva perspectiva d'estable a positiva.

*22/05 - L'Autoritat Financera Andorrana (AFA) esdevé membre del Group of International Finance Centre Supervisors (GIFCS), organisme que promou l'adopció de les millors pràctiques internacionals als sectors financers de països de mida reduïda, on la proporcionalitat legislativa és necessària.

Juny

*14/06 - El Govern aprova que membres del sector privat, per primera vegada, formin part del Consell d'Administració d'Andorra Turisme SAU.

Juliol

*05/07 - El Govern aprova el Decret 341/2023, d'ordenament del nivell de l'ensenyament obligatori del sistema educatiu andorrà.

*12/07 - Es publica al BOPA la modificació de l'annex de l'Acord monetari entre el Principat d'Andorra i la Unió Europea, signat a Brussel·les el 30 de juny del 2011.

*12/07 - S'aprova la Llei 15/2023, per donar continuïtat a les mesures urgents en matèria d'habitatge i dotar el Govern dels recursos necessaris per crear un parc públic d'habitatge.

*13/06 - Jocs SA, la societat que gestiona i explota el centre d'oci integral d'Andorra UNNIC, que inclou el Gran Casino, llança una emissió d'accions d'adquisició popular de 17,4 milions d'euros, l'equivalent al 10% del capital social de la companyia.

*22/07 - Entra en vigor el Conveni de doble imposició (CDI) amb el Principat de Mònaco.

*26/07 - L'agència d'avaluació Moody's manté el ràting d'Andorra en Baa2 amb perspectiva estable.

Agost

*16/08 - S'aprova el Decret 404/2023, de finalització de la segona fase del programa de crèdits tous avalats pel Govern, regulat pel Decret del 20-5-2020 d'aprovació d'un

segon programa extraordinari d'avalis per a empreses i negocis per la situació d'emergència sanitària causada pel coronavirus SARS-CoV-2.

*28/08 - Andorra acull la tercera etapa de la Vuelta a Espanya 2023.

Setembre

*07/09 - S'aprova la Llei 16/2023, de suspensió transitòria de la inversió estrangera en immobles al Principat d'Andorra. L'objectiu de la norma és suspendre l'atorgament de noves autoritzacions d'inversió estrangera en immobles fins que entri en vigor la llei que gravi aquest tipus d'inversions.

Octubre

*12/10 - Andorra signa el Conveni de doble imposició (CDI) amb el Regne dels Països Baixos.

*18/10 - El Govern aprova el Decret 484/2023, de declaració de la fi de la situació d'emergència sanitària ocasionada per la pandèmia del SARS-CoV-2.

*27/10 - L'agència d'avaluació Fitch Ratings confirma la nota d'Andorra en A- amb perspectiva estable.

*31/10 - Entren en vigor els convenis de doble imposició (CDI) amb la República de Croàcia i amb la República Txeca.

Novembre

*03/11 - Andorra signa el Conveni de doble imposició (CDI) amb la República de Corea.

*13/11 - L'agència d'avaluació Standard & Poor's manté la qualificació d'Andorra en BBB+/A-2 amb perspectiva positiva.

*15/11 - S'aprova la Llei 22/2023, de modificació de la Llei 17/2013, del 10 d'octubre, sobre la introducció de l'euro en el marc de l'Acord monetari signat entre el Principat d'Andorra i la Unió Europea.

*15/11 - S'obre una nova ruta aèria per connectar l'aeroport d'Andorra-La Seu i Palma de Mallorca durant la temporada d'hivern.

*15/11 - Es presenta formalment el Consell del Sector Privat de Turisme (CSPT), una entitat que agrupa per primera vegada i amb una sola veu el sector privat turístic del país, amb l'objectiu de contribuir a la millora contínua de l'activitat turística.

*22/11 - L'Organització de les Nacions Unides per a l'Agricultura i l'Alimentació (FAO) designa el sistema agropastoral d'Andorra com a Sistema important del patrimoni agrícola (SIPAM). Això suposa un reconeixement internacional a la singularitat del mètode de producció ramadera del país i també als beneficis compartits que aquestes activitats generen per al conjunt de la població. Andorra és el primer país a assolir globalment aquest distintiu.

*28/11 - S'aprova la Llei 24/2023, de mesures d'estímul i d'estabilitat del mercat d'arrendament d'habitatges.

*30/11 - Andorra participa en la Conferència de les Nacions Unides sobre el canvi climàtic (COP28), que té lloc del dia 30 de novembre al 12 de desembre a Dubai.

Desembre

*12/12 - Finalitza la negociació de l'Acord d'associació entre la UE i Andorra i San Marino.

*18/12 - El Fons Monetari Internacional (FMI) publica les conclusions preliminars del seu personal tècnic sobre l'avaluació del Principat d'Andorra en el marc de l'article IV del Conveni constitutiu de l'FMI, corresponent a l'any 2023.

*20/12 - El Govern aprova el Decret 564/2023, de mesures per al foment de l'ús dels serveis de certificació electrònica.